

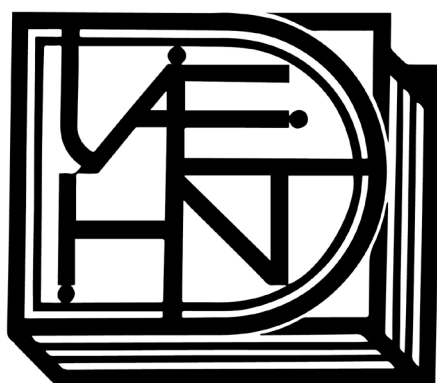
Jiří Daehne

*Sedm semen
z Jidášova
stromu*

JIŘÍ DAEHNE

SEDM SEMEN Z JIDÁŠOVA STROMU

Jiří Daehne

Sedm semen z Jidášova stromu

Vydáno v rámci projektu Podpora česko-polské regionální literatury
a propagace regionu – Regio Litera, reg. č. CZ.3.22/3.3.07/11.02746.
Projekt je spolufinancován z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj.

© Copyright by Jiří Daehne (sine anno), dědicové 2012

© Epilogue by Libor Martinek

© Redakce Libor Martinek

Na obálce použita grafika z pozůstalosti Jiřího Daehneho.

Vydal: Město Krnov, 2012

ISBN 978-80-260-3547-3

Nejkrásnější, co můžeme zakusit, je tajemná stránka života.

Albert Einstein

Ú T Ě K

I byli zabiti na hradě Libici roku od narození Páně devítistého devadesátého pátého bratří svatého Vojtěcha. Jména jejich jsou Spytimír, Dobraslav, Porej, Čáslav, napsal Kosmas. Nejmladší, Střezivoj, v pochmurném výčtu schází. Nedorazil včas na počátek mše změněné ve vraždění. Nebyl v Libici, když před chrámovým prahem ubili přítomné Slavníkovce. Z dálky však uviděl ukrutný výsledek. Nehybná těla a krev. Ještě tekoucí, v hrozivý lák se rozlévající krev. Z dálky ne dost daleké. Spatřili ho. Vyrázili za ním. Čtyři prolitou krví rozvášnění přemyslovští jezdci na čtveřici odpočatých koní. Osm očí dychtících patřit zas červeným hledím na štvance hrudí přitisklého k hřívě.

Střezivojova plaváka nazvali Sokol pro jeho dravčí rychlost. Teď je však znaven předchozí ranní cestou. Jezdcevy paty ho přesto tlukou do slabin. Štvancovy ruce mu buší do šíje. V uších má prosebné naléhání. Snad pochopil. Dělá, co může. Dělá, jako by šlo o jeho koňský život.

Osmadvacáté září. Kdyby už platil nový kalendář, začínal by druhý říjnový týden. Zem je dosud pevná, nerozbředlá mokřým podzimem. Brzy ráno však mžilo. I teď ještě ve vzduchu visí mrholení.

Koně občas podklouznou kopyta. Dosud však mají naději. Vyběhli úvozem kolem posledních chalup. Úvoz se rozplynul a proměnil seč v louku. Louka má po pravici les. Tam ne, les je lest. Prchají podél lesního kraje přes pastviště do vršku. Temínko. Svah dolů. Ještě jim zbývá malinká čaka, i když čtvery koňské nohy za nimi běží z čerstvých sil, i když ti za nimi, chlapi s oštěpy v dlaních, zas baží po krvi. Střezivoj má za pasem jen lovecký tesák. Klopková kopyta za zády bubnují o zem. Nedutá zem najednou zní jak paličkami rozdušená oslovice. Štvancovy uši jsou citlivější než blány netopýřích křídel. Tlučení kopyt za zády jim připadá k zbláznění hlučné. Okovaný klapot je bolí. Stejně halasně tepe i v těle. Krev v hrůze ze zmarnění zoufale bije do tepnových stěn. Už zas před sebou mají jehličnatou zeď lesa. Z louky tam vede úzká cesta. Ti vzadu snad budou myslet, že jsou na ní. Třeba včas nezahnou. Střezivoj smýkl otěžemi. Sokol se otočil na místě na zadních. Pádí kolem jiného lesního kraje. Ještě jim zbývá jiskřička naděje.

Není doba, kdy se umírá v postelích. Takhle však ne. Muž proti muži, meč proti meči, když to musí být. Jen když to mocímermo musí být. Smrt je pokaždé stejně hrozná. Takhle však ne. Být honěn jak liška před psí lájí. Být zabit jak liška na útěku. Utíkat, neutéct. Nevědět, který oštěp přetne páteř nebo vnikne mezi žebry do poděšeného srdce. Čtyři zahruli v Sokolových stopách. Sokol snad ví, že jde o jezdceův život, je však už znaven předchozí ranní cestou i útekem. Zpomaluje. Čtyři se blíží. Už zvedají pravice, pěst vzhůru, v chapadlech pěstí habrová ratiště. Pronásledující kopyta jsou čím dál zvučnější. Svým hlasitým zvukem dělí čas na hrozivě nepatrné dílky. Jen nezemřít jak liška před lájí. A otočit se tváří v tvář? Sám si určit čas smrti? Ne. I Sokolova kopyta dosud bijí zem. Dokud bijí, zůstává malouňka hvězdička naděje.

Střezivoj je křesťan a biskupův bratr. Neví však, aspoň teď neví, čí bozi jsou mocnější. Patami tluče do koňských slabin. Rukama do plavákovy šíje. Modlí se do koňských uší. Vyzývá bohy. Všechny. Toho jediného. I ty, v které se věřilo dřív. Možná ho uslyší Gospod a ochrání ho božskou dlaní. Třeba ho zaslechne Pěrun a zabije bleskem psy za jeho zády. Snad štvanci přetne Morana. Možná Svantovít rozevře zem, aby Střezivoje skryla. Třeba Děvana oslepí štvoucí žhavým paprskem slunce. Snad Dažďbog zaslepí zrak pronásledovatelů hustým závojem deště.

Les s loukou končí, obojí přetíná doleva mířící vozová cesta. Dají se po ní. V cestě je kamení. Kopyta zní ještě dunivěji. Patera kopyta už splývají v jediném sboru. Bohové nepomohli. Střezivoj neví, jak odradit černou kmotřičku. Už si to netroufá vymyslet, rozum se vzdává. Myslí si, že už nic nezmuže. Padapadapa, klopková kopyta klepou o kámen v hubivém pětihlase. Přece ještě nápad. Střezivoj utrl od opasku plný kožený váček. Lapil ho za dno. Na třicet stříbrných slavníkovských denárů, docela nových, ještě s ražebním leskem, dopadlo na cestu. Párkrát poskočilo, párkrát se obrátilo, než ulehlo.

Klapot neustal. Čtyři vzadu mají oči zaslepeny příslibem krve, a tedy i zlaté odměny. Střezivoj je cennější než stříbrné plíšky. Nezastavili. Neslezli z koní. Bylo by směšné zastavit, když jsou u mety. Ruce třímající

oštěpy ve výhružném posunku se mohou rozmáchnout, mrštít a neminout cíl: skloněná štvancova záda jsou blíží než na dolet zbraní.

Kopyta zběsile rychle zběsile silně klepou o kamení. Pár zvuků je však ještě pronikavějších. Tam vzadu jeden hýkl námahou. Oštěp zasvištěl v krátkém letu. Škubaná vlna Střezivojova rukávce slyšitelně zacrcěla. Hrot a ratiště taktak minuly koňské temeno a s brnkavým dřevěným zvukem dopadly na cestu. Kopytový klapot zní tak, jako by už nebyl vzadu, ale po plavákových bocích. V kratičké chvíli mezi skutečným prvním a čekáním následujícím letem oštěpu se štvancův zmožený rozum nadobro vzdal práv na nejlepší, co uměl. Mlel dál, ale už bez rozumu. Vzpomínal, jako by neměl na práci nic kloudnějšího. Měl snad? Vzpomínat bylo lepší, než se bát tak moc, až se nadavovat hrůzou, až ucintávat. Mozek mlel dál už bez rozumu. Vzpomínal, jako by ještě mělo smysl probírat položky prožitého. Jako by smrt po rychlém výčtu měla být o poznání lehčí. Poslední tucet dní provzpomínal dopodrobna. Dřívější náhodně, pozpátku. První bitka s dýkou v dlani. První žena. První políbení. Postřížiny. První vlastní kůň.

Bitka nebitka, hrůzný klapot cizích kopyt byl ještě o čárku blíží. V té vzpomínce nebyl klíč ke komnatě spásy. Žena nežena, hrozící klopotání kopyt bylo zas o palec blíží. Zas žádný klíč.

Políbení nepolíbení, cizí kopyta se znovu přiblížila o celou pěst. Taky ne klíč.

Postřížiny nepostřížiny, klapání pronásledujících kopyt stihlo zkrátit vzdálenost k pronásledovanému o celou další stopu. I černá kmotříčka byla o stopu blíží, klíč ne.

Kůň nekůň, klapity klapity se posunulo o nový sáh. Klíč znova nikde.

Střezivojův mozek skončil s jinošstvím, ocitl se před postřížinami, přiblížil se dětinství. Věř nevěř, klapot za zády začal tratit dech. Let druhého oštěpu se nekonal. Věř nevěř, klíč se našel, když se Střezivoj ocitl u chůvy Sestřeny. Jak to bylo v Sestřenině pohádce? Třaslavé Střezivojovy rty šeptají do Sokolových uší pohádkové zaklínadlo.

„Mha za mnou, mha přede mnou. Mha za mnou, mha přede mnou. Mha za mnou, mha přede mnou.“
Kdyby už platil nový kalendář, začínal by druhý říjnový týden. Mrholilo. Nebyl to však den na mlhu. Přesto padla a lehla. Vráz. Hustohustá a neprůhledná jak strdí. Mlha, jaká jindy nebývá. Jaká ještě nebyla. Tak bílá, že štvoucí ztratili štvance, svůj cíl, že ztratili i cestu. Nevídaná mlha ležela mezi lesy dlouho. Čtyři, co hodiny tiše a mlčky projevovali trpělivost, nakonec nevydrželi. Vzdali to. Zklamaně obrátili koně k cestě snad do Libice: v tom mléce nevěděli, kam jedou. Nemělo však ceny dál čekat: z mlhy zřetelně slyšeli klapot rychle se vzdalujících koňských kopyt. Nebylo to zdání, byl to skutečný zvuk, i když nechápali, jak Střezivoj na Sokolovi může jet tak najisto mlhou, kterou oni nemohli prohlédnout na nejbližší dva sáhy.

ZA MÁMU, ZA TÁTU, ZA MLÝN

Zem byla jediná šedavá běl. Všechno nad ní jedna bělavá šed. Nebe splývalo s kopci. Obloha nepřestávala drobit sníh. Občas se zvedl vítr dobrotivě zahlazující rodící se stopy. Osamělý chodec spěchal bílou svažitou plání od Strání k východu, pokud mu spěch dovolily nohy propadající se někde do závějí, jinde do větrem odhalené křupavé umrzlé blány kryjící starý sníh. Občas se ohlédl přes rameno, jestli nemá pronásledovatele. Mezi ohlédnutími šel příkřený, předkloněný, aby líp odolal větru. Aby tváří aspoň trochu uhnul bodavým vločkám. Znovu se ohlédl, jestli je sám. Jakoubek prchal ze Strání před mstou za mstu. Spěchal sněhovou plání a byl vděčný větru, že maže hluboké zprávy o jeho krocích. Na Slučím potoce dřepěla skoro vylidněná osada Strání. Výš po potočním toku ležela stejně nelidnatá Pasečnice. Pak byly jen kopce s hradem Vráclavkem, teď křížencem chudoby a zchátralosti. Blížila se polovina patnáctého věku. Pole tolikrát překřížily voje. Co nezadupali koně, sežehl oheň. Pole se změnila v úhor, když nebylo rukou k obdělávání. Třetina rukou patřila bojovníkům. Třetina bojovníky pobitým. Třetinu si vzal loňský mor. Kolik mohlo být živých dělných? Hrad Vráclavek byl bez čeledi. Rytíř Michal by zašel hladem i s poslední sloužící dvojicí, která mu zůstala věrná, kdyby se nedal na lapkovství. Ani ono příliš nevynášelo. Nebyl z těch, kteří si utáhnou opasek a přiloží ruku ke kloudnému dílu. Nikdo mu ve zboji nezabránil. Král Albrecht Habsburský zemřel. Nový král nebyl. Země se zmítala bezvládním. Stokrát probrané, a přece pořád palčivé vzpomínky se honily sněhem zasypanou hlavou nedobrovolného vraha Jakoubka, jediného živého na sněhobilé pláni. V Pasečnici na Slučím potoce stál mlýn Jakuba, Jakoubkova otce. Protože nebylo obdělávaných polí, nebylo obilí. Protože nebylo obilí, nebylo co mlít. Mlýn zdaleka nevynášel na obživu. Tím méně na to, aby Michalovi platili výpalné. Celý rok jim hrozil ohněm. V noci před loňským svatým Martinem mlýn vyhořel. Když se probudili, byla už výheň taková, že taktak zachránili životy. Jakoubek zachránil i kobyly. Máma z té rány vyšla napůl bez rozumu. Mlynář se pro kdeco vracel tak dlouho, až zůstal v plamenech.

Mrzlo. Nebe nepřestávalo sypat sníh. Do Jakoubkových škorní se ho víc nevešlo. Možná mu omrznou prsty. Ať o ně třeba přijde, jen život nesmí ztratit, protože má poslání. Zamířil k hřebeni nad Vzdicemi a Chabry, aby se vyhnul stavením. Znova se zvedl vítr. Sníh bičoval Jakoubkovu hlavu. K bičování sněhu se přidalo bičování zlých vzpomínek.

Pohřbili otce. S holýma rukama přišli k tetě, vdově, do Strání. Kobylu vedl Jakoubek za hřívu, když jim nezbyl postroj ani provaz. Dnes ráno, den po Třech kráľích, uviděl Jakoubek tetčiným oknem Matějku Dlouhána, pacholka z Vráclavku. Matějci byli dvojčata. Byli by k nerozeznání, kdyby druhý, Matějka Bradáč, nenosil pod tváří kozlí ozdobu. Matějci museli založit požár, sám Michal si ruce nešpinil. Matějka Dlouhán jel do Vráclavku snad na obhlídku příštího zboje. Za čas se vracel stejnou cestou, jiná k Vráclavku nevede. Jakoubek čekal za osadou a mladým smrčím, z kterého sníh udělal neprůhledné hrazení. Matějka Dlouhán nic netušil. Nechal se strhnout z koně. Dřív, než vybředl ze sněhu a vzbopil se k obraně, ubodal ho Jakoubek oštěpem, který zbyl po strýci. Za mámu, za tátu, za mlýn.

Teď prchal před mstou. Matějkovi Bradáci i rytíři Michalovi musí dojít, že Dlouhánova smrt je obrácena i proti nim. Možných vrahů bude ve vylidněné končině pramálo. Ve výšce minul Jakoubek Vzdice a Chabry. Na východ od nich by v úvalku viděl Rozseče, kdyby nebylo sněhu v povětří. K jednomu rozsečskému stavení však dohlédl. Vysoko nad vsí trčela osamělá opuštěná chatrč, kde se v bydlení střídali dobrovolní tuláci s tuláky z musu. Jakoubek přestával cítit mrznoucí nohy a ruce. Z bílé peřiny osamělé střechy prýštl sněhobílý dým a taval sníh okolo místa svého průniku. Sliboval teplo, snad i bezpečí a jakousi lidskou společnost. Jakou? Pro vraha není špatné lidské společnosti.

Kočovník medvěď s medvědem brtníkem, taky vyděděncem, se Jakoubka nezřekl. Přičaplé stavení teď hostilo dva, kterým by řádný nepodal ruku. Z okraje lesa tahali dříví na oheň. Do ok lapali zajíce brodící se hlubokým sněhem k jediné potravě stromové kůry. Dva psanci spolu vycházeli v dobrém, ale mlčky. S medvěďárem nebyla řeč. Za krkem mu seděly vztek s mrzoutstvím. Medvěd byl mladý, ale přišla na něj nemoc. Chcípal. Už nežral, jen pil. Jednou do rána dodělal.

Pracně a pečlivě stáhli chlupatou kůži, aby na ní bylo co nejmíň řezů, i když přitom zprvu mysleli na prodej. I bez ok měli masa do sytosti. Jenže na jak dlouho? Medvědář neuměl nic než to, co dělával. I kdyby se bůhvíjak šacoval, nevypadl by z něj groš, natož tolik, kolik by lovci chtěli za medvědí mládě. Přitom už začal masopust. Doba, kdy medvědář nejraději chodil dědinami a vydělával po návších a hospodách ještě krapet víc než jenom na jídlo, pití a krmení medvěda. Bylo to málo, když diváků tak ubylo? Když ještě míň bylo těch, kteří byli ochotni utratit skoro bezcenný drobný černý peníz, habránek nebo šiderlink? A přece. Jakoubek nebyl filozof. Neznal ani leter. I počítat uměl sotva do sta. Život však někdy učí účinněji než *alma mater*. Jakoubek němě pochopil, že chceme-li dosáhnout k vrcholku lidství a dostat nanejvýš lidským povinností, musíme občas sestoupit na samo lidské dno. Že v sobě musíme lidství třeba i zapřít. Byla tu jedna skrýš medvědí kůže. Byl tu jeden, který se potřeboval skrýt.

Hliněnou podlahu kolem dokola roubených stěn už zas šlapal mladý brtník. Už o moc spokojenější medvědář seděl vprostřed světnice na pařezovém sedátku a bedlivě pozoroval.

„Víc kolíbat se musíš. Ještě víc. A bruč, bruč, ať z tebe jde strach, ať k tobě nechodí moc blízko, bylo by vidět prázdné očníce. Ruce bys měl mít delší. Přivázu ti k nim polínka, ať máš rovnější hřbet.“

Medvědí krk byl sevřen hrubým obojkem. Od kruhu v obojku se táhl po zemi plandající řinčící řetěz. Medvěd se kolébal a bručel čím dál věrohodněji. Stavěl se na zadní a točil se na nich. Ukláněl se. V rytmu tleskání medvědářových dlaní tančil dupák.

Vyrazili. Prošli Třebiště, Březinu, Podhoří, Seče, Rozseče, Žďárek. Pak vsi, jejichž jména neznali a ani se nedověděli, pokud se na ně nevyptali. Rytíř Michal a Matějka Bradáč slídili po Jakoubkovi, na kterého jako na prvního padlo jejich podezření, když ho tak naráz nebylo. To však už mladý brtník s obojkem na krku tančil dupák a ukláněl se daleko od Vráclavku. Michal a Matějka hledali až do doby, která bývala časem žní. Teprve pak si pomysleli, že trátí čas.

Medvědářova pouť se podobala zašmodrchanému kruhu. Proto při dalším adventu, kdy zem znova zbělala, našli útočiště v trebištské hospodě nejbliže Vráclavku. Medvědář nocoval v podkroví. Medvěd ve stáji. V hrubé světnici se za kradený peníz den co den opíjeli Michal s Bradáčem. Byli zpiti tak, že si medvědáře nevsímali. O medvědovi nevěděli. V úterý po půlnoci se Matějka přišel do stáje podívat na koně. Pletly se mu nohy. Věděl o sobě míň než málo. Mlýny spravedlnosti melou pomalu, ale melou. Matějka Bradáč nic netušil. Nechal se strhnout do čpící slámy. Nechal si krvavě poznačit krk medvědími drápy. Nechal se zardousit. Za mámu, za tátu, za mlýn.

Když hospoda bezstarostně usnula, protože v obluzení nebyla s to dopočítat se hostů, ani jí to nenapadlo, vyšel medvěd s mrtvou kořistí k řece Kobylé. U podemletého břehu, kde byla voda rychlejší, se černalo poslední nezamrzlé oko. Byl krutý mráz, do rána se i to zblo vody obrní pancířem ledu. Černota noci drobila sníh. Vítr pečlivě zametal stopy.

Trvalo dlouho, než Kobylá rozmrzla. Sotva rozmrzla, změnila se táním v řečisko. Nevydala Matějково tělo. Michal pátral. I na Jakoubka padlo podezření, ale už jen letmé, rok ho přece v kraji nebylo. Nemohlo být, protože mladý brtník v ten čas tančil a ukláněl se daleko od Vráclavku.

Medvědář s medvědem opisovali během roku zašmodrchaný kruh. Medvěd čekal na další advent. Těšil se na něj. Báł se ho. Nezůstanou v Třebišti, Strání, Pasečnici, potáhnou až na Vráclavek, tak vydělají víc. Vidina groše medvědáře přesvědčila.

Michal jim nevěřil. Už nikomu nevěřil. Jenže byl sám, měl v hlavě a dobře věděl, že ho další pití nezbaví nekonečné samoty a nudy. Ať ho pobaví. Odtarasil vrata. Vpusťil je. Zavedl je do rozlehlé síně, jediného místa, kde hořel oheň. Zdálo se mu, že málo hřeje. Chtěl přiložit pár polen. Obrátil se k dvojici zády, protože nic netušil. Medvěd medvědáře umlčel výhružným posunkem. Skočil na Michala. Strčil mu tvář do řeřavého dřeva a držel. Vší silou držel. Za mámu, za tátu, za mlýn. Tlapami tiskl Michalův krk, i když cítil, že už přihořívá i medvědí kůže. Nepustil, dokud se Michalovo tělo nevzdalo posledního náznaku odporu. Dokud se nesložilo povolně jako hadr. Teprve pak uvolnil stisk.

Jakoubek popošel doprostřed místnosti. Postavil se na zadní. Drápy předních tlap si jediným rychlým dlouhým pohybem rozpáral šev táhnoucí se od spodní čelisti až k podbříšku. Nadobro zpřetrhal stehy držící medvědí kůži pohromadě. Odhodil převlečení. Odvykl už stát na dvou, málokdy byl bez dohledu

cizích očí. Stál však na nich tak, že medvědáři připadal přímější a vyšší než tehdy, kdy dorazil do chatrče nad Rozsečmi. Jakoubek na sobě neměl ždíb holé lidské kůže. Všude byl zaschlý škrálop pevně držící špíny. Nejenom špíny. Jakoubek zvířecky páchl medvědinou, potem, špínou i kdečím horším, když šlo tak málokdy a málokrát párat medvědí kůži. Přesto si nejenom připadal čistý jako dřív. Připadal si daleko čistší než dřív.

Hraběti Georgu Christophu Heinrichu von Plattensteinovi, hlavě té rodové větve Plattensteinů, která od pobělohorských dob sídlila v zámku ve Vlčicích, říkali hrabě numismatiků. Jeho münzkabinet byl stejně bohatý jako bývalá rudolfinská sbírka a anglické kolekce vévodů z Buckinghamu nebo Hamiltonu. O přírůstky se staraly koupě, výměny i příkazy neznámé poddaným jiných panství. Každá stará mince musela být odevzdána pod hrozbou trestu. Hledání starých mincí bylo navíc první poddanskou povinností mající přednost před všemi jinými. Jako taková byla ochotně plněna, protože i ten, kdo skutečně hledá mince, se rozhodně nepředře. Tím mín by se předřel ten, kdo hledání mincí jenom předstírá. Dočasně předstírá, protože jedinci bez nálezů se velmi brzy ocitali v hraběcí nemilosti. Nejšťastnějším nálezci se k tomu ještě dostávalo odměn a úlev. Ta jinde nevidaná neslýchaná povinnost byla v okolí Vlčic snadno splnitelná. Na polnostech mezi Vlčicemi, Klučenicemi, Trnovou, Pnětluky a Borovicemi rádlá pluhů co chvíli vyzvedávala keltské mince, které pak déšť omýval k viditelnosti. Navíc v hlíně u jmenovaných vsí zdaleka nebyly keltské mince samy.

Ondřeji, po otci Kubešovi, vzala morová rána rodiče, ale z Vlčic ho nevypudila. Neměl kam jít. Střídal noclehy, jak si ho předávaly báby a tety, které si nemohly natrvalo uvázat na krk dalšího strážníka.

Osud chtěl, aby se sirotkova cesta zkrížila s numismatikovou. Před adventem roku, kdy na trůn nastoupil císař Karel Druhý, dobývali vlčičtí poddaní pařezy z polozmrzlé země na svahu Žalostné. Ondřej tam přišel z pohnutek naoko neužitečnějších. Nebyl už čas k nalézání krásných květů a rudých jahod, k objevování tajemství skrytého ptačího zpěvu a ukrytých ptačích hnízd, ale i tehdy skýtal břeh kolem studené vody Račího potoka bílé, žluté a růžové oblázky. V lůžcích na stráních Žalostné šel z kamení vyrýpnout třpyt krystalů. Na přimrzlé zemi dosud polehávala hebká ptačí pírká. Pořád šlo ještě na Žalostné najít některou z Ondřejových chlapeckých oblíbeností.

Ondřej tam vydržel celý den. Ke čtvrté šíralo tak, že mohli půdě vzít už jeden jediný pařez. Vytáhli by jiný, kdyby nebylo Ondřeje. Pálení a svědění víček někam hledících očí cítil Ondřej už kolikrát. Věděl, že palčivost pomine, stočí-li pohled jinam. Důvod a příčinu palčivého svědění však do toho dne neznal. Stejně tak nevěděl, proč se musel ozvat.

„Ten ne!“ křičel na ně, když zapomněl na povinnou sirotčí skromnost, tichost a pokoru. „Ten začněte páčit, však uvidíte.“

Zatím se zšeřilo ještě víc, takže, aniž by úmyslně chtěli, hliněnou nádobu beztak už roztrhanou smrkovými kořeny nadobro roztloukli. To, co bylo v ní a kolem ní, rozbít nemohli. Hrst denárů Boleslava Prvého i Druhého, sedm denárů Soběslava Slavníkovce a jedenáct mělnických denárů královny Emmy dojatý hrabě numismatik obdržel v pořádku. Dověděl se i o Ondřejovi, který byl o dva dny později, v čas předvedení na zámek, ještě pořád plný svátečnosti toho dobrodružství. Neměl o podstatě svého daru tušení, na takové přemýšlení ještě neměl věk. Kochal se vzpomínkami na napětí těch chvil. Na skoro pevné vědomí, že opravdu naleznou, co tušil. Na okamžiky pochyb, kdy jeho jistota přesto pomíjela. Kdy se trápil, jestli uspějí. Bylo to málem napínavější než pátrání po ptačích pěvcích skrytých v hustých korunách stromů a po ještě dovedněji schovaných ptačích hnízdech. Moci si to tak zopakovat.

Hrabě chtěl sirotka Ondřeje odměnit. Z Ondřejových očí číselna nenasycenost. Proto hraběti nenapadlo dobré slovo nebo pohlázení. Ostatně, i kdyby nebylo číšení, hrabě by stejně nepřipadl na jinou možnost. Myslel si, že venkovské duše nemají přání, která by se netýkala jejich opaků, totiž nejzákladnějších tělesných potřeb. Sirotek Ondřej nebyl pochválen ani pohlázen. Zato mu dovolili, aby si v koutku zámecké kuchyně prvně v životě zkazil žaludek přejedením. Maličké rovnítko se položilo mezi mince a Ondřejovy rozbourené útroby. Bylo však doposud tak neznatelné, tak nepostřehnutelné, že o něm Ondřej ještě nevěděl.

Když se příštího předjaří sesunula stráž vrchu zvaného Suť, který pár let předtím zbavili stromů, stanul sirotek Ondřej jako prvý u čerstvě roztržené země. Přešel sem, aby spočítal, kolik konipasů a skřivanů se už navrátilo z jihu. Nedopočítal se, protože ho začala svědit víčka. Protože ještě řádně

nevěděl o zmíněném rovnítku, pocítil vzrušení. Poznal, co skrývají slepence ploských hrudek hlíny. Kdyby byl tušil, jak medvědí službu sám sobě prokáže, nic by neprozradil. Neběžel by pro hraběte. Rozradostněný numismatik nemeškal. Sám, jen s chlapeckým svědkem, vytáhl z chladné promočené země nepravděpodobnou směs denárů uherského krále Štěpána, pražských grošů Jana Lucemburského, dukátů Vladislava Jagellonského, v Olomouci ražených moravských denárů, velkých brakteátů Přemysla Prvního, tří míšeňských grošů a jednoho korunovačního denáru Vladislava Prvého. Na takové jmění stádalo kdysi nejedno pokolení.

Ondřeje v zámeckém čeledníku umyli a převlékli. Za odměnu směl nahlédnout do hraběcího mincovního kabinetu. Potom mu za odměnu zkazili břicho. Rovnítko mezi mincemi a rozbouřenými vnitřnostmi bylo připomenuto tak důrazně, že si je Ondřej nemohl neuvědomit a nezapamatovat. Pak ještě mnohokrát, když přestal střídat noclehy. Spal s podkoními v hraběcí stáji. Spolu s nimi dostával stravu. Už se nemohl toulat. Musel se toulat. Bezcílné toulání krajinou bývalo Ondřejovou blažeností. Povinné toulání? Ondřejova chlapecká představitost nebyla prázdňným ranečkem, ale nedokázala nohám, hlavě a očím namluvit, že se netoulají kvůli hraběcímu münzkabinetu, že ještě pořád objevují nejkrásnější oblázky, jaké mohl poskytnout Račí potok, nejkrásnější květiny, které rostly na kopci Jeřábu, nejsladší tajnosti, kterými byla ptačí hnízda dovedně vnořená do trávy, křoví a stromových korun lesa zvaného V uhliskách. Ondřej zkoušel zapomenout na příkazy a stravu, ale nesvedl to, už to nebylo v jeho silách. Mohl prožívat dobrodružství, ale už je neprožíval. Malovat obrazy je krásné, ale nejkrásnější stejně tehdy, když to děláme z potřeby malování, pro obrazy samy, pro samu krásu, ne pro nezbytnost nasycení nebo z něčího příkazu.

Svědění víček už Ondřeje nevzrušovalo. Skoro lhostejně hleděl, jak rýček zajíždí do země. Jak jeho prsty z prstí vytahují serát, zoubkovaný římský denár z časů císaře Hadriána, pražský groš Ferdinanda Třetího nebo tlustý groš Václava Čtvrtého. Co nález, to odměna vydrhnutí kartáčem a vroucí vodou, navlečení do naškrobené košile, návštěva hraběcího münzkabinetu a nakonec povinná kopa jídla. Ondřej se alespoň hleděl utěšit vzpomínkou na dávné oblázky, květiny, ptačí hnízda, věci neodměňované mytím a jídlem, ale jen radostí a štěstím. Jeho vzpomínky však už byly tak zkaleny a zkriveny, že mu nic neříkaly, že se k nim radši nevracel. Raději znuděně hrabal a kopal.

Když pak po čtyři dny za sebou přinesl do zámku zlatý keltský biatek s nápisem Busu, tolarový hranáč Albrechta z Valdštejna, dvoutolar Kristiána Ludvíka z Brunšviku-Lüneburgu a denár císaře Tiberia, ten s obrazem Livie, kterému se říká biblický, protože za třicet takových prý prodal Jidáš Krista, hrabě Georg Christoph Heinrich von Plattenstein došel k přesvědčení, že Ondřej je z Boží milosti numismatik *sui generis*, numismatik na hranicích geniality. To poslední si ovšem hrabě pomyslel až poté, kdy v duchu hrubě zneuctil památku Ondřejovy mámy, protože Ondřejovi přimyslel způle šlechtický původ. Panstvo se zkrátka občas ve vsi nebo ve služebnictvu zapomene. V tom případě by bylo hříchem, kdyby hrabě Ondřeje nepřipodobnil k svému obrazu. Hrabě pojal plán, o němž se pochopitelně s Ondřejem neporadil.

Sirotek Ondřej byl vydrhnut jak jindy. Ostříhán. Poměřen hraběcím krejčím. Opatřen něčím velmi podobným lokajské livreji. Byl přinucen už natrvalo žít v kamrlíku naproti münzkabinetu. V odměnu za nebývalé nálezy už nebyl jen sycen, ale i učen. Čtrnáctiletý negramota padl do rukou pátera Krombholze, kterého neunavilo ani vyučování po čtyři hodiny denně. Teprve po obědě mohl už pologramotný ven. Vlastně nemohl, už musel. Byl mu přidělen kůň a sluha s motykou, s rýčem a koněm navíc. Sluhovi říkali Venca. Nevěděl o tom, protože byl hluchoněmý a neuměl odčítat ze rtů. Věděl jen to, že má kopat tam, kde Ondřej ukáže.

Škrtivý obojek nového oblečení byl Ondřejovi nanejvýš nevhod. Dokonce i kůň. Mít tak dříve vlastního koně. Bože, vždyť vlastní kůň byl snem, jehož se sirotek Ondřej jedinkrát neodvážil, když vlastního koně přenechával jen pohádkovým hrdinům, protože nejenom neznal, protože ani neslyšel o jediném svém nesirotném vrstevníku s vlastním koněm. Jenže dnes? Ne, ani s tím sličným tečkovaným koněm pstružákem se už nesvedl vypravit za bývalými krásami květin, oblázků a ptačích hnízd. Prostomyslný Venca bez řeči a sluchu by nežaloval. Nemohl by. Neodvážil by se, i kdyby měl řeč a sluch. Ostatně by

ani nepoznal, že sbírání křemínků a naslouchání kukurukání holubů hřivnáčů nesouvisí s Ondřejovým posláním. Byl to však sloužící do morku kostí. Sloužící vděčný za to, že ho, mrzáčka, nevyhnali ze vsi. Že ho dokonce obdařili panskou službou. Za živého boha by se nehnul od Ondřejových pat. A jde prožít radost ze skalníka spatřeného na povinných placených potulkách? Jde se radovat z vzácného skalníkovy zpěvu, když máme věčně za patami svědka? Všecko bývalé sladké bylo stokrát pryč. Ondřej radši bez nadšení hledal mince. Malovat obrazy je krásné, ale nejkrásnější stejně tehdy, když to děláme z potřeby malování, pro obrazy samy, pro samu krásu, ne pro nezbytnost nasycení nebo z něčího příkazu.

Mezi Mezinou a Břevencem, u obchodní cesty, která tamtudy odnepaměti vedla, našel zrudlý sirotek zlatý byzantský tremissis Lva Pátého, ruský grivennik Vladimíra Prvního a zlatý abbásovský dinár kalifa Al-Mahdího. Hraběcí numismatik měl oči navrch hlavy. Ondřej musel rovnou k hraběcímu stolu. Z množství jídla, do kterého byl nucen, se mu dělalo stejně špatně jako z toho, že si od něj hraběcí synové štítivě odsedali. Hrabě to ovšem nepostřehl. Ondřejovi se dostalo i další výsady. Páter Krombholz začal žáka znalého už čtení a psaní v mateřštině vzdělávat i v němčině. Vzdělával ho tak nemilosrdně, že po půl roce sloužení si Ondřej mohl přečíst oblíbený hraběcí spisek, knihu *Münzspiegel*, sepsanou Tillemannem Friesem. Byl to Frieše, který tvrdil, že keltské duhovky vznikají z mraků a padají s deštěm do míst, kde se duha dotkne země.

Hrabě měl dost keltských mincí, ale ne všechny odjinud známé. Hrabě věřil ve spisek *Münzspiegel*. V dny, kdy se střídalo slunce s deštěm, byl Ondřej vyháněn ze zámku, aby putoval do míst, v kterých se duha zdánlivě opírala o zem. Jízd, čím dál delších, bylo nescíslně. Přesto Ondřej ani jednou nedorazil k úpatí duhy. Nikdy nic takového ani nespátřil. I když, nevěděl přesně proč, kvůli mincím to určitě nebylo, sám po takové duze toužil. Jistě, přivezl hraběti keltské stratéry s obrazem závitnice a s řeckou Athénou s Niké i zlatý stratér mušlového typu, ale to všechno zas byly jenom jinými přehlédnutelné, protože deštěm dřív neomyté dary pluhových rádel.

Uběhla další zima. Zas přišly jarní a letní přeháňky střídané sluncem. Hrabě se nevzdával naděje. Ondřej se nesměl vzdát cest. Ostatně ani Ondřej se nevzdával doufání. I nové jízdy obohatily münzkabinet. Ondřej našel denár Soběslava Prvního a bonnský fenik Karla Velikého. Nad osadou Pleče objevil krajáč plný malých grošů Rudolfa Druhého. Na břehu Bylnice odkryl jiné skryté tajemství: čtyři hrsti dvanáctníků českých stavů. Úpatí duhy se však ne a ne ukázat.

Ondřej byl oblékán a sycen. Za odměnu byl farářem Krombholzem učen i latině. Ondřej byl hlídán nepodplatitelným Vencou. Ondřejovy jízdy byly čím dál tím smutnější, chmurnější. Úsměv na Ondřejově tváři už nevyhloudiv ani takový důkaz něčí milosti, jakým byl nález stříbrného anglického penny krále Offy z Mercie, mince staré málem tisíciletí. Malovat obrazy je krásné, ale nejkrásnější stejně tehdy, když to děláme z potřeby malování, pro obrazy samy, pro samu krásu, ne pro nezbytnost nasycení nebo z něčího příkazu.

Společný sen hraběte von Plattensteina, Tillemanna Frieseho a Ondřeje, po otci Kubeše, však nakonec přece jen přestal být snem. Stalo se to 5. září 1713 v polích za Pnětluky. Bylo to tak neskutečné, že hluchoněmý prostáček Venca sklouzl ze sedla a nevědomky dal dlaň před údivem otevřená ústa. Déšť ještě dozníval drobným mrholením, které však už padalo od slunka a bleděmodra. Až tahle duha byla svou barevnou nohou pevně opřena o dosud nezaorané strnisko u Pnětluk. Venca se neodvážil pokročit. Zato Ondřej se sesunul z koňského hřbetu a popošel blíž. Nevěděl, proč by měl mít Venca strach. Nevěděl, proč by neměl využít příležitosti. I on se však zarazil na místě, kde už mohl natáhnout ruku a dotknout se purpurového dílu podkovy stvořené ze snově čistých barevných púlmezikruží. Touze a kráse však stejně nesvedl odolat. Udělal ještě půldruhého kroku. Vztáhl pravici. Dotkl se purpuru. Strnul, protože barva vůbec nebyla nehmotná. Nepropustila natažené prsty skrz naskrz. Kladla odpor větší než suchý písek, ale menší než písek nasáklý deštěm. Podobnost s pískem byla tak nápadná, že si Ondřej dal prsty před oči: čekal, že bude mít na kůži stopy purpuru. Neměl. Napadlo mu udělat zbývající půlkrok a položit na purpur podrážku. Zabořila se, ale neprobořila. Opřel se o chodidlo, vytáhl se pohybem těla a dotkl se barvy i druhou nohou. Ohlédl se přes rameno, kde tušil něčí mávání. Byl to Venca mající i při mávání rty stále ještě dokořán a oči plné slz ze zoufalství, že ze sebe nemůže otvorem

úst vypudit nic víc než bekot obav a strachu.

Ondřej nic nedbal na mávání. Postoupil výš. Ještě výš. Pak pro změnu přestal stoupat a šel napříč duhou, aby vyzkoušel, jestli jsou všechny barvy stejně hutné. Tmavá žluť byla z barevných cest nejpevnější. Vydal se po ní už jenom vzhůru. Ještě jednou se ohlédl. Dvě koňské a jedna mužská postava hluboko pod Ondřejovými očima už byly malé, maličké. Zrovna se blížily jedna k druhé, jak se Venca vyhoupl do sedla a jak si za uzdu přitáhl i Ondřejova pstružáka, aby se v trojici vydal na zděšený cval k Vlčicím. Ondřej se už neměl nač dívat. Malovat obrazy je krásné, ale nejkrásnější stejně tehdy, když to děláme z potřeby malování, pro obrazy samy, pro samu krásu, ne pro nezbytnost nasycení nebo z něčího příkazu. Ondřej obrátil oči k čistotě duhy a stoupal výš a výš. Každým krokem se víc a víc vzdaloval mincím a hraběcímu münzkabinetu.

DAR FIRMY PATHÉ FRÈRES

Začátkem září vyrazili z přístavu Teba. Údolím Rochussenovy řeky se dostali k úpatí hor. Do míst, kde pohoří Charlese Louise přechází ve Sněžné hory. Šli dál přes hranici nizozemského, německého a britského teritoria. Týdny postupovali víc nedotčeným pralesem, míň vymýcenými stezkami. Prošli tucty domorodých osad, ale všechny byly dočasně opuštěny. Tamtamy účinkovaly naprosto spolehlivě: příchod expedice jedinkrát nebyl nečekaný. Poslední říjnové úterý došli k bezejmenné horské řece, která jim křížovala cestu. Proud byl široký a divoký, ale ne k nezdolání. Jít však dál? Prales řídil tak, že se změnil v savanu, že mezi řídké rostoucími stromy probleskovaly sněhem korunované vrcholky holých skalních štítů. Dál a výš už nemohli být lidé. Zásobu sil a potravin způle spotřebovali. Určili proto říční břeh za místo obrátky. Nešli zbůhdarma. Všechno, co výprava viděla, dokazovalo, že uprostřed ostrova žijí dosud neznámé negritské kmeny. Měli spoustu fotografií, i když ne fotografie negritů. Nesli vydatný etnografický sběr. Doslovný sběr. Nepřišli k němu koupěmi, dary ani směňováním. Museli si sami brát z toho, co v osadách před dočasným útěkem domorodci zanechali. Měli i antropologický materiál. Když nemohli fotografovat a měřit živé, spokojili se s kosterními pozůstatky jsoucími doslovně po ruce. Zatímco bezhlavá těla byla pohřbívána v rozsochách stromových korun, v chýších ležely lebky domodelované barevnou hlínou, kamínky a mušličkami do podob bývalých živých. Navíc měli zblo naděje, že aspoň cestou zpátky nebudou negritské osady vyliďněné.

Na místě obrátky nechali stan s tím, co neužili a asi už neužijí. Co by je zdržovalo v rychlejším návratu. Bude-li na stanu znamení tabu a nezničí-li věci vlhkost, přijde snad zásobárna vhod kteréši příští expedici. Večer byli tak ubití, že vůbec nepostavili stráž. Spolehli se na oheň a upadli do těžkých vysílených spánků nerušených ani můrkami snů.

Antropolog doktor Jiří Hájek, jediný český účastník Sniedersovy výpravy, se v noci zas jako jediný probral až za práh bdělosti. Nezpůsobil to zvuk, ale vědomí něčí bezhlasé přítomnosti. Ležel na levém boku, když pootevřel oči. Tmoucí tma. Měsíc nesvítil. Hvězdy byly dokonale skryty hustými korunami stromů. Neklidná hladina řeky však odrážela teninkou škvíru nad sebou. Zrcadlila čárku oblohy a hvězdné záře, a proto u jejích vln nebylo černočerně. Proti pohybující se temné šedi vody se jasně rýsovaly sazové siluety tří drobných nahých mužských těl přemožených snad zvědavostí, snad touhou po poznání. Obcházeli spící kruh a se zaujetím hleděli do bílých tváří. Když ukojili zvědavost nebo touhu vědět, zmizeli. Říční voda ani nezašplouchla, když se do ní ponořilo šest drobných nohou. Zas bylo ticho, dokud se, ještě za tmy, nezačaly probouzet rajky. Šramotily v korunách a bez přestávky vykřikovaly vuk vuk. Tehdy mu to napadlo. Kdo snesl vajíčko toho nápadu? Možná ne jeho rozum nebo intuice, ale sama duše pralesa. Pochopil, že za rozluštěním zdejších záhad nelze jít ve vše a všechny plašícím houfu. Začal jednat. Burcoval své tělo k bdělosti, ale rozum nechával spát, aby se mohl kochat míň krásou, víc nesmyslností náhlé myšlenky. Vyplížil se z kruhu spáčů. Došmátral k břehu. Svlekl se. Pohodil šaty tak, jak to dělá vcházející do koupele. Už podhorská noc byla chladná, natož řeka. Nevydal však ani hlas, když mu vlny polkly chodidla a lýtka. Chlad vody trochu popozahnal fantazii a připrobudil rozum, ale stejně nezapudil zdánlivě nerozumnou představu a odhodlání k zdánlivě nerozumnému skutku.

Den, který se za chvíli nečekaně naráz probudil, přečkal v houští na druhém břehu. Nebyl viděn, ale sám viděl. Našli jeho šaty a jako by uvěřili, že utonul. Museli jako by uvěřit, aby se o něho nemuseli starat. Aby mohli vyrazit k zpáteční cestě. Když je viděl odcházet, měl každou vteřinu chuť ukázat se, přebrodit proud, přidat se k nim. Byl ochoten se vzdát, zároveň však chtěl se surovou rozkoší zabít každé nové prahnutí po návratu až po nejzazší možnou mez. Tak se stalo, že ztratil šanci. Nebo nabyl šanci? Odešli dřív, než se vzdal. Ještě je mohl dohnat, ale odolal. Překročil řeku až k polednímu.

V zeleném stanu byl jeho batoh i jeho na břehu nalezené šaty. Ne, neuvěřili v jeho utonutí, jen mlčky respektovali jeho vůli. Doslovně respektovali. Ve stanu byla kulovnice značky remington se stovkami nábojů. Pistole značky mauser. Tři lovecké nože bowie. Chinin. Sůl. Konzervy. Švédské zápalky. Stoh map. Vaříč. Petrolej. Fotografický aparát s deskami, které už možná podlehly vlhku. Moskytiéra.

Přikrývky. Náhradní šatstvo a prádlo. Dalekohled. Kompas. Byl tam i dosud neužitý dar firmy Pathé Frères. Projekční přístroj s olejovou lampou, kanystr oleje, stočené plátno a pět plechových krabic s filmy, které, podle představ dárců, měly domorodce přesvědčit o přednostech bílé civilizace. Pět krabic s filmy, které snad přečkaly a možná nepřečkaly zdejší klima. Protože se s domorodci nesetkali, dar firmy Pathé Frères svému účelu jedinkrát neposloužil.

Mohl pít říční vodu. V korunách stromů žili ptáci. V pralesním i savanovém podrostu se pohybovali kuskusové, taboni, kasuáři. Byl příliš dobrý střelec na to, aby se neuživil lovem. Ve stanu zbylo místo pro nocování. Dbal na to, aby oheň před stanem nevyhasl. Nebyl chudý Robinson. Byl však Robinsonem, aspoň si to zpočátku myslel, který se už nemůže zříct svého robinsonovství a dostat se jednou zpět k bílým. Byl Robinsonem v zemi, kde slova cizinec a nepřítel splývají v jedno. Kde zpoza každého stromu mohla mířit bambusová foukačka džida vystřelující šípky s otráveným hrotem. V zemi, kde se ještě za půlstoletí bude užívat sousloví long pig pro člověka jako potravu.

Nebyl v pomezí pralesa a savany sám, věděl to, proto přece zůstal. Území patřilo kmeni Kutukulu. I tři noční návštěvníci patřili k tomuto kmeni. Trpasličí kmen Kutukulu ctil navyklé mravy pralesa. Neustával v boji. Mistrně ovládal džidy, když byl hladový. Ve dnech sytosti lovil do sítí záludně se snašejících ze stromových korun ne zajatce, ale živé konzervy lidského masa.

Antropolog Jiří Hájek přežil. Nejen to. Zjistil, že vůbec není v bezvýchodném robinsonovském postavení. Kdyby chtěl, mohl by projít pralesem až k pobřeží. Tím by však popřel účel svého rozhodnutí. Byl přece antropolog a zůstal v pralesu v zájmu vědy. Antropolog Jiří Hájek nebyl long pig, ale masta, pán. Úctyhodný masta, kterému jsou nakloněni všichni duchové tamborani. Který s nimi obcuje. Který je vyvolává pokaždé, kdy se mu zlíbí.

Zásluhu na jeho novém postavení neměl on sám, jeho hodnoty, úmysly a záměry. Neměla je ani kulovnice značky remington. Neměla je pistole značky mauser. Všechno měl na svědomí dar firmy Pathé Frères. Emulze dokumentárních filmů pocházejících nejen z produkce dané firmy nebyla v dobrém stavu. Obraz byl poškozen dřívějším opotřebením i vlhkem pralesa jak v dešti, tak v mlze, ale o to suggestivnější. Duchové tamborani přece bývají neurčití a mlhaví.

Tamborani přijít, tamborani odejít, říkali vynálezu malí černí, když se po týdnech odvážili přiblížit. Nebo se snížili k přiblížení? Další týdny se vydrželi znovu a znovu, přitom ne mlčky, dívat na filmy, které jim Jiří Hájek na skrčené plátno promítal. Které sám nevybral. Jejichž výběr měla na svědomí firma Pathé Frères. Itálie táhne na Habeš. Řecko-turecká válka o Krétu. Americká anexe Havajských ostrovů. Americko-španělská válka: Portoriko je naše! Vítězství generála Kitchenera nad mahdisty u Omdurmánu. Zavraždění srbského krále Alexandra Obrenoviče. Japonský přepad Port Arthuru. Porážka ruské armády v bitvě u Mukdenu. Námořní bitva u Cušimy. Zajímavosti z rusko-japonské války. „Krvavá neděle“ v Petrohradě. Obsazení Soluně mladoturky. Vraždění Arménů v Malé Asii. Střelba do stávkujících dělníků na rýžovištích na řece Leně. Hladomor v Indii. Hrůzy búrské války. Poprava vězně v Sing Singu. Požár hotelu Hilton. Dopravní nehoda na via Aretina. Srážka vlaků u Kaposváru.

Vynález tamborani přijít, tamborani odejít budil pozornost malých černých dlouho a stále stejně silně. Přišel den, kdy malí černí už nevystačili s vlastním komentováním znovu a znovu promítaných dějů a začali se vyptávat. Vyptávali se mnohokrát, dlouze, trpělivě. Jiří Hájek se jim mnohokrát, dlouze a trpělivě snažil porozumět. Konečně přišel další den, kdy byla zdánlivě zdolána nezdolatelná hranice vzájemné nesrozumitelnosti. Jejich rozhovory byly časté a dlouhé. Tak časté a dlouhé, že za tu dobu Jiří Hájek nejenom perfektně zvládl kutukulský dialekt, ale stihl si pořídit i rukopisný česko-kutukulský slovníček. Jejich rozhovory byly tak časté a tak dlouhé, že během nich zdánlivě padly všechny otázky a odpovědi. Omyl. Inalu, nejodvážnější z mladých černých diváků, konečně přemohl obavy, které nutně budil obcovat s duchy tamborani, a zeptal se Jiřího Hájka, proč vyvolává jenom zlé tamborani, nejhorší z nejhorších.

Jiří Hájek nevěděl, co mu odpovědět. Ta otázka ho zaskočila. Překvapila. Zarazila ho. Uvedla ho do rozpaků. Měl jim po pravdě říct, že vůbec neuvažoval o tom, co promítá? Že jeho, stejně jako je, spíš vábil fakt existence skoro dokonalých obrazových konzerv? Filmy přece byly i v Utrechtu stejně

perfektní záležitostí jako kolotoče a střelnice. Jiří Hájek, univerzitní asistent, byl v předměstském biografu jedinkrát. Měl se jim přiznat, že projekční aparát viděl prvně zblízka až tu? Že vůbec nevnímal obsah filmů, protože byl uchvácen skutečností, že zvládl, co dřív nezkusil, totiž uvést zdárně do chodu aparaturu z daru firmy Pathé Frères? Měl říct, že dar firmy Pathé Frères užíval zhola vnějškově, jako zbraň a štít, když zjistil, že je mocnější než výrobky zbrojařských firem, které by stejně proti těm malým černým nedokázal užít? Měl říct, že dar firmy Pathé Frères užíval jen vnějškově jako most mezi sebou a jimi, když zjistil, že dar je schopen hrát roli takového mostu? Neřekl jim to. Nemohl. Nesměl. Ne proto, že by mu nerozuměli, a oni by mu skutečně nerozuměli, ale proto, že by se tak zbavil snad pořád ještě nutné zbraně mocnější než výrobky zbrojařských firem, že by pro ně přestal být mocným obcovacem s duchy tamborani. Bylo to asi předčasné přestat být velkým mocným mastou.

Měl chuť jim říct i to, že s obsahem filmů má pramálo společného. Že se narodil v moravské Nivnici chudý stejně jako Intalu, Waitama, Kainam, Tare. Že se brněnským gymnáziem prostrkal s pomocí obecního stipendia a pražskou *alma mater* s pomocí korun stržených za kondice a za místo pomocného konzervátora v Národním muzeu. Ani to jim však neřekl, protože si až tam a tehdy uvědomil, že nemůže zapřít doktorát z Heidelbergu. Asistentké místo v Utrechtu. Uznání za vědecké statě. Uznání, které mělo i podobu přizvání do Sniedersovy výpravy. Je to tak, až tam a tehdy si to uvědomil: už dávno není chudým chlapečkem z Nivnice, Brna a Prahy. Chtě nechtě se stal dílem světa, jehož vůbec ne netypické stránky ukazovaly filmy, kterých se formou daru zbavila firma Pathé Frères. Musel Inalovi smutně přiznat, a hlasitě to přiznal, že to nejsou zlí, ba nejhorší z nejhorších, ale vlastně jen obyčejní a docela průměrní duchové tamborani ze světa, v němž ještě nedávno žil.

Inalu a Tare se ho ptali, jestli se mu líbilo v takovém kmeni, v takové vesnici, chce-li se tam vrátit. Řekl, že ano, až tady splní úkol a poslání. Řekl to, protože přitom nemyslel na Utrecht, ale na Nivnici, Brno, Prahu. Jeho dávný kmen a jeho dávná vesnice jsou dobré. Tak dobré, že by i malí černí měli chtít žít v takovém kmeni, takové vesnici. Snad měl pravdu, určitě měl pravdu, ale pro malé černé to byla nepřesvědčivá pravda, protože neměl filmy, ve kterých by vystupovali i dobří tamborani dávného kmene, dávné vesnice. Ano, přiznal se jim se smutnými vzpomínávacími očima, chtěl by se vrátit do dobrého kmene a dobré vesnice. Chtěl by žít v dobrém kmeni, v dobré vesnici.

Nikdy dřív neviděli tak smutné oči obcováče s duchy tamborani. Nikdy dřív neslyšeli tak smutný tón v hlase svého mocného masty, pána. Snad proto poslouchali jeho slova tak pozorně. Snad proto vyslechli s takovou vnímavostí jeho přání. Mohli za to, že mu porozuměli po svém?

Odešli, aby se prvně dlouhé dny neukázali. Až za týden přinesli Waitama, Tare a Inalu palmový list pokrytý značkami, kterým Jiří Hájek za mák neporozuměl. Ani oni jim nerozuměli. Byla to jen poklona mastovým zvykům. Často vídali Jiřího Hájka psát. Dělalí teď proto, že i oni z palmového listu čtou. Velký náčelník – lululai – kmene Kutukulu by pokládal za čest, kdyby masta, obcováč s tamborani, přijal jeho nabídku adopce. K smíchu? Jiří Hájek už chápal, že patřil-li někdy k dobrému kmeni, k dobré vesnici, bylo to tehdy chlapečkovsky dávno. Mají pravdu. Už není z dobrého kmene, z dobré vesnice. Jeho docela obyčejní a průměrní duchové tamborani jsou zlí, nejhorší z nejhorších, i pro malé černé kanibaly. Ne, žádný Rousseau. Žádná civilizace divoštví. Ani kmen Kutukulu se svými vesnicemi vůbec není dobrý. Ne proto, že užívá kamenných nožů a seker, ale proto, že pro nic za nic zabíjí džidami vystřelujícími otrávené šípky, že do sítí, které znenadání padají ze stromových korun, loví zajatce, živé konzervy lidského masa. Ti malí černí však kdykoliv dřív měli zas jen kamenné sekery a nože, džidy, otrávené šípky a proradné sítě. Zabíjet se však po tisících z lesklých a hřmotných zbraní, když předtím byli Aristoteles a Kristus, Buddha a Bacon, Shakespeare a Tolstoj? Snad mají pravdu. Patří teď k podivnému kmeni, k podivné vesnici. To na palmovém listě? Snad se mu s tím snáz a líp povede dostát povinností antropologa. Snad tak snáz a líp zúročí vklad svého dobrovolného setrvání v pralese. Antropolog doktor Jiří Hájek přijal. Rodák z moravské Nivnice a rakouskouherský občan s přechodným pobytem v nizozemském Utrechtu se stal nevlastním synem náčelníka Sabunaika a příslušníkem kmene Kutukulu.

Nepřestal se věnovat antropologii. V Evropě ho v antropologických kruzích ještě mnohokrát četli. Mnohokrát o něm slyšeli. I když ne hned, ale až po letech. Trvalo půldruhého roku, než Jiří Hájek napsal

svou prvou velkou studii o kmeni Kutukulu. Trvalo dlouho, než její rukopis dorazil do Evropy. Trvalo ještě déle, než byl vydán tiskem. Přišel totiž nevhod, Evropa měla jiné starosti, byla válka. Nic velkého. Jen čtyři roky. Jen sedmdesát milionů mobilizovaných. Jen deset milionů padlých. Jen dvě stě miliard dolarů škod. Teprve pak začaly vycházet i antropologické studie. I prvá a potom i další z pera doktora Jiřího Hájka. Nepřišel o svou prestiž předního evropského antropologa. Taky se však už nevrátil z Nové Guineje, kde kmen Kutukulu postupně opustil zvyk lidojedství. Poslední nepřítel byl sněden, tajně a z čistě rituálních důvodů, Jiří Hájek se však o tom stejně dověděl, 8. listopadu 1923. Protože jakýkoliv denní tisk, natož evropský, se k Jiřímu Hájkovi dostával zcela výjimečně a často se zpožděním nejenom měsíců, ale i let, Jiří Hájek nevěděl, že k poslední politováníhodné kutukulské události došlo v tentýž den, kdy se v Mnichově Adolf Hitler, tehdy ani ne jednodenní kancléř, pokusil o svůj první fašistický puč a kdy v Povolží, ačkoliv už bylo po občanské válce, vypukl tak zoufalý hladomor, že tam, alespoň podle spolehlivé agentury Reuters, začalo docházet k hromadnému kanibalství.

SEDMÝ

Inženýr doktor Mojmir Vošahlík byl lilipután. Ne drobný, malý, ale zakrslý lilipután. Hypofýza si s ním krutě zažertovala. Liliputánští idioti si liliputánství neuvědomují, proto nepřipouštějí. Mojmir Vošahlík však měl inteligenční kvocient sto sedmdesát devět. Vzrostlý neví, co trpaslictví obnáší. Liliputání stojí za hranicí společnosti víc než žebráci, bezrucí, beznozí. Je-li žebrající, bezruký nebo beznohý pokorný a stojí-li o to, obdrží projev politování a korunu. Liliputánům se projevů politování ani korun nedostává. Dospělí a střízliví odvracejí od liliputánů rozpačitě sklopené oči. Děti, opilci a velcí tělem, za to trpaslíci duchem, si na ně ukazují prstem a pokřikují trpajzlík, trpajzlík. Inženýr doktor Mojmir Vošahlík by o tom mohl napsat obsáhlé černé memoáry, kdyby byl bolestín. Nebyl. Dokázal to tím, že se probojoval obecnou školou, gymnáziem a vysokou školou až k inženýrství agronomie, doktorátu přírodních věd a v dosti úzkém kruhu odborníků k evropské proslulosti. Byl nejen přírodním znalcem čeledi Gramineae, trav, ale stál dokonce u kolébky nové vědní disciplíny. Doktorův boj ovšem nebyl zcela nezištný. Možná by nebyl podstoupen, kdyby doktor předem věděl, že se ani pak, na vrcholu své cesty, nezbaví ukazujících prstů a víc než častých vlastních pocitů méněcennosti.

Inženýr doktor Mojmir Vošahlík, vědecký pracovník Císařsko-královského zemského ústavu pro zvelebení obilnářství a travinářství, se jako první věnoval paleobotanice obilnin, hraničnímu oboru mezi botanikou, agronomií a archeologií. Dokonale se vyznal v problémech vzniku kulturních forem obilnin. Stejně perfektně znal jejich botanické, neolitické i eneolitické předchůdce. Mohl zasvěceně psát nebo hovořit o obilninách neolitu Blízkého či Středního Východu. O obilninách eneolitu v Čechách a na Moravě. O obilninách éry Velkomoravské říše nebo o obilninách doby Karla, Otce vlasti. S úspěchem se pokusil o zachování či rekonstrukci desítek těchto rostlinných vývojových etap. Ten, kdo ho neznal osobně, by řekl, že takovému jménu nemůže nic scházet. Živému scházelo moc. Byl lilipután, proto sám. Vzrostlí se s trpaslíky nedruží, nebo spíš naopak. Liliputání se neradi přáteli mezi sebou: trpaslíci pár je stokrát nápadnější než trpaslický jedinec. Jménu snad nescházelo nic. Živý však měl zlé sny. Vlastně zlý sen, pokaždé stejný. Z redakcí, nakladatelství, ústavů, univerzit a akademií, ode všech, s nimiž korespondoval, mu přicházelo kruté psaní. Na liliputánsky malé obálce byla přilepena liliputánsky titěrná poštovní známka a pod ní bylo filigránským liliputánským písmem napsáno jediné slovo adresy: Trpajzlík.

Inženýr doktor Mojmir Vošahlík měl rád svou práci. Miloval své výzkumné pozemky, tehdy jediné nejenom v hranicích mocnářství. I tam však chodíval až tehdy, kdy se z okolí ztratili jiní, vzrostlí, měřítko doktorova liliputánství. V pracovní době sedával raději za stolem své laboratoře. Měl polštářem vyloženou židličku na vysokánských nohách, na které vypadal skoro normálně. Nejradši konal osamocené výzkumy v terénu. Za semeny botanických ovsů, ječmenů a pšenic jednozrnek a dvouzrnek a za semeny trav dorazil až do pustin Turecka a Persie. Na cesty vyjížděl osobním automobilem, na který padly honoráře za čtyři knihy. V době koupě to byl zbrusu nový Ford T, ročník 1911. Jeho sedadlo a ovládání byly přizpůsobeny rozměrům řidičovy postavy. Obcemi projížděl Mojmir Vošahlík na hranici dovolené rychlosti, aby byl co nejmíň na očích. Zastavoval až daleko od lidí.

Venku mu bývalo nejlíp. V lesích a na lukách. Mohl se srovnávat jen s kopretinami menšími než kdokoli, jen se stromy převyšujícími každého bez výjimky. Bez měřítek lidských vzrostlých nemusel myslet na své liliputánství. Nejlíp mu bývalo v létě v končinách, kde po celé dny nepotkal živáčka. Ten rok byl v Marmarošských horách na hranicích Uher, Haliče a Bukoviny. Sbíral tam druhy, poddruhy a odrůdy, snad i kultivary a sorty, rodů Triticum, Hordeum, Avena a Panicum, pšenice, ječmene, ovesa a prosa, a studoval jejich biotopy. I tam, kde dnes byly jen lesy, se kdysi nejednou žďářilo a klučilo, aby se popelem pohnojena zem na čas proměnila v polnost. Až tam, do výšek, byla zemědělská etnika kolikrát v historii zahrnuta potyčkami, válkami, nájezdy bojovných kočovníků. Uprostřed hlubokých lesů tam zbyly mech, kapradím a křovím podrostu skoro už skryté hrázky kamení. Ne pozůstatky obranných valů, ale hromady kamení nanošeného na meze z někdejších polí. Na prosluněných pasekách a horských

loukách tam ojediněle přežily vpravdě reliktní druhy a poddruhy.

Měl s sebou všechno, aby se k nikomu nemusel obracet o pomoc. Všechno? Věcí, které člověk absolutně potřebuje pro existenci, může být pro jiné nezasvěcené překvapivě málo. Překvapivě malých. Fotoaparát, rýček, nože, nůžky, skalpely, pinzety, krosna s jídlem, příkrývkou a náhradním oblečením i láhev na vodu se přizpůsobily liliputánství. Jen botanické brašny a terénní zakládací desky to nemohly udělat. Musely respektovat velikost rostlin, i trav. Mohl spát venku. Dělal to. Byl v lesích už třetí den od noci, kdy naposled přespal v autě na hliněné cestě dole za Ruszpolyánou. Ten den před večerem se chtěl vrátit. Botanické brašny a zakládací brašny měl plné, zatímco jídlo mu docházelo. Ráno však z přeplněné kalhotové kapsy vytrousil buzolu. Zbyla mu jen mapa, která však naráz přestala cokoliv říkat. A to byl v Marmaroši. Bloudil až do večera. Měl dojem, že jde správným směrem a v přímce, nevědomky se však pohyboval v kruhu. Všude kolem byl navíc les bez výhledu. V bloudění se zatmělo. Dojedl poslední sousta. Zapil je potoční vodou. Musel venku přespát ještě jednu noc. Na prahu usnutí zkoušel vymyslet, kde leží. Neusoudil však víc, než že je v klínu, po jehož obvodu tečou Fehér-Tisza a Ruszkova v Uhrách a Czarny Czeremosz na haličské straně. Kdesi mezi uherským Pop-Ivánem a ještě vyšším haličským Popem Iwanem. V končině, kde nebyly lesy, ale lesiska, pralesy. Byl k smrti unaven. Spal hluboko, dlouho, bez přerušování.

Ráno bylo krásné, slunné, ale nenasycené. Prochodil dalších dvanáct hodin skoro o hladu. Přesně věděl, co všechno se dá v lese jíst. Čas malin tu však ještě nenastal. Čas ostružin tím míň. Jahod, cibule a hlíz bylo pomálu. Sešel z hřebenů do údolí. Mířil údolím po spádu bezejmenného potoka, protože potoky tečou k řekám a řeky snad k Ruszpolyáně. Důl však měl jediný východ, uzounkou skalní průrvu mezi vysokými stráněmi. Škvírou se taktak protáhl potok, který ze stráně tamodtud napůl tek, napůl se střemhlavě řítí. Korytem by šlo dojít jenom do zkázy. Ostatně dál, tam u pat vodopádu, byly zas jen neschůdné zalesněné srázy, i když s úpatími o stometrové poschodí níž. Pustil se doprava a šel svahem. Měl za to, že jde rovnoběžně s potokem, že tak i snad přijde k Ruszpolyáně. Když mu chůzi přehradila tma, byl by z hladu a únavy mluvil z cesty, kdyby měl záminku k řeči. Kdepak Ruszpolyána. Viděl málo, ale tušil, že i tu stromy umírají ne sekerou a pilou, ale přirozenou smrtí. Kdyby nešel po hmatu rukou a nohou, nebyl by viděl přes vršky kapradí pérovníku.

Najednou mýtina. Byla tam, nebo se mu jen, hladovému a znavenému, zdála? Spíš doopravdy byla, jak se zdálo. Uprostřed mýtiny roubený domek. Spíš chatrč než domek. Spíš bouda, než chatrč. Taková ta: boudo, budko, kdo v tobě přebývá. Okýnka svítila do černočerného obklíčení. Prkenná dvířka sahala kousek nad doktorovu hlavu.

Sněhurka byla malá a krásná. Bylo trpaslíků skutečně sedm? Jenom šest jich sedělo okolo stolu. Sedmá židlička byla volná, sedmý talíř teď ničí. Hleděl na ně jak na zjevení. Kdyby byl k těm šesti sedmý, byl by z nich o dva palce nejvyšší. Trvalo dlouho, než byl schopen slova. Pozdravil. Představil se těm, kteří byli z náhody vyjevení stejně jako on.

„Nechceš nám dělat sedmého?“ zeptal se šestý a sedící nejbliže dveřím.

Doktor si tu otázku už chvíli přál. Teď ho však zarazila, zmátla, protože v ni za stejnou dobu přestal věřit. Protože ji za tu chvíli zařadil do nespočetna nesplněných nespelnitelných přání. Byl z ní zmatený, protože musel podstoupit boj mezi ano a ne. Boj, který mu připadal tak lákavý a výsledkem předem jasný jen do chvíle, než skutečně nastal.

„Vůbec jsem nevěděl, že doopravdy jste. Myslel jsem, že z pohádky...“

„Dávno nejsme ti z pohádky. Když některý umřel, zbylí si našli náhradníka. Zrovna teď hledáme sedmého. Juraj Strecha z Podbrezové nám umřel. Měl už přes osmdesát. Já? Jsem Jenö Hubay, bývalý knihkupec z Nagy-Károly,“ představil se šestý a blízký dveřím.

„A první?“

„Snad žili. Víš přece, jak to bylo se Schliemannem a Trójou. S nimi to muselo být stejné. Proč by o nich jinak vyprávěli? Proč bychom tu jinak byli my?“

„A Sněhurka?“

„Małgorzata Potocka ze Starého Samboru.“

Šest jich sedělo okolo stolu a talířů připravených pro večeři. Malá a krásná Sněhurka Małgorzata chodila za jejich zády a vískala jim vlasy. Nerozhodnutý sedmý zápasil. Nikdo ho nevískal od chvíle, kdy poznali, že zůstane malý, že vždycky bude jiný. Chtěl namítnout, že nemůže zůstat kvůli lidem, ale najednou nevěděl, kvůli kterým lidem, nenapadlo ho jediné jméno. Všichni známí jménem mu naráz připadali jak kamenné obrubníky, mezi kterými se bez vlastní vůle odrážel a otloukal jako bezmocný odkopávaný míček.

„Budeš nám dělat sedmého?“

Co obilniny, články, knihy, herbáře, pokusné pozemky, tehdy jediné jenom v hranicích mocnářství, mikroskopy, krásné exempláře čeledi Gramineae na fotografiích, které mu záviděli profesionální fotografové? I tenhle domeček z karet měl však najednou namále. Koho dělalo jeho téma šťastným? Snad jen jeho. Snad jen někdy. A vůbec, nebyla paleobotanická studia praobyčejnou hojivou rouškou na bolesti liliputánských pocitů? Rouška začala teřivět, rozpadat se. Polštářem vyložená židlička na vysokánských nohách se mu dokonale zprotivila.

„Budeš nám dělat sedmého?“

Byl by z nich o dva palce nejvyšší. Malá a krásná Małgorzata by mu vískala vlasy. Už nikdy by ho nesevřely zapírané, ale stejně jsoucí kleštičky neštěstí, zoufalství. Už žádná žhavá želízka úsměšků a ukazujících prstů. Vale, prokletí liliputánství. Kratičké psaníčko života, už stejně víc než způle prožité, má cenu tě dožít nesvůj a nešťastný, s kočičím zlatem falešných cingrlátek? Dobrý den, štěstíčko.

„Mohu vám dělat sedmého?“

Když Ford T stál na hliněné cestě za Ruzspolyánou už příliš dlouho, pátrali četníci po jeho majiteli. Jméno nebylo těžké zjistit. Hledali ho i v lesích. Jenže v Marmaroši, kde nejsou lesy, ale lesiska, pralesy? Pátrali po něm týdny. Slíbili odměnu tomu, kdo inženýra doktora Mojmíra Vošahlíka najde živého nebo mrtvého. Nenašli ho. Auto odtáhli na župní četnické velitelství, kde strávilo zákonem stanovenou dobu. Když se o něj ani poté nikdo nepřihlásil, prodali ho v dražbě.

BERTÍK

Bertíkovi nebylo moc přes dvacet, měl těsně po vojně, když během tří let přišel o rodiče. Provdaná Bstarší sestra měla rodinu na druhém konci Moravy, nechtěla se vrátit. Na Bertíkově krku zbyla těrcha usedlůstky. Pár měřic pole, kráva Malena, prase, koza, houf slepic a hus. Mohl to prodat. Vyplatil by sestru. Ještě by mu zbylo. Kam by však šel? Znal jen svou chalupu a dědinu. Byl tu doma. Neuměl nic, co se netýkalo dobytka a polí. Zůstal. Kolikátý rok už podělkoval. Dělal od svítání do širání. Přesto žil ze dne na den, z ruky do úst. Jestli vydělal pár korun nad to, co vložil, schoval je na sestřin podíl.

Člověku lze vzít všecko. Dokud mu však nevezmou život, nevezmou mu ani představitivost, touhy, přání. Čím míň má člověk hmatatelná, tím víc má nehmatatelných přání. Čím je hmatatelně šedivější, tím jsou přání barevnější. Čím víc tlačí hmatatelně člověka k zemi, tím víc se lidská duše povznáší aspoň na křídélkách přání. Když byla zima a Bertík měl chvíli času, čítával staré knížky zbylé po tátovi, který měl zřejmě stejná přání. Tátovi možná knížky zbyly po dědovi. Byly to Wünschovy, Durdíkovy, Štolbovy, Kořenského a Vrázovy cestopisy a přes půl stolu velký a na šíři dlaně tlustý Andreeův atlas tištěný ve Vídni ještě za mocnářství. Každou knížku přečetl Bertík za zimu třikrát. Občas si prohlížel Andreeovo dílo a opájel se krásnými jmény Abú Kemál, Bab-el-Mandeb, Celebes a Džamšédpur. Možná to byly představy dalekých končin, které Bertíka přivedly k největší lásce, největšímu přání.

Bertík miloval vlaštovky. Obdivoval je. Záviděl jim. Měly v chalupě dvě hnízda, která na sklonku zimy podpíral novými prkénky. První bylo rovnou v Malenině chlévě. Druhé nad kuchyňským oknem hledícím do nedlážděné podsíně a taky kousek od věčně otevřených chlévových vrat. Z živého, co bylo na dvoře a zahradě, byly vlaštovky Bertíkovi nejmilejší. Roky už na ně hleděl. Léta je poslouchal. Znal sta podob jejich švitoření. Libé a spokojené vlaštovčí slabiky vit vit a vide vit. Vlaštovčí zneklidnění a varování bivist. Vlaštovčí slůvka strachu devílik. Vlaštovčí výkřiky hrůzy ceč. V zimě se těšil na vlaštovky. Když končil březem, kladl si večer na stůl Andreeův atlas a ukazoval si v něm prstem, kudy se asi jeho ocelově modré vracejí. Když se skutečně navrátily, vítal je nápodobou jejich hlasů. Byla tak dovedná, že mu odpovídaly. Trápil se však tím, že nerozumí on, že nerozumějí ony. Pouze odpovídaly na zvuk, který se podobal jejich. Teprve s vlaštovkami začínalo Bertíkovo jaro. S vlaštovkami začínaly Bertíkovy dny, když ještě před prvním kykyryký znívalo verb a virb vlaštovčích samečků. Když se k podzimku vlaštovky houfovaly, Bertík smutněl. Když odletěly, tesknil. Ukazoval si po večerech prstem v atlase, kudy asi modrá hejna míří do afrických končin. Bertík byl pozorovatelem zaujatým jen srdcem, proto povrchním. Nepřemýšlel o protivenstvích, obtížích, strastech a nebezpečnostech krátkých vlaštovčích životů. Slyšel a viděl jen švitoření, jen let a cesty přes modravá moře, proto záviděl. Čím víc dřel, čím víc byl připoután k zemi, tím víc záviděl. Nejenom to. Toužil stát se vlaštovkou. Prahla po proměně tak, že ve jménu pomyslného budoucího vlaštovčího jáství trpěl tíhou už nechtěného a domněle nespravedlivého lidského údělu. Chtěl být vlaštovkou. Jak na to? Neměl knihu, která by mu poradila. Věděl, že taková kniha ani není, nemůže být. Stával proto aspoň pod vlaštovčími hnízdy a vedl s modrými opeřenci švitořivé rádoby rozhovory dovednou nápodobou jejich zvuků. Nebyla to však vlaštovčí řeč, tu neznal. Neuměl vlaštovkám srozumitelně říct o své veliké touze odpoutat se od pozemské lopoty, hliněné tíhy, vznést se, vyletět nad dvory výš než holubi, vyletět vstříc modrému nebi, vstříc modravým mořím. I kdyby to uměl říct vlaštovčí řečí a kdyby mu vlaštovky rozuměly, stejně by mu nepomohly. Nebylo v jejich síle vzít mu ruce a směnit je za křídla. Nemohly obalit holou lidskou kůži modrými pírkami, krovkami, letkami, rousy. Věděl to, a proto ho nadlidsky silná a nevyplněná touha zvlaštovčit víc deptala, míň povznášela. Přesto se nevzdával. Byl se svými přáními tak daleko, že se už nemohl vzdát. Trpělivě se prokousával okamžiky beznaděje a skleslosti. Všechny bdělé hodiny každého dne vyplnil vůlí a touhou silnější, než je vůle a touha fakírů z Džamšédpuru, kteří odolávají kobřímu jedu, hoví si na lůžku ze skleněných střepeň, proměňují svou tělesnou teplotu, mění tep svého srdce na nitkovitý a týdný přežívají v rakvi a hrobě, aby z nich vyšli živí.

Snad se mu vůlí povedlo zajít ještě dál a hloub do podstaty těla. Vklad do krajnosti vybičované vůle

začal přinášet úroky. Když táhlo k novému podzimu, na Bertíka prvně nelehly smutek a skleslost. Naopak. V duši mu začal vyzvánět budíček slastného tušení. Zvonek vzdálené, ale ne už nehmatatelné naděje na zatřepetání křídly a na let dolů, k polednímu. Za zářijových podvečerů švitořil s houfujícími se vlaštovkami a prvně nabyl jistoty, že se obě strany dostaly při rozmluvách za hranici vnější podoby hlasů. Že hovoří stejným jazykem. Že si už rozumějí. V Bertíkovi prosyceném lačností po proměně cosi plodně sílilo a rostlo. Bylo to s ním jako s jarní řekou sycenou kvapným táním. S řekou, ve které přibývá vody, až břehy přestanou stačit. Až řeka zalije louky a pole. Až rázem přestane být řekou, sama sebou, až se stane jezerem.

Bylo to ve středu sedmnáctého září v půl šesté večer. Taková klidná, vlahá, jen maloučko širavá hodina. Bertík stál pod vlaštovčím hnízdem nad kuchyňským oknem v nedlážděné podsíni, když se to stalo. Když se Bertík scvrkl do vlaštovčí velikosti a podoby. Když vyklouzl lidskému oděvu, který byl najednou na nic. Když se okřídлил, opeřil a pak prvně okusil slast letu.

Ten rok ještě stihl vlaštovčí tah k jihu. Konečně z výšky uviděl modravé moře Messinského průlivu mezi Itálií a Sicílií. S tisícíhlavým hejnem zapadl na noc k odpočinku v rákosinách. Je to barbarský zvyk, lovit ptactvo v době tahu. V rákosinách však byly i toho roku nastraženy sítě. Zapletl se do nich. Pochopil, že ve vlaštovčí podobě nevyvázne, že k přetrhání sítě potřebuje velikost a sílu lidských paží. Toužil se znovu proměnit. Už věděl, jak na to. Zůstalo však jen při vědomí a chtění, když všechnu sílu vůle spotřeboval první proměnou.

Hotel U Beránka patrně neměl obdoby. Do josefinských reforem byl klášteřem přistavěným k svatojakubskému chrámu. Před víc než stoletím přilepili k volné klášterní zdi prvý třípatrový činžák. Podobné stavby s dvory a pavlačemi pak rychle zaplnily obě strany nově vzniklé přímé ulice. Z klášterní stavby se stal barokní věžeň. Protože se příliš odlišoval, před novým omítáním mu z fasády otloukli římsy, akanty a rokaje. Jeho okna zbavili šambrán. Vchodu vzali portál. Jenom kamenný reliéf beránka zůstal nad vstupními dveřmi, aby po čase mohl dát jméno novému účelu stavby. Co šlo udělat zvenčí, nešlo uvnitř. I po vztyčení příček zbyly rozlehlé vysoké šalandy a pevnostně silné obvodové zdi. Taky výhledy, jakými se jiný hotel nemohl chlubit. Udržované, přesto malebně zpustle vyhlížející klášterní zahrady s trávou, rabátky květin a starými kaštaný. Boční stěna jakubského chrámu. Nalevo od ní nádvorní průčelí pseudorenesanční stavby. Obě jmenované stavby měly zásluhu na tom, že ani z té strany, venku tak hlučné, nepronikal do hotelu U Beránka zvuk zvonících tramvajů a houkání množících se tatrovek, pragovek a aerovek.

Zvláštní byli i nocležníci hotelu. Dávali přednost hrobovému tichu před příslušenstvím u každého pokoje a restaurací v domě. Příslušenství bylo společné a jediné v každém poschodí. S restauracemi to bylo lepší, tři dost proslulé byly v nejtěsnější blízkosti bývalého kláštera.

Ke klientele hotelu U Beránka patřil i Josef Doležal. Ještě před pár dny i gymnaziální profesor. Teď, byl kraj prázdninového července, jen básník, který u nakladatele Wiessmüllera v Dlouhé ulici vydával útlé sbírky. Už vyšly dvě, *Skleněný oktaedr* a *Znamení ondřejského kříže*. Dnes byl u Wiessmüllerů kvůli třetí. S redaktorem Strnadem čtyřikrát prošli celý text, aby nakonec vyřadili pár čísel.

I tak jich zbylo šestatřicet. Když končili práci, každý z nich při ní vykouril krabičku egyptek, bylo šest. Josefa Doležala z kouření v nevětratelné dusné prostřední kukani pobolívala hlava ještě ve chvíli, kdy už byl na Příkopech, aby u Piskáčka povečeřel. Protože ho hlava nepřestávala zlobit, šel dál pěšky. V pokladně Osvobozeného měl odložený lístek na zítřejšího *Caesara*. Na Václavském si prohlédl fotky u biografů Gaumon a Hollywood. Došel k muzeu. Mezibranskou se dal doprava, do blízkosti svého zvláštního nocležiště. Když už byl v Ječné, nechtělo se mu dovnitř. Bylo ještě světlo a z příjemně teplého podvečera se líhl stejně krásný červencový večer. Josef Doležal prošel Karlovým náměstím a Resselovou ulicí, minul Riegrovo náměstí a po Riegrově nábřeží mířil k Národnímu divadlu. Z mostu Legií se chvíli díval na Karlův. Když v žabí perspektivě hleděl na Schnirchovy trigy na divadelních pylonech, nebe teprve tratilo jas. Pokračoval Národní třídou. V Tokajské vinárně si dal dvě deci bílého. I teď zahnul na Václavské. Zastavil se u bia Fénix a Passage. Znovu vystoupil k muzeu a pár minut pozoroval svatého Václava. Když šel už podruhé Mezibranskou, bylo šero. Z šerosti se kvapem klubala teplá letní noc.

Přišel a nerozžal. Sedl do otevřeného okna, zapálil si a hleděl do temné zahrady, do korun kaštanů, na zdi za nimi. Svatojakubský chrám už byl černě zakuklený, zato Historický ústav, díky večeru a žárovkám, ukazoval okna, po kterých za dne nebylo skoro vidu. Spíš střípky oken, ve kterých nešlo rozpoznat nic víc než jas, protože koruny kaštanů byly staré, rozložené a husté. Pak světla jedno po druhém zhasínala, jak poslední badatelští horlivci odcházeli domů, nebo, to je daleko pravděpodobnější, jak uklízečky končily práci. Jediné okno v poloze mezaninu mezi přízemím a prvním patrem bylo vidět v úplnosti. Jediné zůstalo svítit i tehdy, kdy všechna ostatní zhasla. Nezářilo příliš jasně a prozrazujícím. Bylo prosklené mléčnou tabulí, která by ty, kdož by se za ní pohybovali, kteří tam však nebyli, změnila v siluety, ve stíny. Světlé okno osamocené v souvislé okolní tmě nepřestávalo poutat básníkovu pozornost.

Pak se to přihodilo. Přišlo to naráz, nečekaně. Bylo to tak sugestivně hrůzné, že pozorovatelovy prsty nevědomky rozdrtily egyptku a jeho předloktí neúmyslně smetlo krabičku zápalek z okenního rámu. Kdosi, koho nebylo vidět, kdo tam za mléčným sklem však musel být, zevnitř ošplchl tabuli čímsi krvavě temnorudým a hustým. Bylo toho tolik, že svit okna potemněl a jenom pozvolna se vracel, jak krvavý polev řídil stékáním k spodnímu okraji okenního rámu. Pak kdosi, znova nezpozorovatelný, obrátil proti oknu silný čirý proud, který v mžiku smyl rudost a vrátil oknu původní jas. Bylo po všem

a oči Josefa Doležala byly na vážkách, jestli správně viděly. Jeho mysl byla na rozcestí pochyb. Nevěděla, jak přetlumočit očima předanou zprávu. Pochyby by trvaly dál, kdyby se skončené nevrátilo k novému počátku. Kdyby zas kdosi neviditelný neslil okno hustou krvavou rudostí a potom červeň nesmyl tryskající vodou. Bylo to k zalknutí hrůzné, i když rudé mohlo být čímkoliv. Okno v mezaninu přece nepatřilo jatkám, ale Historickému ústavu. Josef Doležal se bál, že se obraz vrátí potřetí. Zároveň se hrozil toho, že by zatím nedešifrované okno zhaslo, zapřelo se. Napadlo mu odsunout od zdi noční stolek, usednout naň a na okenní rám postavit láhev od limonády. Bílá porcelánová šapka na vršku láhve hrdla byla v té poloze hledím, osvětlené okno muškou. Měl štěstí, protože sotva zaměřené okno natrvalo zčernalo. Krvavý obraz mu hodinu bránil v usnutí, jenže pracný den nakonec udělal své. Když se ráno probudil a zavzpomínal, měl svoje vidění za sen. Od zdi odstavený noční stolek a limonádová láhev na okenním rámu ho však vyvedly z omylu. Vstal, usedl na noční stolek a zamířil zrak přes hrdlo láhve do kaštanových korun a na zeď za nimi. Hleděl dlouho, snaživě, odpočatýma očima. V hustotě korun pracně našel desítky torz okenních otvorů. Tam, kde měl být nejhledanější, však byla jenom ozdibaná, otlučená, omítkáře nepamatující plná zeď. Vstal. Protože nemohl připustit, že by měl za dne vidění, znova uvěřil, že krvavé okno bylo jen nepříjemným, krutým, nadobyčej sugestivním, občas se však asi vyskytujícím snem. Že rudost viděl ve spaní, ne před ním. Jenže co noční stolek? Co láhev od limonády? Ten den, byla středa, prožil v knihkupectvích a antikvariátech, v Karáskově a Moderní galerii, ve Strahovské obrazárně, na obědě u Šramotů, na večeri u Zavřelů a potom v Osvobozeném na *Caesarovi*. Když se hodinu před půlnocí vracel k hotelu U Beránka, vzpomněl si na včerejšek a, sen nesen, přestával být ve své kůži. Zvědavost, někdy morbidní, však byla silnější. Zas nerozžal. Sedl na noční stolek, který byl od okna vzdálen stejně jak včera, stejně jak ráno, když uklízečku ten den pokoj zřejmě neviděl. I láhev od limonády stála na původním místě. Přípravy se vyplatily. Za pár minut měl včerejšek mechanicky přesnou a stejně krutou reprízu. Protože Josef Doležal odmítal připustit, že by ve střízlivém bdění podléhal bludům, že by ho fantazie mimo úmysl a spánek mohla dovést k tak věrohodným viděním, musel se opravit. Musel uznat, že vidí skutečnost. Jakou? Zářící a pak krvavé okno tam, kde je ve skutečnosti plná zeď? Vzpomněl si na teorii Jeana Pelliota o možné synchronnosti časových rovin. O chvílích a místech, kdy a kde je možné jak fatu morgánu zahlédnout výsek minulosti nebo budoucnosti. Čím byla krev na nejsoucím okně Historického ústavu? Minulostí? Snad, okno jde tak snadno zadržet. Jenže stejně snadné je vybourat nový okenní otvor. Budoucností? Josef Doležal nevěděl. Vůbec nebyl rád, že se stal svědkem faktu zřejmě svědčícího o tom, že Jean Pelliot nebyl pouhý fantasta.

Když následujícího dne dopoledne opouštěl Prahu, pořád to ještě nebyl on. Seděl ve vagonovém kupé a vzpomínal na zjevení a vidění, o kterém nevěděl, co znamená. Dojel do Olomouce. Osobní vlak, kterým měl pokračovat, odjížděl až za půldruhé hodiny. Dal si kufr do úschovny a bloumal po městě. Šel v zamyšlení. Nenechal se vést znalostí města, tramvajovými kolejemi, výlohami obchodů, ale náhodou. Jen náhoda ho zavedla do postranní ulice, kde bylo na štítících zvonků u vchodů do činžákových novostaveb víc německých než českých jmen. Byl červenec a okna byla dokořán. Z jednoho řval reproduktorem levného rádia zkreslený, ale neomylně poznatelný Hitlerův hlas. Hulákal, řval, křičel, přeskakoval, sípal. Ano, Josef Doležal věděl, čím je to hlas, slyšel ho už víckrát. Jen netušil, že v místnosti s otevřeným oknem kdosi poslouchá přímý přenos Hitlerova projevu na mnichovském stadionu.

Byl kraj prázdninového července. Ulicemi chodily dívky ve svůdně lehkém letním. I postarší páni odložili saka. Plakáty Čedoku zvaly na Jadran. Kdosi zval ostatní na velkou bengálskou noc. Na plakátech místních kin kralovala jména Greta Garbo a Garyho Coopera. Je mír, hluboký mír, snažily se tvrdit veliké barevné afíše. Právě na tom bezstarostně vyhlížejícím a ničím nehrozcím místě však Josef Doležal najednou prohlédl. Prozřel. Naráz najisto věděl, že pestře polepená plakátovací plocha je omyl, šalba, klam. Najednou krvavé vidění pochopil. Naráz porozuměl oknu a krvi.

ZRCADLOVÁ SÍŇ

Zajímavý případ, vždycky to bude zajímavý případ, říkal si v duchu policejní rada Karl Kaminski. V křestním listě šlo o Karla Kamenského, rodáka z Hranic. Malá pravopisná úprava obou jmen však sem, do Jaroslau, Jarosławi, na haličský okraj monarchie, padla jak ulitá. Karl hověl Němcům. Radova němčina skutečně zněla tak, jako by mluvil mateřštinou. Kaminski hověl Polákům. Radova polština zněla po těch tu už prožitých letech tak, jako by mluvil rodným jazykem. Před rokem to byl zapeklitý případ: na zámku ve všem a všemu odlehlé Paseczné zmizel Jiří Kadaňka, sotva nastoupivší elév, čekatel. A policie, císařsko-královská nebyla výjimkou, se nerada smíruje s tajemným mizením svých článků. Zatím se s ním smířit musela. Pro radu Kaminského to byl dvojnásob zapeklitý případ. Byl to on, kdo synovce, věčného *iuris utriusque candidata*, právníka pořad bez doktorátu, dostal k své službě a právě sem, aby ho za čas pomohl nenápadným tlakem pozvedávat po hodnostních stupíncích policejní kariéry.

Zajímavý případ, myslel si rada Kaminski. Nebyla to nepravda. Byl to však jen zlomeček pravdy, protože rada o případu vlastně nic nevěděl. Bylo mu známo, že teď neobydlený a pustnoucí zámek ve všem a všemu odlehlé Paseczné patří hraběti Sewerynowi Juliuszovi Makuszyńskému, který dávno pronajal svobodnému pětatřicetiletému floutkovi k zámku patřící polnosti a hlavně nekonečné lesy, aby mohl žít na vysoké noze všude jinde, jen ne v Paseczné. Rada však neměl potuchy, kde, jak a proč se jeho synovec s Makuszyńským setkal. Kde dostal nabídku, že by právě v Paseczné mohl prožít svou prvou dovolenou. Nevěděl-li rada ani to, nemohl mít zdání o tom, co se vlastně dělo dál. Rada Kaminski měl chuť říct, že mladý kriminalista nemá být, nesmí být, romantikem, na dovolenou v Paseczné bylo třeba romantika, ale nedořekl. Neměl v té věci čisté svědomí. Rada Kaminski nezapomněl na češtinu a tajně četl krom českých novin i poety, nejenom Vrchlického, ale i ty mladé, Klášterského, Březinu, Sovu. Rada Kaminski neměl v té věci čisté svědomí: byl v Paseczné i proto, že policie, císařsko-královská nebyla výjimkou, nerada odkládá nadobro *ad acta* případy svých zmizelých článků, i proto, že věřil v možnost najít v Paseczné i po roce klíč k záhadě synovcova zmizení, i proto, o tom však věděl jenom on, že horská lesnatá krajina kolem zámku v Paseczné lahodí jeho skrytému třetímu, jeho zatajovanému romantickému oku.

Rada Karl Kaminski nemusel mít špatné svědomí. Nevedl loni vyšetřování, byl přece ve věci osobně angažovaný. Byl však při něm a věděl, že udělali všechno, aby věci přišli na kloub. Snad jsou však i věci bez kloubů. Díky případu rada nepoznal Pasecznou v nejpříhodnější chvíli. Přesto si tehdy, tajený romantik, pomyslel, že Paseczna, pokud se v ní nemizí, je v Haliči ideální oáza osamělé pohody a klidu, opravdu nejpříhodnější místo dovolené. Trvalo rok, než se jí dočkal. Než spolu s ní mohl začít i s tím, čím sám sebe pověřil.

Mělo to osobní pověření smysl? Už nová prohlídka zámku stála za to. Rada se navíc skutečně domníval, nebyla to ostatně jen jeho teorie, že jedinec může na místě činu i po letech objevit, co neobjevil policejní tým. Tým musí dát jen na racionalitu. Nesledovaný jedinec i na nevázané spekulace, na intuici.

Zámek v Paseczné, ta horská lazová osada, která byla všemu a všem tak odlehlá, tak zapadlá, tak ubohá, že pro ni i německé mapy znaly jen polské pojmenování, ani zámek nebyl. Ten se z něj pokusily udělat až barokní vnější úpravy. Byl to dosud spíš hrad a předmět sporu lokálních amatérských historiků. Jedni kladli začátek jeho stavby do časů Boleslava Třetího, druzí až do doby panování Vladislava Prvního. Rozlehlý, starý a teď opuštěný. Hrabě Seweryn Juliusz Makuszyński žil všude jinde, jen ne v Paseczné. Ze šlechtictví mu zbyl jen titul a sporné štěstí majetnictví zámku. K zámku patřící polnosti a hlavně nekonečné lesy už dávno pronajal. Mohl pronajmout nebo prodat i zámek, zájemci z řad lovumilovných by se snad našli, prožil však v Paseczné kus dětství. Chtěl se vzdát místa spojeného s těmi idylickými vzpomínkami až v případě krajní nezbytnosti. Při způsobu jeho života ten případ zřejmě nebyl příliš vzdálený. Stejně jako před rokem opatroval svazek zámeckých klíčů, když hrabě už neměl ani na správce, Stefan Słonimski, majitel hospody, jaká mohla být jen v Paseczné, proto bezejmenné. Znal radu už

z loňského vyšetřování. Rada měl navíc dopis hraběte Makuszyńského. Stefan Słonimski neměl důvod, aby radovi klíče nesvěřil.

Jen prvý radův dojem byl shodný. Při podrobnější prohlídce bylo vidět, co stihl k minulému přidat jeden jediný rok. Na stavbě byla ještě víc znát nepřítomnost lidí. Zámek brány se podvoloval klíči se skřípotem krajní neochoty. Na drolivém temeni vysoké kamenné zdi kolem zámeckého pozemku kořenila tráva a mladičké břízky. Stejnou zeleň hostil i okraj zámecké střechy. Z parku byl ještě hustší les. Pískové cesty ještě víc zarostly plevelem. Vnější dveře už zas tarasily pavučiny. Barva zavřených okenic už oprýskala až na dřevo nejenom někde, ale všude. Radu vylekalo, když bezmyšlenkovitě otočil prvým vypínačem a prachem přisleplé žárovky lustrů se přece rozsvítily. Každý krok zvedal z podlahy světlý prach a zanechával po sobě temnější rýhu. Zaprášené plátěné přehozy přes kusy nábytku připomínaly rubáše dávno pohřbených hranatých nebožtíků.

Bydlet tu? Už dneska? To ne. Zůstane radši den dva v tom nejpodřadnějším hostinci. Napřed tu někdo musí uklidit. Napřed to tu někdo musí zbavit špíny a prachu.

Rada Karl Kaminski procházel místnost po místnosti. Pomalu, pečlivě, systematicky. Měl s sebou loňský zápisník i úřední protokoly. Nenechal se oklamat ani odradit prachem. Prověřoval, jestli nic nepřehlédli. Jedinkrát se zastyděl. Nahlédl do šatníku v modré ložnici prvního poschodí pravého křídla. Náhodou se opřel o kovovou šatníkovou tyč. Pootočila se. Dělá to většina takových tyčí. Jen tu se však po pootočení hekavě, skřípavě a trhavě probudil k životu starý pérový mechanismus. Zadní stěna skříně se zvolna odsunula a uvolnila vchod do místnůstky už neznámého účelu. Byla bezokenně temná, uprášená, prázdná. Nebyly v ní synovcovy ostatky. To byl jediný objev, i když rada prošel zámek od sklepů až k půdám. Jistě, tajných místností a schodišť bylo víc, na všechny však přišli už loni.

Zrcadlovou síň v přízemku si rada nechal až na konec, i když lákala pověsti o tom, že v ní za Jindřicha z Valois zmizela tehdejší hlava rodu Makuszyńských. Zrcadlová síň? Byl to radův název, stejně dobře a výstižně mohl říct sál, velký sál, jídelna. Byla největším zámeckým prostorem. Jestli byl starý hrad a po přestavbě rádobyzámek, tu byla sama tresť staroby. Stěny z kamenného kvádríkového zdiva. Jediné dveře v rohu místnosti. Vysoké krby vnořené do obou protilehlých delších stěn. Po jejich stranách goblény. Pro chabost světla i sešlost vláken desítky barevně trochu odlišných skvrn, v kterých už šlo jen vytušit figurální výjevy. Kazetový strop z tak ztemnělého dřeva, že nešlo určit, jestli jde o ořech, buk nebo dub. Na kratších stěnách po tuctu zahnědlých portrétů, pár erbů, mečů, kopí. Okno? Jediné rozlehlé spojovalo podlahu a strop ve výklenku naproti dveřím. Rada přivřel oči, aby je neměl plné prachu, a roztáhl vybledlý karmínový závěs a pak i naokrovatělou záclonu. Otevřel okno. Dřevo bylo tak vetché, že se okenní křídla sféricky prohýbala. Div, že se nevysypala jediná tabulka skla. Pracně otevřel okenice. Po pravé i levé ruce měl další karmínové závěsy. Věděl, co je za nimi: od kamene podlahy až k dřevu stropu sahající benátská zrcadla. Odhalil pravý závěs. Znova se podivil, stejně, jak tehdy před rokem, že broušený skleněný rám malounko zažloutl, ale ploché sklo že je dosud bez skvrny, neosleplé. Vzpomněl si, že obě zrcadla loni svésili z háků, aby se ujistili, že je za nimi plná zeď. Neuvědomoval si už, jestli to udělali s oběma současně. Ne, určitě ne, nemusel ani nahlížet do zápisníku, tolik rukou tehdy v zámku nebylo. Přešel doleva a shrnul i druhý závěs. Ne, nemohli to loni udělat současně, protože to, co rada Kaminski uviděl, pro něho bylo nevidané a nové.

Dvě zrcadlové stěny stály proti sobě. Jedna se zhlížela v druhé, odraz v odrazu. Fantasmagorická zrcadlová krása. V každé skleněné ploše bylo nekonečno zmenšujících se zrcadlení. Nekonečně dlouhá tajemná chodba vystavěná z nehmotných vidění. Nekonečně dlouhý hranatý tunel sestrojený ze zdání. I rada tam byl tisíckrát, zpředu, zezadu, menší a menší. Utopická, z přeludů sestavená perspektiva ho okouzila. Nemohl se vynadívát na složitost a důmyslnost jevu. Nedožirná tajná chodba ho přitahovala. Lákala. Zvala ho. Vyzývala. Volala. Nemohl vědět, že je už třetím vyzývaným.

Myslel, že je to nesmysl, že musí narazit čelem do skla, protože sám přece není vidinou, náznakem, zdáním, přesto však zkusmo vykročil k prvému zrcadlicímu benátskému sklu. Nekladlo odpor. Propustilo ho. Nechalo ho vstoupit. Nechápal, ale jemu, vždycky tak policejně ostražitému a bdělému, to teď nevadilo. Když se ohlédl, neviděl amalgám zrcadlového rubu, ale zas to, co předtím, dva imaginární

tunely a v nich nespočet svých odrazů. Neměl pocit, že je zajat, zavřen, uvězněn. Stále nekonečná chodba zrcadlení ho nepřestávala fascinovat. Šel dál, hloub a hloub, aby racionálně prozkoumal nemožné, iracionální. Nevěděl, že i v tom je už třetí. Postupoval dál a dál. Šel celé minuty, ale zdánlivě se ani o píd nepřiblížil k hlavnímu bodu. K místu, kde plocha odrazu byla už tak malá, že rovna ničemu. Teprve pak mu napadlo, že by se už měl otočit a vrátit, protože jeho cesta za záhadou je zřetelně marná. Mohl se otočit, viděl se při otáčení v nekonečném počtu stále menších zrcadlení, ačkoliv se neměl vidět, ačkoliv mu v tom měl bránit amalgám zrcadlového rubu. Zpátky však nemohl. Znovu se bezpočtukrát viděl, nevěrohodně viděl, jak se dlaněmi vši silou opírá o něco, co bylo v obraze ničím, co však ve skutečnosti bylo pevné, ploché, hladké, skleněně nachládlé a zároveň tak odolné, že údery pěstmi a kopání nohama vůbec nic nezmohly. Klíče nechal ležet na stole. Zbraň u sebe neměl. Neměl u sebe nic kovového kromě zapalovače, který byl stejně bezbranný jako ruce a nohy. Rada Karl Kaminski byl definitivně uvězněn jako jeho synovec Jiří Kadaňka, jako kdysi za Jindřicha z Valois jeden z rodu Makuszyńských.

Stalo se to už potřetí. Zámek dveří nestál za nic a zavřené dveře nedoléhaly. Už jen náznak průvanu je otevřel dokořán. Průvan mezi dveřmi a oknem v plné síle prolétl místností a nejdřív si pohrál s tím, co bylo nejpohyblivější, s kroužky, na kterých visely vybledlé karmínové závěsy k zakrytí benátských zrcadel. Dřevěné prstence zahrkaly po ebenových tyčích. Látka najednou zastřela obě benátská skla a nadobro zrušila neopakovatelné vidění.

Věci teď dojdou k stejnému konci. Stefan Słonimski dosvědčí, že si tentokrát rada Kaminski k sobě vzal svazek klíčů, aby s nimi odešel do zámku a aby se z něho už nevrátil. Zřejmě se zrodí nový případ. Nový zapeklitý případ, policie, císařsko-královská nebyla výjimkou, se nerada smíruje s tajemným mizením svých článků. Klíče se najdou. Budou logicky ležet na rohu obrovského jídelního stolu v zrcadlové síni. Položil by je tam každý, kdo by do prostoru vešel a chtěl by mít při prohlídce volné ruce, protože do žádné kapsy by se objemný svazek nevešel. I tentokrát budou benátská zrcadla zastřena. Nikomu nenapadne, aby je odhalil současně. Nikdo neuvidí, co uviděl jeden z rodu Makuszyńských a po něm i elév Jiří Kadaňka. Co jako třetí spatřil policejní rada Karl Kaminski. Nikdo nepřijde na to, že právě v protilehlých zrcadlech je hledaný kloub.

Škoda. Radovi Kaminskému, Jiřímu Kadaňkovi ani onomu z rodu Makuszyńských by to už nepomohlo, ale zdatný fyzik by snad časem přišel na to, jak to se zrcadly vlastně je. Podobné efekty zrcadlových ploch, i když ne stravující jako v Paseczné, jsou přece známé z tolika míst. Z tolika popisů. Zná je dokonce i každý dětský čtenář. Zdatný fyzik by snad časem poopravil stroze racionální a přízemně antimagický slovníkový výklad, říkající, že zrcadlo je skleněná deska uzpůsobená nanesením lesklé kovové vrstvy na spodní plochu k tomu, aby byl vytvořen plošný obraz před zrcadlo postaveného předmětu, přičemž odraz světla probíhá podle zákona odražení a bez značnější absorpce světla. Tím méně s absorpcí před zrcadlo postavených předmětů.

PAPÍRNÍK

Černá noc se snažila lidem vzít kdejakou jistotu. Důmyslně usilovala o zvrácení dosavadních životních hodnot. O uvedení lidí do zmatku, bezradnosti, bezvýchodnosti, strachu. Ze strachu aspoň do mlčenlivého přihlížení. Ze strachu snad i do loajality. Snad i do loajality končící kolaborací, denunciací. Zatčení, zavření a popravení malého moravského města byli stále početnější. Slušná lidská většina tím víc lpěla aspoň na zdáních jistot. Na navyklých životních hodnotách. Tím víc se snažila dát sobě i jiným najevo, že se vlastně nic neděje, že jejího lidství nebylo. Učitelé chlapecké i dívčí měšťanské školy ještě pořád psali a vlastním nákladem vydávali metodické a etnografické příručky. Profesori gymnázia ještě stále tvořili odborné články z oblasti filologie i historie, entomologie i ornitologie. Dosud usilovali o básně a romány, i když bez valné šance na vydání. I městští a okresní úředníci malovali obrazy, hráli v kvartetech, zpívali v pěveckém sboru Podhoran a pořádali vlastivědné přednášky a vycházky. V městě doposud nepřestalo být zvykem prokazovat se nejenom gramotností, ale i něčím navíc.

Snad proto se tam uživila tři papírnictví. Vlastně dvě. Třetí, patřící paní Dostálové, bylo živořícím krcálkem, který by se dávno položil, kdyby neměl tu nejvýhodnější polohu. Ležel pouhých pětadvacet metrů od vchodu chlapecké obecné a měšťanské školy, takže nákup šlo stihnout za přestávku. Zbylá dvě papírnictví se kolegiálně specializovala. Firma Ludvíka Herziga vedla kromě běžného sortimentu produkci vlastní tiskárny. Místní a blahopřejné pohlednice, obrázky zdobené školní rozvrhy a reprodukce zátiší, krajín i portrétů krajinských malířů. Firma Karla Krňáka se kromě běžného sortimentu vybavila tím, co pro koníčky potřebovali amatérští malíři a kreslíři, zpěváci a instrumentalisté. Protože válka dosud nebyla ani dvouletá, šlo v krámu nad třemi schůdky ještě pořád pořídít anglický kreslicí, holandský grafický nebo předválečný německý notový papír. Jestliže Karel Krňák neměl už půlhodinu zákazníka a jestli lelkoval s rukama za zády a s nosem přilepeným na velké sklo oddělující výlohu od uličky mezi pultem a po strop sahajícím regálem se zbožím, pak proto, že bylo dopoledne. Pravidelní i nepravidelní zákazníci byli ve školách a v zaměstnáních. Karlu Krňákovi chvíle volna nevadila, když měl jistotu odpolední tržby. Navíc bylo po půli května a slunce – výloha byla obrácena k východu – mu příjemně zahřívalo tělo v černém klotovém plášti. Navíc se v té parkově upravené ulici míjející chlapecké i dívčí školy a spojující nejkratším způsobem dvě jediné opravdu městsky vyhlížející maloměstské třídy každou chvíli něco maloměstsky malého dělo.

Právě teď si parkem vykračoval major Hugo Tirpitz, velitel místní posádky, po pravici blondatou manželku tlačící bílý proutěný hluboký kočárek. Zatímco podnikatel Karel Krňák by musel vyseknout poklonu a říct Guten Tag, kdyby major vešel do krámu, Čech a soukromník Karel Krňák se zaradoval. Zadul vítr a sebral majorovi z hlavy zdánlivě pevně sedící brigádýrku. Hodil ji na zem a párkrát s ní ucukl před majorovou po čepici se napřahující rukou. Papírník zalitoval, protože vítr ustal a majorovy prsty užuž sahaly po čepicovém štítku. Papírníkova lítost byla veliká, ale měla být marná. Čepice však znenadání udělala ještě čtyři skoky. Asi zas vítr, myslel si papírník. Pobavil se, a protože uviděl blížícího se bývalého berního radu Opluštila, opustil své hlediště a postavil se doprostřed pultu, aby zákazníka uvítal na patřičném nejdůstojnějším místě. Na radovo přání lovil ze zásuvky pod pultem notový papír a z regálu černý notový inkoust. Neměl zdání, že scénu s čepicí pozorovala vdova Dostálová, vyhlížející před krcálkem případné zákazníky. Pozorovala scénu, které za mák nerozuměla, protože čtyři skoky majorovy brigádýrky se udály za absolutního bezvětrí.

Dva dny nato, těsně před polednem, kdy skončilo vyučování prvnímu ročníku chlapecké obecné školy, postával Karel Krňák v pustém krámě u skla výlohy a pobaveně pozoroval rozverné prvňáčky. Pomalou cestou k Palackého třídě si ze zad strhávali školní brašničky a tloukli se do čel a temen břidlicovými tabulkami v dřevěných rámečcích. Vdova Dostálová se nevzdala práva zasahovat do výchovy. Až do papírnictví Karla Krňáka, i když odděleného od parkové ulice sklem výlohy a dveří, doléhala vdovina vykřikovaná rozhořčená slova. Karel Krňák s dojetím vzpomínal na alotria vlastního dětství, a proto přecházel prvňácké počínání chápavým úsměvem. Když však nejtroufalejší z lotříků v domnělé jistotě,

že nebude potrestán, se začal s uzmutými brašňami slabších spolužáků točit na patách co nejrychleji, aby brašny nabyly patřičnou odstředivou silou a dokázaly přeletět vysoký, z ornamentálně stáčených tyčí složený plot oddělující předzahrádku obecné a měšťanské dívčí školy od parkové ulice, došla trpělivost i Karlu Krňákovi. Rozzlobil se. Jeho zloba byla veliká, ale měla by být marná. Právě letící aktovka se však v prudkém letu zarazila zrovna nad kopinatými hroty plotu, okamžik tam postála, pomalu se vrátila zpět a padla k nohám majitele. Prvňáčky zmohlo překvapení. Do krajnosti zkoprnělý a vyjevený vrhač aktovky, která se zachovala jako živá, vyděšeně opustil parkovou ulici. Vdova Dostálová, vyhlížející před krcálkem případné zákaznice, se nad spatřeným pokřižovala. Pak si odplivla, aby se slinou zbavila leku. Dívala se po někom, kdo mohl způsobit takovou nevidanost. Protože nikoho takového neobjevila, pátrala aspoň po někom, komu by tu nevidanost vylíčila. Protože znovu nikoho nenašla, vryla si aspoň viděné hluboko do paměti.

Příští pondělí a zas v závěru dopoledne, kdy byl výskyt zákazníků sporadický a kdy jásavě plápolající slunce znovu zahřívalo k východu obrácenou výlohu, zaujal papírník své pozorovací stanoviště. Parková ulice byla liduprázdná. Karel Krňák se přesto bavil, protože z nadhledu krámu ve zvýšeném přízemí viděl za protější nizoučkou zeď starobince a chudobince, na jeho dvůr, pod jeho pučící hlohy. Korpulentní stařeček Šust, bývalý uzenář, který propil živnost, a vyzáblý stařeček Vymazal, bývalý kostelník, zbavený funkce pro opakované vykrádání kostelní pokladničky, v pondělí po ránu proměnili v tekutou stravu to, co si v neděli před kostelem vyžebřali. Častovali se nadávkami a přídomky, které by nemohly smyslet střízlivé rozumy. Stařeček Šust nakonec přešel od slov k činu. Mrštíł po nepříteli dobře pálenou pětikilovou cihlou. Cihla vržená bývalým uzenářem dalece minula cíl, přenesla se přes nizoučkou zídku starobince a chudobince a letěla vstříc majorovi Hugo Tirpitzovi, který tentokrát samojediný mířil z kasáren do Sušilovy ulice, kde obsadil vilu klenotníka Bahnera, odvezeného z města s šesticípou hvězdou na hrudi. K papírníkově lítosti cihla užuž ztrácela rychlost a výšku. Vypadalo to tak, že pětikilová tíha padne k zemi metr od majorových nohou. Lítost Karla Krňáka byla veliká, ale měla by být marná. Cihla, která předtím užuž chtěla k zemi, se však zvedla do výše majorova čela a nabrala potřebnou razanci a příslušný směr. Major Hugo Tirpitz přijal ránu bez hlesu. Nepadl na místě. Před pádem ještě stihl udělat pět nepřírozeně dlouhých kroků.

Karel Krňák vyběhl před krám a spustil nefalšovaný vyděšený křik, protože se hrozil fyzického násilí a jeho krutých důsledků, ať se týkaly kohokoliv. Během dvou minut se u majorova ležícího těla shromáždila vdova Dostálová, která všechno pozorovala zpřed svého krcálku, sestřičky Maria a Klára, které se staraly o obyvatele starobince a chudobince, a doktor Šindelář s lékařskou brašňou v ruce. Šel od pacienta a ve chvíli papírníkova křiku byl pár metrů od místa nehody. Majorovi už nebylo pomoci. Nic na tom nezměnila skutečnost, že se brzy objevila tři auta. Jedno s četníky, druhé gestapa, třetí z kasáren. Cihla byla identifikována. Nesporně pocházela z hromady, složené na dvoře starobince a chudobince. Otisky prstů nešlo z porézního povrchu sejmout, ale alkoholik Šust, který úlekem vystřízlivěl, se radši přiznal, protože opilství bývalo polehčující okolností. I stařeček Vymazal šel s pravdou ven a potvrdil, že cihla měla zabít jeho.

Blížící se soudní projednávání mohlo být pro viníka zlé, ale krátké a bezproblémové. Do věci se však vložila vdova Dostálová, která si potřebovala vylít zlost na svět přehlížející nejen ji samotnou, ale především její papírnický krcálek. Poslala gestapu anonymní dopis, ve kterém neobratně, ale podrobně vylíčila případ s majorovou brigadýrkou, s prvňáčkou brašňou a Šustovou cihlou, která se užuž dotýkala země, aby se naráz zvedla a udeřila. Anonymita dopisu byla víc než průhledná, protože tak stářím zažloutlý dopisní papír prodávala v krcálku jen paní Dostálová. Pisatelka se při výslechu přiznala, že při žádné z vylíčených událostí se v blízkosti nevyskytl nikdo, kdo by mohl být původcem popsanych jevů, a že se tam nevyskytl ani jiný věrohodný svědek, který by existenci těch divných jevů potvrdil. Na jedno důležité paní Dostálová v dopise zapomněla. Na totéž si nevpomněla ani při výslechu. Nepadla ani zmínka o pěti nepřírozeně dlouhých předsmrtných majorových krocích.

Soud si pro jistotu přece jen vyžádal posudek znalce. Byl jím docent pražské německé techniky doktor inženýr Bruno Heintz. Docent, který nevěděl o pěti krocích, provedl na místě rekonstrukci činu

a nechal vrh, let i dopad cihly nafilmovat. Zvážil cihlu. Vzal v úvahu sílu a směr, s kterou a ve kterém byla opilým Šustem vržena. Počítal i s možným protivětrem. Vypočítal ideální balistickou dráhu cihly. Ta se skoro úplně shodovala s dráhou na filmovém pásu. Přes svou důkladnou písemnou zprávu se docent doktor inženýr Bruno Heintz u soudu angažoval i osobně. Gravitační zákon! Gravitační zákon! Tohle a takhle vykřikoval docent Heintz a šermoval přitom rukama. Přišel na něj sice Angličan, ale přece jen Germán. Gravitační zákon. Gravitační konstanta. Balistika. Polohový úhel. Dráha cihly. Vzestupný oblouk. Vrchol dráhy. Sestupný oblouk. Bod nárazu. Ta a podobná sousloví vykřikoval docent Heintz, aby vzrušený monolog uzavřel tvrzením, že to všechno jsou kameny Germány objevené a neměnné kamenné stavby přírodních zákonů. Jestli je někdy někdo poruší, pak to bude zas jen Germán, ne nějaký rasově méněcenný slovanský bastard. Všechno ostatní je humbuk a žvást. Tím myslel zvěsti vdovy Dostálové o možném, logicky negermánském, původci nevidaných jevů.

Papírník? Karel Krňák u soudu nebyl. O slovech docenta Heintze se však dověděl. Karel Krňák byl sečtělý. Četl i o telekinezi. Dosud ji měl za obskurnost a bluf. Netušil, že i mnohé kapacity ji považují za reálnou. Že ji zdůvodňují existencí bioplazmy. Existenční množství volných elektronů neobíhajících po stanovených dráhách kolem atomů, ale svobodně se pohybujících podle přání vhodného manipulanta. Netušil, že jsou blouznivci, kteří tvrdí, že i egyptské pyramidy byly postaveny za užití telekineze. Jestliže to všechno netušil, bylo pro něho tím řádnějším šokem, když zjistil, že telekineze je nejenom faktem, ale že dokonce on sám je zmíněným vhodným manipulantom. Že právě i on má neobvyklý dar vládnout telekinezí. Jako by šok, ne bezproblémový, sám o sobě nestačil. Karel Krňák byl Čech a vlastenec. Jeho naturelu však tajné večerní zhudebňování v té době znovu aktuálních Nerudových veršů svědčilo víc než vybíjení příslušníků wehrmachtu. Hrozil se fyzického násilí, ať se týkalo kohokoliv. Nebylo by mu proti mysli, kdyby cihla klepla, jen klepla, majora Tirpitze. Víc opravdu nechtěl. Teď však, potupený, pohaněný a zmrskaný knutou docentovy velkohubé germánské pýchy, byl nucen udělat to, nebo ono. Mohl zůstat méněcenným slovanským bastardem. Mohl případně využít svého neobvyklého daru.

Vzmužil se. Začal se věnovat podvečerním a nedělním vycházkám do blízkosti periferních hospod, kde trávivali hodiny propustek prostí němečtí vojíni. Do bývalého Amerického parku, kde v podvečerech a o nedělích promenovali s rodinami němečtí důstojníci. Do blízkého okolí města, kam večer poddůstojníci vyváděli marky se neštítící místní doroty. Objekty papírníkovy vůle se staly kulky vystřelené z německých palných zbraní. Po ostrých střelbách jich šlo nasbírat bezpočet na neohrazené a mimo dobu střelb nestřežené vojenské střelnici. Z malého moravského města, ve kterém nápadně přibýlo vojenských pohřbů, pak vagony víc než často rozvázely zaletované truhly do nejrůznějších míst říše. Početnost vojenských pohřbů si vynutila přítomnost dalších soudních znalců z oboru balistiky Joachima Friedricha a Johanna Albrechta. Byli by rádi došli k docela jinému závěru, rádi by našli viníky ve slovanských bastardech, ale takový záměr nebyl možný. Byly to skutečně německé kulky vypálené z konkrétně zjištěných německých zbraní, ke kterým pro jejich hlídanou přítomnost v kasárnách nemohl mít nikdo cizí přístup. Navíc to byly dlouhé palné zbraně, tedy pušky. Joachim Friedrich a Johann Albrecht nemohli neusoudit, že kasárna toho města se stala nehodná svého jména. Místo, kde se vojíni, poddůstojníci i důstojníci navzájem vybíjejí výstřely z pušek, jde říkat jakkoliv, jenom ne kasárna. Šlo o zostuzení říšské branné moci, ba říše samotné. Navíc o zostuzení před očima slovanských bastardů.

Vývody balistiků Joachima Friedricha a Johanna Albrechta byly logickým důvodem sebevraždy nového velitele posádky obersta Hanse Neumanna. Smířit se s degradací a současným okamžitým převelením na východní frontu opravdu nebylo v lidských silách.

TROGLODYTI

Žádosti Františka Váchaly pochopitelně vyhověli, dosídlování pohraničí mělo zelenou. V srpnu pětáctýřicátého roku ho přeložili z prostějovské chlapecké měšťanské školy na první profesorské místo na gymnáziu v pohraničním Jánově. Na školu s předválečnou německou tradicí, ale teď ještě nepotřebnou. Město bylo v prvním poválečném podzimu vylidněno, ne zalidněno. Nejinak tomu bylo s celým tím horským pohraničním okresem. Gymnazistů bylo zatím pomálu. Tím líp. František Váchala, historik a češtinář vzděláním, přírodopisec zálibou, romantik založením, si připadal jak v ráji. Už kvůli tomu, že na profesorské místo čekal celou válku, promoval v devětatřicátém. Už proto, že dostal svůj první vlastní byt, své první skutečné soukromí, jaké dosud, do svých třiceti, neměl. Už proto, že konečně mohl začít po svém, na svých nohou, vlastní hlavou, se zkouškou jenom svých sil, bez rodičovského řízení života, bez věčných rad, návodů. Připomínalo-li mu jeho nové místo ráj, bylo to i proto, že tu byly lesy a hory, věci tak scházející v o dost nudnější hanácké skororovině. Už o nedělích František Váchala zjistil, že okolní vrchy jsou navíc skrz naskrz prokutány zaniklou těžbou. Že na Sokolním, Slučím a Sviním potoce zbyly sejpy po rýžovačích zlata. Že mech, kapradí, tráva a stromy zarůstají nečíslně lomů, lůmků, šachet, štol, hald hlušiny a strusky ze zaniklých a zapomenutých železných a mědných hutí. Že na Medvědí hoře se rozpadá hrad Kvinkburk, střežící kdysi horní díla a cesty, po kterých dopravovali rudu a kov. Kopce nadto byly až do posledního opředeny dráždídem pověstí, jak se František Váchala dověděl ze starých ročníků místního německého vlastivědného zpravodaje, který si, zatím jen pro sebe, po večerech článek po článku, stranu po straně, překládal. Nad hladinu kvinkburské studny prý ústila vyzděná chodba, ve které se občas ukazovaly mužské ruce nabírající do okovů vodu. Kdo prý se nahnul přes okraj hlubokých zeleně zarostlých jam dávných povrchových dolů brázdících straně pod Kraví horou, viděl na vzdáleném dně políčka ovsa, rži a lnu. Ze štol na úbočí Soví hory prý vycházel plavý dobytek a černý brav, popásl se na lesní trávě a mizel zpátky v stráni. Z šachet v Železném vrchu prý slyšeli hrkat tkalcovský stav. Ve Srázné hoře prý bušil perlík ranami o kovadlinu. V Šumném vrchu prý čísi hlasy zpívaly „Jezu Kriste, štědrý kněže“. V lesích na Ďáblově kopci prý bylo vídat v kůži oděné postavy, které se při spatření lidských svědků kvapem ztrácely v zemi: odtud prý měl vrch jméno. Navíc si v těch končinách i ve skutečnosti dávaly dobrou noc jen a jen lišky. V Jánově zatím měli jiné starosti než vycházky do okolí. Pár vesnic uprostřed lesů se jen pomalu zalidňoval reemigranty z Volyně a Sedmíhradska. Nohy Františka Váchaly tak o nedělích docela samy křížovaly jinými nenavštěvovanými srázy. Hory a lesy, tam na jihu tak scházející, se staly eldorádem sedmých dní Františka Váchaly.

Po odpoledních a nedělích toho moc nestihl. Těšil se na prázdniny. Shromažďoval výzbroj, výstroj a konzervy z UNRRy. Už první červencové ráno zmizel v chodbách rozbíhajících se z kvinkburského sklepení. Ztratil se nejen cizím, ale občas, když v baterce selhával jindy spolehlivě fungující kontakt, i svým vlastním očím v křivolaké černotě chodeb. Packal přes kameny. Čvachtal se v kalužích. Šel vzpřímeně. Lezl po čtyřech. Nechával za sebou znamínka kreslená školní křídou. Zjistil, že podzemní chodby vedoucí z Kvinkburku navazují na spleť důlních děl. V kuželu baterkového světla se objevovaly kamenné stěny blýskavé vodou, krystaly a sintrem. Troughnivina staré vřídvevy se rozpadávala pouhou ozvěnou kroků. Netopýři, kteří se pod zem sklidili před světlem, se lekali baterkového svitu. Soví hory vyústily na dno zeleně zarostlého kráteru, v kterém se pásal plavý dobytek a černý brav. Nebylo mu dobře na těle ani na duši, když ho chladná štola pod strání Kraví hory vyvrhla na dno široké hluboké jámy oseté ovsem, rží a lnem. Na mrtvici se vylekal, když ve tmě a tři kroky od něho kdosi lidský vyjekl, odlepil se od stěny a dal se na útěk kamennou dutinou se světle blikotajícím ústím. František Váchala neměl na vybranou. Jestli nečekaným živým patřili i krávy a svině, oves, rež a len, měl je nejenom před čelem, ale i v patách. Strach? Ten nezapudil, ale stejně mu nezbylo jiné, než se šourat vpřed. Blikotavé ústí se blížilo. Když došel na práh vykutaného podzemního domu, oslepila ho zář rozhořelého ohně. Než prohlédl, narazil na hroty nastavených kopí.

„Variš!“

Zbyly jich už jenom tři tucty. Tři tucty troglodytů v zánovném plátně a kůži, ale ve stříhu připomínajícím počátek sedmnáctého století. Trvalo hodinu, než si zvykli na to, že hovoří naoko rozdílným, v podstatě však stejným jazykem. Trvalo hodiny, než vzájemně pochopili, kým jsou.

Když se sedm let po Bílé hoře musel podvolit i Karel ze Žerotína, když pro víru odešel do Vratislavi, uprchly z azylu jeho panství sta stejně smýšlejících. Došli do Lešna. Dopluli za oceán. Pár optimistů se skrylo za humny v chaosem zpustlých horních dílech a v chodbách pod Kvinkburkem. Že by tam nepřežili několik měsíců, než pominou vášně? Měsíce se však proměnily v roky. Roky v desetiletí. Zvykli si. Museli si zvyknout. Pud sebezáchovy jim bránil vyjít na povrch. Stejný pud jim tím víc bránil, aby se svou bídou skoncovali dobrovolně jednou provždycky. Udělali z nouze ctnost. Ze štol se staly katakomby. Z nich sekta. Znenáviděli si, co je vyhnalo z domovů: nesnášenlivost, násilí, válku. Když se starí nedočkali, ukládali před smrtí mladším povinnost vyjít až do míru a svobody. Už tolikrát chtěli vyjít, ale vždycky jim zatarasila cestu nová nesnášenlivost. Nová válka s ranami děl a s hrozícím zmarem. Nakonec je nadobro spoutal strach vyjít s holýma rukama do neznámého a cizího světa, který by jim zřejmě vzal nejenom víru, ale i život.

Zbyly jich tři tucty z jedenáctého, dvanáctého, třináctého pokolení. Seděli na trámových lavicích okolo ohně, který slábl a na chvíli ponechával všechno v polotmě a zas se rozhořival, aby narudlým světlem ozářil tváře, vysoký strop, daleké stěny, lněné haleny, ovčí šuby, nohavice z jelení kůže a jedna Baťova vojenská bagančata, tvídové pumpky a bundu z celtoviny.

„Vyvedu vás.“

„Známe cestu. Nechají nám víru?“

„Tu určitě.“

„I s holýma rukama bychom mohli vyjít?“

„Mohli. Udělám z vás reemigranty z Volyně nebo Sedmihradsko. Dají vám pole a domy, je jich tu tolik prázdných.“

„A vojna už nebude?“

„To nevím. Tolikrát se už myslelo, že víckrát nebude, že lidi přece mají rozum. Přišla zas.“

„Vidíš. Nebylo pokolení, aby neslyšelo dunět zem. Pradědi slyšeli.“

„To až sem dolehl rachot od Sadové?“

„Dědi slyšeli.“

„To byla první světová. Odtud na východ je Halič.“

„I my jsme slyšeli. Měli bychom to slyšet zas? A tam? Třasot země venku zabíjí. Tu jenom trápí duše.“ František Váchala pokrčil rameny. Byl poslední, kdo mohl rozdávat záruky. Už se zvedal k odchodu, když se předtím zapřísáhl, že nic nepoví, že nechá pověstem pole ovsa, rži a lnu, plavé krávy i černé svině, stavy a kovadliny i píseň „Jezu Kriste, štědrý kněze“. Zdržovali ho. Na celé dny ho zdrželi. Chtěli, aby jim řekl všechno, čím se lišila jeho a jejich míra vědomostí. Vlastně ne, chtěli jen jedno. Chtěli z jeho úst slyšet důkazy pomyslné správnosti svého divného počínání. Svého oddávání se bídě troglodytství. Toužili znát všechno o křivolakosti lidských cest tam nahoře, aby se mohli utěšit, nevědomky škodolibě utěšit, že jsou na tom líp. Že na tom aspoň nejsou nejhůř. Dožadovali se znalosti všeho, co ti nahoře, na rozdíl od nich dole, už udělali k vlastnímu sebezmarnění.

Nikdo neviděl odchod Františka Váchaly pod zem. Nebylo nikoho, kdo by o něm věděl, když byl pod zemí. Nebylo jediného svědka, který by v úterý devátého července na nádvoří rozvalin Kvinkburku Františka Váchalu uvítal při návratu.

František Váchala byl umolousaný a pokrčený, zbledlý dny v temnotě a bez slunce, zarostlý devítidenním strništěm.

„Ne, to ne!“ rozhodně odmítavě volal na kohosi, když se naposled ohlédl k ústí chodby, z níž vyšel. Potom dlouhou chvíli stál, hleděl rovnou do slunce, až mu přivřeně, přece však oslněné oči proudem slzely, a velikými objímavými gesty bral do náručí čirý vzduch tohoto snad skrz naskrz špatného, ale dobrovolně neopustitelného světa.

NENÁVIST

Třináctého srpna v pětáctýřicátém přistála jejich stíhací peruť na ruzyňském letišti. Se zpožděním skončila válka i pro něho. Aspoň myslel. Za týden dostali dovolenou, aby se podívali domů. Domů? Sedm roků byl beze zpráv o domově. Dva ve Francii, pět v Anglii. Byl divně beze zpráv i mezi květnem a srpnem. Utěšoval se tím, že většina jich na tom byla stejně.

Město bylo. Válka se na něm nijak zřetelně nepodepsala. Byla i jejich ulice. Stál dům, kde bydleli. Roky užívání, ale ne udržování, zchátral, zchudl. Teď příliš nevypadal na dvoubytovou vilu městské honorace. V přízemku už bydleli jiní, ne majitel vily Asch Nachman. Smutně pochopil, proč tam nebydlí Asch Nachman, v Anglii přece nebyli beze zpráv. Jenže i v jejich bytě našel ke své hrůze docela cizí rodinu s kolika dětmi. Nepustili by ho dovnitř, nebyť uniformy. Stejně tam vešel zbytečně. Nenašel jediný známý kus nábytku, obrázek, věc. Nezbylo tam jediné stopy po něm samém. Po tolika letech, která tam prožil. Kromě prvních čtyř to byly zbylé roky dětství a mládí. Zůstane bez jediného věcného svědka všech těch let? Ti noví nevěděli. Za nic nemohli, nastěhovali se v květnu. Neměli zdání, kdo v bytě bydlel před nimi. Báli se uniformy, důstojnických distinkcí, opasku, pistole. Měli strach, že jim vezmou, k čemu jak zázrakem přišli, jenom proto s ním mluvili. Stejně se nebáli bezvýhradně, pud sebezáchovy jim to nedovolil. Z jejich pohledů šlo tušit, že by se bránili. I kolikery dětské oči hleděly na uniformu nedětsky zle. Tou zlobou to vůbec nebyly dětské oči.

Ulice, kdysi i jeho. Potkával známé neznámé. Zestárli. Některé sotva poznal. Nezdravil je, protože zřetelně nečekali na pozdrav. Nepoznali ho. Jestli však někdo něco ví, pak jenom oni.

Šoltys? Do očí ho uhodila znaná černobílá firemní tabulka. Povědomá, protože předválečná. Nevěděl, že za války na stejném místě visívala jiná, dvoujazyčná. Hrbatý švec. Nosíval k němu na správkou boty. Šest schodů vedlo z přízemní chodby do suterénní dílny. Ta zůstala při starém. Na zdi viselo známé pomyšincované zrcadlo. Za jeho otlučeným rámem, který si sotva pamatoval to dávno, kdy býval ornamentálně štukovaný a pobronzovaný, bylo jako kdysi zastrčeno pár pohlednic. Pár papírků se jmény a ciframi, kdo kolik dluží.

„Přejete si, pane?“

Tak se změnil? Podíval se do poloslepeho zrcadla a smutně pochopil. Do Prahy na filozofii odešel v devatenácti. Studoval francouzštinu, angličtinu, němčinu. Koncem druhého semestru se dověděl, že mu vyhověli, že dostal stipendium na Sorbonnu. O prázdninách v čtyřiatřicátém byl doma sotva pár dní. Odjel do Paříže dřív, než musel. Dvacetiletě nadšeně se těšil. Chtěl ještě užít kus pařížského léta. Porozhlédnout se. Najít si bydlení. Pak? Vracel se pouze na Vánoce a na kousek července nebo srpna. Naposled přijel v létě osmatřicátého. Naštěstí zas včas odjel. Tehdy se do Paříže vracel už jenom kvůli přípravě na doktorát. Po březnu devětatřicátého zpátky nemohl. Teď? Po dlouhých jedenácti letech? První šedivé vlasy. Vyhublá tvář s vráskami kolem očí. Dvě vrásky od chřípí nosu ke koutkům úst. Knírek à la hollywoodský Ronald Colman zakrýval jizvu po střepinou roztrženém horním rtu. Druhou, táhnoucí se od chřípí nosu k ušnímu lalůčku, skrýt nemohl. Naštěstí byla přímá, dobře srostlá, tenká, teď se skoro ztrácela v opálené tváři. Anglická uniforma.

„Co si přejete, pane?“

„Už mě nepoznáváte, pane Šoltys? Proč mi vykáte? Nosíval jsem k vám boty. Peterka. Jirka, jak jste mi říkával. Bydleli jsme tu v ulici. Znal jste přece tátu a mámu. Táta byl roky starostou. Náčelníkem Sokola.“

„Promiňte, pane, opravdu bych vás nepoznal, je to už let. Vám bude po třicítce.“

„Jedenatřicet, pane Šoltys.“

„Nevěděl jsem, co s vámi je. Nenapadlo mi, že se sem po tom všem vrátíte.“

„Po čem?“

„Přece je zavřeli. Popravili. Bylo to v rádiu. V novinách. Vy jste nic nevěděl, pane?“

„Kdy?“

„Už nevím, pane, kdysi uprostřed války. Snad by to věděli... Vlastně ne, vy jste tu neměli příbuzné. Našel byste to ve starých novinách. Najisto by to věděl mladý Tomašík, ten se tam potom nastěhoval.“

„Ten písař u okresního hejtmanství?“

„Už ne písař. Dělal za války pána na landrátu, moc si polepšil.“

„Kde bych ho našel?“

„To nikdo neví, pane. Ztratil se z města krajem května. Kde teď budete bydlet?“

Nezajímalo ho to, o bydlení se mu stará vojenský erár. Pak? Věděl, že rozhodně ne tu, kde ho nakrmili něčím tak navěky nestravitelným. Myslel si, že je už obrněný proti všemu. Že je připravený na všechno. Že už není, co by ho vyvedlo z míry. Cesta sem, kde býval doma, to svedla.

Přemlouvali ho, aby zůstal, byl přece uprostřed skvělé vojenské kariéry. Stejně požádal o převelení do zálohy. Jiní ho přemlouvali, aby zůstal v Praze. Sám nejlépe věděl, že by měl zúročit jazyky a Sorbonnu. I těch pět vojenských let. Sám nejlíp věděl, co všechno navrch by mohl zúročit. Mají to zúročit jiní, ti šest let skrytí trpělivci? Nedokázal to. Teď na to neměl. Možná se vrátí. Určitě se vrátí. Teď se musí na čas ztratit co nejdál. Někam, kde mu nic a nikdo nepřipomene, co se stalo. Jenže je vůbec takové místo? Může být takové místo? Konec září. Vymetené nebe. Slunko, ale taky první ráno toho roku, kdy jíní vzalo trávě její vlastní barvu. Šel ulicí neznámého pohraničního města k sídlu bývalého turnerského spolku. Prostorná stavba byla na třech stěnách prosklená rozlehlými okny přes přízemí a patro. Na čelní stěně tvořila jinobarevná omítka reliéfní nápis Silesia. Dvoukřídlá železná brána dvora byla dokořán. Ukazovala kostky dláždění a vojensky zelený nákladák bez poznávacího čísla. Na korbě ležely tisíce knih. Brožovaných. Vázaných v papíru, poloplátně, plátně, kůži. Některé v kůži se zlatou ražbou, která potřebovala dvě století, aby právě tak oslepla, znečitelněla. Miloval knihy. Bývala to kdysi krásná rodinná tradice: knížky, nejenom jedna, k svátku, k narozeninám, k Vánocům. Měl jich dřív tolik. Dnes z nich nezbyla jediná. Bylo jich tolik, a přece by si i dnes, kdyby chtěl, kdyby bez zábran mohl, vybavil většinu z nich autorským jménem i titulem. Miloval knihy. Kvůli nim přišel právě sem, protože neznámých zapadlých míst měl k výběru nekonečný bezpočet.

U auta stála čtveřice vedoucí rozhovor, který se už při zaslechnutí cizích kroků samočinně a navykle změnil v šušlavý. Bílé pásky na rukávech. Na nich velká černá „En“. Na korbě bylo knih pro stovky náručí. Čekaly marně. Čtyři opáskovaní a snad šedesátiletí jim náruče upírali. Nejsme žádní nosiči knih, bezhlese vykřikovaly jejich očividně dotčené, uražené, ba pobouřené zevnějšky bývalých úředníků nadprostředních kategorií. Možná i vyšších postů. Černá „En“ nosili jako vyznamenání. Pozdravil. Zeptal se jich, kam a ke komu jít. Protože se ptal němčinou perfektnější, než byla jejich, přece jen místní, neakademická, negoethovská, napřed mu očima velice zřetelně řekli, jak moc ho nenávidí. Teprve pak mu mlčky ukázali záda.

Bodejť, ještě pořád neměl civil. Doma ho nenašel, když nebylo doma. Žádný mu nedali, když šel do zálohy. Sám si nový nepořídil, i když to, kdyby byl opravdu čas platnosti všech vytištěných liter, měl udělat. Už nebyl v činné službě. Na denně veřejně nošenou uniformu už neměl právo. Na tu svou, vymustrovanou jak pro přehlídku, teprve ne. Byla to však už jeho druhá vlastní kůže. Byla s ním srostlá. Nedokázal se jí zříct zvlášť teď, když byla jeho jedinou jistotou, jediným důkazem, že nejenom je, že byl, že je někým s historií. Nemohl ji směniti za jinou, míň přehlídkovější. Měl vypadat jako ti, co uniformu, bylo to v módě, koupili tu, teď, za peníze, ne za ztracené roky, šrámy, krev? Ať mu někdo zkusí sáhnout na jeho druhou vlastní kůži, kterou nechal schválně bez doteku. S odznaky. S distinkcemi. S proužky vyznamenání. S vyšitým obloučkem Czechoslovakia v levém ramenním švu. Nevypadal na někoho od týlu a vůbec se snažil tvářit, že ke čtyřem opáskovaným chová jiné city než oni k němu. Ani nevěděl, že ho jejich nenávislné oči přivedly k zbrunátnění, v kterém se už jizva od chřípí nosu k ušnímu lalůčku nedokázala ztratit, protože byla bílá na rudém.

Raději se dali do práce. Do hry na práci. Začali si do náručí klást titěrné hromádky knih a courat s nimi do nitra budovy. Do rozlehlého vysokánského sálu, který měl už polovinu půdorysu zaplněnu knihami do výšky, kam dosáhne mužský, když bez valné snahy trochu vzpaží. Kolem knih byl pach staroby, plísňe a klihu navlhých a zas vysychajících vazeb. Taky prach, nezměrně prachu. Vznášel se

v povětří prozářeném sluncem, svítícím prachem oblepenými okny. Ležel na skrumáži židli v koutě sálu. Polehával na podlaze. Vybuchoval bílými obláčky při každém došlápnutí. Dral se do úst a do nosu. Vnikal do očí, které musely neustále pomžikávat. Spočíval na balkoně. Na jeho zděném zábradlí. Na mosazném madle nad ním. Na horních břevnech rámu dveří, spojených balkonovým ochozem. Víc z přízemku vidět nebylo.

Jan Konopa, vedoucí detašovaného pracoviště Slezského studijního ústavu. Bílý štítek přibodnutý připínacím špendlíkem ke kdysi bílým dveřím. Psaný na německém psacím stroji, s diakritickými znaménky dopsanými inkoustem a perem. Zaklepal. I podruhé bez odezvy. Když to udělal marně potřetí, vešel bez pozvání, ale s pozdravem.

„Co chcete? Sem se nesmí.“

Dvě velmi krátké věty. Pět nanejvýš dvouslabičných slov. Taková malounká krabička. Nikdo by nevěřil, kolik nevráživosti, zloby a nenávisti se do ní mohlo vejít. Napřed ti čtyři mlčky nenávistní dole na dvoře. Teď trojí klepání bez odezvy. Pozdrav bez odpovědi. Tón těch dvou vět. Jejich nesmyslný, ale přesto pronesený obsah. Od vstupujícího přece zlá jiskra nevyhlédla. Nebyl to on, kdo udělal nějaký zlý tah. S údivem si prohlížel mužského za psacím stolem a nad velkým tlustým linkovaným sešitem. Kalamář. Násada s perem v ruce, i když teď už každý dbalý cti psal plnicím perem. Písař. Neučesané snad schválně rozčepýřené dlouho nestříhané vlasy. Obličej bez ducha. Pustý. Prázdný. Taky vrásky ustaranosti. Rýhy zhnusenosti. Divné oči. Při prvním nejběžnějším pohledu nijaké. Naoko prázdné jak tvář. Už první důkladnější pohled však zjistil, že z nich teď proudem teče dětsky nezastřená, dětsky neovladatelná zášť, zloba, nenávist. Součet písařské tváře vypadal jak z povypůjčovaných kousků. Byl to tak odpudivý součet, že se návštěvník radši nedíval. Chopil se jediné prázdné židle, knihami zavalených tam bylo deset, a usedl. Věděl, že písař ho k sedu nevybídne.

„Prrrr, nejste doma.“

Pořád se ještě držel, i když zatím nechápal. Nechápal písaře před sebou. Nechápal ani to, proč se mu v mysli stále ozývá slovo písař. Poznal stovky lidí. Tam, kde roky byl, je poznal tak, jak se jindy jinde lidé nepoznají. Se všemi vycházel. S mnohými se přátelil. Málokoho měl chuť ignorovat. Jenom tajenou chuť, důstojník ignorovat nesměl. Za nechutí stávala pokaždé antipatie plynoucí z dnešního konkrétního skutku, jednání, konání. Většinou mizela, když se v duchu neoblíbený postavil dalšími skutky do jiného a lepšího světla. Málokdy přežila. Pokaždé mohl říct: ten nebo onen se měl v dané situaci zachovat tak nebo onak, ale neudělal to. Udělal něco jiného. Udělal opak. Vždycky zůstávalo při antipatii, když už musela být. Vždycky zůstalo při antipatii, která měla povinnost být tichým vnitřním pocitem, nikdy ničím víc. Neznal nenávist. Bylo to paradoxní, ale opravdová čirá nenávist nebývala ani ve vzduchu. Při těch duelech na život a na smrt figurovala celá řada pocitů, možná nevyčísitelná řada pocitů, ale nikdy nešlo o holou čirou nenávist. Pokud se týkalo jeho jako objektu, zřejmě to bylo stejné. Mnozí se s ním přátelili. Zbylí se k němu chovali kamarádsky. Jen někteří, bylo jich méně než prstů jedné ruky a o všech do jednoho věděl, jen ti věčně ukřivdění, jaksi nemohli přenést přes srdce, že v letce slouží s někým, kdo má Sorbonnu a doktorát. Bůhvíodkud se to dověděli, protože sám Jiří o tom nikdy necekl. Ještě se mu nestalo, aby v někom při prvním setkání vzbudil živelný, živočišný, rozumem nezkrutitelný odpor, tu nezastíranou čirou nenávist. Proč? Kdyby nenosil svůj válečný krunýř, teď už i poválečně zpevněný, byla by se ho něčí nenadálá nenávist dotkla i na jiné než jenom rozumové rovině. Kvůli krunýři nemohla. Zůstávala jenom rozumová otázka po důvodu a příčině.

Modrý písařský plášť neuměl číst myšlenky. Považoval mlčení za slabost a ústupek. V písařském modrém plášti bylo rozumu jak v dementním dítěti, ale nebyl to tvor docela bez rozumu. Věděl, čím vším a jak moc ho nově příchozí převyšuje. Jenže nově příchozí se hlasitě nebránil. Písaře to rozradostnilo, protože si mlčení uměl vysvětlit jen jako vlastní vítězství. Pomyslné vítězství ho přimělo k tomu, aby poštlával dál. „Tak mladý Peterka se nám flákal po světě. To ani neví, že my tu měli potravinový lístky. Margarín. Odstředěný mlíko. To ani neví, co já krajem války zkusil kvůli mlíku. Každý ráno za tmy a navíc kolem kasáren s konvičkou do Mar...“

„Kam?“

„K sedlákovi pro mlíko. Vždycky šlo o krk. Pět kiláků tam. Pět zpátky, protože naši nechtěli to odstředěný chlastat. Co to stálo. Prachy. Dvacaterý boty. I lyžáky. Všecko povlečení. Švýcarský budík. Co já? Měl jsem z toho prd. Všecko mi vychlastali.“

„Kdo?“

„Stará. Kluk. Tchyně. Tchán.“

„Vám nedali?“

„Ani hlt. Já bych zasloužil frček a metálů. Mně kdyby ty čtyři sebrali a odkráglovali, tak se blahem podělám.“

„To je vaše věc. To si vyřídíte sám se sebou. Nebo s nimi,“ říkal Jiří Peterka hlasem, který už nebyl docela jeho. Všechnu sílu spotřeboval na to, aby vůbec ještě mluvil, jak chtěl. Po svém. Tiše. Věcně. Na úrovni.

„Poslali mě sem proto, abychom si rozdělili práci. Víím, že vám o mně řekli skoro všechno, byl jsem v Opavě u toho telefonátu.“

„Právě. Všecko. Jenom ne to, proč zrovna vás poslali zrovna sem. Jak to, že jste vůbec tady. To mám být kvůli tomu celý pryč? To se mám kvůli vám podělat blahem? Vzdělaný. Doktůrek. Mluví spisovně. Taky anglicky. Německy. Francouzsky. Oficírek navíc. Tři zlatý hvězdičky. Pakovská bundička. Takový mám nejradši. Takový, co všecko obrátí vzhůru nohama. Všecko, o čem člověk myslel, že to tak zůstane. Co člověkoví vezmou, k čemu se dostal. Takový.“

Jan Konopa v sobě vybičovával ničím a nijak nezatajovanou nenávist. Aby dosáhl vyvrcholení, udělal mistrovsky opovržlivý kousek. Díval se střídavě na Jiřího Peterku a s hnusným šklebem na podlahu, jako by se mu před očima sto osmasedmdesát centimetrů uniformované výšky měnilo v hnědou smrdutou na zemi ležící hromádku. Snad to uměl vždycky. Snad to měl nacvičeno z dřívějšíka pro víc příležitostí. Snad se mu to povedlo napoprvé. Každopádně to účinkovalo.

Jiří Peterka se pro jistotu po sobě podíval od špiček vojenských kanad až k ramenům, když výš zrak nedosáhl. Musel se ujistit, že ho neproměnili. Že je to on. Že má svůj metr osmasedmdesát. Že na sobě má svou druhou vlastní kůži. Že mu uniformová kůže padne jak ulitá. Že má své hvězdičky. Že má svých jedenatřicet. Že na to všecko vypadá, že na to má. Opálená tvář toho dne už podruhé zbrunátněla tak, že jizva od chřipí nosu k ušnímu lalůčku byla nanejvýš zřetelná, protože bílá na rudém. Vstal z židle. Nehty zaryl do prošivaného lemu bundy, aby rukám zabránil v nepředloženostech, na které měly oprávněnou chuť. Popošel k písařskému umolousanci. Zůstal nad ním stát.

„Tak prašti. Prašti mě, blbýho civila. Ty přece můžeš. Ty teď přece můžeš všecko,“ tykal mu. Rozčepýřenou hlavu vtáhl mezi ramena příliš neznatelně, vůbec ne tak, jak by to udělal ten, kdo by měl doopravdy strach. Nepohnul se, aby uniformu nevydráždil k předčasnému činu, protože své entrée zřejmě ještě neskončil. Taky však neuhnul, i když mu muselo být jasné, že by na něm vojenské pěsti dovedly nadělat řádnou škodu. Zlé oči se snad ani nebály, bylo v nich ještě víc zla než dřív. Ani ony neuhnuly. Zlé úzké blede rty se kupodivu vůbec netřásly, jenom se křivácky jízlivě šklíbily.

„Stejně víím, proč jsi tu. Za čím jdeš. Jenže prd objevíš. Prd najdeš, rozumíš? Prd, prd, prd...“

Byl mír. Už zas platily mírové zákony i pro toho, kdo se nečekaně ocitl v nevyhlášené osobní válce. Zákony neznají pojem osobních válek. Jiří Peterka musel nacpat pěsti do kapes, když se nesměly bít. Nesměl pomyslet na kožené pouzdro na opasku, které mu v Praze nemohli vyprázdnit, protože na trofejní zbraň měl nárok i dokumenty. Pravda, trofejní zbraň, kdyby byl opravdu čas platnosti všech vytištěných liter, teď neměla být u pasu. Nesměla být použita jinak než při obraně života.

Jiří Peterka nemohl udělat víc, než se jak na obrtlíku otočit na podpatcích svých kanad. V té chvíli mohl jenom pryč. Když se otočil, pochopil. Jan Konopa byl kdeco, jenom ne hrdina. Dveře Konopovy kanceláře byly dokořán. Dveřní otvor tarasili ti čtyři s páskami na rukávech. Jen pro věk se neocitli na frontách. I v týlu však prohráli. Věděli to, proto nenáviděli. Hleděli na uniformu tak, aby jejich nenávist byla co nejzřejmější. Přišli o všechno ti nenosiči knih. Ti ublížení, ukřivdění, ponížení, dotčení, uražení, pobouření, kteří svá černá „En“ nosili jako vyznamenání a svou zášť jako prapor. Tvářili se hůř než na dvoře. Kdyby byl uhodil? Nebyl by jeden a čtyři, byla by pětice. Pět na jednoho. Ubránil by se, kdyby se neprostřílel? Snad by už o ničem nevěděl a cestoval by na korbě vojensky zeleného nákladáku bez

poznávacího čísla pod hromadou knih. Brožovaných? Vázaných? Nikdo by přitom o jeho konci netušil, když se ocitl v místě, kde ho nikdo neznal. Kde by o jeho nepřítomnosti neměl nikdo ponětí. Kde ho nikdo neznal. Vlastně mu to stále ještě hrozí. Vlastně se to kdykoliv může stát. Proto tak znenadání prorazil tělem jejich barikádu. Zadupal kanadami po schodech z balkonového ochozu do sálu plného knih a prachu. Shora zaslechl skřetovsky zlý a škodolibý Konopův smích. Konopův?

Byl v městě teprve od včerejšího odpoledne, necelých čtyřiaadvacet hodin. Nevěděl, jestli tu zůstane, jak dlouho tu zůstane. Bylo předčasné ohlížet se po nějakém soukromém bydlení. Spokojil se tím, že tu byl v provozu hotel. Nepřepychový, ale stejně nesrovnatelný s většinou ubytoven a nocležišť, která Jiří Peterka vystřídal během válečných let.

V hotelovém pokoji, své nové dočasné mateřské základně, probíral, co prožil ne za osm hodin práce, ke které vůbec nedošlo, ale za necelou hodinu podivných zážitků v neméně podivném azylu zachraňovaných knih. Utekl do místa, o kterém myslel, že mu nic zlého nepřipomene. Že mu v něm nikdo to zlé nepřipomene. Neměl jistotu, že vůbec je a může být takové místo. Ta nejistota byla správným tušením.

Možná, že v jiných neznámých zapadlých místech by nemyslel denně na to, co se stalo. Stejně by však na to myslel. Je divné nemít jinou minulost než nehmotnou historii vzpomínek nedoložených jediným živým nebo věcným svědkem. Byl bez rodičů. Mnozí je mají do šedesáti jako svědky všeho prožitého od narození až po současný den. Všichni ostatní mohou svou minulost a vzpomínky doložit fotografiemi, věcmi, dokumenty. Neměl jedinou fotografii z dětství nebo mládí. Neměl fotografie těch, kteří byli neodmyslitelnou součástí jeho minulosti. Neměl jedinou vzpomínkami ozvláštněnou věc. Dávnou hračku, odkudsi přivezenou památku, dárek od někoho, neměl už žádnou ze svých knih. Byl bez rodného a domovského listu, bez školních vysvědčení. To všechno jen míval. Všechno zůstalo v kdysi jejich bytě ve vile patřící Aschi Nachmanovi. Na to nešlo nemyslet, ať by byl kdekoliv. V každém jiném neznámém zapadlém místě by však jeho živými nebo věcnými svědky nedoložená minulost byla neřešitelnou šarádou. Tu ne. Přijel do města, které pro něho už začalo být kruté, kde však, věděl to, nejenom tušil, svou tragickou šarádu rozřeší.

Konopa? Tomašík? Znal jenom Tomašíkovo jméno, nevázala se mu k němu znalost podoby. Snad jeho tvář někdy viděl. Pokud ji viděl, nebyla spojena s žádným jménem. Nebo snad jednou jedinkrát byla? Jak jinak by v něm mohla zůstat vědomost, že je to kdosi starší zhruba o patnáct let? Jestli však jednou jedinkrát došlo ne k setkání, ale náhodnému minutí se, nezanechalo žádnou vzpomínku. Zbyla jen vědomost o zaměstnání a jménu. Povědomí podoby v paměti nezbylo. Zaslechl jméno dvakrát třikrát z otcových úst ne v nekonečně hanlivé, ale taky ne v pochvalné souvislosti. Navíc to ani nebylo jméno někoho jediného neopakovatelného. Bylo to jméno jako symbol činnosti, na kterou stačí kdokoliv. Nevzpomínal si už na přesné znění otcových vět. Mohl v paměti rekonstruovat jen jejich obecný smysl. To by svedl i Tomašík. To by svedl i ten písař z hejtmanství. Otec přitom nebyl z těch, kteří by křivdávali. Kteří by se uchýlovali k laciným vtípkům na číkoliv účet. Písař Tomašík musel mít v městě pověst míň než průměrnosti. Na písaře Tomašíka se zřejmě v městě hleděvalo spatra. Jestli to byl obecný pohled, nemohl se o něm Tomašík nedovědět. Kdyby se někomu takovému naskytla šance, aby svůj obraz v cizích očích nadobro změnil, aspoň domněle, ze svého hlediska, změnil, nevyužil by jí? Nebyl Tomašík ideálním případem pro zneužití i nejkaldnější nejspínavější šance?

Konopa? Tomašík? Letité návyky přežívají, nelze je potlačit. Jakékoliv. Číkoliv. Tomašík byl písař. I Konopa je písař. Rovnou výluh písařství. To proto se Jiřímu Peterkovi znovu a znovu dralo na mysl slovo písař. Nepísařská jmenovka na dveřích? I scházející diakritická znaménka byla očividně písařská. Vůbec nedbala velikosti a charakteru strojového písma. Nevnímal je. Ty háčky a čárky byly shodné s těmi, jaké byly tam, kde se psalo rukou. Byly neúměrné velikostí. Nepoměrné rázem. Prozrazovaly do osobnosti tak důkladně vryté písařství, že nebylo schopno se přizpůsobit čemukoliv nepísařskému. Věk? Ten odpovídal. Duch? Ten absolutní nedostatek ducha? Ta rozumnost shodná s rozumností dementního dítěte? K rozumu nelze přijít, když jsme ho nedostali do vínku. Absence rozumu, nejzákladnější nejnezbytnější míra rozumu, z Konopy čišela, křičela. Nikdo se neodpoutá od svého

stínu. Krajní nedostatek rozumu, bezmezná tupost, vůbec nejsoucí regulativ rozumu, to bude příčina Konopova pádu. Konopova?

Konopa? Tomašík? Když hrbatý švec Šoltys řekl, že v bytě Peterkových pak bydlel mladý Tomašík, užil adjektiva mladý ne pro přesné určení věku, ale pro odlišení od starého Tomašíka. Pro rozlišení dvou pokolení téhož příjmení, téhož rodu. Nazval by Konopa neznámého jedenatřicetiletého mladým Peterkou, kdyby ještě pořád intenzivně nevnímal, třeba v minulém čase, existenci starého Peterky? Pro mléko chodil k sedlákům jenom krajem války. Pak už ne, pak si už polepšil, jak řekl švec Šoltys. Jenom krajem války míval strach, když chodil za časných rán kolem kasáren do Mar... Konopa nedořekl. Tou tříhláskovou slabikou začínají dlouhé desítky českých toponym. Z bývalého města Jiřího Peterky se kolem kasáren chodilo do Martinic. Jiná cesta tam nevedla. Právě do Martinic bylo zmíněných pět kilometrů. Že by ty čtyři z Konopovy rodiny, bůhvíproč tak nenáviděné, mohli ke Konopově spokojenosti odkráglovat? Že by mu to nevadilo? Že by si z toho nic nedělal? Že by z toho neměl problémy podobné problémům Jiřího Peterky? Jen v bývalém městě toho teď bez minulosti se mohlo obecně vědět o tom, že rodiče Jiřího Peterky opravdu odkráglovali. Z telefonicky sdělené kratičké biografie se Konopa o smrti rodičů Jiřího Peterky nedověděl. O ničem takovém nepadla zmínka, když se Jiří Peterka ucházel o zaměstnání v tomhle zapadlém neznámém pohraničním městě. Dali mu k vyplnění cyklostylovaný dotazník. Do rubriky týkající se rodičů udělal dva křížky. Víc nenapsal. Víc nikomu neřekl. Jiří Peterka neřekl nic ani o tom, proč se zajímá o tohle zaměstnání právě v tom městě. Sám to přece nevěděl. Hledal jenom zapadlé neznámé místo úniku. Místo vhodné pro zapomenutí, pokud vůbec je a může být takové místo. Jenže Konopa řekl, že ví, za čím Jiří Peterka jde. Věděl víc než Jiří Peterka sám. Jak? Odkud? Zapadalo to do sebe jak součástky hodinkového strojku.

Konopa? Tomašík? Konopa si byl jist tím, že se na nic nepříjde. Nač by se mělo přijít, kdyby byl Konopou, ne někým jiným, kdo za sebou táhne dlouhý řetěz řádných hříchů? Snad by se opravdu na nic nepřišlo, kdyby byl v Konopovi regulativ rozumu. Kdyby Konopa mlčel. Kdyby uměl mlčet. Kdyby chápal, že musí mlčet za každou sebevyšší cenu. Ten tvor s rozumem dementního dítěte však rozumové povinnosti neznal. Nebyl schopen mlčení. Konopa? Hrbatý švec Šoltys se asi trochu mýlil. Tomašík neměl na to, aby na landrátu dělal pána. I tam byl asi jenom obyčejným písařem. Jenže písařem na landrátu. Ideální místo k tomu, kde a jak si včas obstarat naprosto věrohodné nové doklady. Včas, i ti rozumem nejchudobnější věděli určitě rok napřed, že brzy nebudou nejenom landráty. Právě tam si šlo opatřit věrohodné doklady těch, co šli najisto do plynu, pod sekeru, do oprátky. Stačilo najít si rodinu stejné početnosti. Přibližně shodných věků a složení pohlaví. Nejlépe rodinu bez příbuzných. Nejlépe rodinu státních zaměstnanců, kteří si už krajem války museli obstarávat rodné listy předků až do x-tého kolena, aby prokázali svůj árijský původ. V takovém případě by stopař nenarazil na žádný rozpor ani tehdy, kdyby zabloudil až do matrik. Stačilo vyměnit fotografie. Stačilo se naučit novým jménům, rodištím, datům narození. Naučit se tomu, zarytě mlčet a v mlčení tak málem bezstarostně dožít přirozené smrti. Neexistující regulativ rozumu však Konopovi nedovoloval, aby mlčel.

Konopa? Tomašík? Stejně cíhalo nebezpečí. Šlo změnit jméno, ale ne tvář. Jiří Peterka Tomašíkovu podobu neznal. Po něm však do stejného zapadlého neznámého pohraničního města mohli z jeho původního bydliště přijít další. Snad i dost dalších. Nikdy by Konopu nepotkali? Šlo zabránit takové náhodě? Nesmysl. Uvěřili by pouhé shodě podob? Uvěřili by na dvojnictví? I Konopa s rozumem dementního dítěte o takovém nebezpečí věděl. I jeho uvedl Jiří Peterka ve víc než viditelný zmatek, protože Konopa si nemohl být jistý tím, že nově přibylý jeho podobu nezná.

Konopa? Tomašík? Konopa byl odporný objemný až po okraj naplněný rezervoár zloby, záště, nenávisti. Nenaplnil by se rezervoár obdobné rozumové nízkosti právě tak a zrovna takovým obsahem, kdyby se někdo pohybuje se dlouhé roky po dně při prvé nekalé špinavé šanci dostal hodně vysoko nejenom nade dno, ale i nad hladinu, a kdyby po krátké době padl zpátky, upadl snad ještě níž? Konopa přece nenáviděl Jiřího Peterku a jemu podobné za to, že všechno obrátili vzhůru nohama. Že změnili věci, o kterých Konopa myslel, že už tak navěky zůstanou.

Konopův rezervoár zloby, záště a nenávisti měl škvíru, kterou to trojí přýštilo neustále. Nebyl tou

škvírou strach? Strach, že pravost dokumentů nemusí být absolutní zárukou bezpečnosti, když se mohli objevit svědci? Když navíc scházel regulativ rozumu velící k mlčenlivosti? Z čeho by měl mít strach Jan Konopa? Ten přece nebyl zaměstnaný na landrátu. Jiří Peterka nevěděl, nebyl tu za války, ale myslel si, že na landrátu, říšskoněmeckém krajském správním úřadě, pracovali jen říšští státní příslušníci. Když z těchto čtyř opáskovaných a čišících německým a nenávisť a z Čecha Jana Konopy vznikla pětka v těsně poválečné době s výraznou nevraživostí češství a německví, byla nápadná jak parádně vyzdobený vánoční stromek v době václavských hodů. Nebyl v tom řvavě nelogickém spojení kromě společného strachu velícího k sdružování se za každou cenu i moment stejné státní příslušnosti? Kdyby Tomašík o říšské občanství požádal, kdyby se k němu dostal, nebylo by to pro tvora s rozumem dementního dítěte už i tak dost velkým vyznamenáním? Jenže Tomašík měl navíc práci na landrátu. Tomašík navíc bydlel ve vile do plynu poslaného žida Asche Nachmana a v bytě bývalého starosty. Čím a jak si to vysloužil? Jak se dostal k tak neslýchaným výhodám? K postům tak nepřiměřeným rozumu dementního dítěte? Nebyl to on, kdo udal nebo udával? Kdo udával tak, s tolika důvody, s takovou argumentací, že udaným nešlo udělit nic míň krutého než absolutní trest? Navíc trest toho druhu i pro rodinné příslušníky? Maminka Jiřího Peterky byla laskavá a moudrá, ale dělala manželovi jen slušivou dekoraci, když ji ani střední věk nepřipravil o půvab. Politika? Spolkaření? Mamince Jiřího Peterky bylo to dvojí nadobro cizí.

Rezervoár záště, zloby a nenávisť měl nejenom škvíru. Měl i kohoutek, výpustný ventil. K jeho obsluze nebyl určen kdokoliv. Pro obsluhu měl někdo monopol a výhradní právo. Už telefonická zpráva z Opavy, už jméno Jiřího Peterky a název jeho původního bydliště musely na Jana Konopu rádně sáhnout. Když se pak Jiří Peterka objevil osobně, nemohlo ho nenapadnout, že právě on je tím monopolistou. Že právě on je tím jediným a pravým, když výslovně určeným osudem dvou už neživých, kteří ho stvořili. Jan Konopa postrádal regulativ rozumu, ale ten náhlý a tak prudký výlev záště, zloby a nenávisť nemohl být obrácen proti komukoli. V takovém případě by byl rezervoár už dávno prázdný. Jiří Peterka nebyl suplentem. Nebylo to už jenom tušení, bylo to jeho vědomí. Jiří Peterka měl oprávněný dojem, že tu zas do sebe kdeco zapadá jak součástky hodinového strojku.

Měl udělat jedno. Dát věc z vlastních rukou. Svěřit ji povolanějšímu a oprávněnějšímu. Měli by na ni čas, když po prezidentově velkém retribučním dekretu z 19. června začal hon na kolaboranty a zrádce? Když soudci nestačili na to, co bylo stoprocentně průkazné? Jistě, mohl najít právníka. Jiří Peterka měl v letce šest přátel, kteří vystudovali práva. Kteří by kvůli němu šli za věcí urputně a vytrvale jak barváři po stopě zvířecí krve. Měl pár přátel z rozvedky. Neodmítli by ho ani teď, kdy už byl v záloze. Šli by za věcí ještě urputněji a vytrvaleji.

Jiří Peterka měl dva argumenty proti. To, co bylo mezi ním a Janem Konopou, mu připomínalo vzdušné záležitosti. Duely na život a na smrt. Před nedávnem byl rád, že je jim konec. Teď? Člověk si zřejmě zvykne i na katovu přítomnost, trvá-li pár let. I tak krutá přítomnost mu najednou schází. Připadalo mu to jako vzdušné duely. Pilot má spojení s jinými piloty. V jistém okruhu má spojení se základnou. Ten duel na život a na smrt je však jen jeho záležitostí. Pilot neužívá možnost spojení k tomu, aby si přivolal vojenskou policii, která by výsledek souboje ovlivnila. Byl tu i druhý argument. Ten rezervoár zloby, záště a nenávisť s rozumem dementního dítěte se vůbec nehlídá. Nemlčí. Neumí mlčet. Mluví. Nedovede nemluvit. Rovnou na sebe strhává pozornost. Vždyť on se prozradí sám, ujišťoval se Jiří Peterka. Docela sám na sebe všechno vyklopí. Se vším všudy. Do posledního slova. Docela sám do své propasti jednou po hlavě skočí. Jiří Peterka o tom nepochyboval.

Jiří nepochyboval, ale vůbec už nepochyboval střízlivě a věcně. Byl tu už třetí argument. Nejneodstranitelnější. Tak vážný argument, že nadobro vyloučil, aby se do sporu zapojil kdokoliv další, zdánlivě povolanější a oprávněnější. Jiří Peterka věděl o nakažlivých nemocech. Věděl i o nemocech, ke kterým jde přijít více způsoby, i infekcí. Netušil, že k nim patří i nenávisť. Aspoň některé druhy nenávisť. Patřily. Pavouk Jan Konopa ho lapil do sítě. Kusadly s otravnou slinou přenesl na Jiřího Peterku viry, které se začaly množit i tam, kde nikdy dřív neměly živnou půdu. Samy si ji vytvořily. Jiří Peterka, který dřív, a zřídka kdy, znal nanejvýš antipatii, naráz zle a škodolibě nenáviděl, když sám sebe přesvědčoval,

že se písař prozradí sám, že to brzy sám na sebe do zbla vyklopí.

Plynuly říjnové, listopadové, prosincové týdny. Zelený nákladák opatřili celtou. Jiří Peterka, přes uniformu zelený vojenský zimní plášť, jezdil se čtyřmi opáskovanými po okrese i za jeho hranice. Zachraňoval, co se ještě dalo, ze zámků v Krčmani, Albrechticích, Lenhartovech, Rudolfovicích. Z ještě výjimečně prázdných fabrikantských, profesorských a doktorských vil a bytů. Ze školních i obecních knihoven. Už však dávno jen paběrkovali. Všecko už před půlrokem prošli zlatokopové, kteří přišli a odešli, když se nasýtli. Ne, knihy nebrali, ale ničili. Nebyli jediní a sami. Jak ubývalo prázdných bytů, ubývalo i knih. Lidé nenáviděli německé. Bylo tak lehké vymstít se na nejkřehčím, papírovém. Knihy byly nejlevnějším záparem. Byly trhány. Byly bez výběru vozeny do papíren. Hořel *Mein Kampf* i Goethe. Mizelo nejenom německé. V zámeckých knihovnách přece byla třetina regálů v latině, francouzštině, angličtině.

Když čtveřice zas tak krajně neochotně a líně skládala z korby nový zisk, Jiří Peterka se v sále hrabal v hromadách, aby předešel jiné. Aby si vybral něco pro sebe. Jeho knihovna v konečně vlastním bytě, který si v městě našel, už měla stovky položek. Samé objevy, o kterých neměl zdání. S kterými se však našťestí potkal. Byly nejenom v němčině. Měl v originále i Villona, Rabelaise, Rousseaua, Diderota, Voltaira, Shakespeara, Dickense, Brontëovou, Austenovou. I v Silesii sedával ve své kanceláři, nohy v kanadách na stole, a listoval. Prohlížel si, co právě přinesl ze sálu. Doma po večerech četl. Konečně zas dlouhé hodiny četl, aby dohnal zameškaný nepročtený čas války.

S Janem Konopou se vlastně nemusel setkávat, protože písařský pavouk si dávno zamlouval, že do svých tlustých linkovaných sešitů zapíše tituly všech v sále ležících knih. Vzal si jich desítku, aby opsal tiráže. Opisoval těžce. Skoro bezchybně to, co bylo vytištěno němčinou a latinkou. Už němčina ve spojení se švabachem mu dělala těžko překonatelné potíže. Latinka latinských, francouzských nebo anglických titulů, ačkoliv čitelná, byla v sešitech zkomolena tak, že Konopovým zápisům by nikdo jiný neporozuměl. V sáhodlouhých titulech barokních tisků nevěděl, kde přestat. K přerušení zápisu si vybíral nejnevhodnější místo vprostřed vět. Nedokázal odlišit takový titul od autorského jména, které s ním na prvý pohled splývalo. Letopočty psané latinskými číslicemi nedokázal převést do arabských. Přesto, protože byl písař, psal a psal. Než opsal tiráže vybrané desítky, na vrcholu takto sníženého sloupce přibýlo dvacet nově přinesených titulů. Písař nemohl vědět, jestli nezapisuje stejnou knihu i podruhé a potřetí. Vůbec nemohl vědět, kterou už zapsal, kterou ne. Stejně nemohl zapsat všechny knihy. Nestačil by mu na to zbytek života. Nestačily by mu na to stovky jeho linkovaných sešitů. Navíc se z knih ustavičně ubíralo. Proto je přece zachraňovali. Jezdili k nim z univerzitních knihoven. Brali i jednotlivci. Kromě Jiřího Peterky celá plejáda profesorů, docentů, doktorů, bibliofilů. Bral každý, kdo si opatřil papír s razítkem opravňujícím ke vstupu. Písař však stejně psal a psal, protože v něm nebyl žádný regulativ rozumu. Protože mu jeho nerozumnost dementního dítěte neřekla, že dělá dočista zbytečnou práci. Zbytečnou? Uměl jen psát a nenávidět. Měl nechat ležet ladem některou ze svých mála dovedností?

Jan Konopa byl opakem skautíka, který si večer co večer zapisuje ten den vykonané dobré skutky. Byly tiché a v době svého zrodu nepozorované skutky, když Jiří Peterka vyjížděl s autem do terénu. Denně přeškrтанá, sprostými slovy počmáraná jmenovka na dveřích jeho kanceláře. Klika dveří pomazaná kdejakým svinstvem. Kolomaz byla nejnevinnější. Zápalkami ucpaná klíčová dírka. Křídové kresby na dveřích Jiřího Peterky. Vypáčený zámek. Německé vydání Shakespeara z roku 1776 polité inkoustem, písařskou zbraní. Knihy s vytrhanými listy. Barokní kožená vazba pobodaná kapesním nožem. Francouzské bibliofilie s otisky podrážek na stránkách ručního papíru. Byly hlasité skutky v otevřených dveřích kanceláře Jiřího Peterky. Sólista Jan Konopa. Za ním křoví čtyř opáskovaných a stejně nenávidějících. Zlé slovní výpady podobné těm z prvního setkání. Pro změnu zbitě psovské skuhravé výlevy, když se písařský umolousanec zbavoval odpadních vod zmrzačené duše. Kdesi se ucpala kanalizace a fekálie z celé ulice vtrhly do nejnižší položeného Konopova sklepa. Celou neděli je vynášel v kbelících na zahradu. Sám, ostatní z rodiny na něho hleděli oknem. Přivezli čtyřicet metrů uhelných kalů. Za večer je musel složit. Když poprosil o pomoc sedmnáctiletého syna, žaloval to na něho matce. Zas mu poručili mýt okna v poschodí. Byl přivázaný prádelní šňůrou, ale stejně se bál, mívá závratě.

Když se vrátí z práce, pošlou ho vystát fronty v obchodech. Na neděli má připravené velké prádlo, stará nesnáší páru a pach mýdlových prášků. Syn, sextán, málem propadá, každý večer se s ním musí učit. Dneska kluk píše písemku, celou noc mu chystal miniaturní taháky popsané miniaturním písmem. Tchyně si zlámala nohu, snáší ji z pokoje v poschodí na záchod a do koupelny v přízemí a potom zas vynáší zpátky. Jak málo času má na vlastní zálibu. Dopodrobna ji popisoval. Byly to chvíle, kdy měly padat rány za krvelačná vyprávění sadistického nimroda. Střelce kdečeho živého, nejradši zatoulaných psů a koček. Vyprávěnky o tom, jak jenom postřelit a potom dodělat kopáním, dupáním, ranami pažby. Konopa se přitom zlými bledými úzkými pysky doširoka šklíbil, že může vyprávět právě to a právě tak a že Jiří Peterka musí poslouchat, i když mohl uhnout. Čtyři opáskovaní ucpávači kancelářských dveří odjeli s transportem. V podivném azylu zachraňovaných knih zůstali sami dva.

Jiří Peterka musel poslouchat ne z vůle rezervoáru záště, zloby a nenávisti, ale pro vlastní potřebu. Byl nakažen, už taky bezmezně nenáviděl, jenže byl v nenávisti začátečníkem. Potřeboval dobíjet. Potřeboval podněty, aby mohl nenávidět svým způsobem odlišným od Konopova. Nenáviděl tiše a obezřetně. Tak, aby v hlučné nenávisti nepřeslechl, co nesměl přeslechnout.

Aby nepromeškal chvíli, kdy Konopa konečně sám na sebe všechno vyklopí. Kdy se sám po hlavě vrhne do své propasti. Čekal víc než netrpělivě, protože okamžik, ke kterému mělo dávno dojít, když byla jen nenávist bez regulativu rozumu, ještě pořád nenastal, ačkoliv uplynuly nejenom týdny, ale měsíce. Nenáviděl tiše, protože se svou nenávist nenaučil vybíjet hmatatelnými skutky. Zato v sobě objevil dar fabulace. V duchu vynalezl nespočet způsobů, jak se Konopy nadobro zbavit. V představách mu přisoudil tolik způsobů konce. Ne nesmyslných, ale marných, nemožných způsobů. Věděl přece, že zákony neznají pojem osobní války. Že skutečná válka dávno není. Že za vraždu bylo zas třeba doživotí. Třeba i víc, kdyby se jednalo o úkladnou vraždu. O vraždu za zvlášť přitěžujících okolností. Jeho fabulační dovednosti rostly pravidelným cvičením den ze dne. Myslel, že už neobjeví nic nového a zlého, co by Konopu mohlo i bez jeho viditelné účasti potkat, ale zas přišel na nový nápad. Na marný nápad. Konopa stále ještě žil. Žil pořád ještě jako pisář, ne jako ten, kdo za sebou táhne dlouhý řetěz těžkých hříchů. Konopa se ještě pořád neprozradil. Jiří Peterka však neztrácel naději. Ten rezervoár zloby, záště a nenávisti s rozumem dementního dítěte se nehlídá. Nemlčí. Neumí mlčet. Mluví. Nedovede nemluvit. Vždyť on se prozradí sám. Docela sám na sebe všechno vyklopí. Se vším všudy. Do posledního slova. Jestli ne dnes, tak zítra, pozítří.

Jiří Peterka byl nakažen. Už taky nenáviděl, ale byl v nenávisti začátečníkem. Potřeboval dobíjet. Potřeboval k nenávisti Konopovy skutky a slova. Potřeboval k ní Konopu samotného. Bez něho nedokázal psát své pomyslné scénáře pomyslných filmů o zahubení Jana Konopy. Bez Konopovy přítomnosti a ve stěnách bytu, který byl pro ten čas jeho, dokázal číst. Dokázal dohánět, co v četbě zameškal za nepročtená válečná léta. Dokázal na nenávist skoro nadobro zapomenout, když se dostal k starému latinskému výboru z Herodota tištěnému v Benátkách v roce 1681. Herodotos psal i o provincii Noricum a hlavním městě Noreia. „Pokládají se pak lidé tito za čarodějníky. Vyprávějí o nich Skytové a Řekové ve Skytii přebývající, že každý z těch Neurů jednou v roce na několik dnů stává se vlkem a potom zas předešlý způsob na se bere. Mne sice o tom přesvědčiti nemohou, ale nicméně oni tak vypravují a vyprávěné přísahou dotvrzují.“ Tolik Herodotos ve svém podání ze země vlkodlaků, nynější Volyně a Bělorusi. Na zažloutlém papíře širokého okraje stránky byly časem zašlé a už v době vzniku asi nepříliš výrazné německé tužkové marginálie. Luštil je pod lupou. Přepisoval je z dobové do moderní němčiny. Hrál si s překladem do češtiny. Byly to verše spojené dvojicí rýmů. Věrný, ale ne otrocký překlad do češtiny říkal, že „Neurové, chtějíce se proměnit, drží za tmy večera novoluní v pravici stvol vlčince, dotýkají se jím čela a třikrát po sobě opakují nahlas, avšak tam, kde je jiný nevidí a neslyší, íčlv uvalh, íčlv olět, íčlv yhon, íčlv párd...“ Ta slova se měla říkat pozpátku: Vlčí hlavu, vlčí tělo, vlčí nohy, vlčí dráp, vlčí oko, vlčí srdce, půjč mi, noci, na sedmero dní a nocí, s nimi všechno z vlčí moci.

Zajímavé, i když Jiří Peterka nevěděl, jaký je původ marginálií. Další a jemu neznámý citát z Herodota? Ohlas autentické mytologie? Výmysl? Lákavý problém, protože Jiří Peterka na pojem vlkodlaka při četbě narazil už několikrát. Asi by se ho byl chopil, i kdyby jím nebyl osobně zasažen. Kde leželo germánské

Noricum? Od pramenů Dněstru k severozápadu. V kraji kolem Bugu, ve východním Polsku, Bělorusku, Volyni. V končinách, které jsou pro mytology líhni pověsti o vlkodlacích. I haličská Lopuszanka leží v kraji bývalých Neurů.¹ Lopuszanka, kde se Jiří Peterka narodil v prvním roce první světové války. Otec tam byl správcem statku. Vzal si za ženu Polku, maminka Jiřího Peterky byla Halina, za svobodna Malewska. I ona byla rodem z Lopuszanky. Na Moravu se přistěhovali až po otcově návratu z fronty na kraji zimy osmnáctého roku. To proto byli jakoby bez příbuzných. Matčini zůstali v Haliči. S otcovými se poztrácel kontakt léty haličského pobytu.

Před Jiřím Peterkou vyvstala řada otázek. Herodotos psal zhruba pět století před zlomem letopočtů. Byla germánská provincie Noricum opravdu germánská? Mnozí historici se přece domnívají, že tam už tehdy žili Slované, kteří se o tisíciletí později právě odtamtud šířili k západu a jihozápadu. Splynuli germánští Neurové se Slovany, kteří tam snad přišli později? Sídlil matčin rod v bývalém neurském kraji natolik dlouho, aby v krvi matky Jiřího Peterky i v krvi jeho samého mohl kolovat sebemenší díl neurské krve? Je vůbec možná biometamorfóza, pro kterou svědčí, kromě jiného, tisíciletí se opakující a pořád živé pověsti o vlkodlacích? Šlo by biometamorfózu přivodit i jinak než neursky? Jiří Peterka měl zaklínadlo jen v češtině, moderní němčině a v němčině sedmnáctého století. Neměl tušení o neurském znění zaklínadla. Neměl zdání o neurské řeči, kterou nikdo nezná. Kdy vlastně kvete vlčinec, vlčí bob mnoholistý, *Lupinus polyphyllus*? Co je to novoluní?

Význam novoluní vyhrabal z paměti. Je to den měsíčního novu. Den polohy Měsíce mezi Zemí a Sluncem, v kterém je Měsíc k Zemi obrácený neosvětlenou stranou. Noc, kdy je tma, protože Měsíc vlastně není. Vlčinec? Mýlil se. Ačkoliv není botanikem, překládal z paměti, odhadem, bez slovníku. Vlčí bob mnoholistý je severoamerická rostlina. Píce pro dobytek a lesní zvěř. Zplaněl teprve nedávno. Neurové ho nemohli znát. Německý wolfswurcz je ve skutečnosti oměj vlčí mor, správněji oměj žlutý, *Aconitum vulgaria*. Kvete v červnu a červenci v pahorkatinách a horách ve světlých hájích a na stráních. Bude si muset počkat, jestli si Neurové kladli na čelo právě oměj žlutý, oměj vlčí mor.

Dočkal se kraje červencové noci v době své dovolené. Byl to oměj vlčí mor. Účinkoval i český překlad zaklínadla. Nebylo to bezbolestné. Lidské tělo, které se proměňovalo ve vlčí, hlasitě skujíkalo vytím postupně se prohlubujícím a hrubnoucím až k docela vlčímu. První vlčí kroky byly toporné a nemotorné. Vlk byl rád, že se před proměnou svlékl donaha. Že uniformu, prádlo i boty vsunul pod nejnižší kolo mladého smrku. Ve chvíli slabosti na počátku podoby by se ze zajetí upjaté uniformy nedostal. Po sedm dní a nocí se vyhýbal lidské společnosti. Nebylo jediného lidského svědka toho týdenního dobrodružství. Nebylo jediného, který by o něm mohl říct slovo pravdy. Nikdo nebyl v řídkém boří nad cestou k Lichnovu další sobotní podvečer. Ani to nebylo bezbolestné. Cítil nevolnost, motání hlavy, tlak v lebce, tíhu na hřbetě a v kloubech už tehdy, kdy byl zdáním ještě docela vlčí. Postavil se na zadní. Předníma se opřel o krabatinu borového kmene, aby byl na nohou i pak. Zavřel oči, protože myslel, že si tak uleví. Vanul teplý vítr čechrající srst na vlčím hřbetě. Přinášel k vlčím nozdram pachy zpoza oháňky. Zároveň zabraňoval, aby nozdry ucítily pachy zpoza borovice. Kdyby vlk otevřel oči, natočil hlavu doprava a doleva, zahlédl by aspoň prvního a třetího z trojice lovců, vlastně svátečních městských nimrodských bouchalů s vyleštěnými flintičkami a svátečními uniformami písničkových myslivečků. Kdyby otevřel oči o chvíli později, bylo by to na jedné míň významné straně pozdě. První a třetí totiž zatím odbočili doleva a doprava a ztratili se mezi stromy, když vlka nezahlédli. Na druhé významnější straně by však ještě bylo včas, protože vlk by spatřil druhého, který už nebyl v zákrytu borovice. Blížil se k místu, na kterém se pak zastavil. Z kterého s hrůzným údivem spatřil o borovici opřené vlčí tělo.

Mžurky vlčích víček se opravdu odchlípily. Vlk bleskurychle sklouzl na čtyři a přikrčil se, aby mohl vyrazit. Tam nebo onam. K ústupu. K útoku. Nevyrazil. Zježila se mu srst. Oháňku vtáhl mezi nohy. Hroty uší zamířily ke hřbetu. Škleb pysků odhalil vyceněné zuby. Byl to vlk se všemi znaky připravenosti k útoku. Okamžitý útok však nepřicházel v úvahu. Proti vyceněným vlčím zubům trčela hlaveň kulovnice. Za hlavni a pažbou byl obleček nejparádnějšího myslivečka. Obleček sadistického nimroda.

¹ Historické Noricum leželo ve skutečnosti jinde, neboť zahrnovalo většinu území dnešního Rakouska, část Slovinska a jihovýchodní cíp Bavorska; jde o autorskou licenci (pozn. red.).

Obleček toho, který se přece jen na chvíli dostal ke své veliké zálibě. Byl to obleček Jana Konopy. Vlk nevěděl, jak vypadá. Mohl to jen vzdáleně tušit z třasotu hlavně, rukou, těla. Z výrazu bílé zděšené tváře, která by nejradši prchala, pádila. Která by jindy a jinde byla dávno pryč. Která však musela zůstat tak, jak musel zůstat vlk.

Vlčí oči, vlk aspoň myslel, že ještě hledí vlčím zrakem, viděly bílou zděšenou tvář a kochaly se jí. Nemohly se na ni právě v takové podobě vynadívát. Nemohly se od ní odtrhnout, i když tušily, co riskují. Chtěly ji právě takovou vidět co nejdéle, když nenávisť znovu ožila. Když ožila v míře o to plnější a nezkrotnější, že měla konečně naději proměnit všechny nenávislné představy v čin.

Bíle zděšená tvář viděla nejenom vlčí škleb, vlčí zuby, ke skoku připravenou pružinu vlčího těla. Viděla i oči, které už nebyly vlčí, protože se proměnily jako první. Jan Konopa nic nechápal, ale bezpečně poznal oči Jiřího Peterky. Protože je poznal, nemohl vzít nohy na ramena. I jeho nenávisť nanovo a naplno ožila ve vši zvířecí podobě a síle, když vytušila možnost proměny zlých myšlenek v zákazonosné dílo.

Zabíjeli se očima vteřiny, minuty. Vychutnávali rozkoš vzájemného vraždění. Schválně se oba zdržovali skutku, aby se dosyta nabažili protivníkovy hrůzy.

Uplynulo však sedm nocí a končil i sedmý den, ve kterém muselo nezadržitelně dojít k proměně nejenom očí. Když první kus vlčí kůže olysál a změnil barvu na lidskou, hlaveň kulovnice vyštěkla. Nebylo to tím, že byl střelec duchaplnější. Byl to přece střelec s opakem duchaplnosti. Nebylo to proto, že by vynikal rychlejší reakcí. Vůbec to ještě nechtěl udělat. Přiměl ho k tomu praobyčejný lek. Přiměly ho k tomu lysost a barva, které viděl jen on. Které vlk ani netušil. Kulka se zaryla do vlčí hrudi. Protože se zaryla blízko, ale nezaryla se rovnou do srdce, smrti se to nepovedlo naráz. Zvítězila nad životem až tehdy, kdy byla proměna umírajícího těla do zbla dokonána.

Ve vysoké trávě uprostřed řídkého boří zaklopeného temnějí klenbou večerního nebe leželo na zádech mrtvé nahé mužské tělo. Bylo opálené, ale ve stále víc se ztrácejícím svitu se zdálo být světlé, bílé. Po bílé hrudi tekly do tří stran temnorudé pramínky čerstvé krve. Čím víc krve vyteklo, tím bylo tělo bělejší a krev tmavší.

Kdoví, jak dlouho to trvalo. Možná pouhých pár vteřin. Možná celé desítky vteřin. Až tehdy přiběhli i první a třetí, kteří se za tu chvíli dost vzdálili druhému. Neměli pochyb. Hlaveň ještě pořád mířila na mrtvou lidskou kořist. Oči střelce přitom vyhlížely tak, jako by byly s dílem zkázy nanejvýš spokojeny. S tím nechtěli nic mít. Proboha, od toho ruce pryč. Bylo po hubertovském přátelství. Beze zbytku se rozpustilo v hrůze prvního a třetího.

Brokovnice toho, který přiběhl zleva, držela vraha v šachu. Ten, který přiběhl zprava, se klusem vydal k silnici, aby zastavil první k městu mířící auto. Aby se s ním vydal pro kohosi úředního, protože ze sebe i z prvního musel svalit možné podezření ze spoluodpovědnosti, ze spoluviny.

Ti dva, vrah a jeho strážce, osaměli v houstnoucím a němém šeru. Strážce nepromluvil, protože se vraha štítil. Ani vrah nehlesl. Z jeho ještě pořád mířící hlavně, když ruce kamenně strnuly nervovou křečí, bylo vystřeleno. Proti hlavnímu ústí leželo krví zbrocené mrtvé lidské tělo. Tělo nepopsané žádnou jinou přechodnou podobou. Kdo na světě by dal na pohádku o proměně z vlka? Tělo bylo navíc nahé jak tělo toho, koho nejenom zavraždili. Koho navíc oloupili o oděv.

Byla už neprůhledná tma, když do bořiny dorazil starý hanomag. Strážmistr kuželem baterkového světla osahal napřed vraha. Protože nevěděl o nervové křeči, viděl jen pořád mířící hlaveň kulovnice. Viděl vrahovy oči. Už v té chvíli věděl, že vrahovi neuleví. Protože nevěděl o nervové křeči, myslel na pomyslný odpor, když spolu se dvěma myslivečky, kteří dávno ztratili všechn svůj bývalý lesk, musel Konopovi jak mrtvému páčit prst po prstu, aby ho zbavil zbraně. Jenže i pak, už bez kulovnice, trčely vrahovy paže a ruce nepřirozeně před tělo. Křeč svírala nejenom ruce. Svírala i to málo z Konopova rozumu. Nadobro odstranila i to nejmenší a nejnepostřehnutelnější, co v Konopovi zbylo z rozumového regulativu. Nesevřela však strach. Právě v té chvíli Konopu proměnila v jediný veliký živý strach. Konopa zbělal ještě víc, když viděl, že strážmistr z kapsy pracně souká pouta.

„Nemáte právo!“

Pouta však stejně sevřela zápěstí, která jako by byla pro takový úkon připravena.

„Nemáte žádné právo! Nemáte právo mě zatknout. Jsem cizinec. Jsem říšskoněmecký státní občan,“ říkalo cosi z Konopy. Jakoby ne Konopa sám. Jako by to mluvil Konopův strach. Ten bílý a strnulý vypadal, že o hlasu, který mu vychází z hrdla a úst, vůbec neví.

Věděl? Nevěděl? Přiznal se k jménu Jana Tomaštika. Přiznal se k práci na landrátu. Přiznal se, že i tam byl pouhým písařem. Přiznal se k tomu, zač dostal říšské občanství, zaměstnání a bývalý starostův byt. Vychrlil ze sebe jména udaných. Ten tvor s rozumem dementního dítěte měl ve jménech podivuhodný pořádek. Odříkal je i s křestními jmény, daty narození, místy narození, datem udání, obsahem udání, druhem trestu, s datem exekuce. Musel to udělat. Hleděli na něho skrz prsty. Musel jim ukázat, že je taky někdo. Že je někdo tak velký, že má právo bydlet v bývalém starostově bytě. Říkal to všechno ne svým hlasem. Hlas Tomaštikova strachu se podobal zvuku zrychleně puštěného hracího strojku. Jeho hlas drmolil tak rychle, že nikdo nebyl schopen zapisovat tam v lese a ve tmě překvapnou výpověď.

„Poslouchejte! Zkuste si zapamatovat co nejvíc,“ poroučel strážmistr nimrodům, protože si nebyl jistý tím, že se tak úplná a přesná výpověď bude opakovat.

Nepadla zmínka o vlku. Jan Tomašтик na sebe vzal i to, co vlastně neudělal, co mu jen leželo v hlavě. Nahlas se přiznal, že Jiřího Peterku úmyslně zabil proto, že po něm Peterka šel. Že o něm všechno věděl. Že ho mohl a chtěl prozradit.

Až pak se strážmistr odvážil namířit kužel baterkového světla na mrtvou mužskou tvář. Na už docela bílé a docela černými pramínky zasychající krve poznačené mrtvé tělo Jiřího Peterky. Posvítíl i do široce rozevřených očí. Nebyla v nich už nenávisť, ale jen podiv a údiv. Podiv a údiv nad tím, jak krutými a křivolakými cestami se ke slovu dere spravedlnost. Ještě víc podiv a údiv nad tím, jak nehorázně moc, jak vysoko a draho se platí za nenávisť, i když se vůbec nezrodila v nás a z naší vlastní vůle.

JÍZDA TUNELEM

Jestli se některá trať a spoj drahám nevyplácely, pak tahle, tenhle. Lokálka z Postupic do Dobřeneš. Sobotní spoj s odjezdem ve třináct nula šest. Služební vůz. Tři zelené vagonky, plošina vpředu, plošina vzadu, uvnitř uličkou rozdělené dodřené dřevěné lavice. Vagonky, které po jiných a lepších tratích probloudily půlstoletí a miliony kilometrů, aby dožily na zapomenuté trati o sedmi zastávkách: Postupice, Okluky, Stolínky, Želejov, Trstěnice, Hončov, Dobřeneš. Ve třech vagoncích, říkalo se jim dřeváky, šest cestujících. Tři ženské z Hončova s nákupem tak velkým, že stálo za to pořídit ho v Postupicích a odložit kvůli němu sobotní oběd. Tři mužští z Želejova vracející se z práce, všichni od dráhy. Potykali si s kdekým na nádraží, každému popřáli, aby se v neděli měl, a vlezli si do posledního vagonu. Ještě dřív, než usedli, měli na kolenou stoleček nadtě brašny a v dlaních karty tak poznačené denním užíváním, že je už dávno museli znát podle znamének ohmatání a doškrábání na arabských rubů.

Vlak chtěl respektovat jízdní řád a výpravčího a projevil chuť se rozjet, ale naráz to nešlo, protože lokomotivu korunovanou baňatým komínem s jiskrojemem navrhl inženýr Gölsdorf ještě pro Císařsko-královské dráhy. Vlak sebou napřed párkrát zacukal a zatřískal nárazníky, než se dal do pohybu. Minul poslední postupická stavení a ocitl se v popampeliškovaných lukách a potom v čím dál víc houstnoucím lese. Blížili se k hlídačskému domku. Na škvárovém plácku stál vechtr Nesvadba s praporkem a salutující rukou.

„Nazdar, Josefe!“ mávali na něho a přáli mu spuštěným oknem hezkou neděli.

Josef byl ve službě, nemohl zamávat, jenom se usmál.

Už projeli Okluky a Stolínky. Jeli dál v kravále prázdného vagonu poletujícího ze strany na stranu a v hlasitém zvuku pleskajících karet. Ačkoliv byli zabráněni do mariáše, mohli by, kdyby to po nich někdo chtěl, v kteroukoliv minutu poslepu říct, kde jsou. Co minuli. Co míjejí. Co minou. Který strom, keř, telegrafní sloup. Skloník, předvěstník, kilometrovník, hektometrovník, rychlostník, návěstidlo. Bezpečně věděli, že za minutu se vedle trati objeví červenobíle pruhovaný kolík, který strojvůdci přikáže pískat. Pak žlutý trojúhelník předvěstníku, u kterého se lokomotiva připraví k brzdění. Nakonec černé „Zet“ na žlutém štítku, od kterého se lokálka začne šourat krokem. Musí to být, i dlouhý a vetčný tunel mezi Stolínky a Želejovem pamatuje mocnářství. Partička zrovna skončila. Za tunelem schovají karty, hodí přes ramena popruhy pracovních brašen a budou doma. Přesně tak. Černé „Ká“ v bílém štítu, kde vlak zas nabere rychlost, tři skloníky, jedno návěstidlo, a bude Želejov.

I tunel znali nazpaměť. Uměli určit jeho délku nejenom na vteřiny, ale i na počet rázů kol přes spoje kolejnic a na počet mdlých ušpiněných světél blikotajících na tunelové stěně. Proto zpozorněli, když se neukázala předposlední a poslední mdlá zář dušičkově osvětlující vnitřky vagonu. No nic, řeknou Frantovi, ať vymění žárovky. Pak už nejenom zpozorněli, ale zneklidněli. Pudově vnímaný a sčítaný počet úderů kol o spáry kolejnic dnes nesouhlasil. Jestli počítali správně, a oni počítali správně, i když vlastně vůbec nepočítali, neměla by už být tma. Byla. Černočerná. Zatímco tři ženské cestující tušily míň než málo a zatímco se vlakvedoucí a průvodčí zahrabali ve služebním vagonu do vzpomínek pořád dávnějších, a proto taky sladších, ti tři propadli panice stejně jak topič se strojvůdcem. Nárazy kol se ozývaly dál, už přespočetně. O moc tišeji než jindy. Čas mezi nimi byl delší, než by měl být, přísahali, že jedou po jiných, delších kolejnicích. Že nejedou po své trati.

Tma průhledněla. Už mohli tušit ústí tunelu. Už bylo vidět na tunelovou zeď. Panika zesílila do krajnosti. Ne, tu nebyla hrubými kamennými deskami vyložená zeď z rukou dávno neživých italských barabů. Tahle byla rovná, hladší než sklo. Už i jejich okno vyhrězlo ze tmy. A jako bys řekl „Stolečku, prostři se“, tak se před nimi rozprostřel stůl krajiny s nachystanou hnědí, zelení, bělí, žlutí, modří. Byla to živá krajina, dokonce tvary podobná jejich, ale nebyl to kraj před Želejovem.

Zděšeně vstali. Přimáčkli čela, rty, nosy a brady k upatlanému sklu. Vůbec nevěděli, že jim nadtě brašna sklouzla ze stehů na černou prkennou zaolejovanou zem. Že se karty v té špině rozložily do zmateného neladu, rub líc rub líc. Nepřišlo žádné černé „Ká“ v bílém štítu. Ani jeden ze tří skloníků.

Žádné návěstidlo. Nepřejeli můstek přes Želejovku, i když přejížděli jakousi regulovanou stružku. Neminuli Šimákovu usedlost. Nemohli nahlédnout do Cáchovy zahrádky, co všechno mu tam kvete. Byla to živá krajina tvarově příbuzná s jejich, ale chladná, umělá, cizí, jakou nikdy nepotkali. Obrázkově čistá krajina, která jim nic neříkala. Nevzbuzovala v nich jedinou představu, vzpomínku, jediné hnutí mysli, srdce. Kolem čistočisté trati nerostla tráva. Nebyl tu ani červenobílý kolík jako příkaz k hvízdání, proto nikdo z nich nečekal zastávku, která tam však byla.

To že je dům? Ten divný průnik pláství z kovu a skla? To průhledné hračkářské blýskátko? To že je nádraží? Bylo pusté a tak nedotčené, jako by nebylo určeno k dennímu nočnímu užívání. Jakoby k němu jenom zřídka kdy přijel zvláštní vlak. Nejen ti tři a dva, všichni ve vlaku byli ztuhlí a bílí jak z mramoru. Vůbec jim nepomáhalo, že se mohli dotýkat známého vagonového dřeva a železa. Že viděli, jak nad skleněné plástve stoupá černavý dým z baňatého komína lokomotivy konstruované inženýrem Gölsdorfem ještě pro mocnářovy horské tratě. Proto přišlo právě včas neochrptělé, nenádražně čisté hlášení.

„Neznepokojte se. Jste v bezpečí a v době, která splní všechna vaše přání. S naší pomocí se vám podařilo překonat časovou bariéru.“

Opravdu. Na nádražním průčelí byly cestujícími nikdy dřív nevidané digitální hodiny ukazující vteřiny, minuty, hodiny, dny v týdnu, týdny v měsíci, měsíce v roce i letopočet. Byl řádně vyšší než ten, který ještě před půlhodinou platil na nádraží v Postupicích. O kolik? Snažili se v duchu odčítat, ale v hrůze a ohromení ne a ne dojít k výsledku. Nepomohlo ani to, že ze staniční budovy vyšly tři slečny se cvičenými úsměvy profesionálních hostesek a s táčem s chlebem a solí.

Nic nepomohlo. Kašlali na nový letopočet. Přání? Splní jim všechna přání? Měli jediné. Chtěli k svým paňmámám, pantátům, děckám, králíkům, husám, kozám, trávě, jeteli a rži v Želejově, Hončově, Dobřeni. Chtěli zpátky do svého roku. Zpátky k svým dnům přinášejícím i obavy. Dnům, kdy nebudou mít hojnost, kdy budou muset slevit ze svých přání. Chtěli domů. Domů.

MAGDALÉNA ZE ŽDÍRCE

Byl už léta v penzi. Učil na gymnáziu tak dlouho, že ho dodnes titulovali jako profesora. Profesoroval dávno. Čím dál častěji nacházel v poštovní schránce parte svých v čase nejdlehlších studentů. Jeho držela při životě práce. Oldřich Vandas se věnoval historii hradu Opyše. Napsal o něm objemnou knihu. Nevydanou, protože zatím nedopsanou. Chyběl v ní však tak malinký kamínek, že o jeho absenci věděl jen sám autor.

V době slávy patřil hrad Opyš Mikuláši z Třetí. Na cestách s Janem Lucemburským poznal Paříž, Remeš, Kolín, Cáchy. Když se vrátil, chtěl svůj hrad připodobnit viděným vzorům. Stavitel Heinrich Labedan, původem z Laubenthalu, stavěl na Opyši tak dlouho, až prostavěl všechno, co měl Mikuláš z Třetí na hotovosti i co odkládal stranou pro případ nejvyšší nouze. Jenže Mikuláš nechtěl jen novou stavbu, která byla jakžtakž pod střechou. Chtěl i nábytek, obrazy, sochy. Kde na to vzít? Kvůli velkému věnu se oženil se sedmnáctiletou a o tři desetiletí mladší Magdalénou ze Ždírcce. Vlastně nejenom kvůli věnu. Prodal vsi Chrastavu, Březnici a Krupku. Měl z čeho utrácet. Kupoval se nábytek. Kupovaly se obrazy. Povoláný mladý sochař Johann Geier, rodem z Kilmsbergu, ozdobil hradní bránu portálem a erbem. Pak tesal sochy pro hradní svatokřížskou kapli. Krista. Madonu. Svatého Jana. Svatého Jiřího. Nakonec Máří Magdalénu.

Scházející kamínek profesora Oldřicha Vandase se vázal k roku 1351. Tehdy se Magdaléna ze Ždírcce ztratila z dějinné scény. Ve stejném roce se na dlouhý čas osmnácti let přestalo vědět o Magdalénině dceři Barboře. Ve shodný čas opustil Opyš i Johann Geier. Mikuláš z Třetí žil ještě třicet let. Sám. Nepřidal už k stavbě hradu nic. Tvrdě si došlápl na poddané. Koupil zpět Chrastavu, Březnici a Krupku. Přikoupil Liščí, Křince a Dubou. Magdaléna ze Ždírcce? Jestli zemřela, nedochovala se o tom zpráva. Nezbyl náhrobek. Šlo to svěst na války, ohně, zaniklé kostely, vyhořelé fary, spálené matriky, na cokoliv zlého, co s sebou nesl tak dlouhý uplynulý čas. Další zpráva o Magdalénině dceři Barboře se váže až k roku 1369. Křišťan z Trnové tehdy pojal za choť Barboru, dceru Magdalény ze Ždírcce a Mikuláše z Třetí, kterou otec jako čtyřměsíční vypudil z hradu a svěřil ji do opatrování vzdálené příbuzné Rochny z Rohozna. Johann Geier? Po roce 1351 se potloukal Prahou zbídačelý, zchátralý a němý. Byl bez jazyka. Nedělal sochy, ale pil. Nebyl už sličný. Měl zkřivený hřbet, pod halenou ukrýval rudé jizvy napříč zády. Skutečnosti by si dal dohromady a vyvodil by z nich příslušný závěr i kriminalistický začátečník. Historik však pracuje s fakty, ne domněnkami. Profesor Oldřich Vandas průkazná fakta neměl. Jen proto svou knihu nedoplnil i posledním kamínkem.

Před šesti lety začali hrad Opyš restaurovat pro potřeby Národní galerie. Injektáží zpevnila podložní skálu i zbylé zdivo. Dostavěli obvodové i vnitřní zdi. Vztyčili nové krovy. Už byly hotovy i střechy. Pracovalo se na nových vnitřních příčkách, podlahách, instalacích. Došlo i na restauraci sochařské výzdoby hradní svatokřížské kaple. Obnovu prováděli profesori Mátal a Syrový za pomoci svých studentů z akademie. Profesor Oldřich Vandas prožil celý ten čas na Opyši. Kdekoho se ptal na svůj kamínek. Nikdo mu však nemohl dát odpověď, protože nikdo nevěděl o hradu víc než on.

Nakonec snesli z kamenného pylonu i mírně nadživotní sochu Máří Magdalény, poslední dílo Johanna Geiera. Napřed na podlahu kaple, pak na malé nádvoří. Byl to rozkošný plácek. Na jedné straně byl uzavřen stěnou kaple. Na druhé křídlem hlavního paláce s průjezdem k velkému nádvoří. Na třetí zdi stájí. Na čtvrté stěnou patrové hospodářské budovy, která měla v přízemku kouzelnou arkádu stíněnou dalece přečnívající střechou. Valounkovou dlažbu malého nádvoří už dávno překryla vysoká tráva plná kopretin. Z trávy blízko od arkády rostla metuzalémská bříza. Pod její korunu, pod ochranu provizorní prkenné stříšky a na bytelný trámový podstavec postavili Máří Magdalénu. Socha, která nebyla v šeru kaple a ve výšce viditelná až do detailů, budila po snesení i obdiv, ženská tvář byla víc než spanilá, i podezření a pochybnosti. Profesori Mátal a Syrový přejížděli po jejím pískovci bříšsky prstů, nehty a jemně i hroty dlát a tvrdili, že se jim pískovec nezdá. Že připomíná umělý kámen.

V noci ze středy na čtvrtek, po ránu vřelých červencových dní, se strhla krátká krutá bouře. Nad hradem

Opyšem se křížovaly blesky. Zdálo se, že aspoň jeden uhořel do samotné stavby. Víc se nevědělo, protože všichni, kteří na hradě pracovali, bydleli dole v Jistebnici, jestli ne dál.

Ve čtvrtek ráno po sedmé, už zas bylo modře a vlaze, šli v zástupu na hrad. Profesor Oldřich Vandas, i když osmdesátiletý a s hůlčičkou, cupital v čele zástupu. Když vešel do temna průjezdu z velkého nádvoří na malé, vyjekl. Blesk udeřil do starého březového kmene, který se zlomil těsně nad zemí. Ještě včera živá koruna padla na přečnívající okraj šindelem kryté střechy a zle ho doničila. Svezla se po kamenné zdi a vši vahou dolehla na Máří Magdalénu. Úzkost profesora donutila, aby se zastavil. Aby sklopil zrak. Aby sňal z očí brýle. Aby je začal čistit kapesníkem, i když to skla vůbec nepotřebovala. Když si brýle znovu nasadil a pokročil blíž, vyjekl podruhé a mnohem hlasitěji, protože objevil svůj scházející kamínek a zjistil, že kamínek je hrůznější, než čekal.

Profesoři Mátal a Syrový měli pravdu, když brali kámen v pochybnost. Máří Magdaléna, udeřená tíhou břízy, padla z trámového podstavce do trávy a kopretin. Slupka z umělého kamene se nárazem rozpadla jak rozdrčená ořechová skořápka. Jak rozmáčknutá kraslice. V trávě, která se třpytila ještě neoschlým nočním deštěm, a v kopretinách leželo kromě střepů kamene i vetché černé mumifikované lidské jádro, které dalo soše podobu a krásu.

Trvalo dlouho, než pominula profesorova úzkost. Než na profesorově čele přestal vyrážet studený pot děsu. Profesor Oldřich Vandas však stejně ještě nebyl řádně při smyslech. „Hoc est,“ drmolil bez vědomí, že zabloudil do své dávné gymnaziální latiny. Tak je to. „Nullum putaveria locum sine teste,“ dodal na adresu vraha i toho, kdo byl násilím přinucen vraždu skrýt. Nemysli, že existuje místo, kde by nebylo svědků.

SVĚT VLASTNÍCH SKUTKŮ

Dušičky. Jediné a, po pravdě pravdoucí řečeno, zbytečné časové pouto s rodištěm, kde ho už skoro nikdo neznal, nečekal, nepotřeboval. Tak strašně pomyslné a nesmyslné pouto s mrtvými, kteří už přece nejsou k nikomu a ničemu poutáni, když o ničem nevědí, když k sobě nikoho nezvou a nevolají, když už nic nepotřebují. Když nejmiň ze všeho potřebují kytice, věnce, svíce. Tak pomyslné pouto s těmi, kterým se ze zvyku říká rodina, příbuzní. Snad jsou to blízko sebe pramenící řeky, ale taky řeky, jejichž prameniště jsou oddělena hranicemi rozvodí. Jsou to řeky rozdílných povodí a pomoří mající společný jen závěr. Jen konec. Jenom jistotu, že jednou dotečou do stejného světového oceánu, aby se v něm ztratily, rozplynuly.

Nevyjel nijak brzy, ale před každou cestou špatně spal. Řádně neposnídal, neměl chuť. Tady? Položil na hrob věneček z chvojí. Chvilí nad ním postál. Ztratil pár smyslu prostých vět s tetami a strýci, kteří o něm měli stejně málo zpráv jako on o nich. Podal ruku bratrancům, které znal sotva podobou, a jejich rodinám, které už neznal vůbec. Zdržovali ho tak smutně nepřesvědčivě, že nemusel vznést námitku jediného slova.

Bylo po čtvrté a už se šěilo, když vyjel od rodného stavení, které na něj dávno zapomnělo, které už o něm nevědělo, které už bylo plné jiných, které už pro něho předávno nemělo ždib místa. Celý den se řádně nenajedl. Z cigaret ho pobolívala hlava. Škrábalo ho v krku. Byl unavený už v okamžiku odjezdu. Domů měl přitom kus. Domů? Byl to zas jenom prázdný zvyk, jestli tak říkal místu, kde žil a kam ho zanesl shluk náhod.

Dvě hodiny šla jízda hladce. Za Hamry si vzpomněl na mlhu, která v kopcích lehávala od podzimku do jara. Občas nevyzpytatelně scházela, když ji čekal. Čekala na něj, když doufal, že se s ní nepotká. Když mu byla nejméně vhod. I ve Žďáru bylo tentokrát temno, ale ještě čiro. Bez obav vjel do první zatáčky zkadeřená silnice, která svých třicet oblouků položila mezi lesy, aby se už napřímená ocitla o čtyři sta metrů výš a o dvacet kilometrů dál. Už v třetí zatáčce narazila dálková světla na řídkavý gáz. Pak přestala pomáhat. Přepjal na tlumená. Když bylo ještě hůř, vzpomněl si na mlhovky. Moc nezmohly, jen mlhu zežlutily. Znal cestu nazpaměť i za noci. Jenže teď, když neviděl a když změnil obvyklou rychlost za jízdu krokem, ztrácel ponětí, kde je. Zatáčel v rovných úsecích. V zatáčkách naopak. Sobecky se těšil, že někoho dojede a zavěsí se na červeň jeho koncových světel. Silnice však byla vytrvale pustá. Čas to šlo podle střední čáry, ale mlha houstla víc a víc. Marně utíral hadrem přední sklo v naději, že neprůhlednost je uvnitř, ne vně. Spustil okénko levých dveří a vystrčil hlavu do zimy a větru, aby aspoň tak dohlédl na bílý pruh. Pruh se však tratil mlhou i sešlostí barvy. Zkusil to pro změnu s pravým oknem. Jel podle neskosené suché trávy, křoví, stromových kmenů a patníků. Stejně neviděl víc než vlevo. Párkrát ho zachránily brzdy, když se ocitl na samém kraji vozovky, které scházela krajnice. Která se rázem lámala do strmé a hluboko padající stráně. Myslel, že ho už nic horšího nepotká. Potkalo. Tam, kde se vozovka houpala jak dráha toboganu, se mlha na vršcích tratila, aby budila sladké naděje, a v dolích zas hutněla do beznadějně neprůhledné běli. Měl odbočit z hlavní na vedlejší. Vystrčil hlavu z levého okna, aby místo nepromeškal. Stejně se o metr opozdil. Pravá kola vyskočila na ostrůvek trávy uprostřed křižovatky. Dík, už zas byl na silnici. Dokonce tam, kde mlha pokaždé ustávala. Dnes ne. Zabrzdil těsně před hcípavým červeným světlem. Proklínal zvyk. Proklínal paměť. Od rána na objíždku zapomněl. Ráno jel za světla, bez mlhy, a přesto ve spleti objíždek zabloudil. Vůbec se nedostal na silnici, po které teď přijel, po které byl roky zvyklý jezdit. Ráno dorazil do Žďáru docela jinak, odjinud. Dojel tam silnicemi, které až do dnešního rána neznal.

Jet přímo? Nevěděl, co je vpředu ve tmě a mlze. Snad nic, možná by projel, v sváteční dny se přece na vozovkách nepracuje. O svátečních večerech tím méně. Radši se však poddal. Odbočil doleva, tam, kudy ještě nejel. První křižovatku projel, když nezahlédl žádnou červenooranžovou šipku. Neviděl ji ani na druhé křižovatce, stejně potopené v mlze. Pudově však věděl, že musí doprava, aby se za čas vrátil na hlavní. Na třetí křižovatce, už ne v tušených lukách, ale v netušeném lese, proto zabočil ve

směru pravice. Čtvrtou křižovátku projel. Na páté se dal znovu doprava. Až tam mlha zřídla natolik, že nejasně uviděl hráze lesa kolem úzkého asfaltového pruhu. Bolely ho oči a hlava. Byl na usnutí unavený. Dávno se vzdal obrany vůle. Odevzdal se osudu. Odevzdal se víře, která ho snad vyvede z mlhy, noci, neznáma. Jel jak v obluzení. Ztrácel spojení s hmotným světem. Na dlouhé minuty upadal do stavu, kdy musel pracně vzpomínat, proč tu je, odkud jede, kam míří. Chvíli se mu věrohodně zdálo, že nejede opravdovým lesem, ale kulisami jeviště, na kterém se odvíjí děj hry, o níž vůbec nic neví, v níž se však jakýmsi omylem stal jedním z hlavních aktérů. Chvílemi mu zas krajina kolem připadala důvěrně známá a povědomá, i když věděl, že tudy jede prvně. Nevzpomněl si, odkud a proč povědomá, i když se o to usilovně snažil. Chvílemi měl dojem, že se k místům, která jako by poznával, váží dávné závažné děje, kterých se účastnil. Jaké? Vzpomínal až k tím pronikavější bolesti hlavy, ale zas marně. Upadal z vystrážlivění do bludů. Z jednoho bludu do druhého. Úpěnlivě doufal, že skončí les, že nadobro opadne mlha, že konečně dojede ke křižovatce, kde bude ukazatel. Že mine stavení, u kterého zastaví, kde se někoho zeptá. Že potká chodce a optá se jeho. Nic. Dál už nemohl. Zastavil. Vystoupil. Zamkl dveře. Šel pěšky, aby se vzpamatoval. Aby se protáhl. Aby prozkoumal, co je dál. Aby se dověděl, jestli jet přímo, jestli zabočit, jestli se vrátit. Doufal, že půjde nanejvýš sto, dvě stě metrů. Pak už bude vědět, na čem je. Pak že se vrátí k autu. Síť úzkých cest tu byla nad očekávání hustá. Daleko hustší než v rovině. Nepředpokladatelně hustá. Jako by ke každé osadě, ke každé samotě, které mu snad byly v krajině neviditelně rozhozeny, vedl jeden asfaltový pruh. Viděl však jen asfaltové pruhy, nikdy a nikde jejich cíl. Šel sotva tři minuty, když před ním začalo neskutečně rychle svítat. Měl na hodinkách čtrnáct minut po večerní osmé. Vycházelo to, jel zhruba čtyři hodiny. Tam vpředu přesto divně svítalo. Tady byla tma, tam světlo. Hranice mezi zdejškem a tamějškem byla ostrá jak nůž. Les, asfalt a mlha tu rázem končily. Tam byla hustá, čistá, sytě zelená louka bez hranic. Tam trčelo na obloze odpolední slunce. Tam bylo září, zelená louka byla plná ocúnů. Tam byly tři nebo čtyři po poledni. Tu byl listopad a po večerní osmé. Únava? Snad ne, chůze ho vzkřísila. Hlava zapoměla na bolest. Oči na znavenost. Co vidí, opravdu vidí. Jenže co, kde, proč? Hranice byla ostrá jako nůž a mezi světem tam a světem tu nebylo zdánlivě vůbec nic. Ani tabule okenního skla. Hranice však pro něho přesto byla nepřekročitelná, zkusil to. Nerozeznatelné něco v dále se přiblížením proměnilo v jezdce a koně. Ještě větší blízkost změnila jezdce v jezdkyňu. Zeptá se, kde je. Ztratil však všechnu jistotu. Měl z ní trému. Strach, že se zakoktá. Zarazila ho mužská halena, kožené kalhoty lancknechta, výraz očí, tváře, způsob, jakým se z tamté světlé dálky zjevila v čase, kdy tu vládly mlha a noc. Ta podoba mu něco říkala. Tu podobu kdysi viděl na knižní ilustraci. Už nevěděl, kdy a kde. Nevěděl, kdo to je. Jezdkyně Jana z Arku v podobě z prvního dne tažení proti Angličanům měla hlavu mezi slunečním kruhem a očima zbloudilého. Slunce jí prosvítalo kadeřemi. Věncilo její hlavu širokou jásavou gloriolou.

„Neznám tě,“ vyšla mu vstříc hlasem, když dorazila k hranici.

„Vladimír Navrátil,“ představil se, i když byl navýsost zmatený jí samotnou i tykáním, bylo mu přece přes čtyřicet.

„Cos chtěl udělat? Něco ti muselo napadnout. Něco jsi chtěl, třeba nevědomky, jinak bys nebyl až u hranice.“

„Jel jsem autem. Byla tma, mlha. Zabloudil jsem. Nevím, kde jsem.“

„Na hranici světa vlastních skutků,“ pokrčila rozpačité rameny, protože předem jistě věděla, že ničemu neporozumí.

„Světa vlastních skutků?“ ptal se blábolivě a slaboučkým hlasem, protože opravdu nerozuměl. Věděl míň než dřív, proto mu znova začalo být jak v autě, v mlze, tmě.

„Musels jet složitě. Musels na něco myslet. Jenže jsi za hranicí. Vrátíš se tam, odkud sem víckrát neuvidíš.“

„A vy?“

Odlepila bosou nohu od koňských slabin. Její noha přes hranici mohla. Dlouhým palcem se dotkla Vladimírova boku. Viděl ten dotyk, ale necítil ho. Úzkostně zasykl, protože myslel, že pochopil.

„Duchové? Ráj? To přece není. Obrazy. Vidiny. Fantazmata. Země objevila svou holografii dřív než lidé. Užívá jí k potřebě své paměti. Lidská paměť je tak nespolehlivá a krátká. Lidská měřítká jsou tak

vachrlatá. Všechny vlastní lidské skutky přece nemusí mít svědky. Tu je spolehlivá nestranná paměť. Každý do ní vejde ve chvíli vlastního skutku.“

„Mne neznáte?“

Zavrtěla hlavou.

„Za tolik let?“

„Přemýšlej.“

Zkusil to. Byl by si vzpomněl, kdyby bylo na co. Dala mu pokynem návod, klíč i odvahu vidět věci očima, kterými se dřív nedíval. Za ním však byla vymazaná tužková čára. Ano, myslel na to. Přirovnání k tužkové čáře mu napadlo, když v mlze mizela ta bílá uprostřed vozovky. Přemýšlel o údajně svých slovech a údajně svých pokusech o čin a chápal, že v každém pokuse o slovo a každém pokuse o čin ho mohl nahradit desátý, stý, tisící. Byl normalizovaným šroubkem. Byl zaměnitelný miliony jiných. Nejen to. Byl k prospěchu věci nahraditelný každým jiným šroubkem z jen trochu kvalitnějšího materiálu. Jestli měl něco vlastního, pak jen podobu. Jejím autorem však nebyl. Přitakal, když chtěli přitakání. Odmítal, když chtěli odmítání. Smál se, když chtěli, aby se veselil. Jeho pokusy o činy byly zrcadlovými obrazy cizích pokusů o činy. Úspěšnějšími nebo méně úspěšnými opičími pokusy o nápodobu jiných. Jeho pravda byla shodná s pravdou toho, kdo rozhodoval o platící pravdě. Jak se měnili diktátoři pomyslně platných pravd, bylo pro něho totéž jednou černé a podruhé bílé. Nad tímtež střídavě říkal hurá a fuj. Tolik let, a za ním jen vymazaná tužková čára. I za hlemýžděm zůstává klikatka zaschlého slizu. Za pavoukem vlákno. Za ním? Byl dobrou cihlou, když ho užili ke stavbě. Byl zlým kamenem, když ho vzali a mrštili jím proti sklu. Byl čímkoliv, když se ho zmocnila cizí vůle, protože vlastní neměl, na vlastní neměl. Byl dílem šedého prokletí světa. Dílem šedi, z níž se verbují ti, kteří budou bez své vůle užiti k dobru, i ti, kteří nevědomky poslouží zlu. Nejenom lidská paměť, ale i paměť světa je na takovou šed' krátká. Vůbec si nepamatuje šed'. Až šedý skončí, zbude po něm karta v ústřední evidenci obyvatel. Až přijde čas, dají kartu ke skartaci. Pak? Jen atomy dávno rozptýlené jak po konci mravence, květu, listu. Vlastně miň, protože mravenec, květ a list si aspoň mohly být jisty skutečností své dobré služby životu. Tak užil neopakovatelný dar neopakovatelného lidství?

„Chtěl bych tam k vám,“ řekl, protože návrat k nicotnosti, kterou prvně prohlédl, byl naráz nemožný.

„A skutek? Vlastní skutek?“

Byl dílem šedi. Byl z toho, co může plout jen po proudu, co nemá sílu se proudu protivit, ať proud zaplavuje vsi, nebo zavlažuje pole, ať topí lidi, nebo živí ryby. Měl malý výběr možností vlastního skutku. Musel se však zmocni na skutek, protože návrat k nicotnosti, kterou naráz prohlédl, byl zhora nemožný. Vrátil se k autu. Vyjel. Jel čím dál rychleji. Tak, jak by bylo sebevražedné jet za světla a sucha po hotové dálnici, která ještě nebyla dána do provozu slavnostním přestřižením pásky, která je proto zaručeně prázdná. Měl mlhu před sebou i po stranách. V mlze napravo jenom vytušil les. Proto smýkl volantem až tam, kde se mu zdálo, že mezi mlhou nad silničkou a mlhou nad lesem je mlha halící mezeru se srážným spádem.

Konec byl milostivý. Uvedl ho do bezvědomí a teprve pak mu vzal, o co chtěl vlastní vůli přijít, protože to stejně bylo k ničemu, když toho neuměl užít. Když jenom to mohl odevzdat jako vlastní dobrý skutek. Ani nevěděl, co se stalo, jak se to stalo. Když prohlédl, byly pryč noc, mlha, les, sráz. Zvedl se z lehu na zádech. V zorném poli neměl nic než hustou, čistou, sytě zelenou louku bez hranic. Ať sebevíc točil hlavou, byly jen ocúny, jen světlo, jen zeleň, nebylo stopy po noci a tmě.

„Jsi statečný,“ řekla jezdkyň na koni, která se obávala, že bude čekat marně, která však přesto čekala, jestli se dřív bloudící vrátí.

„Je statečný,“ řekla směrem k němu trojice starých pánů stojících opodál a na chvílku přerušivších živý rozhovor.

„Jsi statečný. Tohle ti věnuji,“ řekl mladý muž s bílou parukou a copánkem, který přerušil dirigování pravým ukazováčkem, hvízdání libé melodie a vraštění čela, jak si do paměti vrýval nápěv, pro který neměl po ruce notový papír, inkoust a pero.

„Statečný?“ zeptal se tiše pomladší muž oblečený do kněžského hábitu a s vyholenou tonzurou na temeni.

Byl tak malý a tak obtloustlý, že pro něho byla projížďka loukou na oslím hřbetě o tolik pohodlnější než chůze. „Není statečné, co je proti Bohu. Stvořil-li Bůh i šedivé, sledoval nevyzpytatelný záměr. Snad právě z nich chtěl jednou kohosi vyvolit. Božský dar života si může vzít zpět zas jenom Bůh,“ mínil na oslíku jedoucí kněz, který snad už zapomněl na vlastní trpkou zkušenost. Na to, že nejen bohové zbavují lidi životů.

„To ne,“ oponoval muž, jehož tvář i oči byly živě zrůzněny svářlivostí trvalé moudrosti a věčných přívalů nových nápadů a hnutí mysli.

„Člověk je sám. Je odsouzen rozhodnout se bez možnosti odvolání. Je navždy odsouzen k svobodě.“ Nově přibylý byl z dřívějších šedivých a málo vědoucích. Vůbec neznal podoby, nad kterými by možná jiní nezaváhali. Neznal Janu z Arku. Neznal bratry Wilhelma a Jacoba Grimmovy. Neznal Hanse Christiana Andersena. Neznal Wolfganga Amadea Mozarta. Nepoznal Jana Husa a vůbec ne proto, že by se mu do paměti vryla pomyslná Husova podoba z Brožíkova plátna. Neznal Jeana-Paula Sartra. Bylo vlastně dobře, že tu zatím nikoho neznal. Neměl aspoň komplexy z toho, že jeho vlastní skutek je zdánlivě o tolik menší než jejich skutky. Jen zdánlivě, protože i jeho skutek byl zpoza hranic osobních možností.

KAM POLOŽIT KYTICI?

Jiří Linhart to chtěl udělat několikrát. Prvně tehdy, kdy dopsal rukopis s titulkem *Otcové kinematografie*. Podruhé, když kniha vyšla. Potřetí, když měla úspěch. Nejenom u kritiků, čert jim věř. I u čtenářů: během pár týdnů knížka zmizela z knihkupeckých regálů i pultů. Počtvrté, když vyšla v druhém vydání. Chtěl položit kytice na hroby hrdinů své knihy. Neudělal to, protože nechtěl být nespravedlivý. Nikdo totiž neví, kde je pohřben Francouz Louis Aimé Augustin Le Prince, kterého nazval otcem kinematografie už jeho současník Kilburn Scott.

Le Prince se narodil v roce 1841. Jeho otec, dělostřelecký plukovník a důstojník Čestné legie, byl přítelem Louise Daguerra, vynálezce fotografie. Louis Aimé Augustin se tak už v dětství setkal s kouzlem, kterému beznadějně propadl. Starý Le Prince však chtěl mít syna důstojníkem. Louis Aimé Augustin mu naoko vyhověl. Vystrídal vojenské koleje v Bourges a v Paříži, kde dostudoval. Vojenskou kariéru však ani nezačal. Odešel studovat chemii a fyziku na lipskou univerzitu. Na prázdninových cestách po Francii a Itálii fotografoval. V roce 1866, bylo mu pětadvacet, potkal Angličana Johna Whitleye, kolegu z doby nedávných lipských studií. Nechal se pozvat do Anglie a zůstal tam, protože se zamiloval do Johnovy sestry. Oženil se s ní a stal se spolumasítem prosperující projekční kanceláře Whitley Partners v Hunslet-Leedsu. Nepřestal fotografovat. Objevil, jak fotografický obraz přenést i na smalt, porcelán a sklo. V roce 1881 odjel se švagrem Johnem do Spojených států, aby tam vynález zpeněžil výhodněji, než jak to mohl udělat v Anglii. Nevedlo se mu však ani za oceánem, doba jeho vynález ještě nepotřebovala. Le Prince se vrhl na náhražku praktické fotografie. Čtyři roky pořizoval snímky s námořní a vojenskou tematikou, aby je uplatnil při projekci v panorámě Monitor and Merrimac Panorama, svém velkém podniku na nároží newyorské Madison Avenue a 59. ulice. V roce 1885 Le Prince reagoval na podnět Edwarda Muybridge a začal konstruovat filmovou kameru. Jeho přítel Isaak Peet, ředitel newyorského ústavu hluchoněmých, mu poskytl dobře vybavenou ústavní mechanickou dílnu a mechanika Josepha Bankse. V létě 1886 tam Banks a Le Princova dcera jako první viděli na zeď promítaný obraz krácejícího muže s dětmi. V listopadu 1886 podal Le Prince patentovou přihlášku. V lednu 1888 mu byl patent na filmovou kameru udělen. Olejem promaštěnému papíru, z kterého Le Prince filmy promítal, však chyběla pevnost. Želatinu ničil žár lampy projekčního přístroje. Právě tehdy oblétna svět zpráva o vynálezu celuloidu, který by byl pro daný účel zřejmě nejvhodnější. V květnu 1887 odjel Le Prince do Evropy, aby hledal dodavatele. Přijel s ním syn Robert, manželka dorazila do Anglie později. Celuloid vhodné kvality a rozměrů však firma Blair dokázala dodat až v roce 1889. Le Prince se mohl vrátit. Odplula však jenom manželka se synem. Louis Aimé Augustin ještě zamířil do Francie za bratrem Albertem, architektem v Dijonu. 16. září 1890 se s Albertem rozloučil a vstoupil v Dijonu do vlaku. Vlak z Dijonu do Paříže. Vlak z Paříže do Calais. Loď z Calais do Doveru. Vlak z Doveru do Leedsu, kde čekala sbalená Le Princova zavazadla. Louis Aimé Augustin Le Prince však do Leedsu nikdy nedorazil. Rodina v New Yorku se ho nedočkala. Od odjezdu z Dijonu ho nikdo nespáčil. Po sedmi letech, jak to vyžaduje zákon, byl Louis Aimé Augustin Le Prince úředně prohlášen za mrtvého. Tak končí Le Princovo *curriculum vitae* ve všech publikacích o dějinách filmu.

Kam položit kytici? Hledala ho policie dvou států. Pátraly po něm francouzské, britské i americké soukromé detektivní agentury. Živého ho neobjevili. Psi přitom najdou lidské pozůstatky i v nejhustším křoví. Rýče i v zemi. Skoro každý utopenec jednou vyplave. Louis Aimé Augustin Le Prince se však neobjevil ani jako mrtvý.

Když Jiří Linhart psal svou knihu a do ní kapitolu o Le Princovi, narazil, jako desítky historiků před ním, na otevřený konec vynálezce příběhu. Musel se s ním smířit. I tak měl o čem psát: Le Prince obsáhl devětačtyřicet let plodně a zajímavě prožitého života.

Když chtěl Jiří Linhart už počtvrté klást kytice, rozhodl se, že to přece jen zkusí znovu. Znova ve smyslu, že se po stopách Le Princova konce vydá sám prvně, ale možná jako stý, dvoustý. Šel po stopách století od vynálezce smrti. Nedělal si iluze, neměl co ztratit. Zjistil trojí. Soukromé detektivní agentury konce

minulého století vzaly do jedné dávno zaslé i s dokumentací, pokud nějakou měly. Byly vlastně tři výjimky, ale ani jedna z pořad ještě jsoucích agentur se Le Princovým případem nezabývala. Nahnědlá, křehká a už řádně prořídlá torza policejních a četnických archivů nevědí o Le Princově konci vůbec nic. Už ani to málo, co o něm snad věděla v roce 1890. Georges Mechau z Lille, sběratel písemných kuriozit, však kdysi ze stoupy zachránil část archivu četnické stanice v Calais. Vlastnil i ročník lillských novin Echo du Nord z roku 1890. Obojí obsahuje jediné svědectví, které by se mohlo vztahovat k Le Princovi, kdyby nebylo tak nehorázné.

Jean Nollet, který 17. září 1890 cestoval lodí Gloria z Calais do Doveru, uvedl, že se před odplutím z Francie napil přes svou míru. Ne, na lodi už nebyl namol, už vnímal, ale nebylo mu valně. Proto cestu do Anglie trávil na vzduchu pusté paluby, i když vzhledem k září bylo chladno a tak hustá mlha, že loď na sebe musela upozorňovat neustálým houkáním. Před třetí hodinou odpoledne Nollet na palubě uviděl asi padesátiletého muže, který právě vyšel z kabin v podpalubí. Měl kaštanové vlasy učesané na pěšinku, husté obočí, rovný nos, knír a prošeďovělé licousy. Le Prince tak opravdu vypadal. Souhlasil i popis oděvu. Protože se dotyčný tvářil při Nolletově přiblížení nevráživě, zjevně ho rozladilo, že není na palubě sám, Nollet se vzdálil. Měl však, i když z dálky, muže na očích až do tří hodin. Právě tehdy se pod rouškou skoro neprůhledné mlhy u boku Glorie vynořilo plavidlo neobvyklého tvaru. Muž s knírem do něho přestoupil pomocí kovového žebříku vysunutého z otevřeného příklopu výjimečného plavidla. Když po Nolletovi opakovaně chtěli, aby druhé plavidlo popsal co nejpřesněji, tvrdil, že se neprohřeší proti svému nejlepšímu vědomí, když řekne, že nezvyklá loď byla navlas podobná plavidlu z ilustrace v knížce, kterou v dětství četl. Název plavidla? Titul knihy? Nabízeli mu desítky tipů. Ožil při názvu *Nautilus* a při titulu *Dvacet tisíc mil pod mořem*.

Absurdní svědectví. Rok 1890 měl ještě řádně daleko k faktické ponorkové éře, ta přišla až s první světovou válkou. A roku 1890 bylo na celém světě funkčních ponorkových prototypů určitě míň než prstů jedné ruky. *Nautilus* se přitom nepodobal žádnému z nich.

Jean Nollet? Po jediné konkrétní stopě se jde přece jen líp, než po bezpočtu neznámých. V zmíněných torzech policejních archivů se nakonec přece našel dovětek k informacím Georgese Mechaua. Jean Nollet, ročník 1858, trvalým bydlištěm v Amiensu, v roce 1890 bez zaměstnání, víckrát trestaný pro krádeže, se stal po předčasném propuštění z posledního výkonu trestu policejním konfidentem. Ve světle toho faktu je zdánlivě možné vysvětlit Nolletovo svědectví nejrůzněji.

Povinný zvyk pokaždé policistům nebo četníkům něco říct, třeba i nepravdu? Zkušení donašeči vědí, že četnické a policejní uši jsou konzervativní, dost omezené, bez fantazie, krajně nedůvěřivé. Tak absurdní svědectví musely stravovat řádně těžko. Takovým svědectvím Nollet riskoval snad nejenom nadávku nebo ránu, ale možná i právní důsledky vyvozené z pohoršení nad skutečností, že konfident lže, že se pokouší o šprýmy, že si chce utahovat. Nollet však přesto svědčil, jak svědčil.

Jako pokus dostat své nanicovaté jméno do lidského povědomí prostřednictvím novinových stránek, viz Echo du Nord? Zkušeni práskači vědí, že jsou užiteční, a tedy i hájení, jen jako docela anonymní. Nesmí o nich vědět nejenom podsvětí, ale ani tisk. Jestli se přesto Nolletovo jméno v daném deníku objevilo, těžko se tak mohlo stát z Nolletovy vlastní vůle.

Jako vědomý pokus ublížit tvůrci *Nautila*, jako projev zlé nenávisti nuly vůči milionu? Nollet mohl Julese Verna znát. Oba žili v Amiensu, i když na opačných koncích lidské hierarchie. Mohly se však někdy a nějak protnout životní běhy těch dvou amienských? Kdyby se jednalo o osobní nepřátelství, o adresnou nevráživost a zášť, znal by asi Nollet nejenom Vernovo jméno. Živil by v sobě nepřátelství vším, co mělo a má spojitost s Julesem Vernem. Neznal však už název *Nautilus*. Nepamatoval si už titul *Dvacet tisíc mil pod mořem*.

Jako pravda? V tom případě by *Nautilus* a kapitán Nemo nebyli výmyslem, literární fikcí, ale skutečností. Jules Verne a zřejmě i ilustrátor *Dvaceti tisíc mil pod mořem* Édouard Riou by pak museli být Nemovými přáteli, spojenci, přinejmenším velmi dobrými známými, kteří bývali hosty na palubě *Nautilu*. Na první pohled je to nejenom krajní a nanejvýš nepravděpodobná možnost, ale doslova nehorázná možnost. Pouze *in abstracto* by na ní něco mohlo být: je nesporné, že by se muž Le Princova formátu, talentu

a zaměření kapitánu Nemovi ideálně hodil.

Nehoráznost? Co rodné listy lidského záporného i kladného? Tragédií, zločinů, válek? Hrdinství, objevů, vynálezů? Každý takový rodný list je absurdně nepravděpodobnou schůzkou času, jednajících postav a okolností. Každý z nich byl přitom počátkem děje, který se odehrál. Realitou se zkrátka stal bezpočet věcí, které byly v rovině úvah o možnosti uskutečnění daleko nepravděpodobnější.

RUE DE BIRAGUE

Jediný činžák. Dvě různá poschodí. Dva různé byty. Dvojí podobou shodné dveře. Na jedněch štítek JUDr. Jaroslav Vávra. Na druhých PhDr. Evžen Suchomel. Obdobné štítky na poštovních schránkách. Nikdy se navzájem nepředstavili, ale věděli o sobě, zdravili se: párkrát se setkali v domovních dveřích, u poštovních schránek, ve výtahu, na schůzi nájemníků. Doktor Evžen Suchomel, filmový historik a publicista, pracovník filmotéky Filmového ústavu, netušil, jestli doktor Vávra nahlédl za jeho v podstatě nic neříkající titul, jestli ví o jeho zaměstnání. Sám nemohl nenahlédnout. Nemohl si nevšimnout, okna bytu i balkon hleděly do ulice, že doktor Vávra málokdy užívá vlastní daci. Přijížděli pro něho často dřív, než šel doktor Suchomel do práce. Přivázeli ho často až tehdy, když už byl doktor Suchomel dávno doma. Přijížděli pro něho a zas ho vraceli v atypických denních a nočních hodinách. Někdy i o sobotách a nedělích. Bývala to auta s běžnými pražskými poznávacími značkami, jenže párkrát se před dům přirtil i jednobarevný vůz s béčkem před číslicemi státní poznávací značky.

Tehdy v létě a v sobotu odpoledne se prvně setkali při sypání odpadků do kontejneru. Prvně spolu jeli do šestého a sedmého poschodí ve viditelně domácím a letně ležérním oblečení a s prázdnými odpadkovými nádobami v pravicích. Taková trochu legrační situace. Právě ona dodala doktoru Suchomelovi odvalu. Oba se toho dne ulili a v té chvíli ulití měli volno. Oba měli manželky s dětmi na chatách. Doktor Suchomel proto, že chtěl v klidu dělat na rukopise knížky. Potřeboval však na hodinu vysadit. Doktor Vávra pro hrozbu, že pro něho mohou přijet. Zatím však nepřijeli.

„Tak za deset minut,“ souhlasil doktor Vávra malinko udivený tvrzením, že doktor Suchomel opravdu nemůže k němu do bytu, protože problém nejde přenášet z poschodí do poschodí.

„Budu čekat. Jste hodný.“

Zajímavý obývací pokoj. Dvě protilehlé dlouhé stěny byly až po strop zaplněny knihovními regály. V nich nejen knihy, ale i spousta časopisů, gramofonových desek, viditelně i standardních a hliníkových krabic s filmy. Přes okno a balkonové dveře se nestahovala roleta ani závěs. Ve svislých okrajových žlábcích se pohybující projekční plocha dokázala místnost dokonale zatemnit. Poblíž dveří, na frekventovaném místě, kde by nemělo nic být, stála hlomozně těžká, zcela nepřenositelná nástraha. Na masivním ocelovém sloupu seděl projektor patřící před válkou kterémusi pražskému biografu. V projektoru bylo založeno unikum: filmový pás s překopírovanými zbytky, zanechanými bratry Lumièry. Se střípky, které se neocitly v žádném jejich filmu. Byly neostré, přeexponované, podexponované se závojem, se sraženou emulzí, zažloutlé špatným praním, s potrhanou perforací. Odpad, který měl skončit v ohni. Pořádkumilovní bratři ho však pečlivě schovávali.

Mírně přeexponovaná sekvence s dokumentárním záběrem pařížské ulice netrvala ani minutu. Napůl slepá Rue de Birague byla uzavřena dvoupatrovou budovou připomínající Vítězný oblouk. V přízemí měla tři půlkruhovitě završené průchody a průjezdy. Středním a nejvyšším projížděl kočár. Pravý a nižší pohlcoval šířku pravého chodníku. Levý průchod, obdoba pravého, byl zazděný a vyplněný dveřmi a výlohami klenotnictví. Vpravo i vlevo měla ulice třípatrové činžáky s krámy v přízemcích. Jeden z domů byl hotelem. Ulicí se pohybovaly postavy. Někdo mířil do obchodu. Kdosi vycházel z hotelu. A hlavně, to byl problém, muž v buřince a světlém saku sešel z levého chodníku do jízdní dráhy, ocitl se pro kameru bratří Lumièrových přesně v půli zděného pilíře mezi klenotnictvím a středním průjezdem a zmizel. Ztratil se, zatímco ostatní naprosto bez přerušení pokračovali v přirozenosti svých pohybů. Dost. Dál byly podexponované záběry pařížského Severního nádraží.

Doktor Vávra pochopil. Zaujalo ho to. Nechal si sekvenci promítnout ještě jednou. Pak potřetí.

„Kdy to natočili?“

„Snad v roce 1894.“

„Víte o tom víc?“

„Zbytky ležely v pařížské filmotéce. Evidované, ale nikdo si jich nevšiml. Aspoň v literatuře o nich není zmínka. Logicky, je to odpad, nemá to žádný význam. Našel jsem to loni. Znáám jméno ulice: Rue de

Birague. Víc nevím.“

„Podle květin v oknech byl počátek června. Snímky ukazují tak na půl jedenácté. Muž mohl mít šedesát. Metr třiasedmdesát. Váha pětasedmdesát. I v tom věku přímé držení těla. Vojenský krok, ten nejde zapřít, to je doživotní zvyk. Nápadně snědý. Voják z povolání. Podle vizáže spíš poddůstojník než důstojník. Alžír nebo Indočína. Dnes by mu bylo sto padesát let. Nežijí už ani jeho vnuci, kdyby je měl. Asi ne, poddůstojníci z kolonií se málokdy ženili, šli ze služby rovnou do penze. Nikdo na světě by ho už nepoznal. I kdyby ho před kamerou zabili a kdyby vrah hypoteticky žil, byla by vražda osmdesát let promlčená. Jenže v sekvenci žádný trestný čin není.“

„A to hlavní?“

„Má to logické vysvětlení. Úmyslně zastavený chod kamery. Porucha kamery. Retuš v negativu nebo pozitivu. Nevím, není to můj obor. Jestli mi film půjčíte, dám ho expertům. Nevěřím, že by na to nepřišli.“

„Jenže ti koně, lidé. Všechno jde přirozeně dál. Negativ se v kameře nezastavil.“

„Vypadá to sugestivně, ale řešení musí být poutově levné. Do kina se dostanu málokdy. Ani na televizi nemám čas, vždycky mi do toho něco přijde, ale nedávno tam reprízovali Cayatta, *Není kouře bez ohně*. Znáte to? Myslíte, že u nás podobná rádobý kouzla neobjeví?“

„Promiňte, ale napsal jsem pár knížek. Jedna se jmenuje *Od Mélièse po současnost*. Má podtitul *Dějiny filmových triků*. Poznám filmový trik. Vím, jak se dělá. Zním i jeden nechtěný od Lumièrů. Na chvíli se jim zastavila kamera, z křižovatky jim zmizel fiakr. Jenže jindy? To nebyli autoři filmových triků, to byli dokumentaristé. To není filmový trik. A na malém formátu filmového pásu nejde retušovat.“

„Takže nestojíte o experty?“

„Ale ano, stojím, jenže mne zajímá, jestli byste to nemohl vysvětlit jinak.“

„Jinak? To ne. Přece si nemyslíte...“ doktor Vávra se zarazil uprostřed věty, protože výraz doktora Suchomela nekorespondoval s jeho věkem, vážností, postavením, povoláním, povahou, situací. Jeho tvář odrážela něco, co doktor Vávra nedokázal okamžitě definovat a pojmenovat.

„Přece si nemyslíte...“

„Nevím. Napřed to byla profesionální zvědavost. Připadal jsem si jak vyhlášený kuchař, který ochutná jídlo, o kterém vůbec neví, z kterých ingrediencí a jak bylo připraveno. Pak se to zvrhlo v mánii. Viděl jsem tu sekvenci možná tisíckrát. Nechtěl jsem, musel jsem. Něco ve mně klíčí. Roste to. Mám dojem, že to už vím.“

„Co?“

„Jak se to dělá.“

„Doktore!“

„Nezkoušel jsem to. Jsem přece tu, chci být tu. Jenže jsem na tom trochu jak Archimedes. Nepřemohl se a musel zkusit, jestli skleněná čočka zapálí kartaginské loď.“

Doktor Vávra se zhluboka nadechl, protože se připravoval na vyřčení velké pádné pravdy o síle lidské vůle a o potřebě vzdorovat zlému. Nedověřel ústa a neřekl nic. Nebylo komu. Byl v cizím obývacím pokoji sám. Než se vzpamatoval, přece jen užil k řeči přichystaných rtů v hrůzou a zlostí zrůzněné tváři.

„Zbabělče!“

Ne, nebylo to pravé slovo. Bylo to slovo prvního krátkého spojení. Slovo první čistě citové reakce. Muselo to být jinak. Něco mimo Evžena Suchomela asi chtělo, aby to déle nevydržel. Možná to proběhlo samo, proti jeho vůli. Přece by si nezval svědka, kdyby tušil takovou možnost. Neměl důvod k mizení, chtěl jenom vědět, jak zmizel tamten. Asi netušil, že jsou věci, které nemáme chtít vědět. Asi neměl zdání, že tohle je jedna z nich.

Jenže divit se, že doktor Vávra našel v první a ještě nerozumové chvíli úzkosti a hrůzy jen nejkratší spojení? Opravdu vypadalo na první pohled zbaběle hodit někomu nečekaně na krk kříž, který jsme sbili pro nesení na vlastních zádech, který jsme dobrovolně stloukli sami pro sebe. Hodit ho na krk právě jemu a právě v tom místě a čase. Zbabělý? Ne, nebylo to pravé slovo. Bylo to spíš zlé.

Bylo to zlé, protože doktor Vávra nemusel řešit dilema, jestli ho někdo viděl nebo neviděl vcházet do bytu doktora Suchomela. Jestli ho z něj uvidí nebo neuvidí vycházet. Před odchodem z vlastního bytu

přece ohlásil, musel být vždycky k telefonickému dosažení, že bude zhruba půlhodinu na Suchomelově telefonním čísle. Nemusel řešit dilema, jestli promluví. Věděl, že řekne pravdu. Kdo jí uvěří? Pomůže mu film založený v projektoru? Nebylo to zbabělé, bylo to zlé. Doktor Vávra se totiž z ničeho nic topil v pocitech a trablech, které zatím vždycky měli jen jeho většinou k prohře odsouzení protihráči. A, jak zjistil na vlastní kůži, jsou to daleko horší pocity a trable, než si kdy myslíval.

FATA MORGÁNA

Přijeli do oblasti Tasíli-n-Ažzer. Chtěli, ne jako první, navázat na to, co kdysi začal Henri Lhote. Doufali, že ve skalních městech najdou dosud neznámé pravěké rytiny, kresby a malby. Z nich i z těch už známých minili pořídít filmovou, fotografickou a kresebnou dokumentaci. Tak důkladnou, aby mohla být podkladem pro zhotovení kopií, které by pokryly stěny a stropy muzejního pavilonu Anthropos. Napřed nebyly peníze. Potom víza. Vůbec nepřijeli vhod. Bylo léto. Za dne okoušeli i ve stínu padesátistupňovou výheň. V noci se budili chladem sedmi osmi stupňů. Byla to nadobro falešná představa, že Sahara jsou tropy. Až po jedenácti pracovních dnech si udělali první volný. Nebyla to tradiční neděle, ale náhodný čtvrtek. Dál už nemohli, potřebovali oddech.

Všichni věděli, že volný den proleží a prospí. Jenom Přemysl Tylalík, jeden ze dvou expedičních šoférů, a Václav Krejsa, jeden ze dvou historiků umění, mysleli, že jde spojit dvojí. Odpočinek i pohled na to, co mermomocí chtěli vidět. Opravdovou poušť beze skal a kamení. Poušť jenom s mrtvým pískem. Byla to nadobro falešná představa, že saharský písek je mrtvý.

Dali do auta zásoby, dalekohled, fotoaparát, kompas, mapy a čtyři kanystry vody pro chladič. Pitnou vodu měli ve dvou měsích z kozí kůže, přivázaných k přední masce. Tam a tak se voda ohřívá nejpomaleji. Nejeli s tatrou. Major Díb Tammám, který měl na starosti jejich bezpečnost a s kterým se spřátelili, jim na výlet půjčil svůj armádní terénní vůz. Holt jiný kraj, jiný zvyk. Pod přídí měli čtveřici kol s pneumatikami naducanými jako medicíbal a pod zádí housenkový pás. Jeli na severovýchod směrem k hranicím. Napřed po karavanní cestě z Džanetu do Rhatu. Pak ještě dál, až na kraj pouštní výspy Kayta.

Už po první hodině jízdy proklínali sebe i nápad. Vůbec jim neulevily tropické přílby. Stín pod plátěnou střechou auta byl nanejvýš pomyslný. Jenže viděli, co chtěli. Přemysl Tylalík dokonce daleko víc.

Stáli uprostřed ploché a nízkými přesypy zvlněné pláně a dívali se směrem po slunci, když došlo k úkazu. Z písku těsně nad obzorem vyrostlo tmavé město skalních věží. Skály podobné těm v Žabbárenu, Temrifu, Serafu. Dřív se tím směrem nepodívali, a proto chvíli nevěděli, na čem jsou, když obraz skal byl tak strážlivě věcný a zdánlivě blizoučkový.

„Těbůh, fata morgána,“ šeptl Přemysl Tylalík, ale taky ne hned. Byl věcnější, proto jako první přestal věřit v hmotnost viděného. Ne že by vůbec nebyl na pochybách. Jeho pochybnosti se však týkaly jenom problému, jestli fatu morgánu vidí i objektiv fotoaparátu a barevný film.

„Počkáš tu na mne chvíličku?“ zeptal se Václav Krejsa nepřítomným hlasem, když všecku jeho přítomnou pozornost poutala neobvyklost a magická krása vidiny.

Taky plán, kterým ho lákal, kterým si však vůbec nebyl jistý.

„Proč?“

„Podívám se tam, je to tak blízko.“

„Blázníš? Jít za fatou morgánou?“

„Tobě to nepřipadá fantasticky krásné?“

„Jsme v poušti.“

„Tobě to nic neříká?“

„Jít za vidinou? To dělají jen blázni, světci a básníci.“

„Možná.“

„To ne. Chtěl bys, abych jel s tebou. To neudělám,“ brblal Přemysl Tylalík a pohoršeně vrtěl hlavou.

„Přece mě uvidíš. Kdyby se ti něco nezdálo, popojedeš mi naproti.“

„Jít za vidinou? To dělají jen blázni, světci a básníci,“ nepřestával brblat Přemysl Tylalík. Nezbylo mu, než se sklídit do pomyslného stínu auta, protože jiný stín, natož faktický, v dohledu nebyl. Přemýšlel o úžehu Václava Krejsy. Možná o součtu únavy a úžehu. Jinak si Krejsův odchod nedovedl vysvětlit.

Jasně viděl zmenšující se Krejsovu postavu. Viděl, že se Václav Krejsa víc a víc blíží k hradbě skal. Uviděl taky, napřed ho to zarazilo, ale pak uklidnilo, že se umíněný a zvědavý lovec pravěkých maleb, to ještě

nevěděl, že Václav Krejsa je i někým víc, ocitl u pravé kamenné věže. Že se protáhl škvírou soutěsky mezi ní a sousední. Že zmizel v kamenném bludišti. Chválabohu, není to fata morgána, jsou to skály. Snad z nich zas brzy vyleze. Snad mu už napadne, aby se vrátil.

Nestalo se, co se mělo stát. Ani teď. Ani v příštích dlouhých minutách. Přemysla Tyralíka přešla trpělivost. Zajedu tam, řekl si. Prsty už měl na klíčku startéru, když se v nové naději podíval rovnou před sebe. Zhrozil se. Vidění zmizelo. Vidiš, blázne, tak přece fata morgána. Fata morgána? Kdyby to byla ona, měla by v dohledu a uprostřed dun stát postava Václava Krejsy. Postava tam nestála. Mezi autem a obzorníkem nebylo nic než písek a písek.

Vlastně nejenom písek. V dálce a v písku ležela maličká jinobarevná skvrna. Přemysl Tyralík se na ni podíval dalekohledem, ale nedokázal ji dešifrovat. Musel tam jet. Dobře, že jel. Našel, co nečekal. O čem nevěděl. Co Krejsa tajil a skrýval. Co mu proti jeho vůli muselo vypadnout z kapsy. Zápisník. Na přídeští majitelův podpis. Na stránkách slova, psaná Václavem Krejsou úhledným tiskacím písmem. Takže měl pravdu: blázni, světci a básníci.

Přemysl Tyralík rozuměl autům a motorům. V básních se nevyznal, i když kterousi taky kdysi ve školních letech potkal. Začtl se do zápisníku v domnění, že ho snad četba přivede na Krejsovu stopu. Když se začtl, vytušil, že vlastně vůbec nevádí, co se s Václavem Krejsou stalo. Že vlastně nezáleží na tom, jak mohou vidinové faty morgány stravovat lidskou tělesnost. Rozuměl autům a motorům. Básním ne. Přesto měl při četbě dojem, že v rukou drží Václava Krejsu se vším všudy. Tak ho to vzalo. Tak mu ze stránek byla zima i horko. Tak s ním stránky třásly a zas ho hladily. Přemysl Tyralík tušil, že až to vytisknou, bude tu Václav Krejsa zas a celý. Snad ještě úplnější a lepší než bývalý. Vždyť i šofér Přemysl Tyralík při četbě zapomněl, že je kus od auta, že stojí v nejpalcivější výhni, v šedesátistupňovém žáru. Četl, dokud nedočtl. Dočetl a trochu bláznům, světcům a básníkům záviděl jejich poukaz na přežití. Umění odejít, a přece zůstat. Umění odejít a současně zbýt.

PODIVNÝ SVĚDEK

Kdesi kdysi otiskli kreslený vtip. Na talíři gramofonu ležel tenký plát z napříč řezaného stromového kmene. Letokruhy vzdáleně připomínaly rýhy gramofonové desky. Lidé se pouсмáli, nic víc, protože netušili, že někdo si podobné předměty přehrává.

Inženýr Václav Smrž začínal po absolvování techniky jako neplacený stážista v ateliérech Ufy v Neubabelsbergu. Byla krize, doma práci nesehnal. V Německu zažil počátky zvukového filmu. Ovládl zvukovou aparaturu Tobis-Klangfilm. Po Hitlerově 5. březnu 1933 se vrátil do Prahy. Měl štěstí: stejné aparatury užívali v nových ateliérech společnosti AB na Barrandově. Dělal tam zvukaře pět let, až do svatby. Protože se oženil se zpěvačkou, chtěl, aby její hlas zněl z gramofonových desek co nejlíp. Kvůli ní přesedlal. Pracoval u firem Esta a Ultraphon. Po znárodnění skončil v Supraphonu. Byl víc než mistr řemesla. Byl virtuózní praktik. Profesionál v nejlepší smyslu toho slova. Dokonalý most mezi uměním a technikou. S bravurou natáčel snímky České filharmonie. Na druhé straně dovedl měsíce pracně rekonstruovat stařícké záznamy hlasu Jiráka, Vrchlického, Buriana, Destinnové, Vojana, Mošny. Pokud naše dlouhohrající desky, od monofonní po pokusné kvadrofonní, měly nad kolébkou sudičky, byl z nich inženýr Václav Smrž tou nejpřednější a nejpřejícnější. Na sklonku kariéry stál nad černými kotouči ne lisovanými, ale zkusmo rytými laserovým paprskem. V době digitálních nahrávek a kompaktních desek byl už jen důchodcovským svědkem z dálky, i když znovu zasvěceným svědkem. Jestli měl inženýr Smrž v době aktivní činnosti úspěch, pak nejenom proto, že byl na slovo vzatý odborník. Byl i hodinkově přesný pedant. Občas i podrážděný a nevrlý pedant. Nedokázal se spokojit s průměrem. Chtěl pokaždé po sobě i po jiných výkon na hranici lidských sil. Stáří mu ubralo energie a přidalo mu nemocí. Dlouhými léty vdovecké osamocení z něho vypreparovalo to dřív pozastřené pichlavé a otrněné. Ani stáří mu však nevzalo chuť řešit problémy. Inženýr Smrž by neměl dlouhou chvíli, ani kdyby dělal jen opatrovníka svých sbírek. Jeho zvukový archiv konkuroval archivu Československého rozhlasu. Soubor jeho gramofonových desek, od standardních po nejnovější, měl svou početností v Evropě málo obdob. Jeho sbírka gramofonů a jejich předchůdců a hracích strojů všech proveniencí předčila to, co mají v Národním technickém muzeu. Inženýr Smrž měl ve vile i laboratoř, která si nikdy nezadala s profesionální, protože ji ani ve stáří nepřestal vylepšovat. To bylo srdce jeho domu. Jeho azyl. Tam si nosil problémy, na které se dřív nedostalo.

V hale inženýrovy vily stála od meziválečných let vysoká neglazovaná váza koupená v pražské Krásné jizbě. Jemné kruhové vrypy na jejím povrchu majiteli desíletí připomínaly rýhy gramofonové desky. Jen připomínaly, nic víc. Jednou, už ve dnech důchodu, inženýr v televizi sledoval film o lidovém hrnčířství. Až tehdy detailně poznal, jak se taková váza dělá. Všiml si, že hrnčíř nádobu dotváří ne prsty, ale dřevěnou nebo kovovou čepelí. Hrnčířský kruh a na něm skoro hotový měkký hliněný tvar se otáčejí a oblý kousek mokrého dřeva nebo kovu v hrnčířově ruce přejíždí ode dna k hrdlu nádoby, která tak získává konečný tvar a na prvý zběžný pohled i hladkost. Až tehdy inženýrovi napadla podobnost pohybu čepele v povrchu tvárné hlíny s pohybem rýcí jehly v povrchu voskové fólie při nahrávání desky, protože do vosku se rylo nejdřív. Napadlo mu, že soustava hrnčířského kruhu, rotující nádoby a čepele v hrnčířově ruce může reagovat nejen na motorické a fyziologické podněty, ale, teoreticky snad, možná v jisté míře i na zvukové vlny. Kdyby měl pravdu, pak by po vyloučení vedlejších činitelů šlo z neglazovaného povrchu keramické nádoby přehrávat zvuky, znějící při jejím vytváření. Tak fantasticky nepřesný způsob záznamu zvuku vyžadoval fantasticky přesný způsob přehrávání. Inženýr Smrž uspěl až tehdy, když začal zvuk snímat laserovým paprskem. Váza promluvila. Protože byla velká, vysoká, mluvila jedenáct minut. Po týdnech piplavé práce získal inženýr Smrž zvukový záznam pořízený kdysi hrnčířskou čepelí. Po odstranění vedlejších zvuků na něm zbylo bručení elektrického motoru pohánějícího hrnčířský kruh a hrnčířem píschaná melodie Ježkovy Stonožky.

Zdánlivě nic. Jenže inženýr věděl, že jeho nic je důkladné ternó, řádné novum. Pár dní byl chlapecky šťastný. Nemínil o tom mluvit nebo psát, dokud nenabude jistoty, že to nebyl náhodný úspěch. Nebo

dokonce náhodná fantasmagorie? Inženýr Smrž byl věcný, proto připouštěl i takovou možnost. Moci si tak přehrát něco staršího, popsaného historií. Něco, co by mělo zajímavost pro každého od laika až po akademika, protože vyjde-li pokus i podruhé, inženýr své novum zveřejní. Z Národního muzea? Šlo to, ale ne bez konexí a formalit. Ani jemu nepůjčili nic pravěkého nebo starověkého, ale obyčejný neglazovaný středověký hrnec. Nikdy nebyl ve vitríně. Celý v muzeu prožitý čas ležel v depozitáři. Naštěstí byl dokonale zachovaný. Celistvý, nelepený z úlomků. Byl z moravského Horního Lapače a z dvanáctého století.

Nimravá práce. Po měsíci získal inženýr Smrž dva hmotné dokumenty. Magnetofonový pásek se zvukem sňatým z nádoby: halas, šum, hluk, absolutní zvukový chaos. Druhý pásek byl zvukovou rekonstrukcí prvního záznamu. Byl na něm už pouze vlastní čistý zvuk. Na rozdíl od moderní vázy v Krásné jizbě bylo v povrchu středověkého hrnce vepsáno víc než lhostejný zvuk. Zajímavost? Víc než slabý a víc než podceňující výraz. V povrchu hrnce byl příběh, případ, šok. Dialog a na jeho pozadí vražda. První vražda, u které se inženýr Václav Smrž jako svědek ocitl. Jako jediný svědek. Byla to vražda stará osm staletí, ale vzrušila ho víc než kterákoliv současná. Vzrušila ho tak, že ztratil spaní a chuť k jídlu.

Inženýr byl nutně auditivní typ, ale vůbec mu nescházela ani vizuální představivost. Obě představivosti byly vyburcovány do krajnosti. Inženýr Smrž se nespokojil dramatičností samotného záznamu. Kudy chodil, tudy si živě představoval scénu. Domýšlel ji do detailů. Měl ji stále před očima. Viděl a slyšel ji tak živě, jako by byl jejím přímým účastníkem.

Scénérie. Neohrazená osada s párem chalup. Stranou ostatních, když musel být co nejbližší k hliníku, stojí hrnčířův dům. Dílna je od světnice oddělena chodbou nebo černou kuchyní. Zatímco světnice má okna a dveře otočeny k osadě, okna a dveře dílny míří na druhou stranu, k hliníku, k louce za ním, k lesu za loukou.

Osoby. U prvního dílenského okna první kruh, u něho bezejmenný hrnčíř. U druhého okna druhý kruh, u něho stejně bezejmenný hrnčířův syn. Ve světnici se zdržuje Budiša. Dívka? Žena? Přes louku a po kraji hliníku se k chalupě se sekyrou v ruce blíží Křepek, který má k Budiši blízký, snad majetnický vztah. Otec? Otčím? Bratr? Zákonný manžel? Mladík zahlédne oknem Křepekův příchod. Zablácená ruka drží čepel a chystá se vyhladit nahrubo vykroužený hrnec. Čepel už přiléhá k nádobě, když mladík pochopí Křepekovy úmysly. Paže mu strne hrůzou. Čepel se trochu pootáčí v prstech. Nedotýká se hlíny celou dřevěnou oblinou, ale jen růžkem. Vylekaná ruka chce znehybnět, ale ve skutečnosti se nevědomky navykle pohybuje. Růžek čepele přitom bez vědomí mozku hrnčířova syna vpisuje do mokré tvárné hlíny buhot polekaného srdce, třas ruky i hlasy a ostatní zvuky, které tehdy zazněly.

Napřed dvojí, pak jedno nepřerušované a druhé uťaté hlasité pískání, vrzání a sténání nenamazaného nohama poháněného dřevěného hrnčířského kruhu.

„Táto? Slyšíte? Jde k nám přes louku Křepek. Má sekyru.“

„Co? Kde? Toč, synku, toč, ať Budiša nic neslyší.“

„Závoru, táto? Podívejte, je červený jak rak. Řve. Hází rukama. Máchá sekyrou.“

„Toč, synku, toč, ať Budiša nic neslyší.“

„Co chce, tatíčku?“

„Jde si pro Budiši, synku.“

„Je hrozný, podívejte. Mám strach, že by zabil.“

„Zabije, synku, jestli přijde. Říkal, že zabije, když nevrátíme Budišu.“

„Má sílu a vztek, neubráníme se.“

„Mlč, synku, a toč, toč, ať Budiša nic neslyší.“

„Už seká do dveří.“

„Mlč a toč!“

„Táto, co čekáte s tím oštěpem? Vždyť jestli přijde, zabije. Už se prosekává. Už je tam škvíra. Už tam projde oštěp. Bodněte!“

„No dobře, synku, toč, toč.“

Přívál ran. Heknutí při skoro nadlidské námaze. Chroptění. Silou a vahou otevřené dveře bouchnou do

stěny. Tupý pád těla na zem. Znovu hlasy.

„Chválabohu, tatíčku. Je po něm?“

„Nevím.“

„Tak ještě bodněte!“

„Bylo by moc krve. Hoď mi strunu, synku, zaškrtním ho. A toč, toč, ať Budiša nic neslyší.“

V tom okamžiku dorazil růžek čepele až k hrdlu hrnce, aby se nikdy nikdo víc nedověděl.

Magnetofon z konce dvacátého století reprodukoval hlas osm set let starého hrnce. Neživé nádoby, která se stala svědkyní vraždy a po osmi staletích byla přinucena říct pravdu. Podivný svědek a pro inženýra Smrže fantastická situace. Byl jediným, kdo o tajemství vraždy věděl. Byl v jedné osobě svědkem, vyšetřovatelem, prokurátorem, porotcem, soudcem. Bylo toho na něho moc. Tím víc, že znalosti inženýra Smrže byly rozsáhlé, ale nulové, pokud se týkalo práva. Neměl nejzákladnější ponětí o právní vědě. Vlastně mu scházelo víc. Nevyznal se v historii. Nevyznal se ve staré literatuře. Inženýr Smrž byl vytržen z navykého světa. Nenapadlo mu nic jiného, než pedantsky učinit zadost povinností svědka, vyšetřovatele, prokurátora, porotce a soudce. Na roli obhájce zapomněl.

Vysoko pozvedl pochodeň spravedlnosti a vydal se s ní do boje. Nedošlo mu, že nemá smysl křísit vraždu spáchanou před osmi staletími, během nichž byly spáchány miliony jiných hrůznějších, nespravedlivějších, nesmyslnějších vražd. Obíhal jazykovědce a historiky. Napřed ho přijímali s nedůvěrou. I oni se však nechali strhnout výjimečností svědectví a ponurou atmosférou dávného příběhu perfektně reprodukováného dokonalým japonským magnetofonem. Dělal, co mohli. Doktor Lumír Kramp, filolog, sdělil, že Křepek i Budiša jsou historicky doložená staročeská jména. Doktor Jan Musial, historik, řekl, co věděl. Že z dvanáctého století máme minimum písemných památek, že se tehdy psalo o Bohu, svatých, o císařích, králích, knížatech, ale ne o hrnčích. Žádný ze dvou Křepků, o kterých písemné prameny toho století hovoří, nesešel ze světa násilnou smrtí. Že o žádném jiném Křepkovi literární prameny nevědí.

To je všechno? Inženýr Václav Smrž chtěl vždycky po sobě i po ostatních, aby v čase potřeby odvedli výkon na horní hranici lidských sil. On sám se snaží. Jenže oni? Jak má dostát kumulované funkci svědka, prokurátora, porotce a soudce, když mu tak málo pomáhají? Nebyl s nimi spokojený. Očerňoval Lumíra Krampala i Jana Musiala víc a víc, výš a výš. Očerňil je tak, že nakonec odešli ze svých pracovišť na vlastní žádost, ale bez nejmenší potuchy, čím se provinili, komu a proč se znelíbili.

Spravedlnosti je třeba učinit zadost, tvrdil inženýr Smrž a přemýšlel, koho dalšího by zasvětil do případu mluvícího hrnce. Koho dalšího by konkrétně a hmatatelně nespravedlivě smetl ve jménu své velké pedantské, ale tak abstraktní a tak pomýlené pomyslné spravedlnosti.

REFERÁT DOKTORA CHADRABY

Vážené dámy, vážení pánové, je pro mne ctí, že se mohu účastnit jednání sedmého kongresu Evropské pohádkoslovné unie. Ctí o to větší, že jsem mezi vámi v podstatě hostem. Mým profesionálním zaměřením je středověká historie a paleografie. Má účast na kongresu i referát, který s vaším laskavým svolením přednesu, jsou však důkazem, že ve všech oborech vědní činnosti přišel čas interdisciplinárního zkoumání.

Při archeologickém průzkumu románské rotundy ve Střednicích byl odkryt dosud neznámý kryptový prostor. Kromě kosterních pozůstatků, k nimž se vysloví antropologové, byly v kryptě nalezeny i předměty uložené tam zřejmě v pozdější době kteréhosi válečného ohrožení. Šlo jednak o nevelký soubor zlatého sakrálního náčiní, jednak o raně gotickou truhlu obsahující několik set popsaných pergamenových listů. Díky truhle a nízké vlhkosti vzduchu v kryptě byl pergamen a písmo na něm podivuhodně dobře zachovány. Právě tento rukopis mi byl jako paleografovi svěřen.

Při bližším zkoumání jsem zjistil, že soubor písemností je tvořen dvěma odlišnými položkami. Pro mne osobně byla méně zajímavou částí souboru matrika obce Střednic z let 1189 až 1312, i když je svou úplností, zachovalostí a zejména stářím unikátní. Zajímavější pro mne byla kronika let 1286 až 1312, která velmi podrobně zachycuje události ve Střednicích a okolí. Z textu kroniky je zřejmé, že byla psána místním duchovním. Po nahlédnutí do matriky lze soudit, že autorem mohl být střednický farář Joannus Carnoviensis, tedy Jan Krnovský.

Jako historik nemohu zmíněnou kroniku považovat za pramen prvního řádu, na to je zaměřena příliš lokálně. Početli by si v ní však například meteorologové, jsou v ní i přesné denní záznamy o počasí. Mne jako čtenáře, ne jako historika, zaujal příběh střednického mlynáře Petra a jeho druhé ženy Unky. Proč? Mé důvody byly zřejmě totožné s důvody autora, který příběh pro jeho bizarnost a neuvěřitelnost dopodrobna vylíčil.

V roce 1311 ve Střednicích ovdověl mlynář Petr přezdíváný Potvor. Někteří ve vsi mínili, že svou ženu, s níž měl sedm synů, utrápil. Protože vdovec nestačil na mlýn ležící na potoce mimo obec, na stavení v obci samé a na syny, ohlížel se po nové družce. Část jeho spoluobyvatel se domnívala, že časová tíseň, v níž se mlynář ocitl, ho přiměla k tomu, aby volil bez rozmyslu. Snad však měla pravdu druhá část, která říkala, že vrána k vráně sedá a poukazovala přitom na mlynářův přídomek. Skutečností bylo, že se novou mlynářovou ženou stala Unka přezdívána ve Střednicích Baba. Byla prý osobou odpudivého zevnějšku a nejhorších povahových vlastností: lhostejná, lajdácká, nedbalá, nepořádná, nečistotná, líná, zlá, necitelná až ke krutosti. Lstivá, pomlouvačná, pletichářská, neštítící se komukoliv ublížit, měla-li z toho prospěch, nepřejčná, lakomá, hamižná, závislá, zrádná. Daná adjektiva jsou jen vybranou citací z kroniky. Použil-li takové charakteristiky jinak věcný a nestranný autor, navíc duchovní, musel psát o osobě pramalé lidské hodnoty. Autor navíc uvádí, že Unka Baba byla znalá bylinkářství, kterého neužívala k uzdravování, ale nekalostem. Pisatel prohlašuje, že o tom nic přesného neví, že však Středničtí Unku podezírají z přípravy pomalu i rychle účinkujících jedů. Obecně jí prý byla přičítána i schopnost uhranutí a uřknutí. Středničtí měli za to, že je ve spojení s takzvanými nečistými silami. Autor konkrétně uvádí, že na faru došlo šestnáct anonymních udání, v kterých byla Unka Baba obviněna z čarodějnictví. Vzhledem k tehdejší většinové ngramotnosti je počet šestnácti udání neuvěřitelně vysoký. Pisatel dodává, že ji před hranicí uchránila jediné doba. Měl zřejmě na mysli rozklad světských i církevních institucí za naprostého bezvládní v době panování Jana Lucemburského, zejména pak po jeho odjezdu ze země.

Unka Baba, Petrova žena a macecha jeho sedmi synů, se svatbou nezměnila. Když se 11. června 1311 ve Střednicích objevilo divné individuum, ve všech staveních se zamkli a zabezdili a potmě se vkleče modlili, obklopeni kříži, svatými obrázky, svícenou vodou, svícenými svícemi a kočičkami. Jedině Unka Baba s rukama složenýma na hrudi toho člověka nejen klidně pozorovala ze zápraží mlynářova stavení, ale dokonce mu vyšla vstříc a hovořila s ním. Dostala za to pozornost, kterou autor kroniky

uvádí jménem. V tom místě jsem i jako zkušený paleograf zaváhal. Mám však oprávněný dojem, že slovo nelze číst jinak než jako metamorfozátor. Odpovídá to v maximální míře zápisu, i když v daném místě roztržesnému, a s písarským kalkem i logice věci.

Vážené dámy, vážení pánové, kdyby mezi námi byli kosmofantastové, bezohledně by mi skočili do řeči. Pisatel kroniky však, zdůrazňuji, hovoří o individuu, osobě, člověku. Domnívám se, že se mohlo jednat o Uga Giovanniho Mantiho, o kterém se autor kroniky zmiňuje na jiném místě. Byl to italský alchymista vypuzený z Benátek a exkomunikovaný z církve, který našel přechodný azyl na panství šlechtice Jana z Prusenovic, jemuž patřily i Střednice.

O týden později události tragicky vyvrcholily. Sedm hladových polosírot žebronilo aspoň o suchý chléb. Unka Baba, která nevlastní syny nenáviděla, se k nepřítelství rozvzteklila. Ukazatel metamorfozátoru nařídila na rytinu krkavce a latinský nápis *corvus*, zmáčkla spoušť a trysku přístroje postupně namířila na všech sedm chlapců. Okna stavení byla našťestí dokořán, takže sedm žalostně naříkajících krkavců mělo kudy vylézt z rodné světnice.

Ano, vážené dámy, vážení pánové, byl jsem ohromen tak, jak jste nyní ohromeni vy. Střednická kronika není falzum. Když jsem, s ohledem na ostatní text, vyloučil možnost, že ji psal fantasta nebo blázen, stál jsem u konkrétního historického kořene pohádky o sedmi krkavcích. U konkrétního a nemilosrdného historického kořene. Žádný neprozřetelný skutek milující matky, kterou sedm nehodných pacholat ječivými hlasy žádalo o celé bochníky chleba právě tehdy, kdy byla prací k smrti unavena, ale úmyslný zločin rafinované macechy. Žádná sestřička Bohdanka, žádné vysvobození, žádný happy end, který přimyslela lidová dobrota a slitovnost.

Nevím, jak se dověděl pravdu autor kroniky, ze zmíněného chaotického charakteru doby mohu jen tušit, proč své poznání neproměnil v konkrétní obžalobu nebo aspoň ve sdělení faktů otci, mlynáři Petrovi. Ten pravdu neznal, zůstal v přesvědčení, že macecha o synech nevěděla, protože v kritickou dobu byla ve stavení, zatímco chlapci v lese, odkud se už nevrátili. Mlynář se nedověděl ani o metamorfozátoru, protože podle autora kroniky jej Unka Baba vzápětí po zločinu prodala za pět kop českých grošů jisté Hildegardě z tyrolského Falkensteinu.

Dnes, po více než šesti stoletích, těžko soudit, jak pisatel kroniky došel k znalosti takových podrobností. Bylo však mou vědeckou povinností, abych jeho zprávu zkusil prověřit v místě, kde prověřitelná mohla být, totiž ve jméně falkensteinské Hildegardy a v roce zločinu, v roce 1311. Čas jsem přemýšlel, na koho se obrátit. Nejednalo se přece o znalost rakouských dějin obecně, ale o detailní znalost zcela konkrétního a časově dosti vzdáleného úseku lokální tyrolské historie. Má volba nakonec padla na člověka patrně nepovolanejšího, na profesora Wilhelma Theodora Mauera z vídeňské univerzity, kterého jsem navíc osobně znal. Když jsem mu zatelefonoval a zeptal se ho, zda by našel jakékoliv spojení mezi rokem 1311, Falkensteinem, blíž neznámou Hildegardou a případným zas blíž nedefinovaným zločinem, asi jsem přišel o dobré mínění, které o mně pan profesor měl, i když jsem považoval za seriózní, abych profesoru Mauerovi ve stručnosti naznačil, oč se mi jedná, proč mne daná fakta zajímají. Snad proto se mi profesor Mauer omlouval, když se za týden ozval. Jediná Hildegarda, která mohla připadat v úvahu, byla druhou manželkou historicky doloženého šlechtice Karla z Westendorfu a Lauterbachu, majitele hradu Falkensteinu, a macechou jeho šesti synů. Už jen v oblasti lidové slovesnosti prý žije fakt, že Hildegarda proměnila šest nevlastních synů v šest labutí, které odletěly, aby se víckrát na falkensteinský hrad nevrátily. Ptal jsem se profesora Mauera, zda mu daný motiv něco nepřipomíná. Prý ano, prý pohádku bratří Grimmů.

Vážené dámy, vážení pánové, jen připomíná? Ne, ať to zní sebeneuvěřitelněji, jsme u konkrétního historického kořene další známé pohádky, pohádky o šesti labutích.

Existují nezvratitelné komisionálně potvrzené důkazy, že krypta ve Střednicích byla otevřena pět století po jejím posledním předchozím otevření. Je tu nejen mé přesvědčení, ale i komisionální dobrozdání, že střednická kronika není falzum, že se nejedná ani o palimpsest psaný později na původním dobovém pergamenu. Příliš mnoho záhad a příliš mnoho nešťastných náhod však nikdy neprospívá vědecké víře v nekonvenční fakta. I teď by se mohli najít pochybovači. Žel, pravdivost zápisu střednického kronikáře

a mých domněnek potvrdila i náhoda vůbec ne šťastná, vlastně tragická.

Když jsem s profesorem Mauera dvakrát hovořil, nenapadlo mi, že by metamorfozátor mohl být do současné doby dochován, dokonce jako funkční, že by byl ještě stále ve Falkensteinu. Nenapadlo to ani profesora Mauera. O současném dění na falkensteinském hradě jsem naprosto nic nevěděl, nemohl vědět. Nevěděl o něm ani profesor Mauer, který trvale žije ve Vídni.

Dělo se však. To, co před dvěma lety začalo ve Střednicích, začalo jen o rok později ve Falkensteinu. Archeologický průzkum hradu. Metamorfozátor byl nalezen v hradním podzemí bez ponětí, oč se jedná. Byl neporušený, nezkorodovaný, plně funkční. Jedna z nejznámějších kapacit rakouské středověké archeologie, významný vědec střední generace a vedoucí archeologické expedice na falkensteinském hradě, docent doktor Fritz Gustav Schlegel, může být těžko viněn z diletantství. Bylo jen nešťastnou náhodou, že spoušť metamorfozátoru zmáčkl v okamžiku, kdy ukazatel mířil k obrázku husy a k latinskému nápisu *anser* a kdy tryska přístroje mířila proti němu samému. Bylo znovu věcí náhody, že se proměna udála na podzim. V době, kdy se nad falkensteinským hradem objevil klín k jihu táhnoucích husí, k nimž se docent doktor Schlegel přidal. Proměna se uskutečnila před skupinou čtyř věrohodných svědků a metamorfozátor zůstal na místě až do příjezdu policie, která jej zajistila a uschovala v trezoru, aby ho už nebylo možno zneužít.

Pokud se týká dalšího osudu docenta doktora Schlegela, mínění odborníků se rozcházejí. Část z nich v proměnu přes všechny důkazy nevěří. Část se domnívá, že není naděje, protože člověk je občas s to proměnit se ve zvíře dokonale, beze zbytku a nenávratně. Část vědců souhlasí s předchozím názorem, ale dodává, že husy mají ne zas tak zanedbatelnou inteligenci, takže s nadcházejícím jarem zůstává teoretická možnost návratu docenta doktora Schlegela do blízkosti falkensteinského hradu, pokud ovšem nebyl cestou na jih nebo z jihu uloven. Kdyby se archeologická kapacita znovu ocitla v místě své proměny, bylo by jí snad možno navrátit její původní podstatu, protože metamorfozátor má na stupnici i rytinu člověka a latinský nápis *homo*. Proměna by se ovšem musela uskutečnit jen s výslovným souhlasem docenta doktora Schlegela, kterému by se snad v husím převtělení mohlo zalíbit, protože na člověčenství, uznáte snad sami, zas není tak moc záviděníhodného. Takový souhlas by docent doktor Schlegel mohl dát najevo například tím, že by se vydělil z hejna a přidal se k svým bývalým archeologickým kolegům. Dalším předpokladem proměny by bylo přesvědčení policejní mašinerie, v jejímž držení se metamorfozátor nachází, že se skutečně jedná o bývalého docenta doktora Schlegela, protože úřední obava, že by přibylo další lidské individuum s husím rozumem, není nemístná.

ENTREFILET DOKTORA BLÁHY

Dámy, pánové, kolegyně, kolegové, čas, který byl vyměřen mně osobně, jsem svým referátem vyčerpал už včera. V těchto chvílích měl se svou přednáškou vystoupit kolega doktor Fořt. Jeho náhlým onemocněním vznikala v závěru dopoledního programu pauza, kterou zčásti užitečně a zajímavě vyplnil kolega profesor doktor Lánský rozšířením svého referátu a početnější projekcí unikátních, skvostně barevných snímků z pobytu na ostrovech Tubuai. Kolega profesor doktor Mikoláš, který předsedá našemu sympoziu, mne požádal, abych zbývající čas využil k podání informace o nedávném Světovém kongresu historiků geografie, kterého jsem se zúčastnil. Protože jsem realista, vím, že bych vám během krátké chvíle seriózní informaci nestihl podat. Nesvedl bych to ani tehdy, kdybych s takovým úkolem počítal a byl na něj připraven. Nejsem, i když s sebou mám obsáhlé poznámky i řadu tisků, které byly ke kongresu vydány. Myslím, že k podobné podrobné informaci bude vhodnější časopisecká stať, na které již pracuji. Taky vím, že jsme před obědem a po třech hodinách soustředěné pozornosti, tedy unaveni. Bude snad proto rozumnější, když daného krátkého času využiji k tomu, co lze stihnout. K malé improvizaci na téma, na které jsem v Itálii narazil, které se dotýká našich geografických problémů a které určitě není bez zajímavosti. Berte, prosím, to, co před vámi spatra vytvořím, ne jako referát, ale jen jako improvizaci. Jako impromptu, jak říkají hudebníci improvizované skladbě. Jako entrefilet, jak říkají novináři zajímavé krátké zprávě nebo poznámce.

Všichni jste ve starší literatuře narazili na údaj o tom, že nejstarším českým cestovatelem známého jména, životopisu a díla je Oldřich Čech z Portu Naonis. Je správné, když se hlásíme k našim rodákům a krajanům, i když žili a tvořili za hranicemi vlasti. V daném případě však jde, myslím si, o chlubení se cizím peřím. Město Pordenone leží v Itálii. Jeho latinský název byl dobový a umělý. Oldřich Čech, i to jméno je umělé, byl příslušníkem františkánského řádu menších bratří a mnichem kláštera svatého Antonína ve Videmu. Mohl být Čechem jen po otci, členu strážní jednotky, kterou v Pordenone nechal dočasný pán města Přemysl Otakar Druhý. Český voják zůstal v Pordenone. Oženil se s Italkou, která mu v roce 1286 dala syna. I otec se poitalštil. Syn už byl vychován jako pravověrný Ital. Mluvil mnoha jazyky, ale především italsky a latinsky. Byl zkrátka Odorico da Pordenone. Italové ho mají právem za svého. Jedině jako Ital dosud budí studijní zájem zas jen Italů, například profesora Alberta Bigiarettiho. Pro ty, jejichž oborem není historie geografie, uvádím, že polyglot Odorico da Pordenone osvědčil své náboženské, diplomatické a především jazykové kvality už při své první misijní cestě do Turkestánu a Mongolska. Proto ho v roce 1318 vyslal papež Jan Dvaadvacátý do Persie a Číny, aby navázal užší spojení církve s chánem Jesünem Temürem, vládcem Mongolska, Číny, Koreje, Annámu, Turkestánu a Persie. Jesün Temür byl příznivcem křesťanství. Dokonce platil katolického arcibiskupa v Pekingu. Vyslanec v mnišské kutně prošel Blízkým Východem a Indií. Dostal se na Cejlon a Jávu, navštívil Andamany a Nikobary. Pobýval v Číně. Při zpáteční cestě poznal v roce 1328 Tibet. V následujícím roce se vrátil do Evropy. Mířil do Avignonu, aby podal zprávu rovnou papeži do videmského kláštera. Byl tam upoután na lůžko až do své smrti v roce 1331. V klášterní cele diktoval v roce 1330 zprávu o své asijské cestě. Zapisovatelem byl mnich Vilhelmo de Solagna. Obsírný a působivý Odoricův cestopis koloval v opisech. Po vynálezu knihtisku byl z podobných děl tištěn snad nejčastěji v překladech do devatenácti jazyků včetně češtiny. Odoricův cestopis se vydává dodnes. Pokud je mi známo, připravuje se i jeho nové české vydání.

Uzavřená kapitola? Nic nového a neznámého? Omyl. Profesor Alberto Bigiaretti loni ve vatikánské knihovně objevil neznámý a neobyčejně cenný dokument. Je jím soukromý deník přepisovatele Odoricova cestopisu Vilhelma de Solagna. Deník se po smrti majitele ocitl v rukou převora videmského kláštera. Jeho obsah byl shledán pro církev závadným a kompromitujícím, takže dokument byl na staletí odstraněn z očí věřících. Proč?

Vilhelmo de Solagna psal do deníku to, co mu Odorico řekl mezi čtyřma očima a pod slibem naprostého mlčení. To, co nevešlo do oficiální verze cestopisu. Podle zápisníku neputoval Odorico da

Pordenone sám, ale měl s sebou mladšího řádového druha jménem Cajetano de Arsiero. I ten odešel z videmského kláštera v podobě obdobné Odoricově. Byl pevný ve víře a nemluvný jak skála, pokud cituji zápisník. Cestou ho však proměnilo to, co viděl, slyšel, o čem dřív neměl ponětí. Proměnil se i zásluhou zvláštního vztahu, který mezi ním a Odoricem da Pordenone vznikl. Kdyby Odorico da Pordenone nebyl mnichem, kdyby nebylo celibátu, měl by ženu a rodinu. Měl by snad i syna právě Cajetanova věku. Když Odorico da Pordenone vzpomínal na vlastní rodiče a na svůj vztah k otci, onomu českému vojáku, i na vztah otce k sobě samému, nutně pocítil lítost, že nemá vlastního syna, kterému by předal, jak se to mezi otci a syny dělává, to všechno, co za život nashromáždil. Odorico da Pordenone sice nevlastnil hmotné statky, ale oplýval bohatstvím, ke kterému se dochází tíž a ke kterému se dostanou nemnozí. Odoricova zásobnice hlubokých a širokých znalostí a na tu dobu neobvyklých jazykových dovedností, to byl přece poklad, jehož cenu ani nejde převést na jednotky libovolné měny. Odoricovi bylo nutně smutno při pomýšlení, že to všechno jednou odejde s ním, že to všechno pracně nashromážděné přijde nadobro vniveč. Při dlouhé cestě proto majetek předává otec synovi. Když se pak Cajetano setkal s islámem, bráhmánismem, buddhismem, taoismem, konfucianismem, viděl ta učení nejenom zvnějšku. Mohl je skutečně vnímat a poučeně o nich přemýšlet, protože od Odorica už znal jazyky procházených zemí a protože znal i Odoricovy ne mnišské, ale lidské názory předávané Cajetanovi s upřímností vlastní vztahu otce a syna, rozhodně však cizí vztahu dvou řádových bratří. Cajetano viděl kanibaly na tichomořských ostrovech. Na Cejlonu a Jávě ženy krásné jak madona a nahé jak Eva. Města lidnatější a výstavnější, než byla italská. Bohatství, proti kterému byl majetek benátských kupců domkářským jméním. I chrámy byly na východě vyšší, rozlehlejší, zdobnější. Byly v nich sochy, jaké by v Itálii nevytesali. Spatřil vynálezy, které by, nebýt Odorica, považoval za ďáblovu dílo. Tištěné knihy. Archy papíru bílého a hebkého jak labutí peří. Proti slunci prosvítající porcelánové šálky. Děla vystřelující oheň, dým a železné koule. Lodku, která se sama pohybovala po hladině jezera v pekingském Zakázaném městě. Viděl lidi, kteří se nepovažovali za předem ztracené, i když do sytosti užívali pozemského života. Spatřil země, které spolu sousedily bez konfliktů, zatímco Evropa tehdy nevycházela z potyček a válek.

Možná právě proto, že se mezi Odoricem da Pordenone a Cajetanem de Arsiero vytvořil vztah otce a syna přehlušující vztah dvou řádových bratří, vydržel Cajetano s Odoricem jen do tibetské obrátky cesty. Tam se od něj navždycky odloučil. Synové zkrátka, když přijde čas, opouštějí své otce a vydávají se vlastní cestou.

Odorico da Pordenone sváděl rozchod na to, že Cajetano zahlédl kus za Lhasou nahé dívky koupající se v řece Ki-ču a že neodvrátil oči, jak mu sice přikazovala víra a mnišský stav, jak mu však už nepřikazoval nový vztah muže otce a muže syna, který se mezi ním a Odoricem vytvořil. Nemýlil se. Tibetské najády však patrně byly jen posledním přívažkem. Pravdou je, že v Tibetu bylo a dosud je málo žen, že je tam běžná polyandrie, mnohomužství. Faktem je, aspoň podle zápisníku, že se Cajetano de Arsiero přidal k mužskému harému té najády, která se šerpské osadě a řece Ki-ču vzdalovala do hor.

Odorico da Pordenone zůstal sám. Chápal, že to on stvořil mezi sebou a Cajetanem vztah otce a syna, který přehlušil a potlačil vztah dvou řádových bratří. Chápal, že, když přijde čas, synové opouštějí své otce a vydávají se vlastní cestou. Protože se však s Cajetanovým odchodem nemohl jenom tak smířit, seděl na úpatí nebetyčného hřebene Nyen-tčen-tangla a snažil se přimět uprchlíka k návratu aspoň voláním. Byla to snad ještě i volání katolíka a staršího řádového bratra, který za Cajetana odpovídal. Víc to však byla čistě lidská a otcovská volání, protože unavený a už nezdravý Odorico da Pordenone zůstal naráz opuštěný, osamocený. Zůstal sám na holičkách uprostřed nejvyšších hor a nejdálkových asijských končin. Volal ne hodiny, ale celé dny. Cajetano! Cajetano! Cajetano! Horské štíty, vzhledem k prostorovým podmínkám, měly vracet volané křestní jméno se spolknutou první slabikou: jetano, jetano, jetano. Protože však v italštině nese předposlední slabika výrazný přízvuk, zatímco poslední je skoro neznělá, zvláště tehdy, když se volá umdlévajícím hlasem, zněla ve skutečnosti ozvěna jeta, jeta, jeta.

Volaný Cajetano se však stejně nevrátil. Odorico da Pordenone se vzdal. Samojediný vyrazil k zpáteční

cestě. V Tibetu nechal jen povědomí o polyandrickém harému uprchlém do hor a vzpomínku na tisíckrát opakovanou ozvěnu jeta, jeta, jeta.

Tolik fakta, s nimiž lze těžko polemizovat.

Profesor Alberto Bigiaretti, přední historik a biograf nejstarších italských cestovatelů z řad katolického duchovenstva, však v závěru svého referátu zabrousil úvahami i do oblasti odlehlé svému běžnému zájmu. Vyslovil domněnku, že po mnoha letech, když se v tibetských končinách objevili neznámí polodivocí hominoidi, kteří podle lidového úsudku vzešli z lůna kdysi uprchlého polyandrického harému, nazvali je Tibeťané jeta. Nazvali je zkrátka zvukem ozvěny někdejšího Odoricova hlasu. Tím se profesor Alberto Bigiaretti dostal do rozporu s vžitým předpokladem, že poangličtělý výraz yeti pochází z jeh teh, tedy šerpského výrazu pro divoké horské zvíře.

Do jaké míry má profesor Alberto Bigiaretti pravdu, ať posoudí odborníci. Podřídím se faktu konečné pravdy, i když profesora Bigiarettiho obdivuji nejen jako vědeckou kapacitu, ale i jako bezprostředního, sympatického a přátelského člověka a navíc řečníka takových kvalit, které mu musí závidět i herci nejlepší provenience. Platí však *Amicus Socrates, sed magis amica veritas*, Sokrates je mým přítelem, ale ještě větším přítelem je pro mne pravda.

NEZDAŘENÝ ÚTĚK ZPOD KURATELY

Zpočátku se nám nelíbilo, že máme odjet tak daleko od tří různých míst svých trvalých bydlišť a od společného města studií. Vystudovali jsme však kybernetiku jak zázrakem ještě v době, kdy se řádně nevědělo, jestli to opravdu není pavěda, jak soudil rodák z Gori. Jenže jsme měli, celá naše nerozlučná trojka, nastoupit v Rametu, kde pro vývoz vyráběli umělé diamanty a korundy. Kde oplývali devizami. Kde zřizovali výpočetní středisko navýsost velkoryse, se špičkovou zahraniční technikou. Kde jsme se hned po studiích mohli dostat k oboru a na odpovědná, málo podřízená místa. Tehdy jsme ještě nevěděli, kolik dalších výhod to bude mít, až začneme shánět součástky pro náš vynález. Byli jsme tam jediní skoroodborníci, protože to, co kupoval Ramet pro svoje výpočetní středisko, jsme na vysoké neviděli, skoro jsme o tom ani neslyšeli. Pak, až jsme vynalézali, nikdo nevěděl, že iks z Holandska, ypsilon z Japonska nebo zet ze Spojených států neskončily doslovně v podnikové počítačové síti. Že kovové konstrukce s vypalovaným lakem, smaltované plechy a výlisky z umělých hmot, eloxovaného hliníku, chromované oceli a plexiskla nedorazily doslovně do výpočetního střediska.

Ubytování? Zpočátku jsme tvrdili, že nenastoupíme, když nám nedají byty. Podniková ubytovna? S povinností půlhodinové cesty autobusem při každé jízdě? Jenže ubytovna byla na zámku v Lučné, který, dřív bez určení, tolikrát přešlapoval na hranici zkázy a obnovy. Tenkrát byl v plusové fázi. Akumulační kamna nevytopila rozlehlé vysoké místnosti k ideální teplotě, ale barokní zámecké bydlení mělo něco do sebe pro každého, kdo nebyl bez vnímavosti. Že je takových málo? Jejich chyba a naše výhoda. Bydleli jsme v zámku sami, jen se správcovou rodinou. Sami pro sebe jsme měli rozlehlý zámecký park a uprostřed něho jezírko se zavrbeným ostrůvkem. Připadali jsme si jak Rousseau na zámku v Ermenonvillu. Když jsme začali vynalézat? Nebylo vhodnějšího místa utajení. Správce pan Vrabec něco musel vědět, dělal tam holku pro všechno, a paní Vrabcová nám uklízela, ale rozumět? Co bylo nepřirozeného na tom, že si tři svobodní inženýři ve volném čase a ve volném zámeckém pokoji hrají s něčím elektronickým? Pan Vrabec neměl, co by prozradil, protože musel totálně nerozumět. Jiní? Přísně jsme dodržovali pravidla konspirace. O přístroji jsme s nikým čtvrtým nemluvili. Dokonce ani mezi sebou jsme nevyslovili název registrátor vizuálních představ. Říkali jsme Tob. Kdo si uvědomí první písmena našich příjmení: Tomášek, Ostrožný, Burdych, pochopí. Jméno Tob jsme skloňovali podle vzoru pán: pro nás to nebyl přístroj, ale tvor.

To, že jsme neužívali vlastních jmen a příjmení, nebyla záležitost utajení, ale zvyk z vysoké. Já, Tomášek, jsem byl Edys. Původně Edison, ale Ostrožný a Burdych byli líní. Ostrožný byl Dezajn. V oboru byl výborný, ale měl navíc i výtvarné ambice a věčně mlel, že bez světového designu se dneska neuplatní ani světový vynález. Burdych byl Slunečník. Žádná podobnost s deštříkem ze světlé látky chránícím proti slunci, jak pojem definuje slovník. Ani s postavou z pohádky Boženy Němcové. Ať lékaři najdou odborný termín pro závislost lidského bytí, tak daleko to s Burdychem došlo, na míře slunečního svitu. Faktem bylo, že u Burdycha to byla závislost těsná, přímá, očividná.

Nebyli jsme fantastové. Pro věk jsme nebyli ani skromní. Bylo nám jasné, že náš vynález by pro současnost mohl být tím, čím pro své doby byly Wattův parní stroj nebo Roentgenovy paprsky X. Ať nás omluví věk, ale tajně jsme pomýšleli na Nobelovu cenu už tehdy, kdy prototyp ještě nebyl pohromadě, kdy jsme ho měli na panelech rozložených po celé místnosti. Už tehdy si však kterýkoliv z nás tří mohl nasadit přilbu se dvěma stovkami elektrod uvnitř a představovat si, myslet nebo i spát. S nepostřehnutelným zpožděním se na monitoru objevovaly v precizní barevné podobě úmyslné vizuální představy, podvědomá přání i sny. Tob už tenkrát uměl moc. Od základů měnil principy vizuální tvorby. Každý by si s ním za cenu elektrické energie mohl natočit svůj barevný zvukový film. Bez ateliérů, exteriérů, dekorací, štábu, herců. Vědci by mohli na libovolnou pasáž svých oborů docela sami improvizovat filmy od nejpoblárnějších po nejobornější. Konstrukteři by s Tobem mohli nejrychleji dojít k viditelné podobě svých vynálezů. Malíři, sochaři a architekti by hodinou v přilbě ušetřili týdny skicování. Doktorů a kriminalistů by viděli podvědomí svých pacientů a případů. Jednou, až by se Tob vyráběl sériově a až by zlacíněl, by řada lidí

přišla o práci. Tob by dovolil všem na scestí, aby se sami zvetili konstrukcí dějů, které by jim byly po chuti. Potencionální vrazi by vybili své nenávisti a zášť na Tobově obrazovce. Opuštění by byli ve svých filmech lvi salonů. Zbabělci hrdiny. Packalové v lásce donchuány. Kdo by neuvěřil napoprvé, ten by si svůj film promítal až do uvěření: Tob pořizoval na pásek i obrazový a zvukový záznam. Zámek v Lučné měl co skrývat.

Vrcholilo jaro. Slunko v parku třeštilo dooranžova, tráva dozelená. Byli jsme šťastní Rousseauové. Tob fungoval, už jsme ho jenom doladovali a testovali. Přirozeným způsobem se naše cesty roztrojily. Já měl na starosti elektroniku. Dezajn kreslil design definitivního prototypu. Slunečník? Byl naše spása. Já s Dezajnem jsme zklamali. Pár odrobinek z dětství, školácké legrácky, ilustrace vtípů, vzpomínky na město studií, ozvuky knih a filmů, nic moc. Slunečník? Měl studovat filmovou režii nebo scenáristiku. Kde se to v něm vzalo? V každém jsou hliněná spořicí prasátka s nevidaným obsahem. Jednou se kteréisi náhodou rozbije a my jen zíráme. Tehdy se začal rodit Slunečníkův osudový film. Rafinovaný. Promyšlený. Zřejmě dlouho uložený v představách, když se mohl zrodit do tak hotové podoby.

Francouzský park. Vpředu ornament plotové mříže. Vzadu průčelí zámečku. Písková cesta mezi rabátky. Na cestě divná trojice. Mohutná korpulentní dáma v letech, dáma skříň. Olivrejovaný komorník. Mezi nimi chlapecká postavička, kterou madame hladila po nějak divných vlasech. Do černých zad prostřední figurky se prolínaly bílé titulky názvu *Útěk zpod kurately*. Nejmenší se ohlédl. Nebyl to chlapec. Neměl divné vlasy. Byl to Louis de Funès se svou šedivou skoropleší. Potom začaly orgie bláznivých originálních gagů s obstarožním synem Louisem, který byl jak pod kuratelou své ještě o tolik starší obří mamá. Nemíním vyprávět děj Slunečnickova filmu, to je příběh sám pro sebe. Jen musím říct, že se Louis po stovkách ztřeštěností dostal ze zámku a parku. Že zpod kurately uprchl do pařížských ulic. Bránice dostávaly zabrat. Uctívali jsme Slunečníka jak pánbíčka. Nebyli jsme největší znalci Funèsovy filmografie, ale bylo nám jasné, že nejde o ohlas. Že tohle Funès s žádným režisérem nenatočil. Že tohle dobrodružství pro Funèse žádný scenárista nenapsal.

Vrcholilo léto a slunce s trávou třeštily ještě víc. Odpoledne jsme se vyvalovali na trávníku u zámeckého jezírka, dělávali jsme po večerech a po nocích. V zámeckém pokoji začalo být přehledněji, protože většina panelů se už přestěhovala do slušivé Dezajnem navržené skříň. Slunečník byl pořád ve formě. Louise potkávala v pařížských ulicích sta protivenství, ale díky Slunečníkovi a slunci ze všech brilantně vybrusil. Gagy se trumfovaly jak karty v mariáši. Bránice mohly mít strach, že nevydrží. Ctili jsme Slunečníka ještě víc.

Přišel netypický podzim, ukázkové babí léto. Listí neschlo jeseň, ale suchem a horkem. Byl sladký a slunečný čas zrání šípků a jeřabin. Září se střídalo s říjnem, ale tepla a slunce bylo ještě tolik, že Slunečník nemohl vypadnout z formy. Ani my jsme z ní nevypadli. V pokoji začalo být docela přehledně, protože všechno, co tvořilo Tobovy vnitřnosti, se už skrylo v slušivé Dezajnově skříni.

Nemíním popisovat děj Slunečnickova filmu, to je příběh sám pro sebe. Jenom nemohu zamlčet bláznivě krásnou pasáž, kterou končil Louisův pobyt v pařížských ulicích. Louis, poberty okradený o oblek, jen v triku a spodkách, se ukryl v novinovém kiosku bez podlahy. S kioskem se jakoby nepozorovaně sunul ulicemi. Dva četníci na kolech, kteří kioskovou pouť zpozorovali v jedné dost strmé ulici, začali Louise pronásledovat. Na svahu dláždění nestačili zabrzdit. Přední kola jejich bicyklů se zabořila do ztrouchnivělé dřevěné kioskové stěny. Bicykly se tím pádem staly neovladatelné. Ulice se svažovala víc a víc. Mířila k mostu přes Seinu. Na něm, Louisovou nechtěnou vinou, on v kiosku vůbec nic neviděl, uhnula neoddělitelně skloubená trojice z vozovky, vjela na chodník a v rychlosti vrazila do kamenného zábradlí mostu. Setrvačnost udělala své. Louis v triku a spodkách prorazil zatím neporušenou ztrouchnivělou kioskovou stěnu. Četníci vylétli ze sedel bicyklů. Tři těla přeletěla zábradlí. Ve Slunečnickově záběru se na chvíli ocitla proti modři oblohy a teprve pak padala k hladině Seiny. Četníci, na sobě měli černé peleríny, vypadali v letu jak černá rogalá. Slunečník měl naši bezmeznou úctu.

Babímu létu naráz došel dech. Listí kvapně zmizelo ze stromů a chrastilo na zemi jak rozbalovaný kornout z tvrdého papíru. Na zámeckém jezírku plula jednoho rána ledová blanka. Dny se zkrátily dobou roku a ještě víc mlhou vylehávající u země dlouho po ránu a odpoledne už od třetí. Slunečnickovi

taky došel dech. Listopadově zponuřel, i když byl teprve říjen. Nutili jsme ho, aby Toba zatěžoval dál, ale už to nebylo ono. Dělal to z musu, nesoustředěně, pel-mel. Když jsme ho prosili, aby pokračoval ve filmu o Louisovi, tvrdil, že Louis vzal zasvě, že skončil v Seině. Jestli ne, tak pryč až na jaře. Až se zas objeví slunko. Nakonec jsme ho umluvili. Vymínil si, že to zkusí sám, že nám ukáže až záznam. Nechávali jsme ho s Tobem o samotě celé hodiny. Nevadilo nám to, nezháleli jsme, dělali jsme s Dezajnem nudnou administrativní práci. Pět shodných hromádek výkresové dokumentace jsme doplňovali pěti texty, aby patentová přihláška byla kompletní, co nejdůkladnější, co nejpřesvědčivější. Abychom úřadu pro patenty a vynálezy ulehčili práci při Tobově patentovém zajištění v cizině, sami jsme texty překládali do ruštiny, angličtiny a němčiny. Dvě české hromádky, jedna pro patentový úřad, jedna pro nás, ruská hromádka, anglická hromádka, německá hromádka. Úředničení a překládání nás unavilo tak, že jsme už neměli čas ani sílu Slunečníka přemlouvat, aby nám obrazový záznam přehrál.

Přišla zima. Do rána napadlo po kotníky mokrého sněhu. Po oloveném nebi se honily ebenové mraky. Vítr cloumal korunami hole zubožených stromů tak vehementně, až větvemi tloukly do zámeckých oken. Ve věži zámeckého kostela hvízdala meluzína. Kdysi v noci neodolal ani neuvázaný kostelní zvon a nechal se větřískem hlasitě rozklinkat. I my jsme byli zpočmurnělí, natož Slunečník. Sedával u akumulčních kamen ve svém pokoji a plačtivě breptal cosi o slunci a o modrém nebi. Ještěže jsme už končili. Tob byl hotový. Výkresy a texty patentových přihlášek snad taky. Už brzy, mysleli jsme si, vyjdeme z tajnosti a ilegality do veřejné slávy. Do světové slávy.

Světová sláva na našich obzorech však nezabránila společnému přání, abychom viděli celý *Útěk zpod kurately*. Přemlouvali jsme Slunečníka dlouhé hodiny. Slibovali jsme mu hory doly. Konečně svolil, ale zas chtěl být s Tobem sám. Nechali jsme ho být a řešili jsme zatím problém, na jak vysokou částku pojistit balík, který ponese adresu úřadu pro patenty a vynálezy. Tehdy se ozvala ta zlověstná rána. Slyšeli jsme ji už jednou, když kdysi Dezajnovi vyklouzla přilba s elektrodami z nepozorných rukou. Tentokrát to byl stejný zvuk, jenže mnohem hlasitější. Jako by přilba přistála na podlaze po pádu z výšky a dálky. Vtrhli jsme do dveří místnosti s Tobem.

Tob tam stál sám, nový a lesklý. Ovoidu podobná přilba s otlučenou barvou ležela na zemi a kolébala se ze strany na stranu. Konec pásku se záznamem se vytrhl z pravé cívky, my jsme neužívali kazet, a hlasitě pleskal, jak poletoval kolem plné levé a pořád se točící. Slunečník byl pryč. Nevýšel z místnosti na chodbu, k těm dveřím nebyl klíč. Neprošel kolem nás, na chodbu se z montážního pokoje muselo přes můj. Okno bylo v poschodí a ve sněhu pod ním nebyly stopy. Pobláznilo nám to tep. Byla sobota, bylo těsně po poledni, světlo a my se přece ohlíželi za záda. Kam jsme vykročili, tam jsme šli s Dezajnem rameno vedle ramene. Teprve pak nás napadlo zastavit se u Toba a vrátit záznam k jeho počátku.

Už dřív viděná část filmu. Zábradlí mostu přes Seinu. Nemíním popisovat děj Slunečnickova filmu, to je příběh sám pro sebe. Jen musím říct, že četníci neutonuli, že se zachránil i Louis. Po stovce nehod se stovkou zas tak bláznivých gagů se zmocnil motorového člunu. Zas nové gagy se člunem bez řidiče a vodní lyžařky. Nikým neřízený člun plul tak šíleně rychle, že Louis, který se držel lana, nestál na prknech vodních lyží, neplaval, ale letěl nad hladinou Seiny. Rouen. Le Havre. Moře. Pořád dál, pryč. Nakonec ostrov zlatý sluncem a pískem a zelený palmami a květy. Louisův člun se hnal proti plochému břehu. Vyskočil naň. Motor ztichl. Obloukem letu a pádem přistál na písku i Louis. Nevěřicně se rozhlédl. Rozesmál se štěstím. Škubal ze sebe promočené triko. Potom, jen v komických spodkách, začal v písku tančit neobratný, ale přesvědčivý tanec vítězství.

Co je tohle? Na obrazovce monitoru se setmělo druhým letícím tělem, míjejícím v nejtěsnější blízkosti pomyslný objektiv. Pak obraz zesvětlil, jak se tělo vzdalovalo, aby i ono přistálo na Louisově ostrově a pláži. Druhý v písku k nám obrátil tvář. Byl to Slunečník. Byl to Burdych. Strhl z hlavy přilbu a obloukem ji hodil směrem k nám. Svlékl svetr, kalhoty, tenisky, košili, ponožky, a zas to všecko házel směrem na nás, jen s větším rozmachem a silou. V proužkovaných slipech doběhl k Louisovi. Vzali se kolem krku. Skákali radostí. Řvali štěstím z modrého nebe, ze slunce, ze svobody, z útěku zpod kurately. Pak už nic. Jen konec pásku se zas vytrhl z pravé cívky, my jsme neužívali kazet, a hlasitě pleskal, jak poletoval kolem plné, levé a pořád se točící.

Byla sobota, hodina a půl po poledni, světlo, a my se přece s Dezajnem dětsky drželi za ruce. Ustrašenou chůzí jsme kroužili kolem místnosti a prosili jsme hlavy, aby nám řekly, co teď, co dál. Pak jsme to uviděli. Na podlaze a ve škvíře mezi stěnou a psacím stolem bylo místo dopadu svršků. To tam byl konec Slunečnickova házečského oblouku. Na zmuchlané hromadě ležel svetr, kalhoty, tenisky, košile, ponožky. Chyběly Slunečnickovy proužkované slipy. Chyběl sám Slunečník, který nedokázal být bez slunce.

Drželi jsme se s Dezajnem dětsky za ruce. Znova jsme ustrašenou chůzí kroužili kolem pokoje a zas jsme prosili hlavy, aby nám řekly, co teď, co dál. Čemu dát přednost? Tomu, co se nosí? Slávě? Mohli jsme ji mít, geniální Tob byl přece hotový, dokumentace patentové přihlášky na tom byla stejně. Tomu, co se nenosí? Cti? Snad, jenom snad bychom o ni mohli přijít, kdybychom zapřeli, že zpovědník Tob polyká na jejich přání zpovídající se a nechává po nich jenom památku obrazového a zvukového záznamu. Spolehnout se na to, že se to víckrát nestane? Mluvit? Mlčet? Přiznat se? Zapřít to?

„Vole!“ zařval z ničeho nic Dezajn a vytrhl svou ruku z mé, protože se pěstí pravice potřeboval praštit do čela. „Vole!“

Nerozuměl jsem.

„Edys, vždyť je to v pořádku. Tob umí víc, než jsme chtěli. Umí navíc polykat lidi. Umí je navíc transportovat tam, kam chtějí. Jenom tehdy, když sami chtějí. Přece by Slunečnicka nespokl, kdyby Slunečník nebyl pro, kdyby sám mermomocí nechtěl.“

Měl pravdu? Neměl pravdu? Potřebovali jsme pár hodin na rozmyšlenou. Měl pravdu. Protože měl pravdu, nešli jsme spát. Poslední odstavec doprovodného textu naší patentové přihlášky vypočítával všechny Tobovy dovednosti a přednosti. Museli jsme k odstavci přidat pár důrazných vět o Tobově umění polykat a transportovat individua tam, kam sama chtějí. Museli jsme stejné věty přeložit i do ruštiny, angličtiny a němčiny a připsat je na stroji k příslušným jazykovým mutacím. Tím pádem byl materiál patentové přihlášky stále ještě u mne v pokoji, ale už superhotový.

Prospali jsme nedělní dopoledne. Po obědě jsme ohlásili Slunečnickovo zmizení. Nemilá povinnost, ale museli jsme si ji odbyť. Slunečník nemohl v pondělí v Rametu scházet jen tak. Protože jsme věděli, proč a jak Slunečník zmizel, vyšli jsme vyšetřovatelům všemožně vstříc. Příliš jsme neprotestovali proti tomu, když nám tvrdili, že protokol opravdu nejde sepsat v zámku v Lučné, kde s námi dlouhé hodiny pobýli, že kvůli němu musíme jít jinam.

Pravda, byl to jen výslech a po něm sepsání a podepsání protokolů. I tak jsme však v okresním městě strávili skoro dvanáct hodin. Když jsme se vraceli, těšili jsme se na Toba. Slibovali jsme si, že příští den konečně odešleme patentovou přihlášku v balíku pojištěném na řádně vysokou sumu.

Nebylo z toho nic. Zámek v Lučné byl během naší nepřítomnosti vandalsky vykraden. Naše pokoje vypadaly, jako by jimi provál průvan orkánu. Vyhlížely tak, že jsme si v prvních chvílích byli jistí tím, že nám nezbyly ani ponožky. Zbyly. Zbylo nám všechno. Scházel jenom Tob. Chybělo pět hromádek, které měly vytvořit balík perfektně připravené patentové přihlášky. Nebylo památky po čemkoliv přípravném. Po náčrtech. Po skicách. Po konceptech textů. Ztratil se i Slunečnickův film *Útěk zpod kurately*. Vypadalo to tak, jako by nikdy nebyl žádný Tob. Jako by nikdy nevznikla ani holá myšlenka registrátoru vizuálních představ.

Ne, že by krádež v zámku nebyla vyšetřována. Byla. Důkladně. Dlouze. Bezvýsledně.

Byli jsme mladí a nezkušení. Přesto jsme pochopili. Útěky do osobně vysněných končin, útěky zpod kurately, byly přece tak přísně zakázány.

SEN O PÁDU

Protože měl víc než špatné spaní, už roky užíval prášky. Nezdravý zvyk, ale lepší než první i druhé. Jednou křečovité usilování usnout, čím křečovitější, tím marnější, narůstající neklid při pořád bdělých pohledech na budík, krátké těžké zaspání těsně nad ránem, jakoby zbité vstávání s bolestí hlavy a jakoby dotlučený celý další šedý den. Podruhé dvě hodiny unaveného spánku se zlými sny a pak do rána civění do stropu čím dál víc zviditelňovaného svítáním. Navozoval si spaní stále drastičtěji, když dřívější mírnější navozování dávno ztratilo účinnost. Poslední měsíce polykal noxyron, aby do spaní upadl co nejdřív, a půlku tisercinu, aby v nevědomí zůstal co nejdéle. Protože se do tupého nevědomí uspával medikamenty, málokdy se mu něco zdálo. Aspoň ráno o žádných snech nevěděl. Sny k němu přicházely jen občas. Jen tehdy, kdy spal špatně i s prášky, protože střídal postele. První noc návštěvy u příbuzných. První noc v hotelu. Dokonce i první noc ve vlastní chalupě, když tam delší čas nebyl. Často míval sny o spaní. O špatném spaní. O nemožnosti usnout. Žádný div, když měl z problému spánku do prstence zavnutý komplex. Míval i svérázné sny o snech. Ve vzdálenějším snu spal a sněním prožíval něco krutého: útěk, pronásledování, pád. Hrůzný pád z ochozu věže. Z posledního stupně při pohledu ze země nekonečného, nedohledně vysoko k nebi čnějícího schodiště. I ve dne trpěl závratí. Jímala ho, i když slabě, spíš s ne nepříjemným trnutím, i tehdy, kdy v lehu na zádech hleděl vzhůru k obloze. Kruté pády z výšky proto patřily k jeho nejčastějším snovým námětům, pokud už snil. Chtěl křičet, volat o pomoc, ale z úst nevyšel hlas. Viděl to v druhém a bližším snu. V něm sám sobě, bližší vzdálenějšímu, sliboval, že sám sebou, bližší vzdálenějším, zatřese. Že sám sebe, bližší vzdálenějšího, probudí, aby se vzdálenější netrápil prožívanou hrůzou. Chtěl sám sebou zatřást, ale i bližší snové ruce odmítaly poslušnost. Chtěl sám na sebe zakřičet hlasem dost silným k probuzení, ale ani z bližšího snového hrdla se přes všechno snažení nevydral hlas. Teprve tehdy se doopravdy budil. Utrmácený, zpocen. V nejistotě, jestli mlčel, jestli křičel. Občas mívaly jeho sny o snech ještě divnější podobu. Ve vzdálenějším snu snil. V bližším snu viděl sám sebe spát a komentoval sny vzdálenějšího. Říkal si ve snu, že to by mu jako bdělému nikdy nenapadlo. Že by si za bděla nikdy nevymyslel tu fantastickou spleť a změt nikdy nespátřených ulic, uliček, chodníků, průchodů, staveb, přístavků, schodišť, chodeb, místností. Ty pohádkové výhledy v běhu míjenými okny bizarních tvarů. Ty báječné stromy v báječných boschovských krajinách. Tu krásnou dívčí nebo ženskou tvář, jakoby strašně povědomou, jakoby celý život čekanou a až teď na zlomek času prvně a zároveň i naposled spatřenou.

Na dovolenou se připravoval řádku dní předem, aby tak hmatatelně a hmotně vyjádřil potěchu z krátkého se posledního pracovního týdne. Sotva mu v pátek skončila směna činnosti tak odlišné od toho, co chtěl dělat nejenom ve volných chvílích, uložil do auta naditou koženkovou brašnu, dvě lepenkové krabice s knihami a papíry a kufřík s psacím strojem. Odjel na chalupu, kde už čtrnáct dnů nebyl. Noc z pátku na sobotu tak strávil ve známé posteli, ale i v ní spal po té pauze špatně. Věčnost usínal a ikskrát za noc byl vzhůru. V každém spánkovém zlomku se mu objevil střípek snu. Pokaždé jiného, v dalším zaspání nepokračujícího. Každé nové probrání přitom setřelo předcházející sen z tabule paměti. S jedinou výjimkou. Jediný sen mu uvízl v paměti celý, se vším všudy, i když i on byl zřejmě skládán ze střípků. Ten jediný byl však ze střípků, které na sebe navazovaly, které v součtu vytvořily jeden jediný film. Pamatoval si sen proto, že byl poslední? Nevěděl. Snad ho opravdu probudila závěrečná sekvence toho surového snového filmu. Stejně se však neprobudil nadobro. Ne, nevyskočil z postele. Ještě chvíli ležel a, toho si byl vědom, párkrát upadl do čehosi podobného vteřinovým spánkům. Za pořadí toho snu by ruku do ohně nedal. Dal by ji tam za to, že si tenkrát výjimečně sen vybavuje se všemi podrobnostmi. Že se všemi stavebními kameny snu může libovolně operovat. Že si všechny detaily snu může kdykoliv znovu vyvolávat z paměti.

Zapamatovaný sen byl barevný. V tom byl zvláštní, většinou míval černobílé sny. Byl to sen o pádu z výšky, v tom výjimkou nebyl. Byl to děsuplný sen, i to však bylo běžné. Většina jeho snů vedla k zpocenému probuzení a k ostrážitému kroužení pohledem po temné světnici, ve které tušil nevídanou přítomnost

kohosi cizího a nedobře s ním smýšlejícího. V zapamatovaném snu viděl nocí pohlcené nádvoří fantasticky složité ústavy hradu bizarních tvarů, bizarní členitosti. Ne, tentokrát to nemusel být výlučně snový hrad. Takových pohádkově přesložitých a bájně vyhlížejících hradů stvořili evropští architekti novoromantismu na desítky. Tma ve snu už nebyla úplná, ředilo ji světlo chystajícího se rozbřesku. V nejvyšším hradním patře se otevřelo okno, aby z něho vzápětí vypadlo ženské tělo. Vypadlo tak, jako by okno neopustilo dobrovolně, z vlastní tragické vůle. Sotva sen ukázal první dva tři metry pádu, snový režisér vystřídal celek detailem tváře, zrůzněné hrůzou a výkřikem. Byla to zas jedna z podob burcujících spícího k úžasu i dojetí, kterými měkl jak nahřátý vosk. Podoba dosud neviděná, a přece vyhlížející jako pradávno známá. Jako kdysi kdesi důvěrně poznaná. Snad v kterémsi jiném předešlém životě? Málem známější a bližší než vlastní tvář spícího. Nový střih na celek s padajícím tělem. Snášelo se dlouho, celé vteřiny, i když sen neměl podobu zpomaleného filmu. Tělo klesalo přirozenou rychlostí volného pádu, ale na pozadí přibývajících patry se neustále zvyšující hradní zdi. Snový dům pádu rostl, aby byl pád co nejdelší, nejhrůznější. V tom jediném sen opouštěl možnosti skutečnosti. Tehdy se sen rozdvojil, zmnožil. K prvnímu snu přibyl současný druhý, v němž spící už zdánlivě nespál a nesnil, ale pozoroval a komentoval sen sebe spícího, vzdálenějšího. V bližším snu obdivoval věrohodnost pádu. Dokumentární pravděpodobnost letu. Chválí v něm vlastní mozek za tak sugestivně pravdivé čarování z ničeho, protože spící skutečný pád lidského těla z výšky nikdy neviděl. Když se ženské tělo blížilo k trávníku přiléhajícímu k hradní zdi, přidalo se k němu deset dalších, mužských i ženských, stejně padajících. Jako by zas jiný snový režisér chtěl, aby se ústřední postava ztratila mezi zbylými desíti. Jako by chtěl věrohodně a nepopíratelně kamuflovat. Jako by chtěl spícího a ve snu vidícího pád dokonale zmást. Zmátl ho. Všechna těla se dotkla trávy najednou v tak vzdáleném a velkém obrazovém celku, že snící opravdu nevěděl, které z ležících a už mrtvých těl je to prvé a pravé.

Probudil se. Ne nadobro. Vzbudil se možná do jedné z krátkých nočních bdělostí. Možná do chvil těch několika vteřinových spánků. Ne, za pořadí snu by ruku do ohně nedal. Obsahem toho jediného zapamatovaného snu si však byl jistý. Byl to tak naléhavý sen, že o něm přemýšlel celý den. Stokrát si vybavil filmovou věrohodnost pádu. Ještě víckrát si do posledního detailu jasně představil předtím neviděnou, a přece jakoby tolikrát spatřenou ženskou podobu. Přemýšlel o důvodech čísi kamufláže, která se mu s odstupem hodin zdála být čím dál očividnější. Proč? A hlavně jak? Kdo chtěl fingovaným hromadným pádem uvést v pochybnost skutečnost prvního osamocené? Kdo chtěl fingovanou masovou smrtí zapřít jedinou pravou? Nevěděl.

Přivezl si v zápisníku sloupec pracovních názvů povídek, které chtěl za dovolenou na chalupě napsat. Za čelem nosil šitíčko, které se k sloupci názvů vázalo. Červené niti nejstručnějších dějových osnov zamýšlených příběhů. Odkud kam, kdo, co, proč. Za první pilný týden měl pohromadě čtyři texty. Zhruba. Někde bylo prázdno namísto slova nebo řádku, když si nebyl jistý formulací, faktem. Nemohl na chalupu přetahovat bůhvíkolik knih, potřeboval do knihovny. Do hanácké metropole to měl jen čtrnáct kilometrů. Půlhodinu jízdy autem, protože i tam byly kopečky a serpentiny, protože čtyřikrát vjížděl z vedlejší na hlavní, protože v samotném městě projížděl tři osemaforované křižovatky.

Za necelý půlden strávený ve studovně univerzitní knihovny posháněl, co potřeboval. Rok narození Václava Třetího. Rok úmrtní kronikáře Kosmy. Průměr planety Pluto. Příklady trepanace lebek v údobí paleolitu a neolitu. Rozdíl mezi brigantinou, barkentinou a goeletou. Správný pravopis francouzského vis-à-vis. Křestní jméno rokokového malíře Moreaua mladšího. Název tichomořských ostrovů Los Jardines *alias* Marshall Islands. Ještě pár podobných záležitostí. Když už byl v knihovně, do večera by toho stejně moc nenapsal, sáhl do poliček s vyloženým zahraničním tiskem. Každé jiné číslo německého lokálního deníku Tagespost by určitě přehlédl. Tohle nemohl. Bylo z 2. července a na titulní straně mělo krom názvu nápadný titulek vysázený z verzálek tučného čtyřcícera přes čtyři z pěti stránkových sloupců. Pod titulkem byly dvě fotografie velikosti dlaně. Na první byla hrdinka jeho snu. Na druhé jeho snový hrad. Hrdinka se jmenovala Ingrid von Schliessen. Jméno hradu znělo Lachtenberg. Ingrid Schliessenová se na titulní straně Tagespostu neocitla jako baronka nebo jako hvězdičky erotických filmů společnosti Bavaria Film. Byla tam proto, že beze stop zmizela z hradu Lachtenbergu, kde trávila

víkend u přátel. K zmizení došlo na přelomu června a července, v noci ze soboty na neděli. V noci jeho hrůzného snu. Byla to tolikanásobná shoda skutečností, že nemohlo jít o náhodu.

Noviny zpoza jihozápadní hranice ho silou vtláčily do židle, na které dřív bezstarostně a pohodlně seděl. Nemohl se s tím vyrovnat a smířit. Uvěřit musel. Musel se shodou událostí počítat jako s daným neměnným faktem. Pojem telepatie se mu, naštěstí, nevázal s žádnými otazníky, pochybnostmi, podmiňovacími způsoby. Telepatie v takových okamžicích tím míň. Komisionálně byly prověřeny výpovědi stovek matek, které si jasně uvědomily okamžik smrti svých synů bojujících za první nebo druhé války, v Koreji, ve Vietnamu, na bojištích vzdálených stovky nebo tisíce kilometrů. Všichni umírající výrazně ruší mikrovlny blízkého pokusného zdroje, i o tom se ví. Nic pro otazníky, pochybnosti, podmiňovací způsoby. Hmotné vlnění. Vysílač v mozku. Vysílač a přijímač. Jenže... Nevěděl, co možná vědí jiní. Nevěděl, proč ve spánku přijímal na frekvenci Ingrid Schliessenové. Spojení mozků matek a jejich umírajících synů mu vnutilo mínění, snad liché a mylné mínění, že frekvence vysílajících končících zabírá nešikovné pásmo vlnové délky. Že jde o adresné vysílání. Jenže... Proč přijímal na frekvenci Ingrid Schliessenové? Proč zprávu vyslala právě jemu? Nebo taky jemu? A shoda vysílací frekvence vražděné a vraha? Znal vrah Ingridinu frekvenci, přizpůsobil se jí a podal na ní vlastní dezinformaci? Nebo končící vysílající volají na tak širokém spektru vlnových délek, že je může slyšet kdokoli? Proč tedy Ingrid Schliessenovou neslyšel někdo z Tagespostu? Proč psali o záhadném zmizení beze stop? Není blíž pravdě to prvé? Co když byl skutečně jedním z mála příjemců? Co když byl dokonce jediným příjemcem? Neměl by někomu říct, co ví? Komu? Co? Obsah jednoho z dvacíti snů té noci? Obsah snu výjimečného jen tím, že si svůj sen nevymyslel až po přečtení Tagespostu? Kdo by mu uvěřil, když Ingrid Schliessenová prý zmizela beze stop? Když její tělo kdosi zavčas odstranil? Kládl si otázky, na které si nedokázal odpovědět.

Přemýšlel o tom zbytek dne. Přemýšlel i po ulehnutí. Spolykal prášky, ale neusnul. Nemohl. Hrozil se možnosti být ve spojení nejen s ubližovaným, ale i s ubližujícím. Nejenom s dobrým, ale i se zlým. Byl v takovém spojení prvně? Byl v podobném spojení nevědomky už víckrát? A hlavně: může přijímající zřetelně odlišit vlastní vůli a vlastní podnět od vůle a podnětu nadiktovaného zlým vysílajícím?

Začal zkoumat své skutky posledních týdnů, měsíců, let. Chtěl vědět, jestli některé nebyly diktovány kýmsi vysílajícím cizím a zlým. Přemýšlel. Přemítal. Trápil se. Ležel v posteli a hleděl taktak průhlednou tmou na strop a pomyslnou půlící čáru, kterou si na něm v duchu přimyslel. Vlevo chtěl zapisovat dobré, vpravo zlé skutky. Vlevo své, napravo ty cizí, nadiktované. Obě půle však byly málem k ničemu. Jen pár skutků byl skoro cele v levé polovině. Vůbec žádný nebyl v pravé, kde by se musel ocitnout, kdyby byl diktován zvenčí vysílajícím zlým. Jen pomyslná půlící čára se hodila. Každý skutek, krom levých výjimek, ať ho sebevíc omílal v proudu pomyslení, zůstal trčet na čáře. Každý přesahoval zároveň doleva i doprava. Některý víc tam, jiný onam. Každý ze skutků začal nejlepším úmyslem, ale skončil v půli, jestli ne málem u vlastní karikatury.

Jen pomyslná dělicí čára se hodila. Čára lidské nedokonalosti, průměrnosti. Čára dobré vůle a zároveň čára neochoty jít ve jméno dobré vůle i tam, až tam, kde to už není lehké a snadné.

Jen čára lidské malosti se hodila. Uklidnilo ho to. Potěšilo ho to, i když to k potěše vlastně vůbec nebylo. Usnul ve chvíli, kdy účinnost prášků dávno pominula. Přesto usnul tvrdě a zdravě a spal beze snů a bez přerušování nezvykle dlouho. Když se konečně probudil, slunce bylo vysoko nad obzorem a žhnulo už tak, že málem propalovalo staré nahnědlé roletové plátno.

SEDM SEMEN Z JIDÁŠOVA STROMU

Stádo ovcí vešlo zděnou sloupovou propustí, z které dávno zmizela kovaná železná brána. Stejně dobře smohlo projít bývalou zdí. Byla pobořena tak, že k překročení trosek by ovce nemusely měnit obvyklý ráz kroků. Zvláštní pastviště. Ze starých mramorových náhrobků zbylo jen to, co nemělo smyslu odnést, odvézt a přebrousit pro nový podobný účel. Pár trávou přerostlých obrubníků lemujících bezejmenné, s trávníkem splynulé hroby. Pár kdysi svislých desek z mramoru, které našťástí padly do vodorovna dávněji, takže je před chtivýma očima a rukama stihl zeleným přehozem skrýt travní drn. Pár povalených a trávou třeba i míň zastřených náhrobků, které však nebyly z mramoru, a proto pro ničitele hřbitova neměly cenu. Lipky na průsečících bývalých hřbitovních cest se rozrostly v rozlehle košaté lípy čnicí už jen z trávy, když i cesty spolykalo drní. Zbyly pouhé dva litinové kříže tak obalené rzí, že kříže srostly s Kristy, jejichž těla se dala v rezové strupatině jen vytušit. Kříže? Sedátka pro ptáky. Gik gik gik, vypískl drozd a vzlétl, protože se ulekl blížících se ovcí.

Kolik let uplynulo od poslední války, tolik roků se tu nepohrývá. Tolik roků se zeleň spolu s lidskou lhostejností i bezohledností pokoušejí o to, aby ohrazené místo v stráni bylo vymazáno z paměti. Aby dočista pozbylo původního účelu. K něčemu je to dobré. V prach proměnění mají nejen jistotu netápání, jistotu netrpění, jistotu definitivy, ale i jistotu ojedinelosti lidských kroků, proto i klid. Kdyby jen trochu vnímali, měli by i pocit absolutního splynutí s tím, z čeho je kdysi uměle vydělili, a pocit úlevy, když je zbavili kamenné tíhy nad bývalými těly a hlavami.

Vnímaví živí, kteří náhodou vešli nebo vejdou bránovou propustí zbavenou kované brány, bylo a bude jich pramálo, byli nebo budou užitečně poučeni. Tam, kde ovčí kopýtka náhodou hlasitě nezavadí o poslední vyhřezávající růžek kamene, šlapou měkce a tiše po pozůstatcích všech bez rozdílu. Tráva schovala málo, co zbylo z náhrobků, které si spolehly včas, zas bez rozdílu stavů. Přikryla mramor i nemramor. Kdyby někdo odhrnul travní drnoví, naváté hlíny je maličko, drn jde holou rukou shrnout jen trochu tíž než balící papír, viděl by, že všechno písmo je zněmělé a slepé. Že se změnilo v načisto prázdné žlábký a járký i tam, kde kdysi býval zlatý bronz, i tam, kde zlaté barvy nikdy nebylo.

Možná to bylo dílo lidské ruky. Snad dílo škobrtnutí ovčího kopýtka. Každopádně v přehozu trávy zela škvíra, kterou prosvítalo frakturové „há“. Iniciála tak precizní, že ji určitě neryl místní kameník, i kdyby býval mistrem. Co jí začíná? Hier liegt...

Leopold Heinrich Grimmelshausen. 1820 až 1870. Farmakolog. Docent Ferdinandovy univerzity. Proč odešel tak brzy? Proč leží tu?

Plynuly roky a náhodné povědomí o Grimmelshausenově jméně se nacházelo za okrajem jeho zájmu tím spíš, že tehdy netušil, že ždíbkem odkrytá deska nepatří hrobu, ale kenotafu. Že kamenná deska je druhem lži. Jestli se dověděl víc, pak tak, že nešel za fakty, staral se o bližší, palčivější; že fakta potkávala jeho. Z Grimmelshausenů tam byl nebyl sám, rodina mívala hrobku na Olšanech. Z Bischofswaldu, jak Němci té válkou vylidněné a pak až po dlouhé době už jen chalupářské vsi do svého odchodu říkali, pocházela jen Grimmelshausenova matka. To ona zřejmě pochovala nepochovala syna v Bischofswaldu. Proč? Její syn byl skutečně docentem pražské německé univerzity. Přednášel německy. Psal německy i česky. Kromě článků vydal v němčině *Lehrbuch der Pharmakologie* a *Lehrbuch der galenischen Pharmazie*. Česky *Všeobecný lékopis sepsaný ku prospěchu i pomoci praktickým lékařům zemí Koruny české*. Poslední stopu zanechal Leopold Heinrich Grimmelshausen v říjnu 1863. Pod patronací Karla Slavoje Amerlinga přednesl v sálku pražského ústavu slabomyslných, kde Amerling řediteloval, druhou ze zamýšlené série tří přednášek o dějinách farmakologie. Byly určeny členkám pražského dámského klubu Libuše. Zbylých sedm let do druhého z dat na kamenné desce v bývalém Bischofswaldu? Ani náznak zprávy. Sedm let těžké nemoci? Sedm let strávených kdesi mimo monarchii? Sedm let potřebných k tomu, aby byl nezvěstný zmizelý úředně prohlášen za mrtvého?

Běžel čas. Při náhodné návštěvě cizího bytu, ten člověk inzerátem nabízel mědirytinové mapy, jejichž předlohy kreslil Nicolas de Fer, očima zavadil o staříčkový zápisník vázaný do zašlého, ještě však

nerozpadlého a pořád půvabného čínského hedvábí s vetkaným figurativním vzorem. Co je to? Majitel nevěděl. Měl to za sklem knihovny jen jako libou drobnůstku. Nikdy zápisník neotevřel. Neměl tušení, je-li to památka po někom z rodiny. Líbí se vám to? Vezměte si to, mně to zas tak moc neříká.

Zápisník patřil Matyldě Böhmové, manželce dvorního rady Romualda Böhma. Domnívala se, že ji deník nikdy neopustí. Proto jediná porušila tabu. Jediná obešla mezilidsky nedomluvený, ale jsoucí fenomén povinnosti mlčení o věcech, které se staly, ačkoliv se neměly stát. Fenomén povinnosti všeobecného nutného vygumování čehokoliv takového ze všech lidských vědomí. Vzdělaná Matylda Böhmová, která na stránkách zápisníku střídala těsnopis s vypsanou latinkou, byla členkou dámského klubu Libuše. Zúčastnila se druhé Grimmelshausenovy přednášky. Závěrečnou a nejzajímavější část stenografovala slovo za slovem.

„Někteří hovoří o domnělých zásluhách alchymie o rozvoj farmakologie, zejména o zásluhách alchymistického proudu opírajícího se o tisíciletou tradici lidového léčení. Dotyční v té souvislosti hovoří o zdánlivě farmakologickém díle Šimona Přihájského, jednoho z rudolfínských alchymistů, který přijal pro svou společnost vhodnější a atraktivnější pseudonym Baccio Aliprandi. Ta tvrzení jsou k pousmání, ba k smíchu už proto, že v našem hrdém devatenáctém století, velkém století opravdové vědy dosáhnou na práh absolutní pravdy, nemáme proč, abychom se vraceli k babským plkům předků, kteří se utěšovali údajnou moudrostí své čtvrtpravdy. Na to, aby došli k celé pravdě, by museli žít až do našich dnů osvícenosti rozumu. Buďme konkrétní. V Aliprandiho receptech se operuje nejen rostlinnými ingrediencemi v čele se známou mandragorou vyrývanou zpod šibenic, ale i s kočičí krví, psím sádlem, vlasy nepokřtěnce, provazem oběsence, kuřincem černé slepice, drtí z rohu jednorozce a za úplňku o půlnoci vyhrabávanou hlínou od kořenů krvavce. I Aliprandiho recepty, které se opírají výlučně o domácí rostlinný svět, působí v našem století vědy víc než komicky. Týká se to i receptu, který má pomoci k úniku před pronásledovateli. Směšné. Doufám, že Aliprandi unikem nemyslel smrt, na ni je ve směsi příliš málo jedu, i když recept s jedovatými rostlinami opovážlivě koketuje. O tom, s jak nedůvtipným publikem Aliprandi počítal, svědčí i to, že lacině uhnul z oblasti chemické alchymie do verbální paalchymie. Do hry s nezvyklými rostlinnými názvy. S nezvyklými okolnostmi. Je to směšné už proto, že lidové názvosloví často užívá téhož pojmenování pro více odlišných rostlinných druhů. Co taky mohli znát jen čtvrtpravdy vědět o díle Pierra Magnola, Michela Adansona, Carla von Linné, Petera Simona Pallase? O systematice, taxonomii? O rodech, družích, subspeciích? O nicotnosti Aliprandiho návodů vás přesvědčím pokusem se zmíněnou směsí. Máme vše, co potřebujeme: kahan, třínožku a hrnec. V něm požadované dva mázy měkké, o půlnoci nabírané potoční vody a Aliprandiho ingredience. Cesta k jejich získání byla dlouhá a trnitá. Byla doslovně mnohaletá. Protože se ingredience v přírodě nevyskytují současně, užil jsem některé z nich sušené, což Aliprandi nevyklučuje, spíše předpokládá. S jedinou ingrediencí jsem měl krajní potíže: s šesti květy myšího ocásku, který se dotkl nebožtíkova čela. Myší ocásek je i lidový název trávy z rodu mrvek, latinsky *Vulpia myurus*. Soudil jsem však, že se jedná spíše o myší ocásek s nápadnými květy, o myší ocásek z čeledi pryskyřníkovitých, latinsky *Myosurus minimus*. Vše jsem měl vařit tucet hodin. Vařil jsem o sedm minut méně. Proč? Abych posledních sedm minut vařil, dámy, před vámi. Vaše zraky budou svědky závěru pokusu, který, o tom vás ujišťuji, provádím prvně. Přesto jsem si zcela jist tím, že se stanete svědkyněmi pádu víry v údajnou moudrost předků. Svědkyněmi oprávněného políčku, uštědrěného skutečnou vědou našich racionálních let pavědě uplynulých staletí. Dámy, kahan pod třínožkou hoří. Znovu přivedeme směs k varu a budeme ji vařit sedm minut. Čas strávíme zábavou, je-li možno v dané souvislosti užít toho slova. Vyjmenuji vám totiž přesně, co vše je v Aliprandiho směsi. Sedm semen z Jidášova stromu rostoucího v zahradě, kde došlo k vraždě. Ostny z tří tobolek panenské okurky, ulámané za bezměsíčné noci a pak po pět neděl nošené ve škapulíři skrytém mezi prsy panny. Hlíza holopanny, na níž v říjnu při klekání tajně lehla nahá panna. Doufám, že jste si, dámy, všimly primitivního dublování obdobných motivů. Dojde k němu ostatně víckrát. Makovice vlčí mlhy odlomená vždycky slepým za husté předranní mlhy. Pět bobulí vlčí třešně, která zhlédla vlčí smečku. Tucet květů vlčího ocasu z místa, odkud dobrý lovec zazřel vlčí doupě. Sedm listů vlčí nohy přišlápnuté nohou vlka hasícího žízeň v říčním prameništi.

Kořen psí mrkve vyhrabaný vzteklým psem před letním deštěm. Dvě cibule psího zubu z lesa nad krchovem. Dvakrát sedm květů hadího mordu dotknutého slepýši kůží. Jenže slepýš křehký, *Anguis fragilis*, není, dámy, had, ale beznohý ještěr. Ani to Aliprandi nevěděl. List jazyka, o který se otřelo užovčí tělo. Jedenáct listů z chocholu hadí koruny, která byla o polednách nad spící zmijí hlavou. Tři hrozny květů hadího kořene, na který před novoluním posvětili menorou ze všech čtyř světových stran. Okolík květů kozou pomočené kozí nohy. Kořen kozí brady pošimrané při pasení kozlím vousem. Sedm listů beraní nožky, přes níž přešlo ovčí stádo. Lodyha koňské nohy oslintaná pasoucím se grošovaným koněm. Okolík koňského kmínu zlomeného plavákovým krokem. Tucet bílou kobylou přišlápnutých listů Venušina hřebene. Klas květů vraního chleba, nad kterým zakrákaly vrány. Pět šešulek holubího volete, jež se třikrát octlo v stínu hřivnáčova letu k hnízdu. Tři květy rybího oka z břehu, odkud zhlédlo štičí oči. Třiatřicet okvětních lístků jeleního oka, vidoucího pohromadě pár jelena s laní. Pět dní a čtyři noci v škapulíři nošená kopa plev z veveřího ocásku. Sedm černých kocourem viděných listů kočičího chvostu. Tři květy myšího ouška od myší stezky. Šest květů myšího ocásku, jež se dotkl čela nebožtíka. Pět tobolek hromového kořene za tmy udeřeného bleskem. Kvítí čtvera svatojanských hvězd natrhaných v okamžiku, kdy se zjeví večernice. Devět plodů trnové koruny zpod krucifixu visícího na kmeni stromu, kde visel i oběšený. Květy ze čtyř očí Pána Ježíše kořenících za hřbitovní kaplí. Tři rostliny králova zelí rostoucího v příkopu pod královským hradem. Šešulka babí kapsy vytažená po třech dnech a nocích z babího kapsáře. Tři lusky bábou poplivaného babího hněvu. Pět lodyh tučného mužíka, utržených lysým den po zpovědi. Listí ze čtyř tlustých Janů nalezených na devět kroků od poustevny. Šest bobulí židovy brady utržených o sabatu. Čtvero listí čertího péra kryjícího vchod do jeskyně. Čas se naplňuje, dámy. Naplnil se, jak ukazuje můj chronometr. Zhasneme plamen. Do kovové nádoby, která při ochlazování v ledové tříšti nepraskne, nalijeme požadovaných dvacet loků Aliprandiho směsi. Posečkáme, abych si neopařil hrdlo. Už? Zkusíme to, dámy? Projevujete o mne obavy? Jak milé. Brr, mělo to nevalnou chuť. Aspoň však vidíte, že mi Aliprandiho recept pranic neublížil. Aspoň si pomyslíte své o údajné moudrosti minulých věků. Co se děje, dámy? Proč křičíte? Proč tak křičíte?“

Zatímco dámy z pražského klubu Libuše křičely hrůzou, docentův hlas, i když se úmyslem tázal co nejdůrazněji a nejhlasitěji, ve skutečnosti slábl, jak se kamsi vzdaloval. Hlas, který neměl viditelné východiště. Hlas z liduprázdna za stolem sálku Amerlingova ústavu.

Byl jsem poslední, kdo Honzu viděl. Proč jsem se nepřihlásil dřív? Proč jsem už dávno všechno neřekl? Neměl jsem takovou potřebu. Povinnost teprve ne. Jestli jsem přišel, tak kvůli Honzovi. Nehrajte s ním habaděru. Nesahejte mu na věci. Nechal jich tak málo. To, co nechal, je křehké a daleko cennější, než myslíte. Nezkoušejte na tom, co zbylo, uplatnit moc své jurisdikce. Na mně? Prosím. Jenže z čeho mne budete podezírat? Z křivého svědectví? Z vraždy? Z napomáhání? K čemu? Nebyl tu ani přečin. Trestný čin teprve ne. Poslouchejte, jsem tu o své vůli, tak žádný magnetofon. Bez zapisovatele. Bez protokolu. Bez podpisu. Tak, jenom mezi čtyřma očima.

Byli jsme s Honzou spolužáci od první třídy po maturitu. Přátelé? Konvenční slovo. Znamená moc i nic. Respektovali jsme se. Honza byl pro mne někdo. Já byl někdo pro Honzu. Věděli jsme o sobě, že nejsme blbí. Přátelství? Souručenství neblbých. V blbě době to znamená dost. Stačilo, abychom spolu mlčeli, a měli jsme dojem, že jsme po zpovědi, odpočatí, v náladě. Pokud se týká faktických zpovědí, věřte nevěřte, ale nebyly. Honza byl absolutní introvert. O cizí soukromí, ani o mé, neměl zájem, zatěžovalo ho to. Se svým chodil na trh ještě míň. Co o něm vím, a vůbec nevím, jestli něco vím, znám z náhodných slov. Z vlastních pocitů. Z domýšlení. Může na tom být ždib pravdy. Stejně to mohou být domněnky.

Honza byl fotograf. Vystudovaný. Dělal v okresním vlastivědném ústavu. Mikrofotografie, makrofotografie, reprodukční fotografie, fotografie pro ústavní expozice, výstavy, časopisy, ročenky. Na zakázku dělal pro botaniky, geology, historiky, etnografy. Měl spoustu fotografií v odborných časopisech, v knížkách. Užité fotografie, ale dělal ji tak, že vás to vzalo, ať to byla ulita, drúza krystalů nebo stránka starého rukopisu. Byl v tom duch věcí. Povolání i hobby. Nejvíc ze všeho věc sobě samému pro radost. Trčel v ústavu do noci. Nerozlišoval pracovní a mimopracovní čas. Vyžíval se v tom. Nemyslel na nic a na nikoho jiného. Sobectví? Honzu bych takovým slovem nesoudil. Řekl bych vlastnost. Dělal i dobrou výtvarnou fotografii, ale neměl své téma. Šel od námětu k námětu podle toho, co dělal pro ústav, pro kolegy. Někdo své téma objeví hned. Někdo hledá a zatím se rozdává, i když na úrovni, do různých stran. Někdo k nalezení tématu potřebuje šok.

Tím, co Honza dělal, snad časem přece něco vydělal. Koupil si levné, staré, řádně ojeté auto. Nepopřel tím fakt, že mu bylo nejlíp bez věci: utratil peníze pro ústav. Pokaždé, když měl fotografovat mimo město, měl ústavní auto ředitel. Naftu mu propláceli, ale stejně byl ztrátný, vlastně ztrátový.

Pak přišel ten obraz, šok. Výměnná výstava, ústav měl družbu s galerií v Magdeburgu. Regionální romantici a realisté minulého století. Neznámá jména. Průměrné obrazy, i když s kouzlem doby. Plus jeden objev. Jmenoval se Jitro a maloval ho ve čtyřicátých letech Wolfgang Walser. Miniatura. Na spodním okraji čtvercového plátna vršky stromů a nad tím obloha, mraky. Všechny odstíny šedí, růžových, červení. Fantastická, ale věrohodná tvarovost. O západech a východech slunce se říká, že se namalováním promění v kýč. Walserova obloha byla superkýčově barevná, ale kýč to nebyl. Svítlo to přes celý sál. Všichni šli od dveří rovnou tam. Honza? Byl pať. Možná, že už fotografoval mraky, nevím. Pak jim propadl. Drahý špás. Napřed dělal nebarevnou inverzí, ale nemohl s ní na výstavy a knížku mu z toho udělat nechtěli. I lepší a známější čekají na knížku deset patnáct let. Přešel na barevný negativ. Pozitivy mu dělala liberecká Fotografa na cibachrome print. Perfektní. Jenže fotografie třicetkrát čtyřicet přišla na pět stovek. Když chtěl pro výstavu oblohu metr krát metr, zaplatil tři a půl tisíce. To byly oblohy, mraky. Ne dračí hlava, běžící pes, šklebící se tvář, padající Ikaros. I to tam bylo, ale navíc nepřeborná škála valérů. Přesných, a přece nepravděpodobných. Občas i tónů. Byly oblohy s mraky, na kterých bylo všechno od bílé přes žlutou, růžovou, červenou, fialovou, šedou až po sazovou čern. A byl to fakt, ne autorská deformace. Žádná hra s filtry. Přes mraky občas škrt slunečních paprsků. Paráda. Jako když malíř zapouští na zvlhčený papír vzájemně se rozpíjející a prolínající skvrny pohádkových barev tak dlouho, až vlastně zkouší, kolik odstínů dokáže lidské oko rozlišit. A hlavně ty náklady. Oblohy šarvátky. Oblohy války. Oblohy velehory. Oblohy mořské hlubiny. Oblohy mořské příboje. Oblohy lávy. Oblohy požáry. Oblohy sluneční erupce. Oblohy s mraky jak nad povrchem Venuše.

Jenže znáte lidi, těmi to začalo. Kdyby Honza fotografoval holky, květiny nebo hrady, prošlo by mu to. Narazte ale někde v poli nebo na kraji vsi na věčně zamračeného nemluvného, který hledí jenom na oblohu, kde jiný nic nevidí. A pic, snímek. Potom zas třeští oči na nebe. Najednou, když se zvedl vítr, který kvapem měnil tvar mraků, pic pic pic pic. Série snímků, měl na aparátu rychloposuv. Třeba třicet za sebou. Vybral z nich jediný, dva. Kdyby to lidem vysvětlil, možná by pochopili. Jenže Honza byl nemluva. Neuměl to s lidmi. Vysvětlení? Ještě víc se zamračil. Dokázal komunikovat snad jenom se mnou. Komunikoval v jiných rovinách. Tím, jaký byl. Co a jak dělal. Tomu dvojímu ale málokdo rozumí. Kdo je dneska schopný empatie? Měli ho za psychopata. Stačilo, aby se ukázalo jeho aro, a už bylo slyšet „Zas jede ten cvok“.

Honza toho měl dost. Vyřešil to po svém, aby měl klid v práci. Na úrovni, ale ty konce. Zagitoval pana Vahalíka, ústavního údržbáře. Kouzelníka. Dovede spravit japonský fotoaparát i věžní hodiny. Když pochopil, oč se jedná, vyrobil přístroj, který se taktak vlezl na zadní sedadla ara. Zmátl i odborníky. Normální lidé z něho byli štaf. Kovová skříň z maďarských naftových kamen. Dvě revolverové spouště k filmovým kamerám. Chromovaná madla a rámy z vyřazených rentgenů. Voltmetry. Ampérmetry. Knoflíky. Přepínače. Spínače. Vpředu trčel dlouhý tubus objektivu starého diapojektoru značky Aldis. Sto osmdesát k sobě nepatřících součástek. Všecko sladil chrom a nazlátlá metalíza, automobilistický sen. Zatímco pan Vahalík vyráběl přístroj, Honza si nechal na obojí dveře ara drobným ultramarínovým groteskem anglicky a česky napsat Mezinárodní ústav pro registraci a výzkum neidentifikovaných létajících objektů (Unidentified Flying Objects). Pod ultramarínem byly dva drobnější kobaltové podtituly. První: Československá sekce. Druhý, Pozorovací stanice Praděd, zdůvodňoval poznávací značku ara BRB 90 – 69.

Zanedlouho, aspoň myslím, nebýval jsem s Honzou často, jsem zaměstnaný jinde, jezdím domů jenom na víkendy, byl ze cvoka vážený. Lidé strašně dají na nálepky. Honzovy k nebi mířící oči a stejným směrem obrácený objektiv byly najednou pochopitelné. Krajem už necestoval cvok, ale obcovatel s mimozemským. Už mlčela i dřív chlapácká, sebejistá, vševědoucne arogantní, hrubá, vlezlá, oplzlá a zblízka se na člověka lepící individua.

O Honzu jsem přišel na počátku víkendu, v pátek 23. srpna kolem čtvrté odpoledne na silnici mezi Bohušovem a Matějovicemi. Vraceli jsme se k zaparkovanému aru od potoka Mušlovky. Máchali jsme si tam nohy a zkoušeli lovit pstruhy. Žádný pych, nechtyli jsme ani bělici. U auta stál neznámý muž. Spíš něco, co tak vyhlíželo. Byl důstojný a vážný jako mimořádný a zplnomocněný japonský velvyslanec přicházející podepsat kondolenční listiny vyložené u příležitosti úmrtí hlavy státu, v kterém je akreditovaný. Asi jsem udělal chybu, když jsem konsternovaný, na dotaz toho divného, jestli v ústavu pracujeme oba, odpověděl, že jenom Honza. Chyba? Opravdu jsem měl obavy. Jsou trestné? Jsou odsouzeníhodné? Obavy budilo vzezření čekajícího. Postupná, už v raném dětství zahajovaná deformace lebky je zvykem mnohých afrických kmenů. Úmyslná postupná deformace krku a paží se vyskytuje u řady asijských etnických skupin. Úmyslná deformace dívčích a ženských chodidel byla po staletí japonským národním zvykem. Všechno mám z četby, nejsem antropolog. Nikdy jsem ale neslyšel o tom, že by se lidská hlava mohla zdeformovat do tvaru ideální lysé koule. Chlápek takovou lebku měl. Obavy budil i jeho mluvní projev. Artikuloval skoro lidsky perfektně, ale bylo mi jasné, že mluví něčím řádně vzdáleným mateřštině. Navíc ta chybná vstupní informace. Dotyčný byl někým hodně vzdáleným čemukoliv lidskému, nejenom českému, mylně informován. Zkrátka špatně naprogramován. Pečlivě artikuloval ne spisovnou češtinu, ale původní a čistý valašský dialekt z okolí Rožnova a z doby Wolfganga Walsera. Z počátku čtyřicátých let devatenáctého století. To je fakt. Pracuji na katedře bohemistiky. Všecko, co jsem publikoval, se týká dialektologie. Měl jsem obavy, když se individuum zeptalo, jestli může s Honzou mluvit o samotě v interiéru ara. Z obav jsem nic nepodnikl. Z obav jsem poodstoupil a přihlížel zvenčí. Už jsem opravdu nemohl nic dělat, i kdybych obavy překonal.

Provinil jsem se obavami? Bylo by se něco změnilo, kdyby jich nebylo? Honza byl chytrý jako já. I když jinak. To říkám z domyšlivosti. Honza byl chytřejší. Kumštýř. Měl tykadla. Možná nemají nic společného s chytrostí, ale člověk je s nimi stejně chytřejší, vnímavější, citlivější. Honza musel vědět totéž, co já. Cítit

musel víc. Co to bylo? Honzova úniková cesta za hranice pořád stejných a přáním vzdálených dní? Neprotiřečím si. Honza měl fotografování, byl toho plný. Měl poslání. Na druhé straně byl sám. Bez lidí. Zvláštní silná lokomotiva. Prototyp, za který by americký milionářský sběratel dal majlant. Opravdu existují soukromí sběratelé lokomotiv. Jenže lokomotiva bez zařízení k připojení vagonů. Myslíte, že takovou lokomotivu baví věčná sólová jízda? Došlo to tak daleko, že to bylo racionální bilanční *suicidium*? U nejsilnějších individualit existují rozumově podložené bilanční sebevraždy. I kdyby to bylo *suicidium*, o tom pochybuji, Honza si možná krásně a pohádkově žije, měl bych právo mu v něm bránit? Ani kousek práva. Člověk má na světě tak málo a tak krátce. Jestli má něco docela svého, je to jeho život. Ať s ním naloží, jak uzná za vhodné. Nemám rád ty, co manipulují s jinými životy. Nemám rád všecko, co lidským životům bere jejich vlastní běh. Říká se, že jedním ze základních znaků inteligence je tolerance. Jsem tolerantní. Říká se, že svoboda prvního končí tam, kde začíná svoboda druhého. Honza mou svobodu neohrožoval, když s úsměvem v očích, přesně tak, vstupoval zleva do ara a bez obav hleděl, jak cizinec usedá vedle. Honza vůbec nebyl vyděšený, když individuum vytáhlo z kapsy vysílačku a vychrlilo do mikrofonu pár slov, která – umím odčítat ze rtů – už neměla nic společného s valaštinou. V tom okamžiku se aro začalo podobat letadlu s kolmým startem. Nečekaně rychle se zvedalo nad silnici mezi Bohušovem a Matějovicemi. Ještě jsem postřehl k podlaze ara přísátý deskovitý magnet z modrého kovu. Druhý magnet tam nahoře, kam jsem vůbec nedohlédl, musel mít nepředstavitelnou sílu. Během dvacíti vteřin se aro na ideálně blankytné obloze toho krásného srpnového odpoledne změnilo v nepostřehnutelný bod.

To je všecko. Nebo ne? Nevím, jestli jste někdy měl podobný pocit. Občas se mi zdává, že jsem se nenarodil na správném místě a ve správný čas. Že bych chtěl žít jindy a jinde. Jenže jak na to? Tohle vy nepovažujete za důvod k vydání vystěhovaleckého pasu. Jestli mám takové pocity já, měl bych je upřít Honzovi? Nic nevím. Jenom tuším, že na to samé myslel ještě častěji a víc. Intenzivněji. Nic nevím. Jenom tuším, že Honza, když si už nemohl vybrat jiný čas, si aspoň úmyslně vybral jiné místo. Byl z těch oblaků pař. Musel vědět, že se u nich nezastaví. Jenže věděl i to, že jednou jedinkrát bude až u nich a v nich. Zkrátka si myslím, že do té výšky, kam nepotřeboval váš pas, kam nejste s to vydat někomu pas, Honza chtěl, pane prokurátore.

PŘÍPAD DOKTORA HŘÍVY

Mytologie je název pro bájesloví i vědní disciplínu, nauku o mýtech. Naše mytology jde spočítat na prstech jedné ruky. Doktor Hříva byl z toho mála. V občanském průkaze neměl zapsáno zaměstnání mytologa, úředně byl etnografem nejstaršího muzea bývalých zemí České koruny. Rozpor? Ne, slovanská mytologie je větví slovanského národopisu. Doktor Hříva mohl hodiny vyprávět o Gospodinovi, Perunovi, Velesovi, Svantovitovi, Radegastovi, Bábě, Ladě, Děvě, Daně, Vesně, Moraně. S politováním a smutnými očima by ovšem pokaždé dodal, že se jakés takés zvěsti o vyjmenovaných dochovaly u Litevců, Rusů, Ukrajinců a Polabských Slovanů, že však české prameny i cizojazyčné prameny, vztahující se k českým zemím, o pohanských božstvech, žel, prakticky mlčí. Nejdelší přednášku by však doktor Hříva pronesl o rusalkách. V pondělí o českých, ano, i české rusalky jsou, a nejen u Dvořáka, v úterý o slovenských, ve středu o polských, ve čtvrtek o slovinských, v pátek o srbských, v sobotu o bulharských, v neděli o ukrajinských, týden by mu nestačil. Doktor Hříva přečetl všechno, co se kde o rusalkách napsalo. Roky se pídil po zmínkách o rusalkách v každém materiálu, který mohl mít nejbližší vztah k slovanské mytologii. Proč rusalky? Doktor by řekl, že už neví. Že tomu tak bylo odjakživa. Že snad právě proto, že Svantovít a Perun nejsou naši, kdežto české rusalky jsou, aspoň vyprávěné a popsáné.

Doktor Hříva se vracel z Prahy z etnografického sympozia. Byla středa, týden před koncem května a podvečer. Osobní vlak z Olomouce, do kterého přesedl, se za chvíli vydá krásně lemovanou tratí k severu, k loukám, kopcům, lesům, pěti tunelů. Doktor seděl v posledním vagonu, prvním oddíle, u levého okna, po směru jízdy. Mohl se dívat oknem u levé tváře, odlehlejším pravým a třeba i sklem dveří k vagonové předsíni. V zorném poli měl horní část její pravé půle. Kdyby tam někdo stál, doktor by viděl jeho ramena a hlavu. Doktor se neřval. Protože v rychlíku z Prahy bylo plno, sáhl až teď po nejcennější části pražských knižních nákupů. Po věci, kterou léta hledal. Po víc než století starém prvním vydání Afanasjevovy knihy *Poetičeskije vozzrenija Slavjan na prirodu*. Začetl se tak důkladně, že odtrhl oči od stránek až ve chvíli, když od hvizdu olomouckého výpravčího uplynuly tři čtvrtě hodiny. Jen náhodou zvedl zrak ke sklu dveří. Ve vagonové předsíni stál živý rusalčí, pardon, dívčí zjev. Doktor sklopil oči ke knize a náhodný pohled už neopakoval. K jeho věku a zjevu by se to nehodilo. Věnoval se Afanasjevovi. Když si unavil oči literkami, hleděl pro změnu z okna. V rozlehlých mokřích lukách byly járky, brázdy a jamky s oky vod. Kolem smyček potůčků se řadily vrby. Nad vším visely mašličky průhledné mlhy. Mlžné cářky, chomáče a shluky, i když bylo teprve kolem osmé a i když se proti dni příliš neochladilo. O trať se otřel cípek lesa s řídkými borovicemi trčícími z promočené půdy. A znova mokrá luka s protáhlými mlžnými vlaječkami. Protože se doktor víckrát nepodíval tam, kam náhodně pohlédl jenom jednou, nevěděl, že ve vagonové předsíni stojí a ušpiněným sklem dveří do krajiny hledí velmi atypická cestující, která by najisto stála za ještě jeden mytologův pohled. Měla bílou halenu z plátna vůbec ne jakoby, ale docela určitě tkaného na ručním stavu, dlouhou zrásněnou květovanou sukni a v ruce hnědý džbán s vodou. Co chvíli protáhla ruku džbánkovým hrdlem. Co chvíli si namočenou rukou zvlhčila konečky dlouhých vlasů.

Vlak začal brzdit. Zpomaloval, zastavil. Doktor odložil Afanasjeva, vystoupil na stupínek plechového krytu topení, stáhl okenní sklo a vyhlédl. Bylo to v oblouku zatáčky, proto viděl lokomotivu, vagony i červeně korunovaný semafor. Zastavení mimo zastávky mělo opodstatnění. Kdoví proč, ale doktorovi se zachtělo dovědět, co nečekanému zastavení říkají jiní. Přelétl očima svou polovinu vagonu, protože nad Afanasjevem zapomněl, že do té vagonové půlky nastoupil jako první i poslední, že je v té půli sám. Málem sám, uvědomil si a jenom koutkem oka pohlédl i k vagonové předsíni. Co viděl tam, opodstatnění nemělo. Ta mladá drobná štíhlá ho pozorovala. Dokonce soustavně. Dokonce ne nepřátelsky, ne zlomyslně, ne jízlivě, ne škodolibě. Na to všechno by měla právo, když nepůvabný padesátník zradil svůj záměr zlomečku pohledu jediným koutkem jednoho oka, když na ní visel oběma a když svůj pohled úmyslem sice chtěl, ale v praxi nemohl skončit. Doktor si nemohl nevšimnout těch

vlasů. Byly nápadně dlouhé a jejich konečky byly čerstvě zvlhčeny. Doktor si nemohl nevšimnout těch očí. V panenkách měly paprscité zlaté žilky.

Doktor Hříva si musel sednout. Udělal to tak nešikovně, že přisedl rozevřeného Afanasjeva. Jindy by se byl za takovou nepozornost pokáral. Teď se spokojil tím, že se dvoustraně omluvil pohlazením dlaní a že knihu radši zavřel. Nesmysl. Absolutní nesmysl. Doktor Hříva byl slovanský mytolog a o rusalkách toho věděl strašně moc, ale nevěřil na ně, i když by na ně vlastně rád věřil, i když by ho vědomí, že rusalky doopravdy jsou, potěšilo jak nikoho jiného. Jenže ty mokré vlasy. Kdyby jim jejich konečky jen na chvíli uschly, ztratily by prý všechnu sílu a moc. Jenže ty zlatavé žilečky v očích. Mýty je připisovaly a připisují zas jen rusalkám. Je to snad jeho missing link? Jeho scházející článek? Je to snad jeho scházející můstek mezi mytologií jako vědou o pomyslnu, mimo jiné i o rusalkách, a rusalkami jako skutečností? Nesmysl. Jenže ta mladá drobná štíhlá měla mokré konečky vlasů, zlatavé žilečky v panenkách a obracela se už k doktorovi nejenom očima, ale i ústy. Říkala, co doktor přes sklo a vzdálenost neslyšel. Následujícímú posunku však nemohl nerozumět, byl příliš jednoznačný. Byl navíc zdvojený, byl to posunek hlavy i ruky. Má vyjít ven? Nesmysl. Doktor toho o rusalkách věděl moc, ale nevěřil na ně, i když by na ně vlastně věřil, i když by ho vědomí, že rusalky doopravdy jsou, potěšilo jak nikoho jiného. Viděl však mokré konečky vlasů. Viděl zlatavé žilečky v panenkách. Proto poslechl a vystoupil. Sotva to udělal, vlak se rozjel, aby mu odvezl Afanasjeva, plášť, koženou brašnu a provazy několikrát převázaný balík knih. Doktor Hříva stál u železničního náspu. Z ničeho nevinil tu mladou drobnou štíhlou. Z ničeho nevinil ani sám sebe. Stál, protože přemýšlel. Myslel na to, že smyšlenky o rusalkách, jak říká mytologie, prý mají racionální jádro. Funkční, užitká jádro. Rusalky jsou prý zlé, lidem nepřátelské. Netouží po jiném, než odvážlivce, který vstoupí do jejich končin, uhoupat na stromových haluzích, utančit, ulechat. Jsou zlé dopravní značky před koncem hlavní silnice, zúženou vozovkou, nechráněným železničním přejezdem? Ptal se tak kdysi kdosi z mytologů. Jsou mokřadla nočních bažin, noční potoky a řeky, údajná bydliště, shromaždiště a rejdiště rusalek, menším nebezpečím? Pro hazardéry bývalo lepší, aby se báli rusalek, když se už nebáli přírodních nástrah, než aby utonuli, než aby je pohltila nenasytlost trásovisek a bahnišť, pokračoval kdysi kdesi kterýsi z mytologů. To že je racionální, funkční, užitká? Kdyby byl tohle důvod, proč rusalkám vystavili rodný list, nebyl by tu i důvod dát jim míň lákavé vzezření? Připodobnit je trochu polednicím nebo klekánicím? Doktor Hříva byl slovanský mytolog a o rusalkách toho věděl strašně moc, ale nevěřil na ně, i když by na ně vlastně rád věřil, i když by ho vědomí, že rusalky doopravdy jsou, potěšilo jak nikoho jiného. Nevěřil na rusalky, nevěřil však ani onomu vysvětlení jejich zjevení se v mytologii. Kdyby se měl, byl-li už odjezdem vlaku stejně zbaven všeho svého, projít tou rusalcí krajinou s vlaječkami mlžných cárů jen proto, aby vymyslel lepší zdůvodnění, nebylo by to bez smyslu.

Nebylo by to bez smyslu, ani kdyby šel sám. Nepůjde. Ta drobná štíhlá, která už měla tři tucty kroků náskok, se zastavila, obrátila se k němu tváří a opakovala jednoznačný posunek hlavy i ruky. Měla mokré konečky vlasů a zlatavé žilky v panenkách. Navíc? Doktor Hříva byl mytologem, ale platili ho jako etnografa nejstaršího muzea bývalých zemí Koruny české. Takový etnograf po desítiletích zaměstnání ví i ledacos nanejvýš praktického. Kdo dneska, kde a jak ručně tká plátno vhodné pro takovou halenu. Kdo dneska, kde a jak ručně tká květované látky, z kterých jde ušít právě takovou sukni. Jestli etnograf pozná, že hnědý džbán v ruce není žádnou novodobou replikou, že opravdu má svá tři století, je to bez významu? Taková možnost se neopakuje. Možnost, která byla dána snad prvně a snad právě jen jemu. Doktor proto zanechal úvah a vykročil.

Dívka a doktor vystoupili z vlaku jedenáct minut po osmé. Další časový údaj se vztahuje až k třidvaceti padesáti třem. K okamžiku, který bývá v životě tak častý. Kolikrát zamíříme lukem a šípem nevšední příležitosti, touhy a přání do míst tak vábných a krásných, jako by nebyla z tohoto světa, tolikrát přijde skutečnost, která nám napjatou tětívu přestřihne prozaičností, všedností, přízemností.

Osádka sanitky volané té noci k prvnímu případu, který jím však nebyl, takže s prázdnou, zklamáná, a proto dychtící po jiném skutečném případě, uviděla v páru světelných kuželů divného tanečníka. Uviděla ho náhodou nehodou. Kdyby se ti dva víc zabrali do hovoru. Vždyť reflektory, ozařující jindy

jen vozovku, blýskly tam na jeviště zavlhlé louky prořaté stružkou potoční vody a sem tam poházené vrbami právě na okamžik projetí prudké zatáčky. Na pouhé dvě tři vteřiny.

Doktor Hříva, padesátník postavy a tváře bez vábnosti, rozpažoval, jak se držel dalších tančících. Hopsal nemotorně a toporně po uzavřené křivce, jakou mohla opsat jen rukama spojená čtveřice. Hopsal o své vlastní vůli. Usmíval se. Byl to úsměv štěstí, ne křečovitý smích vyvolaný lechtáním. Vzaly ho na milost, když o nich tolik věděl, když o nich nesmýšlel zle, když málem stál na prahu víry v jejich jsoucnost ještě dřív, než ho o ní skutečně přesvědčily. Ti ze sanitky však přece jen postřehli doktora o zlomek vteřiny později, než postřehl on je. Uviděli proto už jenom jedinou postavu, i když pokračující v předchozí činnosti, která byla pro tančícího tak nezvykle půvabná a sladká, že ji nešlo přetnout na prvý povel hrozícího nebezpečí.

Na noční pohotovosti neměli zvláštní síly. Střídali se při nich doktoři z povinnosti i ochoty. Doktor Vítězslav Dostál byl naneštěstí psychiatr. Na mokré noční louce uviděl v těch dvou třech vteřinách případ přinejmenším pro záchytku. Poručil zastavit. Vystoupil. Rozběhl se.

Doktor Hříva spustil ruce k bokům, protože se už neměl koho držet. Čekal, až k němu dorazí vlající bílý plášť. Utéct? Neměl důvod k útěku. I kdyby důvod měl, neměl by na útěk, bílý plášť byl o tolik mladší a hbitější. Vzдорovat? Silou? Bílý plášť byl mladší a silnější. Vzдорovat jinak? Mělo by to smysl? Věci se přece vysvětlí.

Lehátko sanitky stojící levými koly na krajnici, pravými už v louce, zůstalo prázdné. Bláhový mytolog s vírou, že se všechno vysvětlí, seděl v tvrdém sedadle vedle lehátka, zatímco podezíravý a po případu lačnický doktor Dostál na sklopné sedačce vedle dveří. Doktor doufal aspoň v záchytku, ale mytolog zaručeně nepil. Drogy? Ne, to by doktor poznal. Ta nejhorší eventualita? Ta pro doktora nejlepší eventualita? Na jedné straně byl tanec osamělého uprostřed dost obskurního místa a na kraji vůbec ne teplé noci. Teď však proti doktorovi seděl padesátník sic tělem i tváří vzdálený kráse, ale taky muž nepochybné inteligence a absolutní jistoty, věcnosti a přesnosti mluvního projevu. Člověk, který byl o tolik starší než mladý doktor Dostál. Který byl o tolik a tak jiný. Který nemínil klást odpor, který byl nakloněn smírné diskusi. Kdyby směl jednat člověk Dostál, dal by od toho ruce pryč, omluvil by se a ujel. Člověk Dostál litoval, že vůbec zastavili. Jenže člověk Dostál nebyl ve službě. Službu měl doktor Dostál. Podle Hippokrata by mezi oběma nemělo být rozdílu. Rozdíl tu však byl. Ten druhý měl v rukou kousíček moci. Pouhý ždíbek moci stačí k tomu, aby byl člověk Dostál umlčen a aby přišel k slovu ten, kdo touží po prvním případě oné noci, navíc případu ze svého oboru, navíc takovém případě, který by byl nejhorší eventualitou hodnou převezení tam, kde by se doktor Dostál fyzicky připomněl jako existující a možná vhodný pro jiné a lepší postavení.

Doktor Hříva mu neúmyslně nahrával. Neuměl lhát. Nechtěl lhát. Přes svůj věk a intelekt naivně věřil, že každou zeď prorazí hlavou pravdy, že se to přece vysvětlí. Jméno? Datum narození? Bydliště? Zaměstnavatel? Odpověděl po pravdě. Stav? Svobodný. Zaměstnání? Úředně etnograf, ale osobním zaměřením je slovanský mytolog. Prosím? Věcně vysvětlil podstatu toho pojmu. Není to divný obor? Ne, to rozhodně ne. Vzpomněl si, že má v peněžence jmenovku, kterou v Praze při sympoziu nosil na klopě. Psychiatr nedůvěřivě obracel v prstech kapsičku z čiré umělé hmoty se vsunutým potištěným štítkem. Co je to Mgr.? Magistr. Etnografii studoval koncem padesátých let ve Varšavě. Jistě, ten titul je smazaný doktorátem, ale užívá ho ze sentimentality, z nostalgie. Má pro ty varšavské roky slabost, rád na ně vzpomíná. Doktor filozofie? Kandidát věd? Občanský průkaz? Je v postranní kapse brašny, která zůstala ve vlaku. V konečné stanici ji určitě najdou, vždyť vlak byl skoro prázdný. To nechal ve vlaku docela všechny věci? Nechal? Vlak se zkrátka rozjel dřív, než předpokládal. Co měl dělat? V podstatě však nechal, pokud to chce psychiatr formulovat takto. Co všechno? Rozečtenou knihu, plášť, koženou brašnu a balík knih. Ty věci přece měly svou cenu, ne? Jistě, jenom za Afanasjeva dal tři tisíce. A to byla cena mezi kolegy, bylo to mezinárodní sympozium. Cena s předpokladem, že za ni bude kolegovi prodána zas jím sháněná rarita. Za deset dílů Wundtovy *Völkerpsychologie*, to je prakticky moderní věc, dal čtyřikrát tolik. Sehnal taky Famicynova *Božestva drevnich Slavjan*. Jaký byl plášť? Skoro nový. Brašna? Kožená, zánovní. Je to běžné, opustit vlastní majetek, přestat se o něj starat? Jsou přece situace, kdy je to

nutné. Přesněji: kdy se to může stát. Ostatně věci jsou většinou zbytné. Tou situací rozumí rusalku? Ano. Vždycky věřil v existenci rusalek? Až do dnešního večera ne. Už věří? Jistě, musel změnit názor. Vždyť s nimi mluvil, tančil. Rusalky umějí zneviditelnět? Ano, poradil jim to, když v dálce zahlédl sanitku, ale ještě netušil, že zastaví. Umějí znenadání zmizet? Jistě, ale stačilo, že odešly, když auto zastavovalo. Nemohly ho bránit? Mohly, jistě by ho i ubránily, ale nechtěl by toho napoprvé nestydatě moc? Byl přece strašně rád už proto, že se o nich dověděl pravdu. Byl ještě radši, že nešlo o náhodu, že si ho samy vyhlédly, že ho čekaly. Ne, styděl by se chtít po nich v tu chvíli víc. Taky tušil, když auto zastavovalo, že z toho bude nedorozumění, že z toho bude jakýsi spor. Chtěl, aby to byl mezilidský spor. Vždyť rusalky mají dost vlastních starostí. Starostí? Jistě. To, že se už na ně nevěří, jim vadí méně. To, že jim melioracemi a úpravami toků berou přirozené biotopy, jim vadit musí, vždyť potřebují vlhko. Rusalky přece nejsou! Taky si to myslíval. Nové poznání však přece musí vést ke změně stanoviska. Doktor Dostál lituje, ale myslí si, že by měli jet jediným možným směrem, s jediným cílem. Na blízké nádraží kvůli prvnímu rannímu vlaku? Není třeba, má čas, dojde tam pěšky. A domů ho asi neodvezou, to po nich nemůže chtít. Nerozuměli si, doktor Dostál nemyslí, že by měli jet na nádraží nebo domů. Ach tak, řekl mytolog. Dovede se vžít do lékařových pocitů. Dokáže se dokonce ztotožnit s jeho myšlenkovými pochody. Jenže se opravdu jedná o nedorozumění. Nedorozumění? Vždyť se ohrožoval. Mohl se utopit. Nemohl. Jednak, myslí si, tu vůbec není místo k utopení. Navíc určitě vybraly bezpečné místo, to za druhé. Vždyť ohrožuje i jiné, chce, aby věřili v rusalky. Jiné? Hovoří přece mezi čtyřma očima. Navádí snad doktora, aby v ně věřil? Navádí někoho jiného? I kdyby. Všichni by stejně neuvěřili. Ti, kteří by uvěřili? Ublíží někomu poznání nové pravdy? Jenže on nechce nikoho přesvědčovat už z nejosobnějších nejsobečtějších důvodů. Vědomí o existenci rusalek je tak krásné, že si ho chce nechat pro sebe tak dlouho, jak dlouho to půjde. Rusalky přece nejsou! Stando, jedeme!

„Ne, zůstaňte stát,“ řekl doktor Hříva. Jakýmsi nepojmenovatelným smyslem tušil nedorozumění už tehdy, kdy v dálce zahlédl světla auta a kdy ještě vůbec nevěděl, že auto zastaví. To tehdy přišly rusalky o viditelnost. Stejným smyslem už najisto věděl o nedorozumění, když auto zastavovalo, to tehdy rusalky odešly, tehdy padly mytologovy najednou prázdné ruce k bokům. Už však nešlo o nedorozumění stojících na jednom břehu. Hrozilo nedorozumění dvou protilehlých břehů, hrozil malér. To každému známé my a oni. Překypující rozumem po moci nesáhnou. Ostatní ano. Těm, kteří sáhnou, rozumu nepřibude, není na příděl. Stanou se z nich oni, kteří, vybaveni jenom ždíbkem moci, chtějí mít svou pravdu za jedinou a chtějí podle ní určovat běh věcí. Oni, pro zdůvodnění své odlišnosti od nás zavínutí do kokonu vlastních představ a předpojatostí. Oni, s kterými nepohne naše pravda. Oni, neochotní vyjít za branku své údajné pravdy a porozhlédnout se, jestli není na obzoru jiná, úplnější, lepší. Oni, služebníci svých dogmat. Oni, služebníci průměrné všeobecné uznanosti. Oni, podtrhávači a šprtavci svých vlastních učebnicových ujištění. Oni, bojíci se odtrhnout oči od stran četby, kterou sami sobě doporučili, a pomyslet si jiné své. Musel se z maléru dostat. Věděl, jak. Styděl se za ten způsob. Dráсал mu duši a svědomí, ale pochopil, že musí lhát. Čím víc, tím líp. Bude to škaredé zneužití vlastní chytrosti. Jak jinak se však proti nim bránit? Co musí být, musí být. Věděl, že má na to, aby svedl lživé řečnické impromptu.

Dobrá, řekne pravdu. Už vlastně nevěděl, proč se vědecky věnuje rusalkám. Myslel si, že jen z navyklého profesionálního zájmu. Jsou však asi ještě jiné důvody. Už nemá věk ani vzhled na to, aby mohl zblízka a intenzivně studovat živé rusalky. Moci se na ně jen zpozdáli dívat? Ta marnost by ho omrzela. Budila by komplexy. Vedla by k sebezpozorování, k sebelítosti. Přenechal živé rusalky jejich světu a věku. Nadobro se spokojil se svým mytologickým světem, v němž hraje ne outsidersa, ale prim. Spokojil se se svými mytologickými rusalkami, ke kterým může důvěrně blízko, docela nejbliže. Myslel si, že už nemá důvod k nespokojenosti. Zajímavé zaměstnání splývající s osobním zájmem. Desítky článků. Čtyři knihy. V oboru ho uznávají a nehledí přitom na jeho věk, postavu a tvář. Zřejmě je to však složitější. To, o čem si myslel, že už není, bylo jen zasuto v podvědomí. Jistě, rusalky nejsou. Jenom se mu v unavené přepracované hlavě materializovalo ne to, čím se léta obírá, ale to původní, kvůli čemu se tím obírá. Jistě, dívka z vlaku nebyla rusalkou. Byla ztělesněním živých rusalek, které ho zřejmě, nevěděl už o tom,

přece jen nenechávají být kamenem. Možná navíc podvědomě toužil porušit šed' života, v kterém nic zvláštního neprožil a asi už neprožije. Omlouvá se, rusalky opravdu nejsou. Už se otřepal. Už je v pořádku.

Doktor Vítězslav Dostál zjhl. Dojal ho mytologův osud. Byl mile překvapen, jak nepsycholog a nepsychiatr dokázal přesně vystihnout údajnou postatu svého údajného problému. V duchu složil hold mytologové inteligenci. Omlouval se za svou horlivost a za snahu vedenou jen ušlechtilými lékařskými pohnutkami. Ano, běžná věc, takový maličký rozumový kolaps. Žádný div v té odcizené pozpřevracené době. Kdo nemá všeho až nad hlavu? Je to proti předpisům, ale jestli pan doktor chce, zavezou ho až domů, i když je to v jiném okrese. Nechce? Ne, děkuje. Železniční zastávka je odtud kousek. Zavolá si odtamtud na své nádraží, ať mu do rána schovají nalezené věci, pokud je ovšem někdo nesebral. Snad ne, vlak byl přece skoro prázdný. Pojede prvním ranním spojem, ten čas užitečně stráví přemýšlením. Jízdenku má v peněženke, o tu nepřišel. Ne, děkuje a ještě jednou se omlouvá. Je rád, že doktora Dostála poznal.

Nechali ho jít. Nechal je, aby odjeli.

Stejná osádka se občas při noční službě sejde a občas jede i silnicí kolem místa, kde tehdy mytolog tančil. Pokaždé si na to vzpomenu. Pokaždé se tam pátravě zadívají. Doktora Hřívu však už víckrát nezahledli. Přitom doktor Hříva velmi často navečer cestuje ze svého bydliště směrem k Olomouci a pokaždé vysedá ve stanici nejbližší k místu tehdejšího nečekaného zastavení u červeně korunovaného semaforu. Prvním ranním vlakem se vracívá zpátky. Nastupuje do práce ne nevyspaný a uondaný, ale spokojený a šťastný. Tančívá ovšem pro jistotu, a už nejenom s těmi třemi, na jiném místě. Dál od silnice, za potokem a dost rozlehlým a hustým vrbovím a olšovaným remízkiem. Na jiné mokré louce jen pozvolna schnoucí, jak trochu stoupá až k vzdálenému jehličnatému lesu na vyvýšeném obzoru. Ta místa nemají jména ani na nejpodrobnějších nových turistických mapách. Na staré a germánsky důkladné speciálce, býval to poněmčený kraj, však názvy jsou. Dnes bezejmenný potůček býval Buchseifen Flössel. Vzdálený vršek s jehličnatým lesem se jmenoval Grünberg. Vlhká louka, kdysi možná ne tak mokré pole, nesla název Niederfeld. Stejně byste to nenašli. Cesta, která tam kdysi vedla, dávno zarostla málem k neprůchodnosti. Ani byste se nedoptali. Na tu nikdy nekosenou přemokřenou louku po celý rok nevstoupí rozumná lidská noha.

MINCE ODJINUD

Arnošt Benetka žil v ústavu sociální péče ve Žluté Vodě. Sestřičky uršulinky, které tam naplňovaly úředě služby Bohu i lidským bližním, si ho nemohly vynachválit. Arnošt měl v pětadvaceti mentální úroveň čtyřletého, byl ale poslušný. Když mu řekli „Sed“, vydržel v tichém sedu hodiny. Uměl i pracovat. Udělal cokoliv, pravda, omezené cokoliv, co se mu třikrát ukázalo. Opičí schopnost mechanického napodobování byla jeho druhou a poslední předností. Nejšťastnější byl, když mohl svou dovednost, vytrvalost a sílu předvádět veřejně. Pokud měl diváky, čím víc, tím líp, vycítil i kastroly s nejčernější, nejkamennější připáleninou na dně a ústavní linolea proměnil avionem v zrcadla, v kluziště. Sestřičky Tereza a Daria ho brávaly s sebou, když s dodávkou škodovkou vyjížděly do města na nákupy. Arnošt s pyšným úsměvem snášel do auta přepravky se zeleninou, plechové tácy s masem, pytle brambor i basy ovocných sirupů. Přitom stačil otáčet hlavu po kolemdoucích a bez přestání hlasitě zdravit Aho. Aho. Aho. Jé na konci slova se nenaučil. Jiný pozdrav si nepamatoval.

Pokaždé, když byly sestřičky v městě, stavovaly se v kostele a na faře. Arnošt jako hlídač zůstával v autě sám. Dělal hlídače už tak dlouho a tak svědomitě, že jeho opatrovnice nechávaly na sedadle i ústavní černou tašku a v ní ústavní peněženku. Co zlého by mohl Arnošt provést? Provedl, i když ne s taškou a peněženkou. Své opičí schopnosti mechanického napodobování prvně využil k sáhnutí na klíček startéru, na spojku, na rychlostní páku. Rozjel se. Musel jet obstojně: nezpůsobil nehodu, nestal se nápadným. Bylo to v pátek 3. září těsně po čtvrté. Sestřičky neváhaly a vzápětí ohlásily ztrátu auta a chovance.

V odlehlém příhraničním koutě, navíc ostrém trojúhelníkovitém výběžku prolamujícím naši severní hranici, málem v enklávě, bylo pramálo silnic. Frekventovaná žádná. Bylo věcí jediného telefonátu a několika minut, aby zajistili spojnici se silniční sítí vnitrozemí. Bylo věcí necelých dvou hodin pročesat jediné město, pár vsí, silničky výběžku, dát avízo členům pomocné stráže, národním výborům, dvěma benzinovým čerpadlům, obchodům, hospodám. Šestidenní pátrání po dodávce a šoferovi však nepřineslo žádný výsledek.

Sedmý den se Arnošt vrátil sám. Bezpečně zastavil před fortanou bývalého kláštera. Byl v pořádku. Auto taky. Z ústavní peněženky však zmizely tři stokoruny. Zato v ní přibýlo sedmnáct podivných neznámých mincí.

Vyšetřovatelé vytáhli z Arnošta míň než málo. Žádný div, Arnoštova slovní zásoba se počítala jen na desítky. Navíc se jednalo o jeho soukromou řeč. Arnoštův intelekt byl spící Šípkovou Růženkou. Vyšetřovatelé to vzdali. Zůstali, poslouchali, zapisovali si, nahrávali, ale výslech přenechali sestřičkám. Podle nich jel Arnošt v tutů, v autě. Cesta byla, jak vyrozuměly z jekavé hekavé morseovky, hladká a rovná, každou chvíli však na ní stála voda. Voda? Bylo horké suché září, tři týdny nepršelo, nemohla to být voda. Snad přeludy, bílé lesky na hranici dvou různě teplých vrstev vzduchu nad sluncem rozpáleným asfaltem. Jedna voda byla velická. Arnošt do ní vjel. Jel až tam, kde mu za travičkové papírky, zelené stokoruny, dali penízky cinky cinky. Kde cinky cinky? Arnošta zpovídali v kanceláři, neměl před očima peněženku a mince, jeho otázka proto byla logická. Sestřičky mu nic nevysvětlovaly, neměl by z toho rozum. Spíš se zajímaly, kde týden byl. Tam, kde dobře jedl, moc ham ham, dobře spal, moc bucici, kde mu dali cinky cinky. Když se vracel, zas byla na silnici voda. Pár malých, jedna velká. Arnošt do ní vjel. Víc nevěděl. Kde tutů? Kdo tutů fuč? Zpovídali ho v kanceláři, neměl škodovku na očích, proto i jeho další dvě otázky měly svou logiku. Sestřičky mu nic nevysvětlovaly, nepochopil by. Arnošt ani odpověď nečekal, měl jenom potřebu věčných dětských otázek.

Prakticky se nic nestalo. Arnošt, stejně nesvéprávný, se vrátil. Byl v pořádku. Škodovka taky. Sestřičky Tereza a Daria, řidičky pedantky, si byly jisty, že přibýlo jen pětadvacet ujetých kilometrů. Jedenáct ujely ony z ústavu do města. Čtrnáct ujel Arnošt. Ujel by taky jedenáct, kdyby jel z města rovnou do ústavu. Pouhé tři kilometry připadaly na divnou týdenní výpravu. Tři kilometry z města nebo ze silnice tam někam a zpět. To někde bylo odněkud vzdáleno jen půl druhého kilometru. Z nádrže ubylo odpovídající

množství benzínu. Pravda, ty tři stokoruny.

Nic se nestalo? Ujet půldruhého kilometru a ocitnout se přitom někde, kde týden šoféra ani auto nezahledne lidské oko? Co je to moc bucí? Co ta divná transakce? Sedmnáct neznámých mincí bylo stříbrných, měly neskonale větší hodnotu než tři stokoruny. Víte, kolika způsoby to lze vysvětlit? Nebylo divu, že se stříbrné mince po čase ocitly v kriminalistickém ústavu. Když si s nimi nevěděli rady ani tam, spojili se s ústředím státní banky. Začala kapitola, o které neměly potuchy ani sestřičky uršulinky, natož Arnošt.

Pražské bankovní ústředí má zvláštní oddělení, kabinet platidel. Kromě jiného tam schraňují ukázky všech jsoucích moderních platidel i jejich padělků. Jsou vybaveni k tomu, aby rozpoznali i nové padělky. I ty skoro dokonalé. Pracují tam fandové, kteří si rádi smlsnou. Když dostali do rukou sedmnáct neznámých mincí, totiž docela neznámých mincí, když se dostali k věci v tomhle století neslýchané, mysleli na hostinu. Žádná se vlastně nekonala. Rezultáty? Nebylo pochyb o složení mincovního kovu. Sedmnáct mincí patřilo k třem velikostem a typům, zřejmě třem různým vysokým nominálům. Šest velkých v sobě mělo devět set dílů stříbra a sto dílů mědi. Devět prostředních obsahovalo sedm set dílů stříbra a tři sta dílů mědi. Dvě nejmenší byly z pěti set dílů stříbra, čtyř set dílů mědi, padesáti dílů niklu a padesáti dílů zinku. Běžné složení většiny stříbrných mincí, i našich pamětních. Víc? Laik tomu neuvěří, ale chemickou analýzou lze zjistit i původ stříbra, lokalitu, ložisko, z kterého bylo těženo. Tentokrát byli chemici bezradní, původ stříbra neurčili ani přibližně. Nebyly to padělky, nenapodobovaly nic nikde užívaného. Nebyly to numismatické mystifikace, ale běžná platidla s naprosto všemi znaky klasického opotřebování oběhem. Nebylo velké. Kdybychom ho posuzovali našimi měřítky, byla i neopotřebovanější mince v oběhu zhruba dva roky. Byly to perfektně ražené mince produkované špičkovou mincovnou. Žádná taková však podobné mince nerazila. Tomu všemu se sebevědomí doktora Strnada, hlavy kabinetu platidel, zuby nehty bránilo. Pochopitelně. Vědělo se, že pozná a určí novodobou minci kteréhokoliv státu kteréhokoliv kontinentu. Teď byl žákovsky bezradný, i když nesporně šlo o novodobé mince. Podoba mincí mu vůbec nic neříkala. Nedokázal na nich rozpoznat opis. Tam, kde by mělo být nějaké lidské písmo, bylo něco, co považoval za ornament. Nebo ne? V zastrčené komůrce podvědomí byla pravzpomínka na cosi snad už viděného a podobného. Doktor však nebyl s to si uvědomit, kdy a kde podobné spatřil. Komůrka vydávala nepřestavné tutání tak dlouho, dokud si nesmluvil schůzku s nejpovolanějším.

Profesor Emil Matějka, doktor věd, paleograf, epigraf a navíc polyglot, si mince prohlédl lupou a řekl, že si je jistý. Není to ornament, ale irské písmo ogam užívané předkřesťanskými Iry a Pikty zhruba do osmého století. Později už jen výjimečně jako tajné písmo tajné irské řeči dúil laithne. Nic složitého: písmena jsou kratší nebo delší čáry vychýlující v různě početných shlucích z vodorovné nebo svislé ústřední linie. V podstatě obraz větví čnicích z kmene stromu. Nic zvláštního, ještě v roce 1917 vyšel v Dublinu Calderův irský slabikář s podrobným návodem ke čtení staroirského ogamu. Potíž je v tom, že opis mincí jde pohodlně číst, ale nic víc. Dajif batelasi inklemoni, stálo na reversech mincí. Asi název státu nebo něco podobně reprezentativního, státně posvěcené heslo, motto. I opisy na aversech byly pochopitelné. Kentijeti sunaf, pektijeti sunaf, terufjeti sunaf. Druhé a shodné byl zřejmě plurál označení měny. První zřejmě základní číslovky. Ano, nic víc. Není to stará ani současná irština. Není to tajná řeč dúil laithne. Není to řeč starých Piktů. Není to indoevropský jazyk. Vypadá to na jazyk nespřízněný s žádným známým lidským. S tím si nikdo neporadí. Vůbec nemá smysl se tím zabývat.

„Nemá to smysl?“ zoufale vyhrkl doktor Strnad. Hořel nadšením, že se ocitl u největší numismatické záhady století, a proto ho děsil fakt, že by věci nepřišel na kloub.

„Profesore, proč se k těm mincím dostal blb?“

Doktor Strnad vyslovil otázku jako řečnickou, proto si na ni sám odpověděl. Pod nos, mumlavě, aby mu nebylo rozumět. Profesor Matějka se domníval, že je to jemu určená neřečnická otázka, proto odpověděl. Pod nos, mumlavě, aby mu nebylo rozumět. Obě odpovědi se nápadně podobaly.

„Prosím?“ zeptali se současně jeden druhého, protože žádný nevěřil, že by vědecký protějšek mohl pronést tak nevědeckou, defétistickou, kapitulantskou odpověď.

Řekli však skoro totéž. Blahoslavení chudí duchem, prohlásil profesor Matějka, starší a klasičtější. Jenom blba potká štěstí na každém rohu, zněla prozaičtější a zemitější věta mladého doktora Strnada. Stejně neuvěřili odpovědím, svým chvilkovým slabostem. Stejně to nevzdali. Doktor Strnad a profesor Matějka tráví letos už pátý rok celý čas letní dovolené v okolí Žluté Vody. Každý slunný den od východu až do západu jezdí ve vlastní režii ústavní dodávkovou škodovkou po silničkách příhraničního výběžkovitého koutu. Přišli tam o dobrou pověst rozumných bytostí. Hloupí si na ně ukazují prstem. Když je vidí, ťukají si na čela. Pronášejí na jejich adresu neuctivá slova. V tom příhraničním koutě se oslovení doktore a profesore stala nadávkami. Těm dvěma to nevádí. Vědí své. Vědí, že sedmnáct zaručeně pravdivých stříbrných mincí není chimérou, že proto nepřestávají mít naději. Když neuspějí ani letos, přijedou napřesrok zas. Vědí, že vstup do prostoru záhadných antipodů ne z tohoto světa, který náhodou objevil dementní Arnošt Benetka, je věcí tak velkou, že jsou s to projezdit pro ni celé zbytky svých životů. Vědí, že blbí přicházejí k věcem lacino, že však stejně lacině přicházejí i o věci už proto, že vlastně nevědí, k čemu přišli. Moudří se dostávají k pravdám obtížněji. Jsou to však pravdy nesrovnatelně větší než pravdy blbých. Navíc zůstávají v majetnictví moudrých natrvalo.

VÍKENDY V JEVIČANECH

Archeologové pracovali na výzkumu jevičanského sídliště lovců mamutů teprve třetí sezonu. I tak však už naleziště proslulo objevy nástrojů a půdorysů chat i několika rituálními pohřby, které jsou v lokalitách z mladšího paleolitu tak vzácné. To léto odkryli zvláště unikátní pohřeb. V nehluboké jámě pod sedmi mamutími lopatkami posypanými červeným okrem ležela s hlavou k západu kostra muže. I ona byla posypána stejným minerálním barvivem. U lebky bylo sedm pazourkových hrotů. Tam, kde kdysi byla hrud', našli sedmkrát sedm otvorů provrtaných zvířecích zubů spojených původně koženou tkanicí do náhrdelníku. Největší překvapení držela kostra v pravé ruce. Napřed to, samo kostěné, splývalo s lidskými kostmi. Teprve po očištění se z věci vyklubal nástroj vyrobený ze stehenní kosti soba. Byl vyřezávaný jak slovenská fujarka. Nejenom jako. Byl dutý a ve spodní půli měl sedm dírek a zobec se šterbinou. Horní polovina nástroje však byla něčím jiným než hudebním instrumentem. Svědčily o tom obloučky jako symboly mamutích klů, ušaté kroužky jako symboly medvědích hlav a pečlivé řádky důlků a vrypů, kterými byla ta půle zdobena. Svou nepravidelností se však vymykaly zákonům jakékoliv ornamentiky. Svou skladebnou nepravidelností víc než nápadně připomínaly řádky jakéhosi písma. I hlavice nástroje byla zvláštní. V sedmi důlcích bylo do sobí kosti stromovou pryskyřicí vlepeno sedm liščích špičáků. Teď už jen nepatrných zbytků z nich.

Instrument našel profesor Sláma, vedoucí jevičanské expedice. On začal pro stručnost říkat mužské kostře šaman a sobí kosti šamanská hůl, i když se pro podobné nástroje užívá jiných pomocných termínů, nejčastěji názvu náčelnická hůl. Byl to profesor Sláma, kdo do Jevičan svolal komisi, která rozhodla, že pohřeb bude pro svou výjimečnost vyzvednutý *in situ*. Se vším všudy. I s blokem zeminy. V takové podobě, že bude uložen v muzeu.

V jistém rozporu s rozhodnutím byl profesorův vztah k šamanské holi. Sám ji čistil a konzervoval. Nic proti tomu. Podiv budilo, že si ji málem přivlastnil. Že ji nedal z rukou. Že ji věčně nosil s sebou. Že ji ošoupal věčným dotýkáním. Mohl ji přece poškodit nebo ztratit. Jenže Sláma byl Sláma. Kapacita známá kdekoliv v Evropě komukoliv, kdo se zajímal o mladší paleolit. Respektovali ho nejenom jako úředního nadřízeného.

Šamanská hůl s profesorem prováděla psí kusy. Člověk, který dělával šestnáct hodin denně, najednou co chvíli upadl do nečinnosti. Přesněji do stavu, ve kterém se archeologie mísila se šamanstvím. Sláma byl Sláma. Malé souručenství kolem něho však přesto pozorně zaznamenávalo profesorovy neobvyklé skutky. Lidská podstata je přece v jádru škodolibá. Přistihli ho, jak na druhém konci Jevičan sedí v trávě za božími mukami a vůbec ne neúspěšně píská na šamanskou hůl. Zřejmě měl soukromé zkušenosti se zobcovou flétnou. Byl viděn na odlehlejší mezi, jak, šamanskou hůl v jedné ruce, propisku v druhé, rozevřený zápisník v klíně, sedí a trpělivě luští tajemství nepravidelných řádků obrazců, důlků a vrypů. Za krásného odpoledne expedici konsternoval tvrzením, že ve třináct čtyřicet dva přijde bouřka. Dostavila se na minutu přesně. Doktor Bezdíček, Slámův zástupce a dlouholetý neúspěšný rival, se potěšil, když našel svého představeného u trnčí vprostřed polí. Profesor s šamanskou holí v rukou vyluzoval ústy dovedné kling girrr tjoi tjoi. Rozmlouval tak s tuhým, který seděl na dosah archeologovy ruky a kterému nenapadlo ulétnout. Německému ovčáku Alfovi umřel pán, starý Havelka. Nikomu nepatřící pes zdivočel a stal se uštěkaným a kousavým postrachem Jevičan. Profesoru Slámovi s šamanskou holí v dlani se však kočičím způsobem otíral o nohavice a pak zase vyskakoval, aby mu olízl tvář.

Tehdy v pátek zmizeli z Jevičan nejenom studentští brigádníci, ale i vdané a ženatí z expedice. Zbyli dva osamocení rivalové. Jeden naprosto nevědomý. Druhý tajně vědomý. Jeden vdovec, druhý rozvedený. Profesor Sláma a doktor Bezdíček.

V ten krásný červencový večer popadl Sláma šamanskou hůl a bez spěchu se vydal polní a trávou způle zarostlou cestou kolem hloží, šípkovi, trnčí a kolem vinohradů k staré cihelně. Neměl tušení, že je něčím rivalem. Protože to nevěděl, neměl ani důvod k podezíravosti. Neměl tak důvod k tomu, aby šel jinudy než středem cesty.

Tajnému rivalovi Bezdíčkovi to nedalo, aby se nevyplížil v profesorových patách. Protože měl špatné svědomí, počínal si jak nejnešikovnější nejnezkušenější detektivní elév. Plížil se vedle cesty a rozdíral si košili, kalhoty i vlastní kůži o ostny šípků a trnek. Sykal bolestí. Lámáním větvíček působil hluk, který by profesor Sláma musel zaslechnout, kdyby neměl takový náskok a kdyby se nezaměstnával tím, čím byl zaměstnán. Tím, čím doktoru Bezdíčkovi několikrát přivodil stav blízký nevědomí. Profesor šel a pískal na šamanskou hůl. První melodii, druhou, dvacátou. Při třiadvacáté, zvláštní, neslýchané, ale v podstatě triviální, zmizel. Jenom šamanská hůl zůstala viditelná. Sama plula vzduchem, jak ji nesly neviditelné prsty. Melodie se zopakovala, a zas tu byl Sláma se sobím nástrojem v ruce. Trochu udivený, ale už chápající. Zmizel podruhé. Potřetí. Počtvrté. Stejně tolikrát zas zneviditelněl. Nebýt opakování, doktoru Bezdíčkovi by asi nic nenapadlo, neměl na nápady. Šokující násobilka mu však do hlavy vpašovala nejhörší myšlenku.

Došli k hliníku. Zatímco Sláma usedl do trávy a klimbal nohama nad strmou hloubkou, skrčený Bezdíček dřepěl na dohled za nízkou zídou vinohradu. V skoro už večerní červencový čas začal tlouct slavík, taková vzácnost. Bezdíček, snad přece ne kámen, se po něm ohlédl. V téže chvíli se ozvala i Slámová melodie. Když doktor Bezdíček otočil zrak, Sláma byl pryč. Bezdíček nepočkal. Neuvážil, že se může prozradit. Že může vběhnout rovnou do pasti Slámovy neviditelné náruče. Vyskočil zpoza zídky a hnál se k hliníku, kde měla v trávě ležet šamanská hůl. Byla tam. Popadl ji a utíkal k Pálavě, jevičanskému hotýlku, dočasnému sídlu expedice. Když procházel vchodem, zdálo se mu, že se otvorem dveří neprotahuje sám, ale nechal zdání zdáním. Když vcházel do pokoje, měl stejné tušení, ale zas nechal tušení tušením. Položil šamanskou hůl doprostřed stolu. Klukovsky radostně hopsl na postel, až zapraštěla. Klukovsky škodolibě se rozřehotal. Nebyl to dlouhý smích. Skončil tak naráz, jak začal. Uskřípla ho hrůza. Šamanská hůl na stolní desce se pohnula, jak ji vzal profesor Sláma do prstů. Hvizd, a Sláma stál u stolu viditelný a hmotný a usmíval se. Neřekl ani slovo, jen se usmíval. Ne škodolibě, to neuměl, ale tak slitovně, že Bezdíček byl najednou strašně maličký. Že neměl pocitu školáčka, který se hrozně provinil a měl by se proto se sklopenýma očima a ruměncem v tváři koktavě omluvit. Vztek, který dostal, pocit pohanění, který přerostl v zášť, v něm vzklíčily, pokud ještě vůbec potřebovaly klíčit, až pak, kdy se za Slámou zavřely dveře. Kdy se Bezdíček ani neopovážil sejít do jídelny na večeři. Kdy o hladu protrpěl večer a bezesnou noc.

Vztek věčného a zatím neúspěšného tajného rivala nepominul. Zášť mu nedovolila, aby se poučil. Přesně za týden došlo k repríze. Došlo k ní i Slámovou vinou. I on byl nepoučitelný. Přetrvávala v něm naivní víra v lidské lepší a v to, že jednou uštědřená lekce Bezdíčkovi postačí. K repríze nedošlo u cihelny, ale u božích muk, o kterých už byla řeč. Doktora Bezdíčka tentokrát neskrývala zídka vinohradu. Doktor ležel ve vzrostlé kukuřici. Neodvážil se lehnout příliš blízko kraje. Viděl, ale neviděl dokonale. Slyšel melodii a uviděl, že Sláma zneviditelněl. Nebylo mu však jasné, kde zůstala šamanská hůl. Dověděl se to až po několika dlouhých minutách, během kterých se neopovážil pohnout. Kdy nechával Slámovi čas, aby se vzdálil. Teprve pak se zvedl. Teprve pak našel kostěný nástroj ukrytý za sochou bohorodičky ve výklenku božích muk.

Popadl sobí kost a tryskem s ní běžel před Pálavu. Sedl do auta. Nepředpisově rychle ujížděl k domovu. Když otvíral dveře činžáku, šmátral už kolem sebe, jestli je sám. Ve dveřích garsoniéry stejně. Pospíchal k trezoru, postrádajícímu dřív účel. Ploché klíč pak vložil mezi stránky Childovy knihy *Člověk svým tvůrcem*. Knížku s klíčem ukryl za všechny ostatní.

Když v pondělí ráno začala práce, byli v Jevičanech všichni kromě profesora Slámy. Neukázal se, vlastně zatím se neukázal. Projevoval se však, i když tak, že o tom doktor Bezdíček neměl ponětí. Doktor si neuvědomil, že sluneční svit jde na chvíli potlačit zatměním, že však zatmění pomine. Že není v lidských silách prodloužit ho natrvalo. Spokojil se tím, že jako Slámův zástupce teď vede jevičanskou expedici. Navíc navýsost úředně, už ráno mu volali z ústavu. Mohl při šíři svého obzoru vědět, že Sláma sám požádal ústav telefonicky o několikadenní dovolenou, že to on sám chtěl, aby doktor Bezdíček dostal úřední pověření?

Konečně, myslel si doktor Bezdíček. Nepřišlo mu na mysl, že hra na kočku a myš má jiný průběh, než

předpokládá. Že on sám je ve hře myší. Netušil, kolikrát už měl Slámu na dva kroky blízko. Nevěděl, kolikrát už byl pozorován, jak střeží a kde schraňuje klíče od domovního vchodu a garsoniéry. Netušil, že klíče dostaly bratry duplikáty, které už byly užity. Nevěděl o tom, od té doby tam nebyl, že jeho trezor je zase k ničemu, protože znovu prázdný. Nevěděl, že sobí kosti zatím nebylo užito jen proto, že i trpělivost nejtrpělivějšího má své meze. Nepřemýšlel. Spokojil se tím, že vede jevičanskou expedici. Ještě víc byl spokojen s tím, že se mu konečně naskytla grandiózní šance.

Doktor Bezdíček otvíral naoko nedotčenou neporušenou zem a nacházel mezi nepochybně mladopaleolitickými nálezy i věci s prvními jaksi nesouvisející. Něco, co vypadalo jako prapředek mluvícího dřívka rohu rongo rongo z Velikonočního ostrova. Cosi s podobou prapředka aztéckého obsidiánového nože. Barevné skleněné korálky podobné těm, které byly vyráběny za prvních staroegyptských dynastií. Nevzpomněl si na pana Hájka, který pro muzejní expozice u nás i v zahraničí vyráběl superperfektní repliky nálezů tak unikátních a cenných, že jejich originály musely zůstat v muzejních trezorech. Nemohl si na něho vzpomenout, protože ho neznal. Neměl známosti mezi lidmi, kterým říkal obyčejní. Vůbec nevěděl, že profesor Sláma patří nejenom k nadšeným obdivovatelům mistrovství pana Hájka, ale prostřednictvím prvého i k jeho přátelům. Nenašel si čas na přemýšlení. Bez něho uvěřil věrohodné patině.

Čas, který mohl věnovat přemýšlení, zasvětil napsání dvaatřicetistránkové studie o kulturních kontaktech jihomoravského, tichomořského, jihoamerického a severoafrického paleolitu. Muselo ho to stát majlant, ale svůj rukopis nechal xeroxem rozmnožit do sto šedesáti exemplářů. Rozposlal ho v jediný den všem, kteří v naší archeologii aspoň něco znamenají. Poslal ho nejenom redakcím tří výlučně archeologických časopisů, které u nás vycházejí, ale i redakcím periodik, které archeologickou tematiku publikují jen příležitostně. Poslal ho všem členům redakcí a redakčních rad. Protože celá archeologická veřejnost byla o kvalitách doktora Bezdíčka informována současně a materiálem nejenom dost obsažným, ale i nanejvýš průkazným, reakce se nemohla nedostavit.

Bylo vzpomenuťo všech trapných omylů a z mystifikací nebo amatérství vyšlých neméně trapných afér v samých počátcích české archeologie před půldruhou stovkou let. Zároveň muselo být konstatováno, že dějiny moderní české archeologie neznají podobné lidské i odborné harakiri. Že nikdo jiný zatím u nás neudělal tolik pro to, aby se v tolika očích lidsky i odborně znemožnil. Navíc tak draze znemožnil. Šlo přece o pět tisíc sto dvacet xeroxových stran. Zkrátka o doslovný majlant. Nešlo ostatně pominout ani odhadovanou výši poštovného.

LAHVOVÁ POŠTA

Během stipendijního pobytu ve Velké Británii, kde jsem sbíral materiál o kulturních stycích Anglie a Čech v alžbětinské době, se mi naskytla možnost studia v knihovně rodiny Mountů na zámku v Queenwelly. Nutně jsem se tak doslechl o pověstech, kterými je zámek po generace opředen.

V roce 1887 zmizel ze zámku beze stop lord Winston Mount. Stalo se to uprostřed jeho čínorodé práce na zvelebování a rozšiřování rodového majetku.

Faktem je, že lordu Winstonovi bylo rodinou vyčítáno, že nepracuje ještě intenzivněji. Že příliš času věnuje numismatice, konkrétně sbírání antických mincí. Po sedmi letech potřebných k prohlášení lorda Winstona za mrtvého vešla v platnost u notáře uložená závěť. Veškerý majetek převzal lordův jediný syn John. O rok později cestoval Richard Maddox, majitel textilní továrny v Queenwelly, do Harwicku. Když se vrátil, zapřísahal se, že viděl lorda Winstona Mounta, pochopitelně o osm let staršího. O samotě, ale v dostatku, pohodlí a zřejmé duševní pohodě a spokojenosti žijící dvojník prý vystupuje pod jménem Allan Evans a je v harwickských odborných kruzích považován za vynikajícího znalce numismatiky. Několika nejmajetnějším sběratelům tam dělá placeného poradce.

Roku 1918 zmizel ze zámku beze stop lord John Mount. Stalo se to uprostřed jeho čínorodé práce na zvelebování a rozšiřování rodového majetku. Faktem je, že lordu Johnovi bylo rodinou vyčítáno, že nepracuje ještě intenzivněji. Že příliš času věnuje své vědecké zálibě, archeologii. Po sedmi letech potřebných k prohlášení lorda Johna za mrtvého vešla v platnost u notáře uložená závěť. Veškerý majetek převzal lordův jediný syn Philipp. I po smrti lorda Johna se však v odborných revuích objevovaly články, které byly tematicky a stylisticky nápadně podobné článkům lorda Johna. Jejich autorem byl jakýsi William Donald. Rodinný lékař Robert Brown, který při návštěvě Londýna Donalda vyhledal, se po návratu zapřísahal, že mluvil s lordem Johnem Mountem, i když změněným věkem, plnovousem a zjevnou duševní vyrovnaností, pohodou a spokojeností.

V roce 1937 zmizel ze zámku beze stop lord Philipp Mount. Stalo se to uprostřed jeho čínorodé práce na zvelebování a rozšiřování rodového majetku. Faktem je, že lordu Philippovi bylo rodinou vyčítáno, že nepracuje ještě intenzivněji. Že příliš času věnuje své amatérské zálibě, opernímu zpěvu. Že příliš prostředků utrácí podplácením ředitelů londýnských operních scén, na které se snažil proniknout jako profesionální pěvec. Zmizení lorda Philippa bylo o to záhadnější, že spolu s ním beze stopy zmizel i jeho přítel a obdobný nadšenec operního zpěvu, rodinný lékař Benjamin Butler. Po sedmi letech potřebných k prohlášení lorda Philippa za mrtvého vešla v platnost u notáře uložená závěť. Veškerý majetek převzal lordův jediný syn Hill. Právě ten, který mi umožnil studium rodové knihovny Mountů. Stalo se však, že zámecký komorník James Ward cestoval o dovolené se svou rodinou po pobřeží u Falmouthu. Když se vrátil, zapřísahal se, že viděl lorda Philippa i doktora Butlera. Seděli prý, o osm let starší, očividně spokojení a mírně podnapilí na lávce před rybářskou chatrčí kus od Falmouthu, drželi se kolem krku a kultivovanými a nezaměnitelnými hlasy prý zpívali Rossiniho operní árie, lordův i doktorův oblíbený repertoár.

Když jsem se snažil zformulovat racionálně jádro tří pověstí a vydedukovat společné znaky všech zmizení, vzpomněl jsem si na známého řeckého filozofa Diogena ze Sinopy. Bydlel prý v sudu. Jiní to popírají a tvrdí, že řecké pídos, sud, bylo jen lidovým posměšným názvem Diogenova příliš skromného obydlí. Ať tak či tak, je známo, že když Diogena navštívil vojevůdce Alexandr Veliký a zeptal se filozofa na jakkoliv náročné přání, protože i to nejnáročnější je ochoten mu splnit, Diogenes, který se vyhříval u stěny svého domu, jen odsekl: „Jdi mi ze slunce.“ Napadlo mi zkrátka, že člověk potřebuje ke štěstí strašně málo. Že pídos a slunce znamenají často víc než sebevětší majetek. Že záliba v numismatice, archeologii nebo operním zpěvu může znamenat víc než zvelebování a rozšiřování rodového jmění.

Jak však zmizet před očima početného služebnictva, bedlivých manželek, protože právě takové měli lord Winston, lord John i lord Philipp, a zvědavých početných dětí, když hlavy všech zmíněných tří generací rodů Mountů měly krom jediného syna i po dvojici nebo trojici dcer? Nevěděl jsem.

Protože jsem na zámku v Queenwelly pobýval právě v zámecké knihovně, nemohl jsem si nepovšimnout staříckého psacího pultu. Jeho svrchní deska byla za staletí hustě popsána a pokryta písmeny, slovy, bezmyslenkovitými čaranicemi a ornamenty. Až za čas jsem postřehl, že jeden perořízkem rytý nápis je čitelnější než jiné. Zněl: Bude-li ti těžko, čti 3M, 8, 32. Dešifroval jsem ho napřed, snad logicky, jako třetí Mojžíšovu knihu, osmou kapitolu, třicátý druhý verš. V Bibli je na tom místě věta: „Což by zůstalo masa i chleba toho, ohněm spálíte.“ Nedávalo to žádný smysl. Při dalším pobytu v knihovně jsem naštěstí postřehl i velmi zašlé a už skoro nečitelné mosazné štítky na regálech nejstarších knihovnových skříní. Ve třetí z nich, ve sloupci „em“, v osmé polici shora byla jako třicátá druhá, pokud jsem knihy počítal ve směru čtení, tedy odleva doprava, latinská práce Francesca Domenica Aureliho, vydaná ve Florencii roku 1511 a nesoucí ovidiovský titul *Metamorphoses*. Proměny. Nejednalo se o poezii. Byl to v podstatě alchymistický spis, lišící se od jiných toho druhu recepturami přesnými jak v moderní medicínské nebo farmaceutické literatuře. Stránky knihy byly nezvykle ohmatány. Okraje stran nesly marginálie psané, jak jsem srovnáním rukopisů zjistil, rukou lorda Winstona Mounta. Protože okraje stran nemohly obsáhnout všecko potřebné, bylo mezi strany vloženo několik přířezů teninkého biblového papíru. Na papírových přířezích jsem našel nejen rukopis lorda Winstona, ale i jeho následovníků, lorda Johna, lorda Philippa a, to mne udivilo nejvíc, i mého hostitele lorda Hilla. Obsah zápisů? Postupně další a další zpřesňování Aureliho receptur, vlastně jediné z nich. Převod dobových florentských objemových a váhových jednotek na tradiční anglické, na galony, quarty, pinty, tekuté unce, tekuté drachmy, libry, unce, drachmy, scruply, grainy... Převod dobových florentských latinských názvů ingrediencí do terminologie farmacie, medicíny a botaniky doby sira Winstona, pak sira Johna, poté sira Philippa a nakonec i sira Hilla. Na papírových přířezích byl už dokonce i převod tradičních anglických objemových a váhových jednotek na moderní evropskou soustavu SI. Pročetl jsem si příslušnou stať Aureliho knihy a skoro všechno jsem pochopil.

Problém mne zcela zaujal. Dal bych mu v té chvíli přednost před problémem styků Anglie a Čech v alžbětinské době, i kdybych se měl na jakkoliv dlouho přesunout ze zámecké knihovny do zámecké laboratoře. Přesunu nebylo třeba. Když jsem z knihovny bral Aureliho dílo, všiml jsem si... Vlastně jsem nevěděl, čeho jsem si všiml. Až při nové prohlídce knihovny jsem ve škvíře mezi řádkou knih a zadní knihovnovou stěnou našel v kůži vázanou knihu, stářím obdobnou dílu *Metamorphoses*. Nebyla to kniha. Byla to jen vazba staré knihy, dovedně maskující krabici s obsahem dvou tekutinou naplněných hnědých pintových lahví se štítky „Nová podoba“ a „Původní podoba“. Štítky byly nepochybně psány rukou lorda Hilla. Takže už i on? Komusi snad vadí, že lord Hill nejenom činorodě pracuje na zvelebování a rozšiřování rodového majetku, ale že je i velmi zasvěceným znalcem kultury alžbětinské doby?

Dvěma připraveným pintovým lahvím nešlo odolat. Byly to právě ony lahve, které sehrály roli startéru série mých neomluvitelných, protože doslovně kriminálních činů.

Neomluvitelných? Co roky čekání, než se kdosi smiluje a pozve mne do Anglie? Než mne někdo od nás milostivě pustí do Anglie? Co směšná výška stipendia, která mne odsuzovala k nucené skromnosti studentika z proletářské rodiny? Co mé domácí tak podřadné postavení? Co ten můj směšný domácí plat v káčees? Co příležitost, kterou jsem měl právě jen toho dne? Příležitost, která se už nemusí opakovat? Celá rodina sira Hilla byla na dobročinném bazaru, pořádaném v Patringtonu reverendem Arbuthnotem. Služebnictvo se panské nepřítomnosti pružně přizpůsobilo, nebylo na dohled. Nevyužít takové šance?

Přivlastnil jsem si obě naplněné hnědé lahve a krabici v podobě knihy jsem vrátil zpátky, stejně jako spis Francesca Domenica Aureliho. Vypil jsem obsah lahve se štítkem „Nová podoba“. Stál jsem před zrcadlem a čekal jsem na zázrak. Byl jsem zklamán, protože žádný se nekonal. Takže jsem lorda Hilla okradl docela zbytečně? Sotva jsem však pomyslel na lorda Hilla Mounta, byl jsem jím. Dokonale, beze zbytku, k nerozeznání. Můj oblek sice nebyl lordovým, ale padl mi, protože jsme měli s lordem v podstatě stejnou postavu. Sbalil jsem si, dosud nikým nepozorován, svá zavazadla. Uložil jsem do nich nejenom plnou lahev se štítkem „Původní podoba“, ale už i prázdnou lahev s označením „Nová podoba“. Další kriminální činy? Nevěděl jsem, že k nim dojde. Byla to praobyčejná sondáž. Opravdu jsem netušil, že

lord Hill Mount nechává svůj cestovní pas i šekové knížky v nezamčené a navíc nejnápadnější zásuvce psacího stolu.

To víc? Služebnictvo pružně využilo panské nepřítomnosti, nebylo na dohled. Vyklouzl jsem ze zámku nikým nepozorován. Se zavazadly jsem ovšem nemohl pěšky až bůhvíkam. Došel jsem s nimi jen k první telefonní budce. Měl jsem hlas lorda Hilla Mounta. Měl jsem čas vyzozorovat všechno, co ho dělá nenapodobitelným. Taxikář mne pomyslně znal a byl ochoten vyhovět mému excentrickému přání projet se jednou taxíkem. Lordové mají právo na excentrická přání. Dovezl mne na letiště v Kingstonu. Člověk by neřekl, co udělá obecně známá tvář, všem povědomé lordství a šeková knížka lorda Hilla Mounta. I v letadlech údajně zcela naplněných se pro mne našlo místo. Dostat se do Londýna bylo prakticky hračkou. Pro lorda Hilla Mounta se našlo místo i v letadlech letících vůbec nejdál na jihovýchod. Chválabohu, protože jsem měl na krku nůž času. Na vyprázdněnou krabici s podobou staré knihy se možná přijde až za měsíce. Na nepřítomnost českého stipendisty, pasu a šekové knížky velmi záhy. Nebo snad někdo uvěří na krádež a současný únos? Ani jsem se nesnažil o vytvoření takových falešných stop, stejně by byly nesmyslné, k neuvěření. Musel jsem v co nejkratší době co nejdál. Musel jsem v co nejkratší době proměnit co nejvíc z šekové knížky v hotovost. Naštěstí mi jako lordu Hillu Mountovi vycházeli vstříc i v zemích vůbec nepatřících ke Commonwealthu. Šekovou knížku lorda Hilla Mounta a jeho pas jsem roztrhal na cancůrky a vhodil do moře až z paluby vlastní jachty. Až tam mezi ostrovy, kdy připlouvajícího nevtají jako první celníci a policisté, jsem vypil obsah lahve „Vlastní podoba“. Až tam jsem obě lahve, rozbité napadrť, smetl z paluby do oceánu. Až tam jsem se vrátil nejenom k vlastní podobě, ale i k vlastnímu pasu.

Až tu, na svém skoro liduprázdném ostrově, kde svítí po celý rok slunce a kde je potrava na dosah ruky, jsem pochopil do všech důsledků pravdy lorda Winstona, lorda Johna a lorda Philippa. I má studia kulturních vztahů Anglie a Čech v alžbětinské době tu byla nadobro podružná. Ne, že bych v nich z dlouhé chvíle nepokračoval, ale na ostrově není knih a prakticky ani cesty, jak se k nim dostat. Byla-li podružná má vlastní studia, bylo tu podružných tolik jiných jinde prý nepodružných věcí.

Ne, nemíním se vrátit z ráje na zem. Už ani nemohu. Těch několik, co tu se mnou žijí, mne zvolilo náčelníkem. Náčelníkem sice bez práv, všichni jsme tady ty a ty, ale ne bez povinností. Pokud je však mou povinností přijímat denně až pod nos strčenou potravu, která je stejně na dosah ruky, není to nepřijemná povinnost. Pokud je mou povinností nechat se obletovat a oblažovat trojicí mladičkových snědých domorodek krásných tak, že by je kdekterá cestovní nebo letecká společnost velmi ráda využila ve fotografickém zpodobnění pro své propagační plakáty, vůbec to není nepřijemná povinnost.

Občas se však paměti přece jen vracím k tomu, co bylo dřív. Občas mne na kratičkou chvíli tížívá zlé svědomí. Ne, tam doma jsem nikomu blízkému neutekl a nenechal tam po sobě lítost nikoho, na kom by mi záleželo. To, co jsem provedl lordu Hillu Mountovi, však opravdu nebylo fér. Jenže co s tím? Napsat mu dopis? Omluvu? Šlo by to, jednou za půlrok sem loď přiváží zboží. Jistě by byla ochotna vzít s sebou můj dopis. I kdybych se však neprozradil sám, prozradilo by přibližně místo mého pobytu poštovní razítko. Lord Hill určitě není pomstychtivý, ale jistě riziko by vzniklo. Jsem nevěřící, ale kdyby tu byl kostel a kněz, zbavil bych se špatného svědomí zpovědí. Za daného stavu věcí nemohu udělat nic jiného, než svěřit špatné svědomí přece jen jistému druhu dopisu a jistému druhu pošty. Tomu nejnespolehlivějšímu. Lahvové poště. Je známo, že většina takových zásilek neskončí v lidských rukou. I zásilky, které tak skončí, padnou většinou do zcela nepovolaných rukou, které užijí lahve jako lahve a dopisu jako podpalu. Pokud by však můj dopis padl někdy, třeba až za století, i do rukou svědomitějších, kdo z kterýchsi přímořských by porozuměl mé češtině?

Pá, mé špatné svědomí.

Profesor doktor Stanislav Kadlčík. Psáno vlastnoručně 4. srpna 1977.

HLAVOLAM

Město zažilo vzestupy i pády. Ublížily mu požáry a války. Jeho půda byla nesčetněkrát překutána budováním domovních základů a sklepů, hloubením studen a pokládáním potrubí a kabelů. Jenom pár ze středověkých domů přežilo bez přestaveb. Jen půda u jediného z nich zůstala ušetřena na jakémkoliv převrstvení. Bylo to na konci Kozí ulice. Odtamtud hlavolam pocházel.

Nebyl to hlavolam, jen nevýstižnému názvu přivykl. Začalo to v sobotu po ránu. Na dvorku páčil krumpáčem starou dlažbu, aby ji vyvezl a aby i ten kus země zryl, zatrávnil a připojil k zahradě, začínající dosud o pár metrů dále. Pod dlážděním bylo jiné, starší. Pod skrytým druhým skrytějším třetí. Pod třetím roztroušené řídkavé kamení, zbytek nejstarší čerstvé vrstvy. I pak, kdy se hrot krumpáče zaryl zdánlivě už už jen do hlíny, však uslyšel úder kovu o kámen. Kopl podruhé. Uviděl roh kamenné desky. Silou potáhl za násadu. Deska se postavila na hranu, přepadla a ukázala rub. Slastně zatrnul, i když byl denně zvyklý na to, že se zem otvírá, aby vydala překvapení. Díval se do šachtice ohraničené dlaždicovými kameny. Ani jeho zkušené oko nepoznalo podstatu hrstičky zteřeliny. Poklekl. Špetkou prstů nabral ždib sypkého troudu. Promnul ho. Už věděl: kdysi to byla kůže. Váček? Pod zteřelinou na dně šachtice ležela kovová destička, znejasnělá špínou, měděnkou a koženými odrobinkami.

Kdo svěřil věc zemi, žil v naději, že se k ní vrátí. Nestalo se. Kdo? V mžiku mu hlavou proběhla historie jejich domu na konci Kozí ulice. Neúplné dějiny shromážděné ještě v době, kdy byl gymnazistou. Jediný uzílek na věkovité šňůře se hodil. Wilhelm Gottfried Körner. Brusič optických skel. Výrobce brýlí, dalekohledů a bedýnek zvaných *laterna magica*. Pomocí olejových kahánek, skleněné spojky a obrázku malovaného na skle se jimi kdysi kouznila barevná zdání postav. Dalekohled z Körnerovy dílny užíval i Johannes Kepler. Mohl to být jedině Körner, druhý majitel domu. V březnu 1603 narychlo opustil město, kým si varován, že byl obviněn. Kým? Z čeho? Nevypátral to gymnazista. Nevěděl to ani dnešní archeolog Miloš Dlabal.

Byl rád, že maminka, jediná druhá obyvatelka domu, je v lázních. Nechal dlažbu dlažbou. Gumové holínky setřepal z nohou u schůdků zadního domovního vchodu. Nenatáhl si shrnuté ponožky. Sedl v koupelně na kraj vany a proudem vody omýval nalezený kov. Pomáhal vodě nehty a gumovým kartáčkem na ruce. Nevěděl, proč spěchá. Ani si neuvědomoval spěch, protože nepramenil z jeho vůle. To omývaná mosaz ho přinutila k pospěchu. Byla plochá a pohyblivá. Jakýsi hlavolam. Tehdy v koupelně vznikl ten název. Když už voda víc nezmohla, šel tak, jak byl, v ponožkách skrývajících jen prsty a nártý, ne paty, a v montérkách do svého pokoje. Na mramorové desce secesní toaletní skříňky měl staré hluboké fotografické misky. Kovové. Smaltované. V hnědých sklenicích se zabroušenými hrdly a skleněnými zátkami byly chemikálie. V bakelitovém kancelářském tácku, takovém, jaké se už nevyrábějí, v tom s drobnými přihrádkami na tužky, násady, pera, pryže a kancelářské sponky, ležely pinzety, nožíky, nůžky, skalpely, pilníčky, jehlice, štětce. Položil mosaz do smaltované misky a přelil ji pětinou litrové lahve. Protože byl z vůle mosazi netrpělivý, přitlačil hlavolam ke dnu misky pinzetou a tuhými štětínami štětce násobil účinnost roztoku. Začala mizet nahnědlá a pak nazelenalá slupka oxidů. Objevovala se mosaz jak vycíděná sidolem. Teprve tehdy věc uviděl v pravé podobě.

Deska o velikosti nejběžnějšího knižního formátu měla vyvýšený zdobený kraj, podobný obrazovému rámu. Plocha byla protkána labyrintovou sítí průřezů, ukazujících však jen zlomek své délky. Povrch hlavolamu tvořily mosazné knoflíky s vyrytými písmeny. Každý knoflík měl zúžený dřík, kterým se pohyboval v kolejišti průřezů, a na druhé straně knoflíkovou obdobu, aby nemohl vypadnout ze hry. Na desce bylo místo pro sto deset knoflíků. Bylo jich však jen čtyřiaosmdesát. Pětasedmdesát neslo písmena, každé z nich tam bylo třikrát. Na devíti knoflicích byly obrazové znaky: lví hlava, vodní vlna, plamen, kapka, šíp, dýka, hrot kopí, koule, uzel. S pomocí šestadvaceti volných míst šlo knoflíky pracně přemísťovat a psát s nimi na dlouhé rovné lince průřezu u spodního okraje mosazné desky.

Miloš Dlabal popadl hlavolam pinzetou a běžel zpátky do koupelny. Nevšiml si, že z mokrého kovu žíravě kape na koberec, kuchyňské linoleum, na podlahu koupelny. Podržel tabulku pod proudem

horké vody. Ze skříňky na stěně vytáhl mamincin fén a nepřestal s ním hučet, dokud mosaz nebyla suchá. Hezký kus renesanční práce, říkal si. Krásná titěrnost na psací stůl. Vzpomněl si, že v dětství měl podobnou hračku, jenže dřevěnou. Netušil, že její princip je starý čtyři sta let.

S hlavolamem v dlani vyšel ven. Nevěděl, proč ho nenechal uvnitř, nemohl nechat uvnitř. Strčil nohy do holínek, aby pokračoval v páčení dlažby, ale mosaz mu poručila jiné. Nebyl to zjevný rozkaz, tomu by se byl vzepřel. Bylo to příjemné lákavé naléhání. Nezřetelný, jemný, ale důrazný nátlak, kterému se podvolil. Sedl na schůdek vyhřátý sluncem. Byl sám, aspoň nikdo neuvidí, že si hraje. Chtěl si hrát. Musel si hrát. Soustředil se na pouhý mechanismus pohybu mosazných knoflíků. Vůbec nemyslel na psaní, neměl písařský cíl, přesto psal. Nevědomky napsal jmennou větu, která v něm ležela nestravitelná jak křemen. Jaroslav Šimák. Milošův představený, vedoucí expozitury archeologického ústavu. Jen nejistá, nevytříbená a pochybná měřítka doby mu mohla svěřit takový post. Naježenec kdekoho podezírající z touhy vystrnadit ho od koryta. Sám se však do něho sápal a rozkřikoval po ostatních. Už čtyři roky Milošovi ztrpčoval pofakultní život. Nepustil ho k samostatné práci. Miloš sloužil pod Šimákem i teď, při záchranném výzkumu v Matějovicích. Bez vědomé potuchy napsal Miloš jméno. Ani nepostřehl, že se před Šimákovým jménem ocitl knoflík s obrazem vlny.

Hra ho znudila. Nevěděl, že se to hlavolam nasýtil hry, protože pro tu chvíli splnil poslání. Miloš šel k dlaždicím. Do večera je páčil a vyvážel po zahradním chodníku a brankou do neužívané úzké uličky, dělicí zahrady domů v Kozí ulici od zahrad domů v Růžové ulici. Do nedělního večera osil pracně vydobytý kus země trávou. V pondělí brzy ráno odjel autobusem do Matějovic.

Tam se dověděl, že Šimák už není. Měl se, kdyby to nezáleželo na mosazi, radovat. Bez ní však byl tak nezpůsobitý ke zlu, že mu Šimákova nebyť přišlo dětsky líto. Šimák skončil nepravděpodobně. V sobotu. Při sólové jízdě autem. V zatáčce u Albrechtíček přerazil svodidla a skokem se ocitl ve vodě přehrady, která měla už u břehu osm metrů hloubky. Nevyplaval.

Miloš si neuvědomil souvislosti. Jméno na mosazné tabulce. Symbol vlny. Nebyl však s to uvěřit, že jeho a Šimákova sobota spolu souvisejí. Nevěřil kouzlům. Shoda však byla příliš nápadná. Zarážející. Zdrucující. Bila do očí. Miloš, protože bez mosazi, byl bez jistoty. Co víc: propadl se do propasti nejistoty, strachu, hrůzy. Děs sílil. Večer byla hrůza horší než pouta na ruku, než smyčka na krku. Byl v žraločí tlamě viny. Měl pocity zabíječe. Byl vrah. Hodil poslední číslo časopisu *Slavia antiqua*, které se marně pokoušel číst, na károvanou deku a skládací lehátko v kabinetě bývalé matějovické malotřídky, kde bydleli. Popadl plátěnou bundu. Vyrazil k autobusové zastávce. Prvně pracoval v místě, odkud mohl domů dorazit za necelou hodinu. Bez přesezení. Bez postávání na nádražích. Odkud mohl domů denně. Bylo osm, konec května a letní čas, světlo ještě nebylo poznamenáno širáním. Poslední autobus odjížděl za jedenáct minut.

Byl rád, že je doma sám. Přiklekl k psacímu stolu a z nejnižší zásuvky vytáhl mosaznou destičku. Byla mu blízká. Hřála ho. Už k němu patřila. Tiskl ji v dlaních. Láskyplně si ji dával před oči. Za okamžik ho zbavila všeho černého. Nehlasně k němu mluvila. Vzala mu zlé svědomí. Byl si už jistý, že Šimákův konec je společným dílem jeho a mosazi, ale vůbec ho to už netrudilo. On, jindy tak nezpůsobitý ke zlu, byl už bez pocitů zabíječe. Bez výčitek. Cítil, že ho mosaz vyzvedává na trůn nadhledu, nadřazenosti. Že mu dává práva odlišná od práv jiných. Mosazný hlavolam moci ho proměnil. Udělal z něho krále, který je tvůrcem zákonů. Který se nikomu nezodpovídá. Mosaz ho nehlasně naváděla k novému pokusu. Protože měl destičku v ruce, už se v něm neozval bývalý nezpůsobitý ke zlu. Neroztřásl se mu prsty užuž sahající po mosazných knoflíčích. Tabulka byla královské jablko, žezlo i koruna. Ten tam byl ustrašený, vyplašený, provinilý. Konečky Milošových prstů se lačně přitiskly k dovedně rytým písmenům. Prsty nebyly na pochybách, co mají psát. Tabulka, královské jablko, žezlo i koruna, mu sama vynesla z dávno nebuzeného dna paměti vzpomínku nutící k činu.

Neuměl se bít. Ani tehdy na gymnáziu. Našel se, kdo toho zneužíval. Milan Sedlařík, halama, klátíl, násilník s opičácky dlouhými rukama a koňsky protáhlou pihovatou tváří. Kolikrát Miloše zbil jen pro své primitivní uspokojení ze síly a moci. Jednou o přestávce na záchodě. Železně svíral Milošovy paže a surově tloukl jeho zády o asfaltovou stěnu nad močí čpícím žlábkem. Bylo to dávno. Miloš o křivdě

roky nevěděl, nevzpomínal na ni. Zřejmě ji však v sobě musel nosit, když ji mosazná tabulka na dně jeho „já“ našla. Napsal jméno. Zas telegraficky, když krásně rytá písmena byla bez českých diakritických znamének. Sedl si na koberec, protože kolena znavil dlouhý klek, a předsunul jméno knoflík s vyrytým obrazem hrotu kopí. Schválně nesmysl, kopí už přece dávno nezabíjejí. Tabulka si však byla jista. A Miloš, tabulku v prstech, si byl jistý stejně, i když o tamtom dávno nevěděl. Od maturity o něm neslyšel. Netušil, kde je mu konec. Šel do kuchyně. Snědl to málo, co mu od včerejška zbylo v ledničce. Spal sotva pět hodin. Prvním ranním autobusem odjel do Matějovic.

Tam se dověděl, že Sedlařík už není. Měl se radovat, ale tabulka spočívala pod károvanou dekou na skládacím lehátku v kabinetě bývalé matějovické malotřídky, kde bydleli. Bez ní byl Miloš postaru nezpůsobilý ke zlu do té míry, že mu Sedlaříkova nebytí přišlo dětsky líto. Sedlařík skončil navýsost nepravděpodobně. Tak, že nikdo nemohl pomyslet na nic jiného než na tragickou nehodu. Mrtvý byl v pondělí ve městě. Už pár dní. Přijel na návštěvu k rodičům, když si musel vybrat zbytek loňské dovolené. K večeru jel kamsi na kole. Ano, cyklistou byl už jako kluk. Kam jel? U koho byl? Odkud jel? Když v noci sjížděl dlouhým příkrým svahem od Purchartic, tam, kde asfaltka vede lesem, sjel z cesty. Lesní stráň byla ještě příkřejší. Porostlá stromy. Proč nebrzdil? Proč radši nespadl? Proč se radši jenom nepolámal? Pokračoval dál. Musel mít bláznivou rychlost. Mířil proti smrku. Silný dlouhý pahýl mu jako hrot kopí vjel očnicí do lebky. Zbylé byla náhoda. To, že ho vzápětí, jenže stejně pozdě, našli purchartičtí milenci, přilákaní neobvyklou kresbou bicyklového světla. To, že se zpráva už ráno donesla k archeologům, protože v okrsku nadstrážmistra Žídka ležely nejen Purchartice, ale i Matějovice.

Miloš s holýma rukama se zhrozil. K smrti se vyděsil. Za čelo se mu vecpal obraz, který se nenechal vypudit. Chlapecký portrét, protože pozdější neznal. Koňsky protáhlá pihovatá tvář. Plytké zlé oči. Dlouhé slámové vlasy padající do čela. Zaháněl obraz vytrvale a usilovně, ale marně. Bránil se v duchu tím, že přece nemohl vědět. Že přece nemohl předpokládat, že se i tentokrát nevěrohodně stane, co se stalo. Nikdo na světě neměl ponětí o mosazné tabulce, ale Miloš byl přece sešněrován strachem pronásledovaného zabíječe a vraha. Hlodal ho černý pocit viny. Nadarmo to sváděl na princip sebeobranu. Jeho prostředek by byl nezákonný, protože nepřiměřený, i tehdy, na záchodě. Teď, po jedenácti letech, to byla vražedná msta. I když zločin, ke kterému byl sveden. Miloš byl pozpřevracený, divný, bledý. Vypadal tak, že se ho ptali, co je mu. Nic, odpovídal, ale toho mrtvého dobře znal, byl to spolužák. Uvěřili mu, protože nevěděli o mosazi. Nepomohlo mu to. Byl na tom hůř a hůř. Přidalo mu i to, co se odpoledne dělo. Záchranný výzkum v Matějovicích byl odkrýváním osady lidu moravskoslezské malované keramiky, ležící v místech, kde měly vyrůst budovy vepřína. Zrovna objevili rituální dětský pohřeb na dně obilní jámy. Nad tisíciletými zchátralými dětskými kůstečkami se Miloš ještě víc zhrozil toho, co se stalo, i stavu podřízenosti, v kterém se ocitl. Zhrozil se závislosti na moci, po které dřív netoužil, které se dřív štítil. Dřív nechtěl být nikým ovládan, ale taky nechtěl nikomu vládnout. Teď? Miloš pochopil, proč musel Wilhelm Gottfried Körner z města. Jen nevěděl, kolik smrtí se nakupilo, než se k němu obrátilo lidské podezření. Co bude s ním? Kolik smrtí obrátí pozornost k němu? Už první dvě? Bývalé čisté v něm, až do soboty tak nezpůsobilé ke zlu, se vši silou chtělo osvobodit. Touha po očistě byla tak silná, že Miloš všeho nechal a běžel k bývalé matějovické malotřídce.

Věděl, že se mosazi nesmí dotknout holou rukou, protože by rázem přišel o dobrá předsevzetí, jestli na ně ještě vůbec měl nárok a právo. Sevřel mosaz mezi stránky posledního čísla časopisu *Slavia antiqua*. Šel půl hodiny, daleko za vesnici. Napřed po úzké asfaltce a potom kus hliněnou cestou mezi budoucími obilnými lány. Byl konec května, kterému předcházely chladné týdny března a dubna. Pšenice měla zpoždění. Lány se sotva zelenaly. Vypadaly víc hole než obilnatě. Milošovi bylo líto vzácného časopisu, ale musel to udělat. Rozehnal se. Ve vzduchu se papír a kov rozdělily. Papír upadl jinam a blíž. Kov letěl dál. Schválně vydával vyčítavý slyšitelný hvizd. Obilí bylo jen náznakem, ale Miloš neviděl papír, neviděl kov, protože se nedíval, protože se kvapem vracel do Matějovic. Byl osvobozen, aspoň si to myslel, protože je těžké osvobodit vraha. Byl pířko, strážník. Nešel, tanečně poskakoval. Už to byl zas on, může-li se vrah vrátit do stavu a podoby před vraždou.

Povečeřel v matějovickém hostinci, jedli tam všichni z expedice. V sytosti se mu ještě víc vrátila původní

jistota, má-li ovšem vrah právo na jistotu. V jistotě se mu zželelo posledního čísla časopisu *Slavia antiqua*. Tak pracně získávaný zahraniční časopis. Lekl se mezery, kterou by měl v úplné řadě svých sedmi ročníků. Je to tak špatné, dojít si aspoň pro papír?

Šel znova půlhodinu, daleko za vesnici, kus po asfaltce, kus po ní hliněnou cestou. Bylo teprve sedm večer a plné světlo. Taky pusto. Nikdo nemohl vidět, že surově šlape obilniště, které se konečně začínalo mít k světu. Obilí bylo nízké, přesto trvalo dlouhé minuty, než Miloš uspěl. Uspěl? To, co před ním na hlině a zakrslé obilné zeleni leželo, nebyla *Slavia antiqua*, ale mosaz. Svítivě vyčištěná, aby ji nešlo přehlédnout. Měla víc síly než on. Síla moci byla větší než síla nechopit se jí, nevládnout. Miloš se sehnul. Láskyplně očistil mosaz kapesníkem. Hladil ji napřed dlaní a potom bříšky prstů. Mosaz ho hřála. Zahřívala ho moc, které zas slastně upadl do náručí. Zas byl výš, vysoko. Znova na sobě neměl umačkané plátěné kalhoty a trochu zašmudlanou trikotýnovou košili, maminka byla v lázních, už zas byl v hermelínu. Už zas byl ten, kdo tvoří zákony. Už zas měl v ruce královské jablko, žezlo i korunu. Byl přio opilý mocí. Opilý. Já, já, já, křičelo mu v duchu. Vůbec se mu netřásly prsty dychtivě sahající po mosazných knoflíkách s krásným písmem. Byl opilý mocí. Jakoby z výšky hleděl před sebe očima, které zas všechno směly. Já, já, já. Byl tak opilý mocí, že vůbec nevěděl, že se vzdaluje Matějovicím. Byl tak opilý mocí, že neměl tušení, že bere do prstů mosazné knoflíky. Že jimi posunuje v kolejišti průřezů, že píše. Nevěděl, že píše, co píše. Mosazné tabulce to bylo jedno. Byla spokojena, že je na ni psáno. Bylo jí jedno, že se na dlouhé lince průřezu u spodního okraje nevědomky ocitlo jméno samotného krále. Ano, bylo tam jméno Miloše Dlabala. Tabulce bylo jedno, že se před jménem ocitl nesmyslný znak lví hlavy. Miloš byl opilý mocí. Vznášel se. Nevěděl, kde je. Nevěděl, kam jde. Neměl zdání o tom, že překračuje příkop a vstupuje do vozovky.

Silnička z Vína k Rudolticím má v tom místě řádný spád. Taky minimální frekvenci i ve dne, natož po půl osmé večer. Jestli do ní ústí cesty, pak jenom po většinu roku opuštěné hliněné polní. Auta, která tam občas projedou, jezdívají rychle, protože spoléhají na liduprázdnost. Větřieska naložená kamením z lomu ve Studnici jela ještě rychleji. Nebyla k zabrzdění. Zvlášť, když řidič vůbec nebrzdil. Zvlášť, když se vůbec nedíval, protože si zapaloval cigaretu. Zvlášť, když by vůbec neviděl i bez cigarety a zápalky, protože se mu před očima houpal maskot plyšové lví hlavy.

Nebyl to střet, po kterém chodec zůstává živý. Byl tak silný, že potkal každou částku Milošova těla, i ruku svírající hlavolam. Když našli tělo, co zbylo z těla, obě dlaně byly prázdné.

Svítivě vyleštěná mosaz vylétla v mžiku střetu z Milošovy ruky, přelétla příkop a zapadla kus od kraje obilniště. Zatím tam, naštěstí, leží. Dopraváci ji neobjevili. Byla to pro ně neobyčejná tragická dopravní nehoda, neměli důvod hledat tak daleko. Mosaz a v mosazi moc tam zatím leží a na kohosi čeká.

KAMPONG - CHHNANG

Petr Bárta, doktor věd. Univerzitní profesor fyzické a fyziologické antropologie. Člen vědeckých společností. Autor publikací a statí, otiskovaných doma i v zahraničí. Expert Světové zdravotnické organizace. S jejím posláním každoročně vyjížděl za hranice. Kdyby se jeho denní činnost měřila jenom mechanicky, časem, byly by to dvě směny. Přesto nestihl vést celou korespondenci, málokdy v češtině. Pořizovat čistopisy svých rukopisů a strojopisů. Překládat svoje texty do angličtiny, francouzštiny, němčiny. Shánět zahraniční literaturu. Dělat z ní rešerše. Přepisovat na stroji zápisníky, do kterých stačil denně vepsat desítky stran. Nespoléhal se lehkomyšlně na paměť a navíc rád psal. To všechno dělala jeho žena Hana. Dělala, a ráda, při práci tří kvalifikovaných sekretářek. Ráda. Budovali společnou stavbu. Jeho díl stavby by rostl tíž, nebýt jí. Ani její část stavby by se nezvedala. Navíc by trátila smysl, nebýt jeho. Věděla, že i on o tom ví. Nikdy nepovažoval daný stav za samozřejmý, přirozený, za zvyk. Mlčky, ale přesto zřetelně jí dával najevo svůj vděk.

Zrovna přepisovala manželovy zápisníky přivezené z půlročního pobytu v Kambodži. Byly zvláštní, jako ostatní. Bylo v nich všechno: čistě medicínské pasáže, popisy, diagnózy, návrhy řešení, náčrty článků, záznamy rozhovorů, adresy, telefonní čísla, bibliografické údaje o knihách, časopisech, imprese obvyčejného cestovatele a pozorovatele. Neměli čas na dlouhé rozhovory, ale stránkami zápisníků se jí dával všanc víc než mluvenými slovy. Zнала ho ze zápisníků líp než on sám sebe. Přepisovala jeho rukopis už bez potíží. Bezpečně luštila i písmo v nejextrémnějších podobách, kdy psal bez brýlí, které zas kamsi založil, v šeru nebo na sedadle auta. Vyznala se už v terminologii nejen antropologie, ale celé medicíny. Psala souvisle, ale ne mechanicky. Přemýšlela o tom, co a proč napsal. Souhlasila. Odmítala. Pochybovala. Hlavně se dovídala, jeho zápisky byly poutavým čtením. Přepisovala je na karty formátu A 6 podle tematiky jednotlivých pasáží, odstavců, vět. Karty vkládala do kartotéky s přesným systémem. Jestli se naráz zarazila, pak proto, že nevěděla, kam zařadit velkými písmeny psaný řádek Kampong-Chhnang. Zarazila se i proto, že sousloví bylo třikrát podtrženo. To nebyl Petrův zvyk. I věci rovné vědeckým objevům vypadaly v jeho zápisnicích stejně nápadně jako diagnózy, popisy krajiny nebo adresy lidí, na které nechtěl zapomenout.

Kampong-Chhnang? Věděla, proč byl v Kambodži. V posledních letech se tam u části populace začal objevovat patologický nanismus. Bylo třeba zjistit, jestli se jedná o nedostatečnou činnost hypofýzy, případně jestli jde o chondrodystrofii, poruchu kostí a chrupavek. Pokud by tomu tak bylo, jakou to má příčinu. Nebo se už jedná o primordinární nanismus, o genetickou odchylku? Následky letitého strádání? Nedostatečná a jednostranná výživa? Účinky defoliantů, chemických zbraní? Jiných chemických látek? Bojovali tam o svůj post Francouzi i Japonci. Tři roky to tam plundrovali Američané. Potom Pol Pot. Nikdo nevěděl, co všechno užili v černých hrách o moc. Kvůli tomu byl doktor Bárta v Kambodži. O tom psal na většině stran zápisníků. Jenže to nevysvětlovalo, co je nebo kdo je Kampong-Chhnang. Potřebovala to vědět, jednalo se o pořádek v kartotéce. Tušila, že Petr pracuje. Chvilí váhala, ale musela zaklepat na jeho dveře.

„Haničko?“

„Petře, mám problém. Nevím, co je to Kampong-Chhnang.“

„Kampong-Chhnang?“ očividně zrozpačitěl jako ten, kdo netuší, jak něco, co je i pro něho nesmírně zašifrované, vysvětlit tak, aby protějšek pochopil.

„Co je to Kampong-Chhnang?“

„Toponymum. Místní jméno. Malá osada. Buddhistický klášter. A nevím, jak tam tomu říkají, něco jako náš seminář. Blízko thajských hranic.“

„Byls tam?“

„Byl jsem blízko. Na tři hodiny jízdy autem. Sám bych tam netrefil. Nejsou tam cesty jak u nás. Z místních se mnou nikdo nechtěl. Omlouvali se, jsou strašně uctiví. Prosili, abych to nepovažoval za neúctu, ale nejeli.“

„Proč?“

„Bojí se. Ani to jméno nevysloví. Za Pol Pota vyvraždili vesničany, mnichy, seminaristy. Z kláštera udělali mučírnu a popraviště. Klášter už napůl zarostl džunglí. Na stěnách je pořád zaschlá krev. Kolem stavby je ossarium na ossariu. Hromadné hroby řádně nezházené hlinou. Samé vybělené kosti. Vidiš, už ani nevím, jak jsem se to dozvěděl, kdo mi to říkal. Nikdo z nich tam přece nechce. Bojí se tomu místu přiblížit.“

„Kvůli krvi a kostem?“

„Ne. Říkají, čemu nerozumím. Zdi kláštera jsou z neomítnutého kamene. Kámen prý vydává zvuky. Nevím, jak ti to říct. Tady to vypadá nesmyslně. Jenže tam je všechno jiné. Tam by člověk uvěřil.“

„Čemu?“

„Kámen prý křičí, nařiká, brečí, pláče, sténá. Jako by naráz mučili a zabíjeli tisíc lidí. Pořád, bez přestání.“

„Věříš tomu?“

„Tady ne, ale tam je všechno jiné. Tam by člověk uvěřil.“

„Petře, přece tě znám. Musíš mít ještě jiný důvod. Nemůžeš mi říct všechno? Nesmíš? Jestli nesmíš, beru to.“

„Je to slavná stavba. UNESCO ji má v seznamu staveb prvního ranku. Zajímali se, jestli vůbec stojí. Jestli jde opravit. Vyjednávali s Phnompenhem o vyslání expertů.“

„Vyslali je?“

„Až pak. V Phnompenhu napřed chtěli vědět, jak to tam vypadá. Chtěli to dát do pořádku. Z místních tam nikdo nechtěl. Mohli jim slibovat, co chtěli. Nakonec našli dobrovolníky. Vietnamské vojáky. Dvacetileté kluky. Asi nevěděli, co se o tom místě říká, neuměli khmersky. Jestli jim to řekli i vietnamsky, kluci neuvěřili. V tom věku ze sebe každý dělá haura. Zavezli je tam nákladákem. Vysadili je kus od kláštera. Poručili jim, co mají dělat. Nechali jim tam jídlo a pití aspoň na čtrnáct dní. Slíbili, že se pro ně vrátí už za týden.“

„A?“

„Vydrželi. Proč? Plnili rozkaz? Vzpomněl jsem si na kamikadze. Možná z pudu sebezáchovy? Neměli kam utéct. V džungli by zabloudili, pomřeli, neznali terén, neměli mapy. Viděl jsem je. Víš, že je mongoloidní plemeno proti ztrátě vlasového pigmentu imunnější než europoidní? Jenže ti kluci byli bělovlasí. Už ne kluci. Zestárlí o třicet, pětatřicet let. Mohl jsem na nich učebnicově ukazovat všechny typické fyziologické příznaky stárnutí.“

„Mluvils s nimi?“

„Mluvil? Oni nemluví. Už neuměli? Nemohli? Nechtěli? Nevím, s nikým nemluví.“

„Z UNESCA přijeli?“

„Přijeli. Kunsthistorici. Znalci orientální architektury. Všichni tam už někdy byli. Jacques Turgot z Francie. Přednášel dějiny umění na Sorbonně. Johan Herman Falkberget z Norska. Přednášel v Oslo. Edoardo Biasutti z Itálie. Býval ředitelem galerie v Miláně. Vlastně byli čtyři. James Barnett, Američan. Dřív prý pracovník Central Intelligence Agency. Odborník na elektroniku. Žil v Bangkoku na penzi. Turgot se s ním znal. Přizval ho soukromě. Tam jde všechno, hranice s Thajskem je prostupná jak povalený plot. Byli nad věcí a chtěli vědět, jestli zvuky nevydává nějaké elektronické zařízení k vyděšení lidí. Barnett nic nenašel. Vyloučil takovou možnost. Křičel opravdu kámen.“

„Říkals, že byli nad věcí.“

„Zpočátku. Pak už ne. Zmizeli. Odjeli. Nikdo neví, kdy a jak.“

„Tys po tom šel?“

„Šel. Ne že bych neměl práci. Bylo to kvůli Vietnamcům, bílým vlasům, stárnutí. Měl jsem příležitost. Když žiješ v prostředí, kde je málo Evropanů, poznáš lidi z tolika zemí, tolika profesí. Bílí tam k sobě mají blíž. Je z toho síť známých. Každý z nich má navíc vlastní síť. Když se to propojí, dějí se divy. Někdy mi stačí dva telefonáty, abych se dověděl, k čemu se jiný nikdy nedostane.“

„Víš o všech?“

„Vím. Zprávu pro UNESCO nevypracovali. Neviděli od nich stránku, nákres, fotografii. Bělovlasý

James Barnett, ten měl, teoreticky, vydržet nejvíc, se zastřelil v hotelu Ambassade hned po návratu do Bangkoku. Bělovlasý Johan Herman Falkberget se vracel do Norska. Nestihl to. Stalo se mu to ještě před přistáním v Oslo. Infarkt myokardu. Mluvil jsem telefonicky s primářem Aasenem. Známe se s ním. Falkberget u něho skončil. Nedalo se prý nic dělat. Jacques Turgot se vrátil do Paříže. Ne k rodině. Ne na Sorbonnu. Měli ho v evidenci četníci. Pro potulku. Přespával v metru nebo na nábřeží Seiny. Jednou ho vytáhli utopeného. Taky měl bílé vlasy. Edoardo Biasutti? Zatím žije. Ujel z Milána k příbuzným na jihovýchodní Sicílii, do Cassara. Taky má bílé vlasy. Taky s nikým nemluví.“

„Věříš tomu?“

„O těch čtyřech? To je fakt.“

„A tomu o Kampong-Chhnang?“

„Tu snad ne. Tam byl člověk schopný uvěřit. Tak tomu věřili všichni. Zkoušel jsem, jestli jediný nezačne pochybovat. Ne. Víš, co říkali? Lidská srdce dovedou být tvrdší než kámen. Proč by tomu nemohlo být naopak?“

„Kámen křehčí, citlivější a vnímavější než lidská srdce?“

„Ptali se tak všichni. Nezávisle na sobě. Bez domluvy. Nedovedl jsem jim odpovědět. No ano, neřívej se tak na mě. Ptali se s takovou samozřejmostí, že jsem jim nedokázal odpovědět.“

JSME DVA?

J sme dva? Nemyslím na dvě poloviny stejného já, na lepší a horší. V extrémním případě na nějakého doktora Jekylla a pana Hyda. Nemyslím na jiné a obvyklé dvě poloviny vynucené konvencemi doby, na ty, které se jinak chovají a jinak hovoří před cizími, jinak když jsou samy nebo s vlastními. Myslím na dvojníky, vzniklé snad nepozorovatelným rozštěpením jediné fyzické bytosti hned po příchodu na svět a vzdálené jeden druhému od odlišných... Časů? Prostorů? Dimenzí? Nevím. Myslím na dvojčata nedvojčata, z nichž jedno žije tu, druhé... Kde? Nevím. Protože tolikrát nevím ve vztahu ke zcela zásadním faktům, nejsem schopný proměnit domněnku v seriózní hypotézu. Mám na mysli serióznost formy hypotézy. Zůstávám tedy u domněnky a u vědomí, že se i ona pro mnohé znemožní přiznáním pravdy. Je to totiž domněnka opřená o sen, ne o bdělou životní realitu. Přesto je to, myslím si, domněnka hodná zaznamenání. Jednak pro výjimečnost toho snu. Nebo nesnu? Jednak proto, že zaznamenaná domněnka je skicou hypotézy. Není přece vyloučeno, že mi někdo nebo něco časem pomůže nalézt scházející vědomostní prvky, aby se domněnka a náčrt hypotézy mohly proměnit v skutečnou hypotézu. To, že domněnka vychází ze snu, nepovažuji v daném konkrétním případě za diskvalifikující. Snění přece tak nebo onak operuje s tím, co bylo do mozku, vědomě i nevědomky, přímo i zprostředkovaně, smyslově i mimosmyslově, vloženo jako odraz reality. Ani nejdovednější lidský mozek nevaří ve snu z vody, kterou by v sobě už předtím neměl. Navíc jsou nejrůznější sny. Úplně absurdní. Dokonalé, obskurní. Totálně zkrslující jakoukoliv sebeextrémnější realitu. Pokud se mezi mými řídkými sny objeví takový, který má zcela výjimečnou fotografickou, filmovou nebo televizní přesnost a věrohodnost, jsem ochotný ho jakžtakž akceptovat a přiznat mu jistou důvěryhodnost. Pokud sen dokonce pracuje s fotografickou přesností hodnou ilustrací vědeckého spisu, míra mé důvěry v takový sen se nutně zvyšuje. Pokud se sen navíc vyděluje z řady všeho kdykoliv dřív sněného výlučností a ojedinělostí skutečnosti, že v něm prakticky vůbec nic neskřípe, že by se, skutek za skutkem, slovo za slovem, mohl odehrát i v bdělé realitě, mám snad právo se ptát, jestli na základě takového snu nejde vydedukovat aspoň domněnku, když pro hypotézu přece jen scházejí všechny dané, jak by řekl matematik nebo fyzik. *À propos*. Je sen pokaždé doslovným snem? Nezneužíváme někdy daného výrazu jednak proto, že nám schází vhodná terminologie, jednak proto, že nepřipouštíme, že by ne docela uspané okrsky našich mozků v čase své částečné bdělosti mohly být něčím jiným než strojkem na výrobu snů? Čím? Protože neznám vhodnou verbální terminologii, musím užít obrazových termínů. Tisíckrát telefonujeme. Při tisícím prvním hovoru se vytočením čísla napojíme na probíhající dialog dvou nám zcela neznámých telefonujících. Sami nevíme, jak k tomu došlo. Příslušný odborník by ovšem přesné vysvětlení po ruce měl. Každopádně se nečekaně ocitneme nikoliv ve „zdané“, ale ve skutečně jiné dimenzi cizího rozhovoru, o kterém bychom jinak neměli nejmenší nejbližší potuchy. Nemůže se nespícím nebdcím okrskům mozků stát v noci něco podobného? Nemohou se nečekaně spojit s docela jinou skutečnou dimenzí? Kdyby k tomu došlo, věděli bychom o tom? Asi ne, mluvili bychom znovu o snu. Periskop. Vysunutím periskopu z ponorky se zrakem ocitneme v naprosto jiné, protože nevodní dimenzi. Záleží na okolnostech, jestli neuvidíme nic, jestli zahlédneme jiné plavidlo odpovídající danému prostoru a času, jestli případně neuvidíme plavidlo, za které Lloydova společnost vyplatila už před patnácti roky pojistné jako za potopené, které však, stalo se to už mnohokrát, zatím nikým nespátráno bloudilo, už opuštěné, už nikým neřízené, po mořské hladině. Zkrátka jiná dimenze od nejvšednější po nejabsurdnější. Archeologický periskop je obdobou námořního periskopu. Užívá se ho běžně zejména v Itálii k předběžnému průzkumu etruských hrobek, z nichž valná část byla už dřív vykradena. Takové by byly pro archeologický výzkum rádně nerentabilní. Navrtaným otvorem se vsune do hrobky archeologický periskop, který nejenom vidí, ale zároveň i osvětluje interiér hrobky. Pokud archeologové narazí na dosud nedotčenou etruskou hrobku, ocitnou se znenadání v absolutně odlišné dimenzi nadobro jiné kultury málo známého národa. Navíc se pouhým pohledem periskopem ocitnou v časové dimenzi lišící se od naší rozdílem často přesahujícím dva tisíce let. Elektronový mikroskop.

Astronomický dalekohled, refraktor nebo reflektor. Prakticky se pokaždé jedná o nečekaný vstup do zcela odlišných a často dosud neznámých dimenzí našeho prostoru a našeho času. Kdyby se nespící nebdící okrsky mozků ocitly v noci mimo naše dimenze, věděli bychom o tom? Asi ne, mluvili bychom znovu o snu.

Proč jsem řekl sen nesen?

Nevídávám ve snech, pokud je mám a pokud v nich vystupuji, svou fotografickou nebo zrcadlovou podobu. Bývám v nich přítomný jako nezobrazený střed, kolem kterého se odvíjí děj. Jako střed, který vnímá, slyší, vidí. Maximálně jako bližších podobností a podrobností zbavený středový objekt. Jako ten, koho z jakýchsi důvodů pomyslná snová kamera zabírá zásadně jen zezadu a navíc rozostřeně.

V daném naprosto výjimečném snu jsem prvně a taky naposled přesnou podobu tváře měl. Dokonce ne fotografickou, má nejmladší fotografie totiž má už víc jak dva roky, ale absolutně věrnou a nemilosrdně pravdivou podobu posledního večerního pohledu do zrcadla. Nemilosrdnou, protože v jistém věku a po jistých skrumážích životních příběhů podoba tváře už taková bývá.

Protože jsme ve snu vystupovali dva, byla o to výjimečnější druhá tvář. Byla a nebyla má. Byla to rafinovaně přesně a pravděpodobně zrekonstruovaná proměna mé podoby desíletími života v naprosto jiných podmínkách, za zcela jiných okolností. Bylo mi už ve snu nesnu jasné, že na tohle by sen nestačil. Neargumentujte s běžným řemeslem filmových maskérů. Jednak nikdy nepracují sami, vždycky je vede výtvarník. Jednak vyrobit hororovou stvůrku podle výtvarníkovra návrhu je hračkářsky snadné proti tomu, co uměl sen nesen. Proti jeho umění bylo snadné i to lehce obdivované maskérské stárnutí herce, kterému scénář předpisuje, aby během půldruhé hodiny trvání filmu prožil čtvrtstoletí svého života. Ne. To, co dokázal sen nesen, by s mou tváří svedl udělat málokterý kriminalistický expert vybavený neobyčejným kreslířským talentem a navíc snad obecně medicínským, spíš však speciálním antropologickým studiem. Takový expert musí občas z jediné existující staré fotografie zrekonstruovat podobu člověka, který má ve skutečnosti už o dvacet nebo třicet let víc. Takové rekonstrukce dovedl dělat Michail Michailovič Gerasimov. Ruský antropolog, tvůrce tzv. plastické rekonstrukce obličejů, jedné dost výlučné metody fyzické antropologie. Jenom on si troufal zodpovědně zrekonstruovat Čingischánovu podobu nebo skutečný vzhled Petra Velikého. Tohle dovede dělat doktor Emanuel Vlček, *primus inter pares* naší antropologie, i když ten si už ke spolupráci obvykle zve výtvarníky s výraznou a specifickou invencí. Tohle uměl malíř Zdeněk Burian, pokud byl hrotem tužky nebo štětce držení v ruce paleontologa nebo paleoantropologa. Jenže praobyčejný sen?

Děj snu nesnu byl velmi prostý. Absolutní reál ulic města, ve kterém žiji už řádně víc než čtyřicet let. Absolutní reál skutečnosti, kterou jsem najednou viděl. Auto, které tu není doma a které nemá za volantem řidiče absolutně soustředěného současně na sledování ukazatelů, silnice i řízení, se občas nechá oklamat předčasnou směrovkou a zahne při jízdě směrem k Opavě o jednu jedinou asfaltku dřív. Zahne pouhých pětadvacet třicet metrů předčasněji ne do oblouku svého hlavního průtahu městem, ale do prostoru autobusového nádraží. Absolutní reál skutečnosti, která poté následuje. Řidič pochopí omyl a co nejdřív zastaví. Nepomyslí na to, že už za dvě vteřiny může překážet autobusu. V domnění, že je pro něho snadnější ten kousek vycouvat, zapomene na to, že couvat z vedlejší na hlavní je řádně obtížné, i na to, že při couvání riskuje srážku zádě svého vozidla s přídí autobusu, který se může ze zatáčky kdykoli vynořit. Málokdo z řidičů je natolik duchapřítomný a nečekanou situací nevyvedený z míry, aby provedl jediné možné, aby co nejrychleji projel nebo objel celé autobusové nádraží. Právě takové řidičské reakce jsem právě v tom místě mnohokrát viděl.

Na snovém reálu bylo zvláštní jen dvojí.

Méně druh vozidla. Nebylo to auto v nejběžnějším slova smyslu, ale absolutně otevřený sportovně nebo teenagersky vyhlížející kabriolet s přídomkem plážový. Vozidlo, jaké uvidíte ve filmech nebo v katalogích velkých prodejců automobilů, ale ne na našich silnicích, kde bývá i neteple a kde často prší. Zvláštnější bylo, že za volantem ležérního vozítka pro komfortní teplá a nedeštivá místa seděl řidič já nejá. Byl jsem to skoro já. Bylo to velice moc z mého já. Podoba nás obou byla sic už rozrůzněná, ale na druhé straně zas tak nezaměnitelná, že mne přitáhla k autu a řidiči, i když, přiznám se, se mi tam

příliš nechtělo. Jsem navýsost samotářský absolutní introvert, který musí být ve zcela výjimečně dobré náladě, aby toužil vidět i toho nejbližšího. Byl to opravdu řidič já nejá. Jinak bychom se přece vzájemně nepoznali. Jinak by se mne řidič já nejá nezeptal, i když bez valného zájmu, spíš z konvence společenské formy, spíš z jakés takés povinnosti k sobě patřících mne a nemne, jak prý se tu mám, jak prý tu žiji. To zájmně příslovce tu snad zdůraznil, snad nezdůraznil. Mně osobně však připadalo jako podtržené.

Neodpověděl jsem. Vůbec jsem nepovažoval za nutné odpovédět. Oba jsme přece bez řeči museli znát odpověď na otázku, když jsme si vzájemně hleděli do tváří vzdálených od sebe pouhopouhý metr.

Tvář mne nemne proti mé tváři byla docela shodná s mou snad jenom v nejranějším dětství. I ona se stala dospělou. I ji poznamenal věk. Jenom však věk a jenom nevěrohodně málo. Už ne jediná starost. Už ne jediný problém. Už ne jediná jenom trochu zlá zkušenost. Už ne ani náznak té nejlehčí nemoci. Tvář mne nemne měla věk shodný s mým, řidič byl přece já nejá, ale vypadala o dvacet let mladší. Byla bez vrásek jak dětská tvář. Byla čistočistá jak dívčí. Byla to tvář, která se i tomu pouhému věku, ničemu horšímu, bránila viditelnými stopami odborné kosmetické péče. Nebyla to tvář herce, ale tvář jakoby herce, který ani v padesáti nesmí vypadat víc než na Kristova léta. Jestli ne zrovna na ně, tak nanejvýš na pětatřicet. Ten přede mnou, řidič já nejá, neměl jediný šedivý vlas. Jeho vlasy přitom nenesly žádný znak přebarvení. Já je měl šedivé ve třiceti. Jeho vlasy nebyly nejhustší, to je rodový znak, já je měl řídké už po dvacítce. Jemu však od té doby nebyl jediný, zatímco mně...

Tělo mne nemne? Bylo tělem toho, kdo všechna svá léta rekreačně sportoval. Kdo se celá ta desetiletí úmyslně a rafinovaně udržoval v kondici. Kdo je v ní i teď. Jeho tělo bylo ještě pořád před zenitem. Ještě pořád, ať kalendářní roky říkaly cokoli, viditelně nestárlo. Ještě pořád, přes kalendářní věk, v nejmenším nechátralo. Bylo to tělo toho, kdo nejenom nepoznal bolest či nemoc. Bylo to tělo toho, kdo celý svůj čas myslel právě jen na ně. Kdo na ně myslel s narcisovskou láskou. Vlastně jsem nevěděl proč, ale já, stojící před ním s břichem, zkrivenou páteří a ohnutými zády, já, který na své tělo nikdy vůbec nemyslel, který mu upíral, i když nevědomky, i péči, která mu patřila, jsem měl závidět, ale nezáviděl jsem. Měl jsem ho obdivovat, ale neobdivoval jsem. Až později jsem pochopil, proč.

Já nejá nebyl sám. Na předním sedadle ležérního nonšalantního vozítka byli tři. Se mnou nemnou dvě krásné štíhlé mladé slečny. Bylo jim o dost míň než mé dceři. Vedle mne nemne však vůbec nevypadaly jako jeho dcery. Pro mne nemne to byly mladičké přítelkyně, když všechny tři spojovala zachovalost jejich těl. Zachovalost tak nápadná, že dovedla překlenout i skoro propastný rozdíl věků.

„Tak jak tu žiješ?“ zeptal se už podruhé já nejá. Zas bez valného zájmu. Zas jenom proto, že jsme byli já a já nejá. Znova určitě jen pro konvenci společenské formy. Byla to otázka pro otázku. Otázka, která nechtěla a nepotřebovala odpověď. Stáli jsme přece na metr od sebe. Každý z nás si tu otázku mohl v duchu zodpovědět sám. „Tak se tu měj,“ řekl znenadání řidič já nejá. Nevím, kde žije, ve které dimenzi žije, ležérní vozítko nemělo vpředu ani vzadu žádnou poznávací značku ani číslo, ale vyrazil rychleji, než se vyráží tam, kde se co chvíli může v jízdni dráze objevit chodec. Zato se zachoval logičtěji než řidičská většina. Neměstským tempem udělal velkou smyčku kolem dokola autobusového nádraží. Jenže při vjezdu na hlavní vůbec nezastavil, jak prikazovala dopravní značka, sotva přibrzdil.

Ale ano, ohlédl se. Dokonce zvedl ruku k jakémusi pozdravu. Zvedl ji však sotva do výše ramene. Byl to pozdrav z jisté nepříliš milé povinnosti, byli jsme přece já a nejá. Byl to pozdrav jen pro konvenci společenské formy, nic víc. Ještě dřív, než řidiče mne nemne a jeho spolujezdkyně k nevidění zakryly domy, pochopil jsem, že je asi zvyklý jezdit hodně širokými nebo hodně pustými silnicemi. Na našich se neřídí jenom levicí. Na našich nemívá řidič pravici kolem ramen bližší spolujezdkyně.

Víc? Absolutní reál. U křižovatky hlavního silničního tahu městem a vjezdu do prostoru autobusového nádraží stojí činžák s pěti půdními okny. Se třemi maličkými a obdélníkovitými. Se dvěma velkými a zavřenými oblouky. Okna nejsou otevřena, ale vytlučena, schází jim i část okenních rámců. Chodím kolem toho domu řádně víc než čtyřicet let. Detailu půdních oken jsem si nikdy v bdělém stavu nevyšiml, uviděl jsem ho ve snu nesnu. Sen nesen však měl pravdu, jak jsem zjistil až pár dní po setkání se mnou nemnou. Víckrát jsem byl i ve zvýšeném přízemí toho domu, je tam lékařská ordinace. Ve dvou vyšších patrech jsem před snem nesnem nebyl nikdy. Přesto jsem domem probíhal jistě až k nezamčeným

půdním dveřím. Probíhal? Můj běh byl udýchaný a vůbec ne rychlý, byl to běh jenom v mém přání, ne ve skutečnosti. Tak se stalo, že jsem půdním oknem, které dohlédne dost daleko na silnici vedoucí městem, které vidí až tam, kde silnice opouští sousedství domů a vede souběžně s říčním korytem, ještě zahlédl ležerní plážové vozítko. Už však jen na okamžik. Uviděl jsem ještě i řidiče mne nemne, který však už hleděl jenom před sebe, který se už neohlédl.

Stál jsem u půdního okna známého neznámého domu, ve snu nesnu jsem stál u půdního okna, a určitě jsem věděl, že jsme dva. Ne v obvyklém triviálním smyslu toho rčení, ale doslovně dva.

Byli jsme dva odděleně fyzicky jsoucí. Dva narození téhož dne a nějaký čas asi ještě vyhlížející stejně. Taky však dva žijící v dvou odlišných světech. V odlišných dimenzích, kde nám čas měl běžet stejně, kde však docela odlišný způsob životů den po dni víc a víc rozlišoval podobu. Byli jsme dva. Já a nejá, kteří se jednoho dne na okamžik setkali na kraji vjezdu do prostoru autobusového nádraží, aby se za okamžik asi navzdýcky rozešli. Jeden s ležerní nonšalantní lhostejností hodnou té absolutně nezávazné náhody. Druhý?

Byl bych o moc radši, kdyby k setkání nedošlo. Vůbec ne kvůli tomu, že jsem viděl, jak bych mohl vypadat, kdybych i já žil tam, kde já nejá prožíval svůj odlišný život. Prožíval? Až tam u cizího půdního okna mi došlo, proč jsem tam dole, tváří v tvář, nezáviděl, neobdivoval, nelitoval. Já nejá snad užil tisíce mi nepřístupných krásných věcí, ale jen užil. Nežil. Kdyby byl lidsky žil, třeba pohádkově pohodlně lidsky žil, zanechalo by to na jeho tváři viditelnou stopu. Taková stopa však na ní nebyla.

Jenom sen? Nevěřím. Vůbec nejde vyloučit, že mohou být a asi jsou různé dimenze prostoru a času. Nejde vyloučit, že v kterési jiné žije druhá podoba mého já. Přece jsem ji viděl. Přece jsem s ní mluvil. Jenže kde? V které dimenzi? Jen tahle nevědomost mi brání, abych domněnku dokázal zformulovat do podoby hypotézy se všemi atributy, jimiž se hypotéza vyznačuje.

Jsmo dva? Jsme. Nepochybuji o tom. Setkání se odehrálo ve snu nebo v tom, čemu se jen z nedostatku terminologie taky říká sen, ale fotografická, filmová nebo televizní věrohodnost setkání ten sen nesen natolik vydělila ze všech mých předchozích i následujících snů, že ani v bdělosti nepochybuji.

Kde je ten druhý, ten já nejá? Nevím.

Jaký je ten druhý – já nejá? Nechci ho soudit příkře jednak proto, že ke mně zřetelně a citelně patří, ve snu nesnu jsem tu zřetelnost nepochybně cítil, jednak proto, že možná opravdu nemohl ze svého prostoru do mého, ze své dimenze do mé.

Jaký je ten druhý – já nejá? Těžko soudit, neznám normy chování jeho dimenze. Kdybych soudil našimi zvyklostmi, řekl bych syčák, jak se mnou mluvil. Kuse. „Spatra.“ Jenom z povinnosti. Nemilé povinnosti. Jenom pro formu. Jako s někým, kdo je řádně níž. Nenabídl mi, že mne kousek svez, měl přece volné zadní sedadlo. Ani mu nenapadlo, aby mi ty dvě představil. O sobě se neobtěžoval říct jedno jediné vysvětlující slovo. Má nutná zvědavost ho vůbec nezajímala. Vůbec se nenabídl, že si to se mnou na čas prohodí. Odjel a nedal mi už o sobě žádnou zprávu. Přesně tak, jako to dělal předtím.

Syčák. Čert ho však vem. Daleko víc než on sám mne zajímá dimenze, ve které žije. Žije? Kde je ta dimenze? Jaká je? Proč v ní žije právě on, já nejá? Proč z nás dvou do ní zapadl právě on? Proč zrovna já musel zůstat tu, kde se chodí od trablu k trablu, kde se s povinností cirkusové kočkovité šelmy proskakuje hořícími obručemi malérů?

Vlastně... Chtěl bych tam vůbec žít nežít? Chtěl bych mít i já do dneška vzhled Kristových roků? Snad ani ne. Spíš určitě než snad. Ne, že by to nebolelo, když v autobuse před časem navedli docela malé dítě, aby vstalo a pustilo sednout toho starého pána. Vypadám na víc.

Na chvíli to zabořilo. Jenže budiž, jsem starý pán. Starý pán, který žil, jak uměl. Vlastně jak neuměl. Který šel od trablu k trablu. Z maléru do maléru. Který při pádech vlastním tělem vymázl kdekteré bláto a kdekterou kaluž. Který, protože to neuměl jinak, si z vlastního *curriculum vitae* udělal kroniku nehod. Kterému se povedlo tak málo z toho, co se mu přáním mělo povést. Jenže taky starý pán, který žil.

Ediční poznámka

Nakladatelství OPTYS v Opavě v 90. letech 20. století připravovalo k vydání soubor povídek Jiřího Daehneho pod názvem *V podstatě je to možné*, knižní nakladatelství však ukončilo činnost a k publikaci knihy nedošlo. Naše publikace je výběrem z rukopisného souboru povídek *Sedm semen z Jidášova stromu*, který autor před svou smrtí svěřil editorovi tohoto svazku a redaktorovi textu této publikace v jedné osobě. Výběr z povídek, které se dochovaly ve strojopisné podobě v pozůstalosti Jiřího Daehneho, byl limitován rozsahem knihy, o jejíž vydání se zasloužilo město Krnov; sluší se na tomto místě poděkovat Rostislavu Balnerovi jako manažerovi grantového projektu Podpora česko-polské regionální literatury a propagace regionu – Regio Litera, že se rozhodl na můj podnět Daehneho povídky zařadit do projektu. Texty byly upraveny podle jazykové normy odpovídající aktuální podobě pravidel českého pravopisu.

Libor Martinek, editor

DOSLOV

Jiří Daehne (4. 8. 1937 Holešov – 17. 8. 1999 Krnov) byl donedávna jediným autorem starší generace na Krnovsku, který byl aktivní jako tvůrce i jako vydavatel. Svě sbírky veršů si v 90. letech 20. století vydával vesměs vlastním nákladem (podrobněji o Jiřím Daehnem a jeho tvorbě a vydavatelské činnosti viz mj. Libor Martinek, *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. II. díl. Od národního obrození do současnosti*, Opava: Literature & Sciences, 2010, s. 171 – 201). Jiří Daehne založil a v letech 1958 a 1959 redigoval časopis studentů olomoucké filozofické fakulty *Tribuna* a v letech 1992 – 1993 byl redaktorem vlastivědného a kulturního časopisu *Krnovsko*. Jeho úmrtím byla ukončena jedna fáze regionální literatury na Krnovsku.

Dnes se o Daehnem kromě odborných časopiseckých studií a příspěvků ve sbornících píše i diplomové práce (Kateřina Hamhalterová, *Krnovský básník Jiří Daehne*, Plzeň, Pedagogická fakulta Západočeské univerzity v Plzni, 2010, 60 s., vedoucí práce PaedDr. Jiří Staněk, CSc.), autorova poezie je překládána do polštiny, jako v posmrtně vydané „dvojsbírce“ básní Jiřího Daehneho a Jacka Molędy *Radobyl – Horyzont zdarzeń (Obzor událostí)* (Krnov, Městská knihovna v Krnově – Městský úřad Krnov, 2010). Počátek povídkové tvorby J. Daehneho spadá do dob jeho studií (publikoval je ve zmíněném olomouckém časopise *Tribuna*), několik povídek z pozdějšího období je známo také z vysílání ostravského rozhlasu na dnes již neexistujícím okruhu Regina a z Literárního měsíčníku. Opavské nakladatelství OPTYS sice připravovalo k vydání soubor Daehneho povídek pod názvem *V podstatě je to možné*, avšak knižní vydavatelskou činnost ukončilo a k vydání publikace nedošlo.

Jiří Daehne získal v roce 1993 v anonymní literární soutěži Povídka '93 cenu za povídku *Krabice*. Povídka se pak objevila ve výboru nejlepších próz ze soutěže, vydaném pod názvem *Sám přes Atlantik* (Praha, 1993). Soutěž, jejímž pořadatelem byl Klub 89 – Sdružení nezávislých spisovatelů, se úspěšně překlenula i do dalších ročníků. V druhém soutěžním kole vzešla z péče Klubu 89 (jenž tímto souborným vydáváním tematicky různorodých prací generačně rozličných tvůrců sledoval postupný vznik souvislé řady, která by podávala určitý přehled jak o autorech, tak i obecně o stavu žánru povídky určené zejména pro noviny a časopisy) a s finančním přispěním Ministerstva kultury ČR a Českého literárního fondu souborná publikace pod titulem *Černá hala* (Praha, 1994). O kvalitě povídkové tvorby Jiřího Daehneho vypovídá i fakt, že ačkoliv se jeho povídka *Archetypální gesta* ve druhém ročníku soutěže neumístila, byla přesto začleněna do tohoto výboru. Rok poté vyšel sborník *Povídka '95* s podtitulem *Výběr prací z literární soutěže* (Praha, 1995), kam byla zařazena Daehneho povídka *Vzpomínky nechtěných dětí*. Do dalších povídkových souborů vydávaných Klubem 89 Jiří Daehne již nepřispíval.

V kulturně-společenském měsíčníku pro polskou národnostní menšinu *Zwrot* vyšla Daehneho povídka *Vzpomínky nechtěných dětí* v polském překladu Władysława Sikory jako *Wspomnienia dzieci niepożądanych* (*Zwrot*, 1997, č. 1, s. 42 – 47). Władysław Sikora ještě přeložil Daehneho povídku o dětství autora otce. Prožil je na Podhalí. Vzpomínka nese titul *Względność czasu* a volně navazuje na povídku *Vzpomínky nechtěných dětí* (*Głos Ludu*, 1997, č. 9, s. 3).

S ohledem na dřívější knižní publikaci zmíněných tří povídek (*Krabice*, *Černá hala* a *Vzpomínky nechtěných dětí*) jsme je do našeho výboru nezařadili, ostatně nebyly ani součástí strojopisného svazku. Tyto povídky mají odlišné tematické ladění. Námětově autor vychází z blízkého prostředí své rodiny a rodu. V povídce *Krabice* je ústřední postavou vzdálený příbuzný, jemuž rodina říká strýček a jehož snahou je zachování paměti rodu; *Archetypální gesta* jsou zamyšlením nad významem genetického řetězce pokolení; *Vzpomínky nechtěných dětí* zobrazují život otce v Haliči, kde několik let pobývala jeho moravská rodina.

Soubor *Sedm semen z Jidášova stromu* spojuje jiný prvek, než rodová a rodinná historie, autorem oblíbený genealogický motiv je ponechán stranou. Je jím – pro mnohé čtenáře Daehneho memoárové a přírodní lyriky nepochybně překvapivý – fantastický element.

Jiří Daehne autor fantastiky? Krnovský Jules Verne, Herbert George Wells, Robert Louis Stevenson,

Edgar Allan Poe, Howard Phillips Lovecraft, Ray Bradbury, Isaac Asimov...? Mladší bratříček Stefana Grabiňského, Stanisława Lema, bratří Strugackých, Otakara Batličky? Mezi Daehnem a těmito proslulými autory bychom našli spíše víc rozdílů než shod. Je však nesporné, že do realistického základu příběhů zručně vyprávěných učitelem ruštiny a výtvarné výchovy Střední pedagogické školy v Krnově vtrhává fantastické více než zjevně. Zároveň sledujeme zájem o hermetické, magické a alchymistické spolu s interpretací starých klasických mýtů (pověr, legend, bájí) lidské kultury. Daehne je však větším dílem než jiní autoři fantastiky historikem, archeologem, antropologem, etnografem, kunsthistorikem, muzeologem, numismatikem, paleontologem, ale také přírodovědcem, botanikem, ornitologem, pedagogickým i analytickým psychologem, zároveň bibliofilem, jazykovědcem, toponomastikem, dialektologem, dokonce expertem na zbraně (přispíval do Střelecké revue) i na počátky fotografie i filmu, zájemcem o fyziku a kybernetiku. Jeho literární postavy nezřídka natolik propadnou vášni svého oboru, sběratelství, kutilství, průzkumnictví, že jim svět ukáže, nastaví či nabídne jiný pohled na realitu, bizarní i fascinující hledisko či úhel pohledu, metamorfózu, laternu magiku, fatu morgánu, zkrátka jinou dimenzi „od nejvšednější po nejabsurdnější“ (citát pochází z povídky *J sme dva?*). V bezprostředním okolí, v hranicích známé a smyslově postižitelné reality existuje tajemným a záhadným způsobem jiná skutečnost, která nám odhaluje svůj odlišný rozměr.

Zůstaneme-li pouze u jediného příkladu, postava řidiče Navrátila z Daehneho povídky *Svět vlastních skutků* se nachází mezi hranicemi strachu před neznámým a tragickou, nutkavou zvědavostí, dostává se na rozhraní možných světů, k mytické Ultima Thule, kde vede dialog s Johankou z Arku. Vrchol nastupuje v okamžiku eskalujícího šílenství, kdy nápor vnitřní posedlosti převáží nad rozumnou vůlí a tato chvíle se stává okamžikem splnění, překročení hranice a vítězného vtrhnutí do sféry nepoznaného, na onen svět.

To vše, jak se zdá, odpovídá autorem zřejmě přijatému filozofickému názoru o několikeré vrstevnatosti reality, pluralistické koncepci světa, chápání existence světa jako aktu myšlení. Proces tvorby je aktem spisovatelovy mysli, viditelný svět je světem materializované ideje.

Povídky a novely Jiřího Daehneho jsou pozoruhodné také svou propracovanou kompozicí, prací s jazykem, jenž je místy až zaumný, básnický, v dobrém slova smyslu hledaný až objevný, syntakticky široce rozvětvený i stručně heslovitý. Přes svůj diskursivní základ zakotvený ve vědě, v odborném poznání, ve výtvarných lidského rozumu jsou i díky encyklopedické šíři znalostí autora (někdy snad až příliš dávané na odiv s uvanou posedlostí) fascinující, překvapující, živé, ohromující a nevšední, nepostrádající ani prvek humoru, ale nikoli nudné, trapné či směšné. Ještě je tu cosi navíc – založením jsou tyto příběhy hluboce humanistické. Z této stránky jsme dosud Jiřího Daehneho neznali! O to je záslužnějším počinem, že výbor z jeho próz se dočkal vydání, byť po autorově smrti, když se toho autor za svého života nedočkal.

Odpověď na otázku po nesmrtelnosti? Zdaleka ne hořká. „Starý pán, který žil, jak uměl. Vlastně jak neuměl. Který šel od trable k trable. Z maléru do maléru. Který při pádech vlastním tělem vymázl kdekteré bláto a kdekterou kaluž. Který, protože to neuměl jinak, si z vlastního *curriculum vitae* udělal kroniku nehod. Kterému se povedlo tak málo z toho, co se mu přáním mělo povést. Jenže taky starý pán, který žil.“ (*J sme dva?*)

Ano, pane profesore Daehne, žil jste dobře, užitečně, neodvozeně, originálně. Zbylo po Vás víc než jen pouhé zblo. Ve svém díle existujete dál, čtenářům pro potěšení, nenásilné poučení i pro radost.

Libor Martinek

OBSAH

- Útěk 5
- Za mámu, za tátu, za mlýn 7
- Duha 10
- Dar firmy Pathé Frères 14
- Sedmý 18
- Bertík 21
- Okno 23
- Zrcadlová síň 25
- Papírník 28
- Troglodyti 31
- Nenávist 33
- Jízda tunelem 45
- Magdaléna ze Žďirce 47
- Svět vlastních skutků 49
- Kam položit kytici? 53
- Rue de Birague 56
- Fata morgána 59
- Podivný svědek 61
- Referát doktora Chadraby 64
- Entrefilet doktora Bláhy 67
- Nezdařený útěk zpod kurately 70
- Sen o pádu 74
- Sedm semen z Jidášova stromu 77
- BRB 90 – 69 80
- Případ doktora Hřívý 83
- Mince odjinud 88
- Víkendy v Jevičanech 91
- Lahvová pošta 94
- Hlavalam 97
- Kampong-Chhnang 101
- Jsme dva? 104
- Ediční poznámka - *Libor Martinek* 108
- Doslov - *Libor Martinek* 109

Jiří Daehne

Sedm semen z Jidášova stromu

Vydáno v rámci projektu Podpora česko-polské regionální literatury
a propagace regionu – Regio Litera, reg. č. CZ.3.22/3.3.07/11.02746.

Projekt je spolufinancován z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj.

Editor svazku: doc. PhDr. Libor Martinek, Ph.D.

Manažer projektu: Rostislav Balner

Vydal: Město Krnov, Hlavní náměstí 1, Krnov 794 01

Vydání: první, 2012

Formát: pdf

URL: www.krnov.cz

Na obálce použita grafika z pozůstalosti Jiřího Daehneho.

Za obsah této publikace je výhradně odpovědný její autor.

ISBN 978-80-260-3547-3

ISBN 978-80-260-3547-3

REGIO LITERA

Vydáno v rámci projektu
Podpora česko-polské regionální literatury
a propagace regionu – Regio Litera
Vydalo Město Krnov v roce 2012

Projekt je spolufinancován z prostředků
Evropského fondu pro regionální rozvoj.

EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
PŘEKRAČUJEME HRANICE

